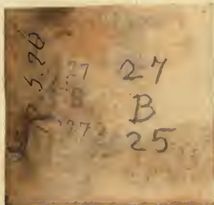
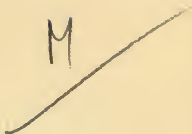

27
B
25

M

TRACTATVS
DE STATV ET MVNERE EPISCOPALI,

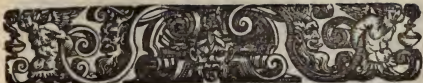
LAELII ZECCHI CANONICI
ET POENITENTIARII BRIXIEN.
Theologi, & Iur. Vtr. Doct.

IN QVO, DE EPISCOPALIS DIGNITATIS PRAESTANTIA,
De potestate, & Officio Episcopi, De Residentia,
De Visitatione,
Et de ratione se habendi in cura Animarum, & Administratione
Episcopali, peragitur.

B R I X I AE,

Apud Vincentium Sabbium. M D XCII.
Superiorum permissu.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISS.

D. D. HIERONIMO BERNERIO CARDINALI AMPLISSIMO, & Asculi Episcopo.

LAELIVS ZECCHVS S. D.

VAE me vna ratio, Cardinalis Amplissime, ac vir omni virtutum laude ornatissime, ne inter homines homini minime natus, inter agri Ecclesiæ plantas aridus ipse truncus viderer; ad honestum scribendi otium, edendorumque voluminum consilium vocauit; eadem scilicet quæcunque in sacrorum Conciliorum decretis, grauissimorumque Patrum scriptis de optima Episcopalis muneris administrandi ratione dispersa comperissem, in vnum vt cogerem, facile persuasit; ponebat enim mihi ante oculos primum quid quemque hominum hominis causa facere oporteret, animo lustrare multa, oratione complura explicare, re ipsa præstare plurima, nullis neque curis, neque laboribus, neque periculis parcere, inuiolatum vt societatis humanæ vinculum ab hominibus inter homines retineatur. Tum ab hac immensa generis humani communitate ad singulos ordines, studia, & exercitationes traducebat; in ijs potissimum, quorum cogitationes & actiones vnum eundemque finem spectarent figere mentis aciem iubebat. continuo vero cum occurrerent pericula varia & concertationes a militibus pro militum salute, pro dignitate sapientum a sapientibus susceptæ, hac tandem voce meipsum increpaui; & pro Ecclesiasticis viris nihil oneris, vigiliarum nihil subeant Ecclesiastici? an studium extet vllum viro sacris addicto laudabilius, quam vnde vtilitatis aliquid ac laudis in sacrorum administros fideliumque pastores redundet? his igniculis accensus constitui, quan-

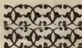
tum tenuitas ingenij ac virium mearum,auxilio diuino fulta,eniti posset,id totum in id conferre, vt Synodorum, Patrumque voluminibus perlectis, quæcunque Episcopis ad greges suæ fidei concreditos rite gubernandos vtilia iudicassem in vnum cogerem, & coacta disponerem. quod aliquando Dei beneficio perfectum, cogitabam reliquis tractatibus Theologicis, quos non ita pridem edere in animo haberem percommode institum, typis mandare. Cum ecce tibi diuinum sanctissimi Patris Nostri Clementis Octaui de Vrbis Ecclesijs sacrisque locis visitandis consilium in summa piorum omnium expectatione & gaudio diuulgatum me quasi stimulus diuinitus admotus ad operis,cuius pars vel maxima de Visitationibus esset, editionem excitet. Qui enim in eo genere tam opportunam occasionẽ sine graui sapientum reprehensione neglexerim?cum ab exemplo Beatissimi Pastoris, qui agendo longe melius,quam ipse, aut quilibet alius scribendo politissimam muneris Episcopalis formam exprimat, futurum sit, vt huius libelli corpus spiritum,& animam ducat? huc accessere amicorum cohortationes,qui cum semper non inutiles,tum vel maxime hoc tempore has lucubrationes meas Ecclesiarum moderatoribus hoc inaudito post hominum memoriam ChristiVicarij facto incitatis,vtiles fore censebant. Quare non inuitus & his ipsis,& temporum oportunitati facile assensi. Vnum reliquum erat statuendum, cuius in nomine easdem apparere vellem. Non erat ita in promptu vir, qui apud Pastores omnes existimatione,autoritate apud Pontificem hoc opusculum in Pastorum commodum prætextum, ad summi Pontificis exemplum in publicum prolatum tueretur. quamobrem eligendus videbatur, qui inter Episcopos virtute præstaret maxime,inter Pontificiæ virtutis imitatores valeret plurimum. Ad aures iam diu venerat Cardinalem Asculi, virum ob excellentem in omni genere virtutem, plurimarum rerum experientiam,grauissimorum cõsiliorum vim, rerum ecclesiasticarum prudentiam,dignissimum esse,quem omnes omnium ordinum homines certatim & colant, & obseruent; imprimis vero, cui tanquam doctrinarum,ac laudandarum artium patrono ac parenti optimo studiosi Musarum Alumni suos ingeniorum fœtus consecrare certent. quæ cum lætissimis animis accepissem continuo, licet sacrarum disciplinarum latices vix delibarim, incredibili tamen cupiditate moliendi aliquid, quo quasi tributum Musarum Principi soluerem, penitus exarsi. Quare simul atque in te vnum cogitationem defixi,& gratias egi maximas autori bonorum omnium,qui hoc opere absoluto peropportunam diuturnæ meæ in te obseruantiæ significandæ occasionem obtulerit; & sublata omni dubitatione,in te vno,

cui

cui fructus vigiliarum mearum crederem, conquieui. Quod eo etiam facio libentius, quod certo sciam fore, vt tu, quæ tua singularis humanitas est, lætere vehementer, in qua olim vrbe doctrinarum tuarum semina sparsisti: ex eadem, tanquam non ingrato fundo, ad te potissimum messem aliquam deuenire. Accipies igitur hanc qualis qualis est, animi tibi deditissimi testificationem, cui quæcunque de perfectione desunt, si cum ex refertissima officina sapientiæ tuæ, tum ex admirabili Ecclesiæ vniuersæ summi in terris Pastoris gubernatione deprompta addideris, duplicem tibi a me gratiam deberi sentiam, quod & muneris tenuitatem non respueris humanissimus, & auxeris sapientissimus. Vale.

Index capitum operis.

CARMEN NICOLAI INAMAE ANANIENSIS EX COMITATV TYROLI AD REVEREN. ET ILLVSTREM D. LELIVM ZECCHVM.

ON auro nitidum gestamen nobile mitræ:
Infula nec sacra; aut Tyrio spectabilis ostro
Magnifico vestis: populis non dicere leges
Innumeris: sacrarum in magnis vrbibus esse
Rectorem rerum, soliumue tenere superbum,
Ireq; sublimem procerum stipante caterua
Prælatum faciunt, aulæ aut longissimus ordo;
Ast amor in Dominum ardens mens pia recta voluntas,
Has Ioue mens magno virtutes plena requirit
Prælati: miserantem inopes: succurrere rebus
Afflictis facilem: excubias egisse salute
Pro populi assiduas, & Christi pascere verbo
Diuino vsq; gregem: inculpatæ illustria vitæ
Præbere exempla, atq; animi documenta modesti
LELIVS esse docet perfecti hæc munera ZECCHVS
Prælati. Titulos veri qui præsulis ergo
Augustos gerere, & personæ pondera tantæ
Sustinuisse velit, sacrata volumina ZECCHI
Consulat, & monitos diuinos mente reponat

Alta

Alta, prisca velut verorum oracula Vatum.
Sic referet patres natos melioribus annis,
Magnanimos atq́, Heroas, quos aurea supra
Atria stellati virtus euexit olympi,
Ambrosios, Augustinosq́; illustria cœlo
Nomina, & egregijs actis Nicolaum Alumnum
Vrbis præclarum pataræ, venerabile sidus.
Luce noua sic irradiante, fugabitur orbe
Impia nox omni terrarum, & tristis Erinnis.
Aurea voluendis astris hinc secla redibunt:
Rite Dei hinc summum numen pietate coletur,
Atq; sacris aris superum imponentur honores:
Omnis & hæreseos secta extirpata iacebit.

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM.

Epi-

H

I

L

M

O

F I N I S.

Alia errata sic corrigenda.

Pag. 40.lin.6.saltem quo ad pœnam damni,licet non quo ad pœnam sensus (delendum) p.137.c.1.lin.15.habeant,fleant p.138.c.1.l.1.lectetur,lectatur p.141.c.1.l.1.Gregor.grege ibid.c.2.l.12 potuerunt,poterunt p.142.c.1.l.34.de,vel p.143.l.34.potestatem,ętatē.ibid.l.6. tollatione,collatione.

TRACTATVS DE STATV ET OFFICIO Reuerendiss. Episcoporum.

LAELII ZECCHI CANONICI Brixiensis.

De Episcopatu in se. Cap. I.

SVMMARIVM.

Episcopus quibus nominibus appelletur. num. 1.

Episcopi iure diuino sunt instituti. num. 2.

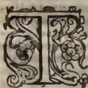
Episcopus est maior simplici sacerdote ordinis potestate & iurisdictione. num. 3.

Episcopi sunt vt principes in cetu presbyterorum, num. 4.

Episcopi sunt in statu perfectionis. num. 5.

Episcopatus diuiditur in sex classes. num. 6.

Episcopatum an appetere liceat, uel acceptare, vel recusare. num. 7.

ANTA est Episcopalis dignitatis eminentia & celsitudo; & hoc preditorum honore, tam multiplex potestas cura & officium, vt vix cogitatione concipi, nedum verbis eloqui liceat quid ad hanc dignitatem pertineat. Vnde ego omnium Teologorum, & Iuristarum minimus, balbutiendo magis, quam explicãdo, aliqua de hac re in medium afferam, vt si non omnia, quæ huc spectant, attigero, satis mihi sit, si in tanta re, penicillo ea aliquantulũ adumbrauero, cultioribus ingenijs huius rei explicationem exactam relinquens; quod mihi attigisse posse est visum, si ordine quodam, de hac re pertractauero. Primo nempe loco agendo de Episcopatu in se; Secundo qui eligi possint in Episcopos, à quo, & qua forma; Tertio de eorum potestate; Quarto de ipsorum officio. Quinto de eorum residentia. Sexto de visitatione per ipsos faciẽda. Septimo de regimine episcopali, cura animarũ, & de modo se habendi in ea. Octauo de eorum translatione, & renunciatione, & quomodo in eorum officio peccare possint.

Et vt a primo exordium fiat, in eo sunt plura videnda; primo de nomine Episcopi; secundo de eius origine & dignitate; tertio de eius perfectione. quarto de episcopatuum diuisione. quinto an episcopatũ appetere liceat vel recusare. Quo ad primum dicendum est Episcopi nomen deriuatũ esse à speculor, vel superintendo, eo quod superintẽdere debeat gregi suo: vt habetur Act. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiã Dei, quã acquisiuit sanguine suo, & est is qui curam actuum in sacris dispiciendorum, & disciplinę ecclesiasticæ emendandæ & conseruãdæ sollicitudinẽ suscepit. c. cleros. 21. dist. c. 1. 18. q. 1. sic dictus à verbo Græco epi, quod est supra & scopi vel scopos, quod est intendere, quia *(Episcopus quibus nominibus appelletur.)*

quia superintēdant clericis & laicis sibi commissis. c.qui episcopatum. 8.q.1.& d.c.cleros.vbi etiā dr̄ speculator, eo q̄ ipsius sit viram & mores subditorum speculari, alias si in hoc negligēs existat, grauiter peccat.c.qui nec.2.q.7. secundo dicitur preco. c. sit rector. 44. d. vt annuntiet populo scelera eorum.Is.58 tertio habet officium ducis c.post translationem de renunt. vt rectum iter subdito ostendat, ne ambo in foueam cadant.ca.cum sit.de ęta.& qual,c.quę ipsis.38 dist.Luc.6.c.originaliter.de consec.dist.4.quarto habet officium magistri, cum regimen animarum sit ars artium.ca.pen. de æt.& qual.ergo recte docere debet,nec mutus esse.Is.56.quinto habet officiū pastoris.c.ne pro defectu. de el.vt sic pascat sacramentis. c.panis.de cons.dist.2.ac verbo & exemplo. Io.vlt.ca.diuinis.25.q.1.c.solitæ.de maior. cap.multi.2.q.1.c.quoniam.16.q.1.c.si peccauerit.2.q.1.cap.significasti.de el.sexto habet officium præfecti vigilum, vt sic caueat a negligentia cum pretiosissima omnium animæ sint ei commissę, & culpa eius sit si oues auferantur, & ipse nescit.ca.pen. de reg.iur.l.2. ff.de off præf.vig. septimo habet officiū nutricis, vt sic lac paruulis præbeat. cap. Deus qui. parag. apostoli. de pœnit.d.1.octauo habet officium medici, vnde caute infundere debet vinum & oleū in vulnus infirmi.c.disciplina. 45.d.ca. omnis.parag. sacerdos autem.de pœnit. nono habet officium aduocati, vt oret pro populo sibi commisso. c.quia sacerdotes.10.q.1.c.ipse.2.q.1.c.si 36. dist. decimo habet officium militis armati, cuius tamē arma sunt lachrymę & orationes.parag.1.23.q 8. & ca.1.& 2.eo.vndecimo habet officiū gladiatoris, cuius mucro est excōica. c.visis. 16.q.2. duodecimo agricolæ, vt euellat, ædificet, dissipet, & plantet. c.solitæ.parag.potuisses.de maior. vt sic corrigat, & informet.decimotertio correctoris.c.transmissam.de el.c. qualiter. 2. de accus. vt sic corrigat peccantes; quorum officiorū Deo rationem est redditurus.vt d.Host.in summa. de el. num.31.dicitur etiam angelus. Apoc. 2.1.Cor.11. quia mittitur vt nuntius prædicaturus verbum Dei mons. Psal. 71. vt ostendatur eius firmitas. Bos ex Ap.d.non alligabis os boui triturāti.1.Cor.9.& ad ostendendū laborem quē subire debet; pontifex quasi pontem se faciens inter Deum & populum, vt Bern.d.ep.42. custos ciuitatis, sponsus ecclesiæ, columna ecclesiæ, legatus Christi, lapis sanctuarij, vt dicit Greg.in past.2.p.c.7.ad ostendendam eius diligentiam & fidem. Quo ad secundum dicendum est episcopos iure diuino institutos esse, licet diœcesum distinctio, & personarum ordinatio quibus episcopatus munus est demandandum, iure humano inducta dici possint vt d.Barbat.trac. de Card.q.1. Gig.de pens.q.2.Berous. in c cum venissent.num.25.de iudic.tenent enim locum Apostolorum, quos Dominus in vniuersum orbem misit ad docendos & sanandos homines. ca.in nouo. 21.d.c.legimus. dist.94. & diffinitur in Conc.Trid.sess.23.ca.4.eos loco Apostolorum succedere, & ibid.can.6.anathema decernitur in asserentes hierarchiam ecclesiasticam, quæ constat episcopis, presbyteris, & Diaconis nō esse diuina ordinatione institutam. idem sentit Leo Papa ep.66.ad episcopos Gallię, & Germanię, & Damasus ep.de corepiscopis.Beda li.3.super Lucam.c.15.Vrb. Papa ep. de cōmuni vita & oblatione fideliū. Anacletus Papa ep.de Patriarchis & primatib.Hieron.super c.1. ad Tit. Ratione probatur, nam Apostoli erant primo Christiani, secundo sacerdotes, tertio summi sacerdotes, quarto summi in toto orbe terrarum, hoc vltimum soli Petro erat ordinariū, & ideo in hoc illi solum Papa succedit, in alijs Apostolis erat quasi extraordinarium & delegatum, vnde in hoc episcopi Apostolis non succedūt, vnde licet omnes Christiani succedant Apostolis, quatenus Christiani, & omnes sacerdotes vt sacerdotes, soli tamen episcopi eis succedunt

Episcopi iure diuino sunt instituti.

dunt vt summi sacerdotes, in tota eo-
rum ordinaria potestate, q & praxi
probatur, nam Apostolo Iacobo succe
dit episcopus Hierosolymæ; Ioãni epi
scopus Ephesinus. & habetur locis al-
leg. & in Concil. Neocesar. can. 13. &
per Damasc. ep. 4. de correpisc. Hiero.
ep. ad Marcellam de erroribus Monta
ni. Leon. ep. 88. Aug. in Ps. 44. qui om-
nes affirmant episcopos Apostolis suc
cedere, q & ante figuratum fuit in le-
ge veteri. Nam Aaron erat summus sa
cerdos filij minores. Exo. 19. qui ideo
habebat ornamenta distincta à mino
ribus, & solus intrabat Sancta Sancto-
rum, solus celebrabat festum expiatio
3 nis. Leuit. 6. Heb. 9. vnde cum tãta fue-
rit differẽtia in l. veteri inter sacerdo-
tes, & omnia ibi in figura continge-
rent. 1. Cor. 10. constat etiam in lege
noua diuersitatem inter eos a Christo
institutam; ex quibus patet, q episco-
pus maior est presbytero simplici or-
dinis potestate, & iurisdictione, & q
in cetu presbyterorum non est vt con
sul in senatu, sed vt Rex inter cõsilia-
rios: Ordinis enim potestate constat
iure diuino episcopum esse maiorem
presbytero, nã solus episcopus potest
ordinare presbyteros, & sic generare
patres ecclesię, sacerdotes vero solum
filios ecclesiæ generant baptizando,
vt habetur 1. Timo 4. vbi episcopo Ti-
moteo scribens. d. noli negligere gra-
tiam quæ data est tibi cum impositio-
ne manuum presbyteri, & sic intelli-
git Epiph. adu. Arrium. Dam. ep. 3. cõ-
cil. Antioch. c. 10. Ancir. can. 12. Epiph.
hær. 75. Chrys. Teoph. Teod. in c. 1. ad
Timot. Hier. epist. 85. ad Euagrium. &
Leo epis. 88. nec est vnquam auditum
q presbyteri diaconos, vel presbyte-
ros ordinarint, imo irritum habetur
qui id fecissent qui veri episcopi non
erant. vt d. Greg. 3 ep. ad Bonif. & Da-
masc. epist. prædicta. secundo nam soli
episcopi vt ordinarij ministri sacra-
mentum Confirmationis possunt con
ferre templa & altaria consecrare, vt
d. Leo ep. ad episcopos Germ. & Gal-
liæ. Damas. ep. 3. de corepiscopis. & an

Episcopus est maior simplici sacerdote ordinis potestate & iurisdictione.

te eos Dionis. cap. 4 & 5. eccl. Hier. vbi
d. solum episcopum diuina ordinatio-
ne chrisma cõficere, & Act. 8. patet so-
los Apostolos, quibus episcopi succe-
dunt missos ad confirmandum bapti-
zatos. Quo ad secundum patet iu-
risdictione episcopos sacerdotes prę-
cellere, quòd in figura est monstra-
tum in lege veteri, vbi erant distin-
cti hi gradus pontificis, sacerdotum,
& Leuitarum; primus enim alijs erat
maior, & sic de alijs, vnde & eorum
consecrationes vestes ac officia erant
distincta. vt patet Exod. 28. 40. Leuit.
8. Num. 3. 4. 20. & q iurisdictio apud so
lum pontificem esset, patet Deute. 17.
at episcopi hic sunt pontifices ibi, q
presbyteri hic q ibi minores sacerdo
tes, Diaconi nostri, q illorum Leuitę,
vt d Dam. ep. 2. de corepiscopis. Hier.
ep. 85. ad Euagr. Leo ep. 88. ad episco-
pos Germ. & Galliæ. & habetur in cõ-
cil. Hispalen. 2. cano. 7. ergo cum ratio
nulla sit vt ibi maior distinctio fuerit,
sequitur q episcopi in ecclesia iurisdi
ctione presbyteros antecellant. secun
do probatur, nam episcopi apostolis,
presbyteri 72. discipulis successere. vt
patet ex Conc. Neocesar. can. 13. Da-
mas. ep. 3. de chorepiscopis. Anacl. ep.
2. Hier. ep. ad Marcellam. de erroribus
Montani. Aug. in Ps. 44. Leo ep. 88. Isid.
lib. 2. de diu. offic. Bed. in c. 10. Luc. er-
go sicut apostoli distabant à 72. disci-
pulis, sic episcopi a presbiteris, aposto
li enim dignitate eos præcedebant, nã
domini apostoli erant tantum 12. &
eos dominus apud se semper fere ha-
bebat, & priuatim instituebat, 72. ve-
ro instituit. Luc. 10. & solis apostolis di
xit, sicut misit me pater, sic ego mitto
vos. Ioã. 20. & sublato Iuda electus est
Matthias qui ante erat ex numero 72.
Act. 1. probatur etiam Matth. 24. Fide-
lis seruus, q intelligit de episcopis.
Ilar. ibi & alij. & Act. 20. attendite vo-
bis, &c. præterea tempore Apostolorũ
presbyteri episcopis erant subiecti.
1. Tim. 5. q probat, & Ignat. ep. ad Phi-
ladelphios. Clemen. etiam can. 40. ap.
vbi mãdatur presbyteros & diaconos

nil agere debere sine episcopo. & Dionis.c.5.eccl.hier.& Iren.lib.3.cap.3. & 4 Tert.li. de bapt. quo ad tertium quòd Episcopi non sint vt cósules, sed principes in cetu presbyterorũ, probatur ex apo.ad Timot.cit.Clemente. Iren. Tert. & ex Concilijs quę a solis episcopis sunt celebrata, vt testatur Euseb. lib.5.hist.c.23.& 25: at in concilijs maxime exercetur iurisdictio cum ibi ferantur leges communes & pœnæ præuaricantibus. Vltimo nam presbyteri sepe ab episcopis sunt excómunicati nunquam cótra.vt patet Conc.2.Cartag. can. 9. & etiam quia episcopi habent thronũ vel solium in ecclesia, q̃ est potestatis inditium, vnde & dicuntur a patribus imperare principũ more, vt d Chris.li. de sacerdotio. Amb. lib.de dignitate sacerdotali.Naz.orat. ad principem irascentem. Ex quibus omnibus patet episcopum esse presbiteris maiorem, & maxime in ecclesia potestatis & dignitatis, vt d.Bellarm. de clericis.li.1.ca.14.& ob eorũ etiam dignitatem dicit lazius, in Italia, & alibi episcopos sacros successisse in locum administrantium prouincias, vt d.lib.2.Reip.Rom.c.2. & nomen præsulis q̃ episcopis tribuitur erat proprium præsidum prouinciarum, vt d. Cassiad. lib.3.var.ep.ijs etiam deman data est vota annonæ ne iusto pretio vendatur.l.3.C.de episc. aud. & refert Cassiad.lib.9.var.ep.5.& hodie in Gallia & Germania multi episcopi ob eorum dignitatem & dono principum, habent dominium temporale etiam in laicos, quorum ipsi sunt principes tẽporales, & olim presbyteros & diaconos Cardinales dignitate pręcellebant,& ante illos in cócilijs subscribebant,vt est dictum. C. de Cardinalib. In cuius dignitatis signũ traditur episcopo baculus, vt virga Moisi & Aaró, Exo. 4. papa tñ eo caret ad significandũ eum a nullo homine,sed a Deo recipere potestatẽ.c.1. vbi gl §.fi.de sac. vnct.baculus vero epi est vnctus more Romano vt ea potestate morosi.i.gẽtiles in ecclesiã introducantur,& peccantes inuiti ad mentem redeant. vt ibi d.gl. pen. est etiam incuruus vt nõ lædat oues,sed eas in viam redire sine læsione cogat, datur & ei annulus vt sponso ecclesiæ qui ob id cũ ecclesia sua contrahit matrimoniũ spirituale, vt ab ea sine licentia papę separari nõ possit.c.sicut vir.7.q.1.& dixi supra,c. de postul.& transl.Mitra ẽt ei traditur bicornis,vt scientiã vtriusq; testamenti sunm esse ornamentũ existimet, & aliquo modo populo metuendus appareat, vt & Moises cũ de monte faciẽ cornutã detulit.Exo.34.conceduntur & ei sandalia in pedibus quæ vigilantissimã curam gregis ostendunt,& vestis linea summa puritatem indicans, & chirotecæ manus ab omni cótagione mundandas præ se ferentes, & superhumerale charitatẽ significãs quæ omnibus virtutibus præeminet, & in qua tãquam in capite virtutes omnes connectuntur.1.Cor.13.& dictum est supra tr.de virtutib.de quorum ẽt indumentorũ mistica significatione habetur infra in tr.de Missa.vbi prædicta cũ ornamentis sacerdotalib. plene exponuntur,& hæc de epi origine & dignitate, in quo ẽt videri poterũt quæ dixi supra de statib.in cõi.vbi per multa exempla ostendi in quãto honore apud oẽs gentes pontifices habiti sint. Quo vero ad episcopatus perfectionẽ certum est epos esse in statu excellentissimo perfectionis,nam eporum est perficere,vt d.Dionis.c.5.eccl. hier.ergo debent perficiendos præstare,vt agens passum, secundo epi succedunt apostolis,vt supra est probatũ,at apostolis fuerũt 4. collata a Christo q̃ denotant eorũ perfectionem,primo protestatio ne quid acciperent in via,nisi virgam tm̃.i.stipẽdia tẽporalia, Marc. 6.vt ibi exponit Aug.2.claues eis datę in iurisdictione & administratione sacramentorũ.Mat.16.3.flatus Spũs sancti in remissionẽ peccatorum.Ioã.20. ita vt vice Dei peccata remittãt,vt ibi d.Greg.4.dispersio linguarũ in prædicatione euãgelij.Act.2.q̃ linguæ significant charitatẽ Dei & proximi, vt is non

Episcopi sunt vt principes in cętu presbyterorum.

Epi sunt in statu perfectionis.

non suscipiat officiũ prædictum qui charitate non est prędítus. vt d. Greg. quæ oĩa sunt perfectorum, ergo epĩ qui Apostolis succedunt sunt in statu perfectionis, licet non emittant votũ paupertatis, nisi in animi pparatione, vt. s. sint pauperes spiritu, & egẽtib. de bonis suis subueniãt, in alijs vero apostolis succedãt, & sic sunt in statu perfectionis. vt d. D. Tho. 2. 2. q. 164 art. 6. & Anch. q. 103. ar. 1. & ẽt quia se ex charitate Dei periculis exponunt, q̃ est summę charitatis. vt ibi d. ar. 2. nec tẽporalium susceptio diminuit de eorũ perfectione si ad illa affectũ non extẽdũt, sed ijs pauperibus subueniunt, q̃ est charitatis opus. vt ibi d. ar. 3. si. n. superfluis pauperib. non subueniãt, dẽcidũt psonaliter a perfectione, licet nõ a perfectionis statu in quo p supra dicta positi sunt, vt ibi d. ar. 5.

Episcopatus diuiditur in sex classes, & quomodo

Quo vero ad diuisionẽ episcopatus, diuidit̃ episcopatus in sex classes corepiscopos, episcopos, Metropolitanos, vel Archiepiscopos, primates, patriarchas, & Romanum episcopum, qui omnium est summus, & princeps totius Ecclesiæ, cum ex facto Petri qui ibi sedem episcopatus tenuit vsque ad mortem domini iussu, effectum sit vt Romanus episcopus sit caput omnium episcoporum, & totius ecclesię sicut Petrus eius caput a Christo fuit constituus, & Papa est Petri successor, vt dictum est cap. de statu papę. & tract. de Romano Pontif. Tomo primo. Chorepĩ dñr qui erant epĩs inferiores, & presbyteris maiores, & erant vicarij epĩ in aliquẽ locum diœcesis missi, vt d. Damas. ep. 4. quorum officium erat cõe epĩs fere in oĩbus excepto q̃ altaria erigere non poterãt, nec ecclesias consecrare, nec per impositionem manuum fidelib. baptizatis, vel hæreticis conuersis paraclitum dare, nec chrisma conficere, nec baptizatorum frontes chrismate signare, nec p̃byteros & diaconos ordinare, nec publice pęnitentem in missa reconciliare. capit. quamuis. 61. dist. & probatur in Cõc. Ancir. can. 12. Antioch. can. 10. Hispal. 2. can. 7. ex Damas. ep. 3. Leo epist. 86. alias 88. & Ioanne 3. in ep. ad episcopos Germ. & Gallię. & hi degebant in villis vt fere hodie parochi faciũt, vnde & dicuntur chorepiscopi quasi villarum episcopi, vt d. Dam. d. ep. 3. & vt vicarij episcopi, vt d. Concil. Neoces. can. 13. & Antioch. cano. 8. nec etiam poterant ordinare subdiaconos, si erãt chorepiscopi, idest presbyteri simplices in pagis constituti, si enim erãt episcopi veri & consecrati, & tamẽ dicebantur chorepiscopi, quia nõ habebãt propriam ecclesiam, sed in aliena ministrabant, sic de licẽtia episcoporum dięcesis, poterant etiam presbyteros ordinare, vt d. Bellarm. de clericis. lib. 1. cap. 16. prędicti vero chorepiscopi simplices presbyteri in pagis cõstituti ab aula recessere. c. ecclesia. ca. quamuis. & c. chorepiscopi. 68. distin. Episcopi sunt qui vni dięcesi præsunt, quæ dicitur diæcesis quasi administratio ciuitatis vel dięcesis, a qua administratione populi diœcesanus episcopus est dictus, qui est prępositus ecclesiæ Dei vt ei bene pręsit. c. scire debes. 7. q. 1. ca. cum non liceat. de præscript. episcopatus. n. non statim ab initio factæ sunt dięceses, sed crescente Christianorum numero; primum enim aliquæ ecclesiæ factę sunt sub curionibus; tum sub Abbatibus, & ex his facti episcopatus. a principibus dotati concedentibus summis pontificibus, qui & ex episcopatibus constituere Archiepiscopatus, & ex alijs Ecclesijs episcopatus, & sedes episcopalis quandoque alio translatæ. vt dicit Rhen. libro secundo rerum Germanorum. Martial. Cromer. libro secundo de rebus Polon. & libro decimotertio. Krant. libro secundo capitulo decimoquarto, decimoquinto. capit. Saluator. de præbend. in extra. comm. & probat Anacletus epistola secunda, & de his episcopis in præsenti est sermo. Primates sunt maiores Archiepiscopis, minores Patriarchis, & ab Archiepiscopis ad illos appellatur, capit. 1. nonagesimanona distinct.

qui sunt Aquileiensis in Italia, Cátuariensis in Anglia, Lugdunensis in Gallia, Toletanus in Hispania, & solent præfici tribus Archiepiscopis, sicut Reges tribus ducibus, & ideo regibus æquiparatur, vt d. Spec. in prohem. rer. diu. offi. col. 4, Metropolitanus dicitur a mẽsura ciuitatum, in quaque. n. prouintia debent esse saltẽ decem ciuitates & totidem episcopi. c. cleros. 21. d. & quandoq; confunditur cum Archiepiscopo, Archiepiscopi vero dicuntur principes episcoporum, qui decẽ vel plures episcopos habent subiectos. nõ enim minor numerus requiritur ad prouintiam constituendam. c. scitote. 6. q. 1. qui pallio vti & crucem ante se gestare possunt in omnibus locis suæ prouintiæ etiam exemptis. Clem. Archiepiscopo. de priuileg. & ibi solenniter benedicere, & ẽt solenniter celebrare, & alia peragere de quibus sup. c. de Archiepiscopis est actum; patriarchæ sunt episcopis maiores & Archiepiscopis, ac primatibus, in aliquib. regnis vel imperijs, episcopis, & Archiepiscopis præpositi, de quibus supra est dictũ. c. de patriarchis. Episcopus Romanus est Põtifex Maximus, qui ideo dicitur Romanus episcopus, quia est successor Petri qui fuit Romæ episcopus, cuius episcopatus est erectus in monarchiã & prẽsulatum totius orbis. vt est probatum Tom. 1. tract. de Rom. Pontif. & supra ca. de statu papæ.

7 Quo ad quintum notandum ex D. Greg. in pastorali, c. 1. q imperiti non debent suscipere onus magisterij, contra quos Dominus per Es. 6. exclamat d. ipsi pastores ignorauerunt intelligẽtiam; & Hier. 2. & 1. Cor. 14. Si quis ignorat ignorabitur, ne cęcus cęcum ducens cum illo in foueam ruat, Matt. 15. Nec etiam regimen subire debent qui lecta opere non perficiunt, vt habetur Ezech. 34. cum ipsi limpidissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestris turbabatis, cum male viuẽdo meditata bene corrumpunt, vt ibi d. cap. 2. regiminis siquidem susceptio multis est subiecta periculis, cũ in eo & aduersa despicienda sint, & prospera formidanda, & tamen sepe contrarium euenit, vt in aduersis prematur sub disciplina, & in pſperis intumeat, vt ibi d. c. 3. & quia sepe occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis, vt ibi d. cap. 4. sicut qui contra virtutibus præditi culmẽ regiminis suscipere recusant, dona ea sibi adimunt quæ non pro se tantũ, sed etiam pro alijs acceperunt, & ideo sunt reprehendendi, vt ibi d. c. 5. qui enim per humilitatẽ culmen regiminis refugiunt, tunc vere humiles sint quando diuinis iudicijs, & vocationibus non resistunt, vt ibi d. c. 6. & ideo officium prędicationis nõnunquam laudabiliter appeti possit. ex Es. c. 6. dicente: Ecce ego mitte me; sic tamen vt non adsit desiderium prę sidendi, sed iuuandi, vt ibi d. c. 7. ex ap. 1. Tim. 3. q episcopatum appetit bonũ opus desiderat, & non decipiatur ficta promissione bonorum operũ subtus tamẽ ambitione latente, vt ibi d. c. 8. 9. Vnde is ad regimen pertrahi debet, qui cunctis carnis passionibus moriẽs iam spiritaliter viuit, qui prospera mundi cõtemnit, aduersa non timet, sola interna desiderat, & cui corpus p imbecillitatem, & spiritus per contumaciam non repugnat, qui aliena non cupit, sed propria largitur, qui facilis est ad ignoscendum, sic tamen vt a rectitudine non declinet, qui malũ non agit, sed ab alijs actũ deplorat, qui infirmitati proximi compatitur, & in eius bonis & profectibus, vt in proprijs lætatur, qui exemplo se alijs imitabilem reddit, & arentes suis fluentib. irrigat, qui orationi intentus sciat quid a Deo petendum sit. vt ibi d. c. 10. Contra vero is accedere non debet, qui cę cus est, claudus, naso turpi, fracto pede, vel manu, lippus, gibbus, albuginẽ habẽs in oculo, iugem scabiem, impetiginem in corpore, vel ponderosus. Leuit. 21. Cæcus supernæ contemplationis lumen ignorãs, claudus qui per infirmitatem mentis viam vitæ perfecte non potest tenere, naso turpi qui ad tenendam mensuram discretionis ido-

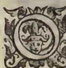
Episcopatum an appetere liceat, vel acceptare & quomodo, & qs.

idoneus nõ eft, fracto pede vel manu qui viam Dei pergere non valet, & a bonis actibus abfens eft, Gibbus qui pondere terrenæ follicitudinis premi tur ne vnquam ad fuperna refpiciat. Lippus qui ingenium habet ad verita tis cognitionem emicans, fed a carnalibus operibus obfcuratur, Albuginofus qui arrogantia fapientię inflatur qua veritatem cognofcere non finitur. Scabiofus qui a luxuria premitur fic vt vfq; ad confenfum, vel opus exeat. ponderofus qui turpitudinem opere nõ exercet, fed eius animus voluptate luxuriæ fine vllo obftaculo re pugnātię delectatur, vt ibi d.c. 11. His notatis dicendum eft cum D. Th. 2. 2. q. 185. art. 1. & 2. ꝙ in epifcopatu tria confiderari poffunt, primum principale & finale, f. epifcopalis operatio per quam falus proximi intenditur. Io. vlt. fecundum altitudo gradus, iuxta id Mat. 25. Fidelis feruus & prudens quē conftituit dominus fuper familiā fuā; tertium ꝙ fequitur illa. f. reuerentia, honor, diuitię, iuxta Ap. 1. Tim. 5. qui bene ꝓfunt duplici honore digni funt. appetere ergo epifcopatū ratione huius vltimi eft illicitum. Mat. 23. amant primos accubitus in cœnis, &c. quo ad fecundum appetere epifcopatum eft præfumptuofum, cum fit primatus cupere. quo ad primum in fe id appetere eft virtuofum & laudabile, fed quia vt eft epifcopalis actus habet annexā celfitudinem præfumptuofum eft, ꝙ quis præeffe appetat ad hoc vt proximis profit, nifi neceffitate imminente, appeti tamen poteft talia opera facere fi eum contingeret in tali officio effe, vel fe effe dignum ad talia opera exequenda, ita ꝙ opus bonum cadat fub defiderio, & non primatus dignitatis, cum primatus fugientem fe defideret, defiderātem fe horreat, & fic fimpliciter non licet appetere epifcopatum, vt d. Aug. 19. ciuit. c. 19. ēt fi adminiftraretur vt decet, & fi non licet appetere minus licet petere, etiā fi fit quis dignus, cū id fit præfumptuofum putare fe poffe ꝓdeffe, & vix pof- fit effe fine ambitione ratione primatus, vt not. in c. tuam. de æt. & qual. nõ tamen effet mortale appetere epifcopatum cum intentione faciendi debitum fuum circa curam animarum, & bene expēdere temporalia in fubuentionem pauperum, & non vti epifcopatu ad finem temporalium, & vti honore illo ad honorem Dei, licet id illicitum fit ob præfumptionem annexam, vt ibi d. Gaiet. d. ar. 1. Si vero a fuperioe fibi id iniungitur, non licet recufare, quia licet fecūdum propriam voluntatem debeat qnis infiftere pro priæ faluti, fecundum tamen voluntatem alterius debet intēdere etiam faluti aliorum, alias id repugnaret charitati, qua proximis quis debet prodeffe, & humilitati qua fuperiori debet effe fubiectus, vt d. D. Thom. ibid. ar. 2. ꝙ intelligitur fi idoneus fit, nam fi fit in peccato mortali debet & poteft ipfemet Deo inuāte id dimittere, fi vero fit in aliquo impedimento in quo præcipiēs, poffit difpenfare, tenetur pariter obedire, alias non. vt ibi d. D. Thom. in refp. ad fecundum, & ibi Gaiet.

Quis eligi debeat vel affumi ad epifcopatum, & qua forma, & a quo. Ca. II.

SVMMARIVM.

Ad Epifcopatum quis eligendus fit & qua forma. num. 1.

Ptandum quidem effet vt affumendus ad onus epifcopatus, ꝙ eft opus perficientis, præditus effe & ijs qualitatibus, quæ fupra ex D. Greg. relate funt, & quæ ex D. Clem. fupra in c. de el. Rom. Pont. allatæ fuere, fed quia id dono Dei paucis contingit, & perfectorū tm̄ exiftit, ideo fat eft iuxta canonicas fanctiones, vt idoneus fit mo- 1 Ad Epifcopatum qs eligendus fit, & qua forma.

moribus scientia & ætate, modo quo supra est expositum, in ca. de elect. & supra in ca. de Cardinalibus. videlicet vt compleuerit 30. annum. ca. cum in cunctis. de el. Doctor sit vel licétiatus in iure canonico, vel Teologia, vel alicuius academiæ publico testimonio idoneus ad alios docendos aptus. iucatus, & quòd aliquo vitio vel impedimento non sit notatus, quòd ex processu desuper formato, & ad sanctissimum Dominum nostrum transmisso constet, & in ordine sacro sex mensium spatio saltem ante sit constitutus; & vbi plures adsunt q̃ melior cęteris eligatur, alias eligens in foro conscientiæ nõ est tutus. Quo vero ad eligenté iure diuino potius id spectat ad Papam quam alios, vt est dictum in tr. de Rom. Pontif. & supra in tr. de statu papę, ex priuilegio tamen apostolico id conceditur iure communi capitulis cathedralium, vt dixi in tra. de elect. qui eum eligere habent forma ibi tradita; sed quia ex regulis cancellariæ papa sibi reseruat electionẽ episcoporum, ideo eis est štãdum, nisi vbi capitula adhuc vtũtur suo priuilegio vt eligant suum episcopum, & prælatum, qui summus pontifex in publico concistorio iubet præconizari & publicari electum ad aliquam ecclesiam, qui postea tenetur ad suscipiendam consecrationem confirmationẽ, & alia de quibus in d. tr. est actum, quando scilicet quo ad confirmationẽ electio ab inferioribus est facta, & hęc de secundo breuiter dixisse sufficiat, ne pluries eadem repetere opus sit, cũ ad alia faciendus sit transitus; prędicta enĩ probãtur in Cõc. Tri dent. sess. 7. c. 1. & sess. 22. c. quicunque, & sess. 24. de refor. cap. 1.

De potestate Episcopi. Cap. 3.

SVMMARIVM.

Episcopo quid competat ratione ordinis episcopalis, vel iurisdictionis. nu. 1.

Episcopo quæ a subditis debeantur. num. 2.

Causæ quæ ad episcopum pertineãt num. 3.

Casus qui episcopo reseruentur. num. 4.

In quibus casibus possit dispensare, & a quibus absoluere. num. 5.

Episcopi quando iurisdictionem habeant in laicos. nu. 6.

Episcopi quid possint circa beneficia. num. 7.

Episcopi quid possint circa iudicia. num. 8.

Episcopi quæ soli possint. num. 9.

Episcopus quæ poßit sine capitulo, vel non. num. 10.

Cto in superioribus de episcopatu in se, & q̃s ad illum assumi possit, & a quo, q̃a post esse sequit operatio, ideo cõgrue hoc tertio loco sequitur dicendum de episcopi operationibus, & quia nullus licite operari potest, id q̃ sibi non licet, ideo videndum est quid possit episcopus, vel nõ. Et primo quid sibi competat ratione ordinis episcopalis, quidve ratione iurisdictionis. secundo quid sibi a subditis debeatur; Tertio quæ causæ ad ipsum pertineant; Quarto qui casus ipsi sint reseruati; quinto quibus in casib. possit dispensare, & a quibus absoluere; sexto quando contra laicos procedere possit; septimo quid possit circa collationes beneficiorum; octauo q̃d cir-

1 Episcopo quid competat ratione ordinis episcopalis, vel iurisdictionis.

circa iudicia. 9. quid possit circa alia particularia; 10. quæ nõ possit, & an so lus sine capitulo oĩa pdicta expedire valeat. Quo ad primũ dicẽdum est q ĩ epo duplex est ptãs ordinis & iurisdictionis, & soli epi ratione ordinis cõficiunt sacrũ chrisma, oleũ cathecumenorũ, & infirmorũ. c. referente. de cel. miss. soli etiã ordinare clericos possũt ad ordines ecclesiasticos ecclesias altaria & virgines cõsecrare, pollutas ecclesias & cęmiteria recõciliare. ca. nemo. de cõs. d. 1. c. aqua. de cõse. eccl. uel alt. & sacrm̃ cõfirmationis conficere, vt ordinarij eius ministri. ut d. Dion. c. 4. & 5. eccl. hier & supra hoc c. est explicatũ quę rõne ordinis ad epm perti neãt, sic etiã depositio clericorũ actualis ad ordinem episcopalem pertinet, sicut & ordinatio; vnde nõ cõsecratus in epm nõ habet cognitionem causæ criminalis aduersus clericos minores. vt d glo. & Doct. in c. transmissa. de el. Io. Firm. tr. de ep. li. 3. in fi. par. 2. principali. n. 24. Ratione vero iurisdictionis ad epm pertinet potestas excommunicandi, & eos absoluendi, interdicendi, solennem pęnitentiam iniungendi, purgationem indicendi, suspendẽdi, deponendi, casus sibi reseruandi, indulgentias concedendi, dispẽsandi cũ aliquibus in foro aĩę, & in quibusdam casibus iuramenta a vasallis accipiendi, eos confirmandi, instituendi, destituendi, corrigẽdi moresq; reformandi, visitãdi, & ea ratione procurationẽ accipiẽdi, de ecclesiasticis & spiritualib. causis cognoscendi dięcesanã sinodũ congregandi, & prouincialem si Archiepiscopus sit, certum honorariũ sinodi causa, si opus sit, exigẽdi, caritatiuum subsidiũ a clero exigendi, & quartam partẽ decimarum q alijs sol uuntur percipiendi, & huiusmodi, vt d. gl. & Doct. in c. transmissa. de el. Ideo autem est facta hęc distinctio ordinis, & iurisdictionis, nã q cõpetunt ratione iurisdictionis, statim vt est electus & cõfirmatus eps exercere põt, vt dixi sup. c. de el. q uero ordinis sunt nõ nisi post consecrationẽ, d. c. trãsmissa, quã cõsecrationẽ intra tres mẽses suscipere tenet alias fructus nõ facit suos, & si intra totidẽ id omiserit ecclesia ipso iure priuatur, ex c. 2. sess. 23. in Tr. Cõcil. pterea q sunt iurisdictionis ei q episcopus non sit mandari possunt, q vero ordinis sunt soli epo cõmitti possunt. c. q sedem. vbi gl. de off. ord. cap. aquam. vbi Abb. de cõsec. eccl. & si ante ętatem a papa ad episcopatum quis sit postulatus, & a papa sit factus procurator cũ libera temporalium & spiritualiũ administratione, nã tunc quę sunt iurisdictionis exercere poterit, q uero sunt ordinis poterit aliis episcopis demandare. c. is cui. de el. in 6. c. cũ nobis. vbi gl. & Abb. de elect.

2 Quo ad secundũ multa sunt q ad epm ex lege dięcesana ptinẽt, & quib. præstãdis monasteria nõ tenẽtur, ut q eps in quacũq; ecclesia suę dięcesis missã publice celebret, ibi cathedrã eligat, & causas audiat, q in monasterijs licet nõ exẽptis ei facere nõ licet. c. lumino so. 18. q. 2. Inn. & Abb. in c. dilectus. de off. ord. ibi tñ licet ei solẽnes missas celebrare. ut d. glo. in d. ca. luminoso. ubi Tur. cr. 2. q exigat catedraticũ cã sino di; id. n. a monasteriis non dẽtur, ut d. Ab. in d. c. dilectus. 3. q clerici plato de functo exeq as faciãt, & funus comitẽtur; ad id. n. monasteria nõ tenent. 4. q pt cogere suos subditos ut hospitio suscipiãt aliquos platos vel dños, vbi op ẽ, a quo onere monasteria ĩmunia sũt ut d. gl. In. & Ab. ĩ d. c. dilect. & si eps eos domi hospitio recipit, poterit cogere clericos, nõ monasteria, vt his sũptib. opẽ ferant, si epatus opes nõ sufficiũt. ut d. Arch. ĩ c. unio. 10. q. 3. Ab. ĩ c. cũ apostol. de cẽsib. Card. ĩ cl. 1. d exc. pl. & apost. ad Ab. ĩ d. c. cũ apostolus. 5. charitatiuũ subsidiũ a clericis exigere pñt, ubi indigẽt, uel aliqua peregrinatio necessario eis ẽ ineũda, ut ad cõc. adeũdo uel adpõtificẽ, vel ad litẽ ecclesię defendẽdã, & in hmõi necessitatib. ut d. Card. ĩ d. cl. §. 1. col. 2. In. in c. 1. de stat. mo. a quo onere mõasteria libera sũt, ut ibi d. & idẽ de subsidio charitatiuo ordinario uel extraord. ubi facultates epi te-

Episcopo, quæ a subditis debeãtur.

tenues sunt, ad q; in magna episcopi necessitate etiã monachi non sunt excusandi, sicut nec clerus cogendus, vbi episcopi facultates sufficiunt, q; etiam ad summum. 8. vel x. portionem reddi tuum excedere non debet, vt d. Abb. c. cum apostolus. de censib. gl. in d. ele. 1. de exc. prælat. vbi Car. Boer. q. 134. nu. 9. Cucch. tr. de ep. num. 45. sexto ex lege diœcesana potest episcop⁹ clericos sibi subditos Romam, vel ad aliquos principes, vel alio etiam inuitos mittere, a quo monasteriũ eximitur ne monachis detur materia vagandi. ca. quã sit. 18. q. 1. Inn. in d. c. 1. de stat. mon, nisi monasterium curam populi habeat, tunc enim tam monacos eius quã clericos seculares mittere poterit, vt ibi d Innoc. & Abb. in d. c. cum dilectus. septimo exigere põt episcopus ex l. diœcesana decimam oblationũ partem de pijs hominum largitionibus ab ecclesijs ad q; monasteria non tenẽtur. c. de his. c. antiquos. 10 q. 1. c. 1. de stat. reg. c. minus. de exc. prę l. hodie tamen etiã ecclesiæ seculares ad id onus non tenentur nisi in casibus expressis eas teneri, vt d. Abb. in d. ca. dilectus. octauo potest cogere clerũ vt ad processiones sub vexillo accedat etiam sine magna causa, ad q; monasteria non tenẽtur, nisi in magnis causis, & in rogationib. minoribus ante Ascẽsionem, & maioribus in festo S. Marci. c nimis. de exc. prel. & habetur in concil. Trident. sess. 23. de reg. c. 13. Aliqui ẽt putant posse ep̃m sibi asciscere monachum eubicularium vbi monasterium exemptũ nõ sit a iurisdictione e p̃i. vt dicũt Franch. Imol. Gem. in c. si religiosus. de el. in 6. & ep̃o a curia veniente ob reuerentiã papę quẽ tetigit & osculatus est, processionaliter obuiandũ est. ca. cũ olim essemus. de priu. Ex lege vero iurisdictionis alia sibi dẽntur ad quæ ẽt monasteria tenẽtur cũ teneantur ad ea q̃ sunt iurisdictionis, nõ aũt legis diœcesanę, Vñ prędictis & huiusmodi dẽptis q̃ iurisdictionis sunt ẽt monasteria astringent, quare nec monasteria sine ep̃i licentia fundari possunt, nec alio sine eius facultate ẽt ex vtilitate trãsferri, collapsa tñ restaurari possunt. c. qdã. ca. de monachis. de cõs. d. 2. e. si qs vult. vbi gl. 16. q. fin. Abbates tñ exepti non subiacent imperio ep̃i ẽt in his q̃ sũt iurisdictionis, vt not. in c. visis. 16. q. 2. Ex cõc. ẽt Trid. sess. 25. c. 11. nisi de liquerit extra monasteriũ. e. 3. sess. 6. de ref. in eo. cõc. Et generaliter de lege iurisdictionis sunt oĩa q̃ ep̃s monasterijs custodiẽda mandare valet, ex quib. plura in cõc. Trid. statuũtur, vt. s. censuræ, & interdicta ab ep̃is prolata ẽt in ecclesijs regulariũ publicẽtur, & ab ijs seruẽtur, & ẽt dies festi quos ep̃s seruandos mandat, & vt ẽt exempti ad publicas processiones accedere cogantur. sess. 25. c. 1. 13. de reg. & vt clericus regularis & claustralis, licet aliter ep̃o nõ subiectus, notorie & cũ scãdalo extra claustra delinquẽs, a suo superiore intra tps ab ep̃o sibi prẽfixũ non punitus ab eo puniri possit. c. 14. ead. sess. 25. & colligitur ẽt ex c. quanto. cũ ibi not. de off. ord. e. 1. de stat. mon. sic ẽt casus q. bus ex eodem cõc. ep̃s habet potestatẽ in monachos vti delegatus sedis apostolicę iurisdictionis sunt, velut vt Abbatib. negligẽtib. cogere possit monasteria lectionẽ sacrę scripturę hẽre. sess. 5. c. 1. vel ecclesijs suis parochialib. prouidere, vt laudabiliter ibi cura aĩarum exerceatur. ead sess. ca. 2. & vt ep̃s quotãnis visitare possit monasteria cõmendata, abbatias, prioratus, vbi non viget regularis obseruãtia, ẽt exẽpta, & qũocunq; cõmendata, & curare ut instaurentur & reficiantur. sess. 21. c. 8. similiter vt monasteria monialiũ papę immediate subiecta sub quouis nomine ab ep̃is vt delegatis apostolicis gubernẽtur, sess. 25. c. 9. & hmõi. similiter decimarũ p̃dialium, & personaliũ solutio ep̃o fienda, & quarta funeralia sunt de lege iurisdictionis, vñ ẽt monasteria obligãt. vt d. Abb. in d. c. dilectus. nisi religiosi suis sũptib. & laborib. p̃dia sua colãt. c. nuper. c. suggestũ. c. dilecti, de decim. vel nisi cistereiẽses post priuilegiũ ea p̃dia acquisiuere d. c. nuper. alias oẽs tenentur ẽt regulares. c. requisiui-

fuisti.de test. Synodi ēt vocatio est de lege iurisdictionis in aliquib.casib. cū ex graui cā Abbates vocati ad eū ire teneātur.c.super his.de maior. & obe. c.eps.d.17.c.fi.d 18. & similiter si monasteria habent populū epo subiectū, ad sinodū eque ac clerici ire tenētur, & in oīb.legi diecesanę obedire. vt d. gl.in c.1.10 q.1.&d.c.dilectus.& capellæ monachorū quo ad vtranq; legem epo subsunt, nisi pleno iure monasterijs sint collatæ. vt d. gl.in c.1.10.q.1. & d.c.dilectos.& 16.q.2.in prin. Ius ēt visitādi est de lege iurisdictionis,licet procuratio sit de lege diecesana. vt d. Innoc.in c.venerabili.de censib.col.2. Host.de off.ord.in sum. vnde reseruās sibi iura iurisdictionis ēt dispensandi facultatē reseruasse vr̄. vt d.Rom.cōs. 325.Sic de lege iurisdictionis sunt,canonicaobediētia subiectio,institutio, destitutio,correctio,reformatio, censurarū prolatio,iurisdictio causarū ad forū epi spectantiū, pęnitentiæ, collationes sacrorum, quæ ab epo sunt suscipienda, c.cōquerente.de off.ord.exceptis ijs de quib.sup. est dictū ad l.diecesanam pertinere,hodie tñ omnia fere monasteria habent priuilegia qb. a iurisdictione epi eximuntur,monachi tamē recipiunt ab epo,chrisma, sacrū oleum,consecrationes altarium, ordinem psallendi, q̄ monasteria alio trāsferri non possunt incōsulto epo etiam causa vtilitatis,licet exēpta sint.vt d.gl. & Doct.in d.cap.dilectus.cum alioqui iure cōi omnes clerici tam regulares, quā seculares epis sint subiecti, licet ecclesiam, vel monasteriū fundans ꝓtestatus esset se nolle eam epo subijci. c.hoc tm̄ cum seq.18.q.2.c.de his. vbi glo.12.d.c.cum personæ. de priu.in 6. Sed successu tpis ex priuilegio apostolico ab epis vt plurimū regulares exēpti sunt,nisi in casibus sup. ex Concil. Trident. & alijs enumeratis, & maxime vbi episcopi procedūt vt apostolicę Sedis delegati.Et ita iure cōi monasteria epis sunt subiecta quo ad legem iurisdictionis, non quo ad diecesanā, vnde regulares contrarium probare debent.c.omnes basilicę.16.q.7.c.monasteria,cum seq.18.q.2.cū episcopus. de off ord.in 6.Dispēsandi ēt ius ad legem iurisdictionis spectat, & ideo opportunum fuit discernere, quæ sint legis iurisdictionis,quæ diecesanæ,cum sententia in vno horū capitum lata alteri nō ꝓiudicet,vt d.Ab.in d.c.dilect°.

Quo ad tertiū notandum,ꝙ aliquę cāæ sunt mere ecclesiasticæ de qb.soli epi cognoscere possunt, vt matrimoniales,beneficiales,& hmōi,aliquę mere laicales de quib.ecclesiastici iudices cognoscere nō pñt,nisi qñq; cōsequenter,vt causa dotis, cōsequenter ad matrimonium qñq; ad ecclesiasticos spectat;alia.n.ad laicos semp pertinēt, q̄dā mixti fori q̄ ab vtroq; iudice laico, & ecclesiastico cognosci pñt, sunt etiā pauca aliqua crimina de qb.ecclesiastici iudices cognoscūt,vñ colligitur reliqua ad laicos iudices ꝑtinere,sūt vero crimina ad ecclesiastica pertinētiū, simonia,hæresis,& vsurarū crimē, mō tñ quo infra, in criminib. mere ecclesiasticis, pōt iudex ecclesiasticus prohibere ne laicus se impediat, & econtra laicus ecclesiasticū īpedit in ciuilib.nō tñ ei inhibēdo, sed nō parendo, & ad vlteriora ꝓcedēdo; In mixtis vero est locus ꝓuētioni, nisi alter forus maiorē pęnā irroget, qa sic punitus in vno foro pōt puniri ēt in alio, qñ vero ecclesiasticus ꝓuenit, & relinquit laicū a se condēnatū a laico iudice puniendū, nō tenet̄ iudex laicus exequi iuxta pęnas ab ecclesiastico taxatas,nisi sibi legitima fides fiat bene fuisse iudicatum ex actib.in foro epali peractis, tunc.n. laicus merus executor est. vt d. Abb. Inn.& alij in c.1.de off.ord.& qñ ecclesiasticus vult per se exequi suā sñiam, tenetur laicus nullo sibi exhibito processu suā familiā cōmodare,alias ad id cogi poterit ecclesiasticis cēsuris. vt d. Alciat.& alij in d.cap.1.

Causę q̄ ad episcopum pertineant.

Mixti fori sunt sacrilegium,adulterium,sodomia,falsitas literarū apostolicarum,stuprū monialis,blasphemia, concubinatus,sortilegium,diuinatio, vsura;& incipiēdo ab vsura,si de ea ciuili-

uiliter agitur, & quæstio est de iure non de facto, solum ad ecclesiasticum pertinet, & inhibere potest laico ne procedat, vt d. Dec. conf. 170. Iaf. cõs. 153. libr. 4. Socin. consil. 88. lib. 4. si tamen causa criminaliter agitur vterq; iudex, potest cõtra fœneratorem procedere, vt d. Couar. lib. 3. var. res. ca. 3. clarus in praxi criminali. quæst. 37. vel q̃ est crimen ecclesiasticũ etiam tunc, sed tamen etiam a iudice seculari puniri posse. vt probat. Cucch. post Couar. tract. de episcopis. num. 86. 87. cũ seq. & contra Hebræos vsuras commit tentes soli laici iudices procedunt, ca. post miserabilem. de vsur. vt ibi d. Cucch. nume. 97. cõcubinatus similiter est mixti fori, vt d. Abb. in c. cum sit generale. de foro competen. Adulterium etiam est mixti fori, vt d. Abb. in cap. intelleximus. de iudic. Couar. in 4. decret. fol. 137. Crimen etiam sacrilegii, quia potest etiam ab ecclesiastico puniri. d. c. cum sit. & c. conquestus. de foro compet. sic sodomia, vnde ecclesiasticus contra laicum procedere potest. cap. clerici. vbi Doctor. de exc. prę lat. clar. §. sodomia. ver. sed quæro. sic peccatum sortilegij. Abb. in cap. 1. de sortil. clar. § hæresis. colum. pen. sic blasphemia. ca. 2. de maled. clar. §. blasphemia. ver. hoc crimen. violatio etiam monialis, vel eius attentatio. l. si quis non dicam. C. de episco. & cler. Soc. in c. cum sit. de foro compet. sic fœminæ quę cũ personis ecclesiasticis deliquerint possunt ab vtroq; iudice puniri, & datur locus ꝑuentioni, vt d. Boss. in pract. tit de coit. dãn. nu. 16. 17. sic falsum commissum in literis apostolicis, vel alia re ecclesiastica ab vtroq; iudice cognosci potest, & puniri. Abb. & alij in d c. cum sit. de foro cõpet. Anan. in c. ad falsariorum. de crim. falf. periuriũ etiã est mixti fori, vt d. Couar. li. 4. decret. p. 2. c. 6. n. 20. sic qui deliquit in foro aliquo falsũ ibi fabricãs per falsas literas ab illo iudice qui lęsus est, puniri põt, licet laicus in foro ecclesiastico delinquat. nõ cõtra, vt d. Boss. loco cit. n. 107. Incestus ẽt vt d. Bal. in l. consulta di ualia. C. de testa. sic si pr̃es vel dñi velint prostituere filias vel ancillas, ad episcopum cõfugi poterit, vt eas a potestate domini, vel patris liberandas curet. l. si lenones. C. de ep. aud.

In criminibus autẽ prædictis mixti fori, alter alterũ non impedit, nisi prę uenerit, potest tñ alter iudex aliã pęnã eidẽ imponere si maior suis legib. imponatur, vt d. Couar. li. 2. var. ca. 10. clar. pract. crim. q. 57. versi. 10. quæro. col. pen. non potest tñ episcopus punitũ corporaliter, vel pecuniarie a laico excõmunicatione punire, vt d. Clar. loco cit. potest tñ ecclesiasticus in causis mixti fori laicũ carceri tradere. ut d. Cucch. cõtra clar. d. tr. n. 112. Et generaliter potest eps in aliis criminib. nõ ecclesiasticis peccatũ nutrientib. ad ea euellanda spiritualibus pęnis uti. ut d. gl. in cap. 1. de off. ord. & vbi monuerit laicum iudicem ut sibi subditũ punire velit peccantem, in eius defectũ, ipse contra eum procedet. ut not. in ca. nouit. de iudic. & contra laicum non solum pęnis spiritualibus, sed etiam pecuniariis, si magis timendas putet, agere poterit. ca. ad aures. cum ibi not. de pęn. not. Felin. & alii in capit. irrefragabili. de offic. ord. quas tamen pecuniarias sibi non applicet, nisi egeat, sed locis pijs, & pauperibus, vt dicit Ioan. Andr. in d. cap. irrefragabili. Causæ vero ciuiles ad episcopũ solum spectantes, & nullo modo ad laicum sunt oẽs causæ piæ & spirituales. c. si iudex laic°. de sent. exc. in 6. vbi gl. verbo spiritualib. c. tuã. de ord. cognit. c. per venerabilẽ. c. lator. q. fi l. sint, exemplũ vt causæ oẽs matrimoniales, & eas tãgentes. c. multorũ. 35. q. 6. clem. dispẽdiosã de iudic. c. auditis. de ꝑscr. c. accedẽtib. de exc. ꝑlat. quæ ẽt ex cõc. Trid. aliis iudicib. ecclesiasticis ꝑter epõs adimunt c. 20. sess. 24. nec papa solet eas cõmittere nisi epis. vt d. Abb. Fel. Dec. in c. si ꝓ debilitate. đ off. deleg. Dec. ĩ c. ꝓposuisti. col. 1. de ꝓb. licet aliis eas possit cõmittere, vt d. Ab. ĩ c. 1. de cõsãg. Cou. li. 4. dec. c. 8. §. 12. nec tũc eps põt eas aliis subdelegare, vicario tñ suo id põt cũ

in

Vicario tamen suo id potest, cum in mandato generali omnium causarum ipse constituatur. c. fi. vbi Abb. de cogn. spirit. c. litteras. & ibi Host. de re stit. spol. & vix obtinetur vt alij episcopo eas committere possit, vt d. Ab. Io. And. in d. c. si pro debilitate, licet sede vacãte capitulum eas cognoscere possit. vt d. Cucch. d. tr. nu. 113. in fi. similiter causæ omnes quibus clericus a laico in iudiciũ vocatur, vel quibus clericus, vel persona ecclesiastica aduersus laicum de re ecclesiastica agit, fori episcopalis sunt. d. Cl. dispendiosã. vbi gl. & Doct. sic etiam causæ omnes omnium beneficiorum vel decimarũ, & sic causę vertentes super electionib. prouisionibus, postulationibus ad dignitates canonicatus personatus. d. cl. dispendiosam, vel alia beneficia, & idẽ de pensionibus, & præstimonijs. vt d. Gig. de pens. q. 71. & causæ natalium. d. c. per venerabilem. c. lator. c. tuã. qui fil. sic iuramenti ratione episcopus potest inter laicos cognoscere etiam de consequentibus iusiurandum, cũ iusiurandum forũ foro adijciat. c. laicus. de foro compet. in 6. c. nouit. de iudic. c. c. venerabilem. de el. licet causa aliter alterius fori esset. vt Calder. cons. 2. de for. compet. Bal. & Ias. in l. ordinarij. C. de iudic. vnde & hæres cogi potest, vt exoneret animam defuncti ratione iuramenti coram episcopo. Similiter episcopi cognoscere possunt si victualia plus ęquo venduntur aduenis, quã ciuibus, vel ẽt ipsis ciuibus, vel si aromatarij, & huiusmodi merces falsas pro bonis vendant, contra hos enim excõmunicatione potest procedere vt desistãt. c. 1. vbi Inn. & Barb. de empt. & vẽdit. in c. significantibus. de off. deleg. & probabile est q etiã in maxima penuria cogere possit diuites censuris, vt pauperes sustentent ne pereant. vt d. ibi Barbat. Ioan. And. in reg. ea quæ. in merc. in cap. sicut. vbi glo. d. 47. Similiter potest euertere superfluos ornatus virorum & mulierum maxime vbi facies deturpantur, ludos & spectacula inhonesta. vt d. Io. And. in c. ea quæ. de reg. iur. in 6. Anch. in c. 1. de constit. fol. 18. Bal. in prohem. Decret. col. 4. & etiam tripudia & choreas in dieb. festis, vel vbi semẽtinam vitiorum præbent, vt d. Cucch d. tr. nu. 135. & habetur in conc. prou. Med. 4. tit. de Visit. §. fœminarum. Similiter causa dotis cũ mulier ab hęredibus viri repetit, quia sic est causa pia, vt d. Castr. Ias. & alij multi, in l. 1. ff sol. matr. secus si vir eã petit, vt d. Bald. nou. tra. de dote. p. 19. Speciali 6. & similiter cum vir eam lucrari vult causa adulterij, & in casu alimentorum ecclesiasticus est adeũdus, & vbi ex matrimonij causa, dotis causa emergit, vt d. Bal. in l. in contractib. §. in omni. C. de non num. pec. t. in ca. fi. de iud. in 6. sic causę omnes quibus excõmunicatio a iure homine vel lata est vel ferenda, ẽt in laicos ad episcopum pertinent & beneficiales, ac depositiones vt supra, similiter episcopus potest compellere laicos, vt piam voluntatem testatoris exequantur, si executor testamenti intra annum illã exequi nõ curat, vel si executor datus non sit, c. nos quidem. vbi Doct. de testam. Bal. & alij in l. nulli. C. de episc. & cler. & id munus potest episcopus demandare, vt d. Spec. de instr. ed. § nunc vero aliqua. ver. 81. & executorem datum in testamento si male id munus administret, remouere potest, & cogere vt administrationis rationem reddat, & si eum iure suspectum habeat alium eius loco substituere. c. tua. de testamen. Speculat. loco cit. & cogere potest etiam executorem, vt ad satisfaciendum bona immobilia vẽdat, licet expresse episcopus prohibitus esset exequi, & etiam eum cogere potest, vt contra debitores agat, vt legatis pijs satisfieri possit. vt d. Firm. tr. de ep. par. 6. lib. 4. tit. de auth. ep. ver. tertio quæro. vsque ad num. 32. 56. si tamen testator executore neglgente alios substituit, vel si decernit vt nullum tempus executioni labatur episcopus se immiscere non poterit, vt d. Couar. in c. tua nos. num. 6 de testam. ca. nos quidem. eo. tit. similiter si collegium caret re-

ctore suo in fundatione cōstituto episcopus eius officium obire valebit, vt d.Firm.3.par.li.4.nu.17. Sic etiam episcopus est executor distribuēdi incerta male ablata,quæ tamen in loco vbi sunt rapta sunt restituenda, vt d.Bald. in auth.alearum vsus. C.de aleat.quo tñ casu inquisitio prius fieri debet an dominus rei inueniatur, quo non inuento pauperibus sunt distribuenda. c.sicut dignum de homic.& dixi in casu de restitutione incert. similiter potest episcopus decidere quæ sint legata pia.vt d.Firm. d.li.4. par.3.num.50. & censuris contra nō soluentes ea, & notarios qui testamentū confecerunt illa non denuntiantes agere, vt fecit Illustrissimus Carolus Borromeus in conc.prou.Med. primo tit.de piorū locorum administratione.Sic potest episcopus distribuere pauperib.bona peregrini defuncti ab intestato, cui nullus hæres inueniatur, vt d.Firm.loco prædicto,nu 50.ver.25. in quo tamen debet fieri diligens inquisitio, nec eo casu Fiscus succedit,licet succedat deficientibus legitimis hæredib.quia succedit suis non extraneis,nec princeps etiam originis defuncti,quia bona alibi reperiuntur.l.1.C.de bo.vac.lib.10 l.1.C.vnde vir.vbi gl. potest etiam episcopus iudicare in causa suæ ecclesiæ, vt d.Firm.in d.tr.p.5.lib.4.nu.19. Bart. & Bal.in l.1.C.ne quis in sua, nec dicitur ob id iudicare in cā propria, si inde nullum emolumentū sibi resultet, si tamē suspectus sit, recusari poterit. vt d.Abb.in cap.venerabile.de censib. Idem prohibere potest ne duellū fiat vt not.in cap.2. de op.nou. & maxime post Tridentinum conc. ꝙ id grauissimis pęnis dānauit.sess.25.ca.19. Quod si episcopus contra subditū agere vult coget eum vt eligat arbitros.c.pastoralis.de off.ord.gl.& Turr.cr.in c.si clericus.11.q.1. si vero ab ijs petit charitatis subsidium ipse eos censuris cogere poterit, qui si recusent, superior proximus erit adeundus, vel arbitri eligendi ipso petente.vt d.Imol.& Anch. in c.cum apostolis.de cēsib. Et ita multis in casib.in causis prophanis tam criminalibus quam ciuilib.episcopus habet facultatem, & alijs etiā casib.enumeratis supra,ca.de stat.pap.ver.quo ad iudicia. & not.aliqua ex ijs Abb.in c.licet. de foro compet. vt si iudex laicus negligit administrare iustitiā, vel ratione cōsuetudinis,vel in causa miserabilis personæ vel pauperis,quę opprimuntur a potentibus, vel paupertate; sic enim ecclesiasticus cognoscit, alias non, vel si locus caret iudice seculari, vel si iudex laicus qui immediate subest Imperatori, & est caput prouinciæ recusatur vt suspectus, vel in causa recōuētionis, vel in relictis defunctorum,vel vbi est dubium iuris ciuilis aliquod ꝙ ab ecclesia est determinatum ei est stādum, & ecclesiasticus cognoscit, vel cum agitur per denunciationem euangelicam, vel cum causa ciuilis est coniuncta cum ecclesia, modo per Abb.ibi declarato. ex Cōc. vero Trid.multa episcopo in causis spiritualibus concedūtur vt Apostolicę sedis delegato, quæ omnia iure cōmuni ei non concederētur, vt si cōcionator scandala vel errores disseminet, possit ei episcopus prędicationē prohibere, licet in monasterio sui ordinis, vel alterius prædicet,vt habetur sess.5. ca.2. de ref.ad fi.& eo magis si hæreses prędicet;tunc enim iuris dispositione cōtra eum agere potest, vt ibi habetur. Similiter ꝙ nullus secularis clericus, vel regularis,omni priuilegio amoto, tutus sit quominꝰ si extra claustra deliquerit, ab epo loci corrigi, & puniri possit.sess.6.c.3.sess.14.c.4.similiter ꝙ vniones perpetuę a 40.annis citra factę ab episcopo examinari possint, & si ꝑ surreptionem factæ inueniantur irritæ declarari.sess.7.c.6.similiter ꝙ in ciuilibus causis mercedum & miserabilium personarum clerici seculares,vel regulares extra claustrum degentes, amotis omnibus priuilegijs,ab episcopo ad soluendū cogi possint. similiter ꝙ episcopus residens cognoscere possit de obreptione gr̃æ super absolutione alicuius criminis impetratę,vel remis-

missione pœnæ, de quo ipse inquirere ceperat & criminosus ab eo damnatus fuerat, & reijcere ipsam gratiam si sibi constet subreptitie, vel obreptitie impetratã. sess. 13. c. 5. Similiter quòd episcopus possit in ecclesijs parochialibus, vel baptismalibus ob populũ auctum, adijcere tot sacerdotes quot sufficiant cultui diuino, & curæ exercendæ ex fructib. ecclesiæ vbi vnus rector non sufficit. & nouas parochias instituere cum idonea portione matricis, vel populi auxilio, vbi vnus nõ sufficit vel omnibus, vel nisi cum magno incõmodo, ut quãdo fluuius medius adest, & huiusmodi; & similiter q possit vnire perpetuo ecclesias parochiales, & baptismales, uel simplices cũ curatis, sine tamen præiudicio eas obtinenriũ, ob earum paupertatem non obstante quacunque reseruatione. sess. 21. ca. 4. & c. 5. & imperitis parochis coadiutores dare ad tempus cum congrua portione, vel prouisione quacunq; appellatione & exemptione remota. c. 6. ea. sess. & vt turpiter viuentes post debitam monitionem non resipiscẽtes beneficijs priuare possit. c. 6. ea. sess. & ut beneficia simplicia etiam iuris patronatus, ex ecclesijs quæ collapsæ sunt, nec possunt ob earum inopiam instaurari uocatis ijs quorũ interest, ad matrices uel alias ecclesias eorundem locorum vel uiciniorũ, pro arbitrio suo trãsferre possit, & cogere ut parochiales ecclesiæ etiã iurispatronatus collapsæ restaurentur ex fructibus earum, uel a patronis, uel parochianis, omni appellatione remota, & exemptione, uel eas ad matrices & uiciniores ecclesias transferre, ubi omnes egeni sint, & eas profanare, cruce ibi erecta. c. 7. ead. sess. & ex cathedralib. & collegiatis tertiam partem deducere quæ detur tantum interessentibus diuinis officijs. capitu. 3. eadem sess. similiter vt in certis casib. monasteria & claustrales visitare possint, & corrigere, & curare vt missa quam religiosissime celebretur. sess. 22. c. 1. similiter vt in commutationibus vltimarum voluntatũ, quæ non nisi iusta & necessaria causa fiẽdę sunt, summarie & etiam extraiudicialiter cognoscant nil in precib. obreptitie vel subreptitie narrarũ, antequam exequantur, d. sess. c. 6. & vt in casibus a iure concessis omnium piarũ dispositionum tam in vltima voluntate, quam inter viuos sint executores. ea. sess. c. 8. & habeant ius visitandi hospitalia, & alia pia loca, & eorum instituta exequendi, & notarios idoneos non repertos in causis ecclesiasticis & spiritualibus ab vsu officij in perpetuũ vel ad tempus suspendendi. ea. sess. ca. 11. Et similiter ut episcopus vicinus, vel a sinodo prouinciali electus uisitare possit beneficia, quæ in nullius diœcesi sunt omni appellatione remota, & etiam quærela ad sanctam Sedem, ea. sess. c. 9. 10. similiter vt episcopis ij subiecti sint, qui ratione suorum titulorum priuilegijs etiam non leuibus gaudent. sess. 24. c. 11. similiter vt agnoscere possint de subreptione uel obreptione, aut intentionis defectu confirmationũ adhibitarum priuilegijs constitutionibus vel statutis quibus inducitur ut recepti in aliquam ecclesiam aliquid dent alijs eius ecclesiæ uel remittant. ea. sess. ca. 14. Et vt in ecclesijs cathedralibus uel collegiatis insignib. ubi distributiones sic tenues sunt cũ præbẽdis ut diuin⁹ cultus negligatur, nec sufficiant sustentandis canonicis, possit per uniones, uel suppressiones beneficiorum prouidere, ut ibi prædicta peragãtur. sess. 25. c. 9. Et ut habeãt potestatem in monasteria monialium in ijs quæ clausuram spectant, si alijs sint subiecti, alias in omnibus & cõtra clericos turpiter uiuentes. ead. sess. 25. cap. 14.

Iure uero communi plura alia episcopis concedũtur primo, ut possit iuramentum remittere, ut habetur in c. si uero. cum ibi not. de iureiur. modo tamen exposito supra trac. de iuramẽto; secundo potest in dedicatione ecclesiæ concedere indulgentiam unius anni, in anniuersario vero eius 40. dierum. c. cum ex eo. §. fi. & cap. nostro. de

pœniten.c.indulgentiæ.eo.in 6.quæ tamen subditis tamen prosunt,alijs nō, ut nec eos absoluere potest.c.q autē. de pœn.in sexto.tertio potest famę restituere criminosum ad effectum ordinum suscipiendorum.ut d.gl.in ca.domino sancto,verbo ignominiam.d.50 Inn.& Abb.in ca. cum te,de re iud.tertio potest sui Archidiaconi sententiā exequi, & interim de ualiditate eius cognoscere & restitutionem aduersus eam ex causa cōcedere, uti d. Spec.de exec. sententiæ.§. nunc uidendum. & causam coram suo Vicario uertētem ad se auocare, non autem causam coram alio inferiore existentem,ut dicit Imol.in c.pastoralis. de off.ord.Frāch. in c.ut nostrum.de appell. quarto potest notarios creare,ut d.Host.in sum. de fid. instru. §. quibus; quinto potest dispensare in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus per se,uel Vicarium specialem,excepto homicidio uoluntario, in foro conscientiæ, & a casibus sedi Apostolicæ reseruatis occultis absoluere & etiam a casu hæresis ipse non vicarius, in foro conscientiæ. ex Conc.Trid.sess.24. ca.6. q intelligitur de casib. reseruatis papæ ante Concil. Tridentinum, nam in reseruatis post,episcopus nō potest vt sacra congregatio respondit, & etiam quo ad crimen hæresis ea facultas est probabile vt sit sublata ex Bulla Cœnæ Domini. ut Simanca uidetur inclinare,de cath.inst.c.3.num.6. etiā si sint occulti,licet ex Conc.Triden.id eis esset concessum.in c.6.sess.24. & licet multi contra sentiāt, hoc tamē est tutius,unde a papa uel inquisitoribus generalibus ea facultas in foro conscientiæ est petenda,vt ibi videtur sentire.Sexto potest sententiam suam voce alterius pronuntiare, q inferioribus non conceditur. cap. si.cum ibi not.de re iud.in 6.Non potest ēt citari vel moneri vt personaliter compareat nisi casu quo deponendus esset,licet ex officio vel alio modo procedatur ex cōc. Trid.sess.13. c. 6. Sunt etiam aliqui casus promiscui in quibus potestatē habet, & intentionem suam iure fundatam; primo enim habet intentionem suam fundatam, vt in tota diœcesi habeat iurisdictionem episcopalem. ca. omnes.16.q.7.c.cum episcopus.de off. ord.in 6.vt & Archiepiscopi in tota eius prouintia,vt d. Abb.in c.eum capel la. de priuileg. vnde nullus potest capellam ædificare, vt adimatur a potestate ordinarij,vt d.Abb.in ca.cū dilectus.de consuet.not.4.nec potest nouam ecclesiam sine licentia eius ædificare, alias in dominium episcopi transit.glo.in c.cum olim.verbo.reuocari, de priu.secundo potest perpetuum capellanū instituere, vbi testator decreuerat eum amouibilem esse. vt d.Gomes.de trien.poss.reg.32.Imo.in l.1.ff. de cond.inst.Castr.cons.358.lib.1.tertio heremitæ etiam episcopo loci obedire tenētur,vt d.glo.in c.nulla ratione.& c.qui vero.16.q.1.quarto ex causa iusta potest fructus beneficij vacantis sibi retinere, licet alioqui beneficia conferre debeat, nec illa aut eorū partem sibi retinere possit. ca.vn.cum ibi nor. vt eccl.benef.Cucch.d.tra.nu. 194.quinto licet existens extra diœcesim non possit expedire ea quę sunt iurisdictionis cōtentiosę,eoeus tñ q̄ sunt voluntariæ, vt missam solemnem celebrare,& subditorū resignationē admittere,& cōfirmare, vt habetur Rot.decis.3.de off.vic.in ant. nisi beneficium esset litigiosum; tunc enim nisi intra diœcesim posset illud conferre, nec cōfirmare, nec edicta institutionem precedentia decernere,nec beneficio priuare,Feli.in c.auditis.de pręscr.Gom. c.statutum.de constit.in 6.nec excommunicare, licet excommunicatos absoluere possit. Feli.in c. cum inferior. ver.ad idem.de maior. Cuch.d.tr.nu. 196. sexto potest ecclesias parochiales conuentuales facere,dummodo ecclesiarū opes satis sint conuentui alendo. vt d.Abb.in c.cū venissent. de cōst. septimo potest episcopus gymnasiorū professores eligere. quo ad artes liberales tantum.s.de quibusdā.vbi Card. &Arch.d.37.octauo potest statum mo nia-

nialis euertere, & abbatissam ac moniales transferre. vt d.Petr.Perus.tra. de mut.stat.eccl.in princ.nu.5.& duas ecclesias vnire, vel vnam alij subijcere vt d.Firm.d.tr.lib.4.p.2.q.39. num.87. cum seq nono in ecclesia vacãte cuius prouisio ad papam etiam spectat oeconomum constituere ac si ad se spectaret, vt d.Abb.in c.cum nobis. de el.decimo vbi inferior regularis vel secularis ecclesiæ de rectore non prouidet, dato ei termino cõpetenti, ipse prouidere poterit; & regularibus negligẽtibus conferre intra sex menses, in nõ exemptis sua, in exemptis authoritate apostolica supplet negligentiam. clem.vn.de suppl.negl. Cuch. ibi num.100. 101. vndecimo statuere potest vt colatur dies alicuius sancti ab ecclesia inter sanctos relati, licet populus aduersetur. c.1.vbi gl.de consec.d.3.duodecimo potest edicta in clericos vel laicos etiam de re spirituali promulgare. ca. fi.de el.in 6.ca.1.de postul.decimotertio potest in sua diœcesi leges & constitutiones facere quæ perpetuæ sint.ca. vt animarum.de const. in 6.c.1. vbi gl. verbo.non generaliter.de consf.dist.3. quæ successoris confirmatione nõ egebunt. vt d.Card.Zab.consil.30. qui tamen eis non astringuntur, vt d.Ioann. Andr.in regu. cui licet. de regu.iur.in mercur. si tñ ius fuerit alicui quæsitum non poterit contra eas despẽsando ius illud ei auferre, vt d.Card.loco cit. & valebunt eius constitutiones et si aliquid aduersus ius statuat, si sponte a subditis acceptæ sint. vt d.Arch.in c.certe.11.q.1.Gem.in c.placuit. d.32. vnde valet cõstitutio episcopi facta de cõsensu cleri, qua cauetur ne quis ordinib. initietur qui bonis proprijs nõ renuntiarit, & continentiam non promiserit, licet quo ad patrimonium secus videatur modo dicendum ex cõc. Trid.sess.21. c.2. potest etiã episcopus iuri communi aliquid addere vt pœnã nouam inducẽdo. ca.statutum. §.2.de const.in 6.gl.& Card.in Cl.ne Romani.de el. decimoquarto potest episcopus nouam & laudabilem consuetudinem in sua ecclesia introducere in celebratione officiorum.ca.1.vbi glo.de consf.dist.3. c.nouit. d.12.gl. in c.eleutherius.d.91. decimoquinto si pater filio exhæredato ecclesiam instituit, potest filio hæreditatem restituere. cap. quicunque.17.q.4.Card.Alex. in c.nõ satis.col.4.dist.86.decimosexto potest episcopus eum quẽ papa male instructus ab excommunicatione absoluit, ad pristinam excommunicationem redigere, vt d.Feli.in ca.si quando.col.2. de rescript.decimoseptimo potest abbatem segnem, fornicatorem, crudelem, ebrium, indiscretum ab administratione remouere. vt d.Firm.d.tr.2. lib.4.nu.82.q.35.

Quo ad quartum aliqui casus episcopo iure cõmuni reseruãtur, & plures sibi reseruare potest a quib. alius sacerdos absoluere non potest ex cõc. Trid.sess.13.c.7.qui vero sint hi casus, & qualiter in generali commissione comprehendãtur, vel speciali, dixi in tr.de casib.reseruatis.in prin. & latius habetur infra in sacramẽ.pœnitentiæ. Et pro nunc dicendum, q episcopo reseruatur in iure, casus incendiariorũ domnum vel frugũ, & opera ad id dantium c.pessimam.23.q.8. pœnitẽtia publici blasphemi.c.2. de maled.excommunicatio maior. c.nuper.de sen.exc. sortilegium.ca.2.de sortileg.pœnitentia contrahentium matrimonia clandestina, peccatum ob q solennis pœnitentia imponitur, dispensatio notorũ, & iuramentorum. Cõsuetudine vero generali, homicidium volũtarium.falsans scripturam, vel falsum testificans, vel ostendens scripturas parti aduersæ.violatio immunitatis ecclesiæ, sacrilegium, oppressio filiorum, periuriũ, incestus, corrumpens moniales, peccans contra naturam, enormia & publica crimina. Casus qui epo reseruentur.

Quo ad quintum, dicendum, posse episcopum dispensare in omnibus pœnitentialibus, & spiritualibus, nisi papæ specialiter sint reseruata, & quoties ius concedit potestatẽ dispẽsandi intelligitur eam episcopo concedere, vt d.gl. Eps in quibus casib. possit dispensare, & a quib absoluere

d.gl.in c.postulasti.de cler.exc.& in c. innotuit.de eo qui furt.Abb.in c.2.de vot.c.nuper.de sent.excomm.Fel.in c. pastoralis.§.praeterea.col.2.de el. Silu. dispensatio.§ 9.ver.3.quando. & ijs casibus dispẽsatio est in arbitrio episcopi,nec illam inuitus facere potest.c.at si clerici.vbi Abb.in fi.verbo.potest de iudic.licet conqueri quis possit, si sine causa non dispenset.vt ibi d. Abb. dec. & Feli.in §.1.cum inuito tamen dispẽsari non potest.c.innotuit. de el. parũ tamen debet episcopus vti dispẽsatione nisi ob iustam rationem maiorem vtilitatẽ,& causa cognita, ut habetur in Conc.Trid.sess.25.c.18.

Primo igitur dispensare potest episcopus in omnibus fere negotijs. s.circa sacramentum Ordinis,& Matrimonij, in aliquibus accidentalibus non substantialibus,nam sic nec papa dispẽsare potest,vt dixi supra tr. de statu papae;circa beneficia,& circa penitẽtias, & vota, & etiã ex magna necessitate, vt aliqui uolũt,potest mollire aliqualiter rigorem iuris cõmunis. vt d. Abb. in c.cum dilectus,de el.in cap.fi. de fil. presb.in c. at si clerici. §. de adulterijs. de iudic.Rot.decis.262.in nou.decis.5 de iur.patr.etiam si non dicatur,ꝙ dispensari possit,nam si conceditur simpliciter,ut in constitutione dispensari possit,id intelligitur episcopo concessum vt d.Abb.& Felin.in d.§.de adult. Couar.in c.alma.§.1.p.1.de sent. excõ. in 6.nu.8. & probabile est,ꝙ possit dispensare in constitutione cõcilij quae poenitentiam imponit;cum pęnitẽtiae omnes hodie sint arbitrariae. ca. Deus qui.c.quaesitum. de pen. Duenas.reg. 248.Tertia limit. vel melius dicendũ, ꝙ in tangentibus statum vniuersalem ecclesiae dispensare nõ potest nisi specifice sibi concedatur,si in alijs,vel ut quid fiat,& non potest nisi in casib.iure permissis, vel in iam factis, & tunc vel in delictis in totum pęnam tollendo, & potest dispensare in minoribus adulterio,in maioribus non, nisi appareat concessum,vt in minoribus dispẽsat,nisi appareat prohibitum, & ꝙ dicatur minus stat in arbitrio iudicis, ita Inn.in c.dilectus. de temp.ord.Abb. & Fel.in c at si clerici de iudic. vel in delictis infamiam tollendo, & nõ potest, vel pęnam mitigando, & potest in aliquibus, vt supra est dictum. & not.in c qualiter.2.de accus.c.2. de const.vel vult dispensare contra canones superioris, & tunc vel prohibetur dispensatio, & non potest, & idem si non cõceditur, uel prohibetur, nisi expresse concedatur,vel conceditur,& potest, si contra propriam cõsuetudinem vel legem potest nisi ius sit alij quaesitũ. Abb.in c.dilectus,de temp.ord.

Secundo in particulari quo ad ordines in pluribus casibus dispensare potest, uel ad executionem ordinis, vel ascensum ad maiorem,nam dispẽsare potest cum eo ꝙ inscius suscepit ordines ab alieno episcopo,ut in susceptis ministrare possit.ca.significasti. vbi gl. & Doct.de off.Arch Spec.de disp.§.nũc de episcoporum.Similiter cum eo qui ab excõmunicato est ordinatus ignarus excommunicationis ca.1. & 2. vbi gl.de ord.ab ep.Sp.d.loco ver.5 similiter si diaconus diaconum vulnerarit, vel matrimonium de facto contraxit, potest cum eo pęnitente dispensare, ut ad presbyteratum promoueatur. c. 1.qui cler.uel uou. ubi not. Spec.ibid. nu.14. similiter cum ordinato ab episcopo qui renũtiauit episcopatui, eius rei inscio.c.1.de ep.qui ren.Spec.ibid. uer.4. similiter cum clerico per saltũ promoto,ut suscepto omisso, ad alios promoueri possit.c.1.d 52.c.1.de cler. per salt. cum ibi not.Spec.ibid.ver.17. similiter ut clericus cõcubinatius,cuius crimen erat occultum, post actam pęnitentiam ordinari possit.ca.quaesitum,ubi gl.de temp. ord. Specul.ibid. uer.26. Similiter dispensare potest cũ adultero uel criminibus minoribus irretito, post impositam sibi pęnitentiã ab eo peractam, ut ad ordines promoueri possit.c.fi. de temp. ord.not.in ca. at si clerici.§.de adulterijs.de iud. Specul.ibid.uer.8. similiter cum eo qui in monogamia pugnauit,si ibi nemo ceciderit

ciderit, nec membrũ sit abscissum, nõ non tamẽ eum admittere potest ad ordinem maiorem, licet in suscepto tolerare possit, c.1. de cler. pugn. Spec. loco cit. ver. 9. num. hodie tamen nõ potest ob concil. Trident. sess. 25. c. 19. Sic potest idiotam in ordine suscepto tolerare, eum instruendo si sperat eum profecturum. c. nullus. d. 38. Spec. ibid. ver. 26. dispensare tamen non potest ut illiteratus ordinetur cum scientia diuino iure in clerico desideretur Spec. loco prędicto Turr. cr. in c. si in laicis. d. 48. sic etiam sacrilegum in ordine suscepto tolerare potest. c. si quis. d. 50. c. fi. de furt. Spec. ibid. uer. 29. sic etiam dispensat cum ijs qui in cunabulis, vel a barbaris, vel vi secti sũt, uel leprę metu se castrauerũt, ut possint exequi susceptos ordines, & ad superiores promoueri. ca. ex parte. 1. 2. de corp. vit. c. significasti. eod. cum ibi not. ca. si quis. pro ægritudine. & c. eunuchus. dis. 55. similiter cum reuerso ab hæresi ad sanam doctrinam, & scismatico pęnitente quo ad executionẽ ordinum si res ita patiatur. c. presbyteros. 50. d. Spec. ibid. sic si seruũ a domino redimere velit, potest eum ordinare, & etiã seruum monasterij. c. generali. c. multos. 54. d. Spec. ibid. uer. 41. sic cum criminoso etiam manifesto, post actam pęnitentiam homicida excepto, si in suscepto ante pęnitentiam nõ ministrarit dispensare potest ut ad maiores etiam ordines promoueatur, si ex hoc non sequitur scandalum, & fructũ sperat. c. fi. de tẽp. ord. cum ibi not. c. 1. de corp. vit. c. 2. de apost. Cuch. d. tr. num. 263. sic dispensare potest cum ordinato extra tempora, si in ijs nõ ministrarit, ut in susceptis manere possit, ut dicit Silu. dispensatio §. 10. uer. 9. similiter cum ordinato furtiue ad sacros, dũ modo contra tales episcopus excõmunicationem non promulgasset, qa tũc solus papa dispẽsat. c. 1. de eo qui furt. nisi in religione per aliqđ tempus probate permanserit, quia tunc episcopus dispensare potest, vt vtitur susceptis, Speculat. loco prędicto. ver. 8. in eod. similiter excommunicatum qui minores ordines suscepit episcopus tolerare potest, non uero si ad sacros sit promotus. c. cum illorum. de sent. excommunic. similiter cum apostata a Religione si post apostasiam minores ordines suscepit habitu non dimisso, si tamen non erat exemptus ab episcopo, ut d. Silu. apostasia. §. 8. ad fi. cum bigamo etiam secundum aliquos dispensare potest, ut minores ordines suscipere possit. c. 2. ubi gl. & Doct. de bigam. Spec. loco prędicto. Fran. in c. 1. de bigam. in 6. licet alij cõtrarium sentiãt, vt dicunt aliqui ex prædictis, & hæc opinio est tutior, cum id sit prohibitio Apostoli, in qua solus papa dispensare potest, ut dixi. c. de statu papæ. similiter cum eo qui ministrat in ordine sacro non habito, ut post biennium uel triennium ministrare possit in ordine legitime suscepto. c. 2. de cler. non ord. ubi Doct. Spec. d. tit. de dispẽ. §. nunc de episcoporum. num. 18. q; in Diacono qui missam celebrauit aperte ostẽditur in c. 2. de cler. non ord. & etiam procedit in eo qui nullũ ordinem habẽs in eo ministrauit, ut ordinari possit ad minores, ad maiores autem nõ potest promoueri cum dispensatione episcopi. Abb. in c. 2. de cler. non ord. licet grauius peccet nullum ordinem habens ministrans, quã ordinatus ministrans in ordine quem non habet. ut ibi d. Abb. Dispensare etiã potest cũ illegitimo ad minores ordines & ex magna causa etiam ad maiores, c. veniẽs, c. postulasti. de fil. psb. cap. 1. eo. in 6. & cum iterante baptismum vel bis suscipiente si ingreditur religionem. Silu. irregularitas. §. 4. & cum eo qui beneficium de manu laici accepit, vt d. Silu. beneficium. 3. in prin. Similiter ut duo ad unam præbendam eligantur, nõ tamen æqualiter q; dicendum ut in cap. tuæ. de prebẽ. cum clerico ob crimen vsuræ ab episcopo ab officio uel beneficio suspenso, ca. præterea. de vsur. in multum enormi & notorio crimine, c. 1. de corp. vit. ca. 2. de apost. & etiã in capitalibus criminibus occultis. ca. de his.

neficio. cap. de cætero. eo. cum clerico deposito ut non tradatur curiæ seculari. ca. cum non ab homine. de iudic. cum is semper debeat viuere clericaliter. c. accedens. 51. dist. c. dictum. 81. d. Vt contumax non sit contumax. ca. 1. & 2. de dolo & contum. Vt fructus ex causa ante sententiam sequestrentur. cap. pen. & fin. de sequestr. cum alias sequestratio regulariter uetita sit. de prohib. sequ. per tot. cum suspecto de crimine ut eum non condemnet. capit. literas. de præsumpt. quòd uir & uxor separati contineant ad deterius uitandum. cap. tua nos. de iureiur. Vt loco obsidis ratione iuramenti clericus uel monachus sit. cap. ex rescripto. de iureiur. Dispensat etiam in correctione morum, & erogatione rerũ ecclesiasticarũ præuia ratione tamen. cap. præcipimus. 12. q. 1. Si prælatus dif fidit de iure suo potest dimittere rem quam ecclesia possidet, modo tamen not. in c. bonæ. 2. ver. quòd si. de postul. Cum fure rei ecclesiasticæ ut sibi pœna mitigetur. c. fraternitas. 12. q. 2. cap. si res. 14. quæst. 6. & vt post actam pœnitentiam, uel eius partem possit ad sacros ordines promoueri. c. fin. de furt. Vt seruus ecclesiæ benemeritus cũ peculio manumittatur. cap. si quis. ca. cũ redemptio. 12. q. 2. Vt res ecclesię tempore famis uendantur pro sustentatione pauperum, & redẽptione captiuorum. c. aurum. c. gloria. & seq. 12. q. 2. cum ecclesia parochiali, vel eius recto re dimittẽdo ei quartam decimarum sibi debitam. c. de quarta de præscr. & alia iura episcopalia. c. pastoralis. de donat. de consensu tamen capituli c. nouit. de his que fiũt. Si pater filio exhęredato ecclesiam instituit hæredem, mortuo patre ut restituat filio hæreditatem. capit. Si quis. 13. quæstio. 2. & idem si ei postea nascitur filius. capit. quicunque. decimaseptima quęstio. 4. Vt suspensus pęnitens apud ecclesiam sepeliatur. c. quęsitum. 13. q. 2. Vt sacerdos in ciuilibus coram laico testimonium ferat. capit. quanquam. decimaquarta quæstio. 2. In iuramento metu extorto quòd est in detrimentum animæ uel corporis, vt vna ecclesia ex causa alteri partem faciat de decimis & primitijs. c. sicut. c. statuimus. 16. q. 1. q; patronus conferat decimas monasterio male a laico detentas, in quorũ possessione non erat ecclesia. c. si. 16. quæst. prima, cap. apostolica. de his quæ fiunt. vt si est patronus, præsentatus ab eo sine examine admittatur, cum pro eo præsumatur capit. primo, decimasexta quæstio. quinta, quòd hodie tamen non procedit in parochialibus, capit. 18. sessione 24. Vt Abbas conferat inuestituram in ecclesiis per eum sibi collatis. cap. visis. 16. quæst. 2. quod ecclesia det clericis ad vitam eorum de suis possessionibus. cap. clerici. capit. si episcopus. decimasexta q. 3. & ipse dat suis seruitoribus de suis ad vitam eorum, & de proprijs in perpetuum. capit. illud. decimasexta quæst. 6. & successor eos alere tenetur. cap. hoc ius. duodecima quæst. 2. Dispensat in pœna pro immunitate ecclesiæ violata. capit. si quis contumax. 17. quæst. 4. In separando suo arbitrio monasteria duplicia. c. in nullo. c. diffinimus. 18 q. 2. Cum monasteriis in tributis sibi dandis. c. Eleutherius. 17. q. 2. Vt clericus possit ad alterius episcopatũ transire. 71. 72. 73. distinct. per totum. cum monachis ut habeant cellulas intra claustrum. capitulo. cellulas. decimaoctaua quæst. secunda. quòd & Abbas facit benemeritis. capit. fina. vigesima quæst. vlt. In tempore velãdi virgines. capit. 1, de temp. ord. alias nisi ex causa nisi in certis festiuitatibus. c. de uotis. 20. quæstio. prima, correctioni ex causa supersedendo. capit. non potest. 23. quæst. 4. parcendo testi ne personaliter puniatur. c. 1. 23. quæst. 5. Relaxando excommunicationem ad cautelã. c. veniens. 2. de testib. secus in interdicto. In modica iniuria si iniurians ex sententia fit infamis. capitu. cum te. de sent. & re iud. deferendo ex causa friuolæ appellationi. capit. constitutis. de appellat. In transformatione habitus ex causa. capit. Deus. de vit. & hon. cũ cle-

clericis concubinariis nisi irregulares sint facti. de quo sess. 15. ca. 14. in Trid. Conc. cum non residente. c. tua. c. fin. de cler. non residen. de quo uidendum Concil. Trident. sess. 6. cap. 2. & sess. 23. c. 1. cum duobus discorditer electis, vt vnus habeat dignitatem, alius qd preter consuetum. ca. nisi. de præb. vt quis habeat cāpanas. c. patentibus. de priu. vt ex vna præbēda ex causa fiant duę. c. vacante. de præb. alias non, & vniendo capellas ut augeat præbendas. cap. exposuisti. eo. de quo in Trid. Concil. sess. 21. c. 5. vt valeat actum per præcessorem licet inualidum, ut quia defuerit consensus capituli. c. cum nos. c. cū apostolica. de his quæ fiunt. Ex causa retinēdo ad tempus fructus beneficij vacantes. c. vn. ad fi. vt eccl. benef. Dando monasterijs priuilegia exēptionis. c. cum olim. de priu. & concedendo capellas monachis. c. pastoralis. de dona. pęnitentiam abbreuiando ei qui cum moniali contraxit. c. virginem. 27 q. 1. & qui eam cognouit. c. eos. ibid. cū sepe nubentib. c. de his. 31. q. 1. cum adultera vt ponat in monasterio si vir non vult eam recipere. c. de benedicto. 32. q. 1. vt & adulteros excommunicat. ca. præceptum. ibid. Conc. Trid. sess. 24. c. 8. separando maleficiatos post triennium. c. fi. de frigid. mitigando pęnam matricidæ. ca. latorem. 33. q. 2. Dispensando cum solenniter pęnitente & incestuoso in matrimonio contrahēdo. cap. si quis. cap. in adolescentia. c. antiqui. ibid. cum incestuoso per errorem vxoris suæ sororem cognoscente. c. in lectum. 24. q. 2. & cum incestuoso simpliciter. ca. ex literis. de eo qui cogn. consang. Vt cognoscens matrem sponsæ possit cum alia contrahere. ca. 1. de eo qui duxit in matr. & vt is qui separatur ab vxore ob consanguinitatem possit cum alia contrahere. ca. ab isto die. 35. quæst. 6. contra sententiam quę non transiuit in rem iudicatā. c. quod quis. 35. q. 9. etiam in causa matrimoniali. Cum raptoribus virginum ad euiandam pęnam legalem, & vt post pęnitentiam contrahant cum mulierib. raptis. c. 1. 36. q. 1. c. 1. de rapt. in quo videndum Conc. Triden. sess. 24. ca. 8. faciēdo ecclesias pauciores numero, vel minores si non possunt de proprijs reditibus sustentari. c. omnes. de cons. d. 1. in quo videndum Conc. Triden. sess. 21. c. 5. & 7. & ꝙ numerus canonicorū minuatur. sess. 24. c. 15. vel augeatur. c. 1. & 2. de inst. cap. ex parte. de concess. præb. & vt fiat nouus personatus in ecclesia. cap. cum olim. de consuet. quòd missa canatur in oratoris. cap. concedimus. c. clericos. c. si quis. de cons. dist. 1. cum presbytero qui sub vno canone duas missas celebrauit, cap. relatum. c. comperimus. de cons. dist. 2. Minuendo pęnā sacerdoti cuius negligētiam comedit hostiam uel particulam consecratam. c. qui bene. ibid. ut presbyter celebret ubi episcopus eodem die celebrauit. c. fi. ibid. Vt Iudæus statim ex causa baptizetur. c. ne quid. de consec. d. 4. cum ignoranter rebaptizato cum esset paruulus si ecclesiæ necessitas, & eius merita id exigant. c. qui bis. ibid. In pœna presbyteri cum veteri chrismate baptizantis. cap. si quis de alio. ibid. Vt presbyter signet pueros in vertice quos episcopus baptizauit, si episcopus non potuit omnes in vertice chrismare. cap. omni tempore. ibidem solus uero episcopus potest chrismare. cap. quanto. de consuet. cum monacho sciēter extra claustrum carnes comedente. ver. carnem. de consec. d. 5. cum clerico, vel prelato religioso ut peregrinetur. c. magnæ. de uoto. & ca. pen. & fin. ꝙ clerici maneant & comedant in proprijs dom bus, & nō simul. c. quoniam. de vit. c. necessaria. 12 q. 1. Vt fugitiui redeant ad claustrum. cap. fi. de regular. ꝙ simpliciter deuota cōtrahat ne deterius fiat. c. ueniens. qui cler. vel vou. in uoto ut in melius commutetur. c. 1. c. ex multa. de uoto. nisi ī Hierosolimitano. c. ꝑ tuas. c. ex parte. c. magnæ. eo. nec in uoto continētiæ & ꝑpetuo religionis & Romę. c. 1. eo. Vt ī defectū regulariū monasterium de secularibus clericis ordinet. c. inter 4. de relig. dom. Recipiendo secundum præ

sen-

ſentatum a patrono primo omiſſo.ca. cum autem.cap.paſtoralis. de iur.pat. cum ſacerdote incaute in officio ſuo peccante.c.fin.de celebr.Miſſ.quòd in firmus, vel aliâ cauſa rationabili quis diebus ieiuniorum comedat carnes. cap.conſilium.de obſeru.ieiu.vt eccle ſia parochialis fiat monaſterium. cap. ad audientiam.de eccl. ædif. ex Conc. tamen Triden.unio huiuſmodi vetatur ſeſſ.24. ca.13. diſſimulare poteſt ut ſponſus & ſpõſa de futuro ſe abſoluát ne deterius contingat.ca præterea.de ſponſ. & ut puella nubilis dimittat ſpõ ſus minorẽ 14.annis & cõtrahat ne deterius contingat.c.ex literis.de deſpõ. impub. Infirmare uel confirmare poteſt ſponſalia iuxta formam. c.cum in tua. de ſponſ. eum filijs adulterorum ut alantur a parentibus. c.cum héret. de eo qui duxit,contra.e.per venerabilem.qui fil.Diſſimulando etiam diſpẽſat in diſpenſatione ex falſa cauſa obtenta.e.quia circa.de conſang. de quo uidendum Conc.Trid.ſeſſ.24.c.5.Diſſimulando etiam diſpẽſat in adulterio per mulierem ſponte cõfeſſum, niſi in illo perſeueret.c.ex literis.de diu. Mitiùs puniendo ex cauſa in probatione deficientem c.cum dilectus. de ealũn. In numero & qualitate compurgatorum.c inſinuatum. de ſimon. c.ex tuarum. de purg. can. cum eo qui ex ſimplicitate fecit homagium propter beneficium.e.ex diligenti.de ſim. non tamen ſimoniã; vt clericus ſcolaris, uel peregrinus locet ad tẽpus fructus ſui beneficij.c.fin.ne præl.e.ſi.de uoto. cũ homicidis & patricidis ut contrahant matrimonium.c.1.de his qui fil.c.ſeculares.c interfectores.33.q.2. parochiales diuidendo uel vniendo de conſenſu eorum quorum intereſt. c.ſicut. de exc.præl.alias non;cap.ſicut.17.q.1.in quo videndum Conc. Trid.ſeſſ.24. ca. 13.ſeſſ.24.c.9 ſeſſ.21.c.5.7. dando monachis priuilegium de non dando decimas præteritas pſentes, uel futuras, c.quia.c.ex ore.c.cum olim. de priuil. cum filijs patronorum occidentium, uel mutilantium prælatum,ut poſſint in monaſterijs ad honores aſſumi. ca. in quibuſdam.de pœnis. Ex Bulla tamẽ Sixti V. id homicidis prohibeť cũ criminoſo publice celebrante.c.1. de cleric.pereg.cum excommunicato miniſtrante quo ad beneficium . c.poſtulaſtis.de cler. excõ. qui tamen canon ad hoc non facit. Minuendo pœnitentiã a Papa impoſitam. c.accedens.50.d.c. latorem.33.q.2. abſoluendo ex cauſa clericum ab eccleſia in qua eſt ordinatus eum in alia locando . e.quotundã. 74.d. cum presbytero caſu ineuitabili homicida.c.liceat.ſeſſ.24.in Tr.Conc. cauſa cognita. In reſidentia in parochiali ad tempus. c.licet canon.§.fi.de el.in 6.in quo videndum Conc. Trid. in cap.1.ſeſſ.23. & cap.2.ſeſſ.6. cum eo qui recepit electionẽ per abuſum poteſtatis ſecularis ut eligi poſſit.e.quiſquis. de el. Vt corpora ſanctorũ de loco ad locum transferantur.c.corpora. de conſ. d.1. ponendo œconomum in eccleſia,cap.cum vos.de off.ord.prohibendo ex cauſa ne in eccleſia celebretur.c.2.de iur .patr. Vt eccleſia ædificetur.c.nemo. de conſ.d.1. Et in caſibus qui habentur.in c.quamuis.& c.coepiſcopi.68.diſt. Hos caſus ponit Spec.in tit.de diſpenſ.§.nunc de epiſcoporum, Vt etiam quis habeat duas eccleſias in titulum,licet & hoc liceat iure cõmuni niſi ſint curatæ, vel requirant reſidentiam,cum eo qui eſt in minoribus ad dignitates;cum regularib.ut in eccleſijs ſecularibus poſſint miniſtrare . Cum eo qui bigamum ordinauit, uel alios irregulares.Inn. in c.dilectus.de temp.ord.qui caſus ſunt diligẽter examinandi, cum aliqua ſint quandoque mutata,& ubi eſt dubium, tutũ eſt abſtinere a diſpenſatione. Cum promotis per ſaltũ ſi non miniſtrarint,& antequam utantur diſpenſatione omiſſam ordinationem recipiant.ſeſſ.23.c. 14.cum ordinato ab alieno epiſcopo ſine literis dimiſſorijs ſi crimen eſt occultum,vel non miniſtrauerit in ordine,cum clerico priuato officijs, uel beneficijs ob concubinatum ſi appareat de eius emendatione.ſeſſ.25.c.14. Nõ po-

potest autem dispensare ut quis vna die duos sacros ordines recipiat.cap. dilectus.de temp.ord. post susceptos tamen potest,nec cum minore 14.annis ad dignitates,hodie uero requiruntur 22. saltem anni si non sint cu ratę.capit.cum dignitates. sess.24. in Triden.Concil. Nec cum illegitimis ad dignitates personatus & beneficia cum cura,Nec cum corpore uitiatis, nisi in casibus supra expressis, nec cũ bigamis & viduarum maritis, vel cũ eo qui de facto duas duxit uxores, nec cum facientibus duellum secuto homicidio, uel mutilatione, nec id mandantibus.Nec cum ijs qui excómunicati se fecerũt ad ordines promoueri,etiam si errent in iure vel facto, Nec cum illo qui cóqueritur de iniusta excómunicatione in iudicio seculari, Nec cũ nouitio uel alterius professionis ut fiat Abbas,nec vt quis in ecclesia habeat duas præbendas, Nec cum penitus illiteratis & solenniter pœnitẽtibus ut sint clerici,Nec cum seruis & obligatis ad ratiocinia seruata tamen conditione de qua in cap.1. de oblig.ad ratiocinia. Nec ut quis sine interuallo temporis maiores ordines assumat, secus in minoribus, nec alijs casibus expressis supra Tract.de papa. & legato, & explicatis per Spec. d.§.nũc de episcoporũ. Nec regulariter in irregularitatibus quę contrahũtur in homicidio,simonía,nec vbi excommunicatus suspensus,vel interdictus ab homine ministrauit in ordine. cap.si quis.7.q 1.c. cum illorum. de sentẽ.excom.nec cũ clerico accedente ad iuditium principis contempto iudice ecclesiastico cap.si quis episcopus. 11. q.5. Nec cũ bigamo.c.nuper.c.fin.eo. nec in non ordinato ministrante, cũ distinctione de qua in tr.de irregularitate.Nec cum promoto per saltum si ministrauit,nec eo qui furtiue ordines suscepit, nec cum ordinato extra tempora ab alieno episcopo, sine legitima ætate,vel alias illicite,& ante dispensationem ministrante.c.1. de sacr.nõ iter.& ex Bulla Sixti V. contra clericos male promotos.Nec cum suspenso etiam à canone à diuinis officijs, si ministrauit, c.cum æterni. de sent. vnde notorius fornicator celebrans non dispensatur per episcopum,non tamen si est suspensus tantum a pontificalibus, nec ab ingressu ecclesiæ, si extra eam ministrat, Nec cum excommunicato qui ordines recepit. c.cum illorum.de senten.excom.nec cum eo qui sentẽtiam sanguinis scribit dictat, vel ei auxiliũ præbet, uel chirurgiam exercet secuto homicidio.c.sententiam.ne cler.uel mon.c. tua.de homic. si tamen homicidium nõ sequitur, uel mutilatio episcopus dispensat, Nec si habens impedimentum sine dispensatione fuit ordinatus.c.si quis.81.d. Nec cum religioso leges,uel physicam audiente.c.super, specula, ne cler. uel mon. Nec cum religioso in apostasia promoto. prædictæ tamen irregularitates si proueniãt ex peccato occulto,excepto homicidio,in eis dispensat episcopus in foro conscientiæ. c.liceat. sess.24 in Trid Concil.Nec ut duo præsint uni ecclesiæ æqualiter. c.penul.21.q.2.c. quia.de off. ord.nec in pluralitate beneficiorũ.c.de multa.de præb.si curata sint uel residẽtiã reqrãt.Nec in defectu ætatis, uel natalium, nisi casib. expressis.Nec cum suspenso in concilio ob iniustam collationem beneficiorum.c.graue. in fi.de præb. sic enĩ solus papa vel quatuor patriarchę dispensant, Nec in casibus papæ reseruatis, nisi vbi crimẽ est occultũ quo ad absolutionem in foro consciẽtię. d.c.liceat.in Trid.Conc. de quibus videnda sunt quæ habenẽ infra de irregularitate in sacr.Ordinis.

Quo ad beneficium vero maiorem etiam habet potestatẽ episcopus in dispensando cum eo qui summouendus esset, & rari sunt casus quibus id facere non possit, vt d. Innoc. in c.2. de cler.pugn.Abb.in c.2.de cler.non ord.Silu.dispensatio.§.10.nu.6.Vnde clericum pugilem,licet non ad ordinem

nem ad beneficium tñ admittere põt, licet ibi mors sit secuta, vel mẽbri mutilatio. d. c. 2. Spec. vbi supra. ver. 9. nu. 2 ꝙ tamen in pugile hodie nõ procedit, ex Conc. Trid. cum homicida vero dispensare potest quo ad retentionẽ beneficij, si ordinis executionem nõ requirit, vt dixi ĩ tr. irregularitatis, similiter excõicatũ dũmodo a papa ob contẽptum apostolicę sedis excõicatus nõ sit, ad beneficiũ admittere põt. c. pastoralis. vbi gl. Inn. & Io. And. de cler. exc. Specu. ibid. ver. 16. & vt retinere possit beneficiũ in excõicatione receptum, si tñ consentiat is qui ei beneficium contulit, vt d. Couar. c. alma. 1. p. n. 8. Abb. tñ in c. postulasti. de cler. exc. d. non esse requirendũ talem cõsensum, si tñ a papa ei beneficiũ esset collatum, non posset eps cũ eo dispẽsare vt ibi. d. Couar. & ẽt cũ eo qui ante ordines reqsitos susceptos ministrauit, vel diacono q missã celebrauit, vt beneficiũ adeptũ retinere possit, licet nisi post bienniũ, vel trienniũ non sit permittẽdus in ordine ministrare. gl. & Doct. in c. 1. & 2. de cler. exc. & similiter cum clerico ob vsurã suspenso, vt beneficium suũ retinere possit. c. ꝑterea. vbi Doct. de vsur. Spec. loco cit. & cũ homicida vt beneficium suũ retinere possit. vt d. Spec. ibi. ver. 40. modo tñ supra relato. similiter vt clericus coniugatus simplex beneficiũ habeat & ẽt vt aliquib. casib. quis plura beneficia retineat. vt d. Cucch. nu. 283. 284. Quo ad vota põt in multis ea cõmutare in melius, vel equiualens, qñ impletio est ĩpossibilis, vel difficilis, vel maioris boni impeditiua, cũ oẽ votum in aliud maiotis boni mutari possit. c. magnæ §. cum igitur de voto. ꝙ est proprie cõmutare, sicut dispẽsatio tollit oẽm voti obligationẽ econuerso & ad aliud non obligat, ꝙ ideo fit, quia votum malum fit, vel impossibile, vel inutile, vel impeditiuũ maioris boni, & sic potest dispensare eps, & commutare oĩa vota, excepto voto ꝑpetuæ continentię & Religionis, peregrinationis ad Hierosolimã, S. Iacobi in Compostella, & liminũ Apostolorũ, quę papę reseruantur. c. multa. de vot. potest tñ eps commutare votum tpalis continẽtię, & instrictiorẽ regulã laxiori obligatũ, vel qui nullã religionẽ ingressus & professus est, vt laxiorem, quam vouerat ingredi possit, sic tñ vt eps totã voti obligationẽ nõ auferat, id. n. solus papa potest. Silu. verbo. votum. 4. §. 3. Nau. in 2. præcept. c. 10. §. 3.

Sic quas censuras põt eps relaxare, vel in crimine dispẽsare, põt & alteri dare facultatẽ vt idẽ pręstet. vt d. Inn. in c. de cętero. de sent. exc. Feli. in ca. si. de offic. ord. in necessitate tñ inferior eas relaxans propria id authoritate facit non delegata. vt d. Inn. in d. c. de cętero. Quo ad pęnas, põt eps tã in foro fori quã conscientię mollire pœnas ꝙ iniungendę essent, Vnde canonũ pęnitẽtias modeste alleuiare põt. c. mensurã. c. iudex. de pęnit. d. 1. Spec. vbi sup. ver. 28. Vnde põt minuere pęnitentiã matricidę. c. latorẽ. vbi gl. 33. q. 2. Spec. tit. de leg. §. nunc ostendendũ, non põt tñ minuere pęnitentiã a papa impositam, vt d. Firm. libro 4. par. 2. ver. 30. dispens. nu. 141. licet ex vrgenti cã probabile sit id episcopum posse, vt d. Fel. in cap. 1. fallent. 7. de const. si modo ob crimen papę reseruatum imposita nõ esset pœnitentia, tunc enim eps nõ potest, vt not. in d. c. at si clerici. & in cap. quòd ad translationem. de off. deleg. Sic etiã ex causa potest episcopus mutare vel minuere pęnas ob crimẽ a canone ĩpositas, corporales vel spirituales in pecuniarias ẽt commutando, vt not. in c. licet. de pęnit. dũmodo ex causa id faciat, alias peccat, & dũmõ ante sententiã latam id agat a se, vel suo Vicario. Feli. Imol. & alij. in ca. qualiter. num. 129. de accus. potest tñ dum sententiam profert, ꝙ inferiori non licet, eius moderandę sibi authoritatem seruare, vt d. Fel. in d. ca. num. 30. Clar. in ptac. quæst. 85. nu. 130. & post eam latam a se, vel suo Vicario potest aduersus eam restitutionem concedere, vbi vero vel non sibi seruauit ius mutãdi, nec vult concedere restitutionẽ, non põt pęnã sĩc mutare vel minuere

C nisi

nisi ex iusta causa, vt dicit episcopus Calagurit.in pract.crim.c.126.nec depositionem te vel verbo factam reuocare,nisi per restitutionem in integrũ quo ad verbalem,cum contra realem plures existiment non posse restituere,vt d.Abb.in c.at si clerici.§. de adulteriis.de iudic.gl.in c.quãuis.de rescr. in 6.Cucch.d.tr.nu.309.

Circa matrimonium,probabile est, ꝙ vbi matrimonium est publicum, & separatio est scandalum allatura,& casus est occultus, & ob inopiam nõ potest recurri ad papam vel legatum pro dispẽsatione,vel alia iusta causa,quòd episcopus in eo impedimẽto possit dispensare,licet matrimoniũ dirimeret, vt d.Silu.dispensatio.§.9.ver. ex quib. Nau.in Man.c.22 §.27.tit. quis potest. nu.86.ꝙ tamẽ apud me est maxime dubium, vt habetur in tr.matr.ca. de dispensat.& eṗs etiam potest dispensare cum eo qui post votum simplex matrimonium cõsummauit, circa debitum petendũ ex magna causa.vt ibi d.Silu. & not.in c.1.qui cler. vel vou. vbi Ab. Idẽ põt ex cã cõcedere vt omissis publicationib.matrimoniũ contrahat ꝓsente paroco & testib.vel alio sacerdote de episcopi licentia,vt ibi d.Nau.sine testium tñ præsentia id non potest concedere.vt not.in c.cum inhibitio. de cland.despos.& habetur expresse in c.1.sess.24 in Tr.Conc. vbi tale matrimonium irritũ esset, potest ẽt episcopus dispensare in criminib.impedientib.tñ matrimonium, vt d.Ang.dispẽsatio.§.5.similiter vt iuuenis qui incestũ cõmiserat matrimoniũ contrahat, vel si iã coniugatus erat, vt debitũ petat.Silu.Matr.7.imped.vlt. Couar.li.4. decret.p.2.c.7.nu.6. non põttamen dispensare vt cõtrahat cũ consanguinea eius cum qua in 2.gradu peccauit,nec cum ea in matrimonio maneat,vel debitum petat, cum huiusmodi impedimẽtum dirimat matrimoniũ ex Cõc. Trid.sess.24.c.4.& Couar.loco cit.

Quo vero ad absolutionẽ faciendam, potest eṗs absoluere ab oĩ excommunicatione & censura si papę nõ est reseruata,c.nuper.cũ ibi not.de sen.exc. ab oĩ peccato licet graui & quantumcũq; enormi nisi habeat annexam excommunicationem papę reseruatam, & ẽt ab omnib. casibus occultis papæ reseruatis,ex ca.6.sess.24.in Tr.Conc. ꝙ intelligitur de casibus reseruatis ante Concil.Trident.secus si post, vt sacra congregatio respondit.

Sunt multæ ẽt aliæ prærogatiuę quibus eṗi potiunẽ; primo.n.ipsis sine iuramẽto deponentib.fides adhibetur,licet consuetudo contrariũ habeat. Ias. in l.admonendi.de Iur. & si modo iurare habent,non tenẽtur scripturas tãgere; 2.pñt vbiq; celebrare cum altari viatico vel sibi celebrari facere ex causa, sic tamen vt non violẽt ecclesię interdictum,i. vt non celebrent in ecclesia interdicta,nec clara voce in populo interdicto,aut interdictis admissis. c.fi.vbi gl.de priu.in 6. vbi vero episcopus celebrauit ea die alius sine eius licentia celebrare non debet, c.in altari.de cons.d.2.tertio cum a iudicib.vel conseruatorib.ab Apostolica Sede datis,cõtra eos ad aliquas citationes,vel pęnas est procedendum,gradus & modestia est seruãda, ita ꝙ eis patienter toleratis,primo ab ĩgressu ecclesiæ interdicantur,vel a sacerdotali ministerio suspendantur,deinde ab officio, vltimo excommunicatione contra eos procedatur, nisi ex graui contumacia seueriori modo agen. videatur c.2.de off.deleg.in 6. 3. cũ missam celebrant solẽniter tres saltẽ diaconos præter alios ministros ꝓsentes habeant. c.eṗs. de cons.d.1.& in prima salutatione ad populũ d.Pax vobis, in aliis vtũtur cõi aliorũ sacerdotũ,ne ab eorũ consociatione se subtrahere videãẽ. c.hęc quoque.vbi gl.de cõs.d.1.Fir.lib.4.p.2.ver. 33.nu.1.solẽniter ꝑterea populo & in missa priuata benedicit,dicens, Sit nomẽ Dñi benedictũ,&c.quo pacto nullus inferior benedicere põt.gl.in cl.Archiepo.ver.bñdicere. de priu. & eo ꝓsente inferior sacerdos licentia ab eo nõ impetrata benedicere nõ dẽt,vnde celebrãs eo pñte, cũ vult bñdicere caput

put ei inclinat quasi ab eo licentiā petens, licet id non videatur necessariū cum ex eo q eo præsente præsente celebrat, videtur ei licentiā dare benedicendi. Siln. benedictio in prin. & in Rubr. Missalis reformati habetur.

Abbates tñ quidā possunt solĕniter benedicere. c. Abbates. vbi gl. de priu. ĩ 6. quæ benedictio epi indulgentiā cōcedit subditis tm̄ & disponit ad gřam, & probabile est, q venialia dimittat. Siluest. loco pdicto. 4. eps sine mitra pastorali & pontificio baculo publice populo predicare non debet. gl. in ca. nullus eps. de cons. d. 2. qua mitra & baculo etiam in solennib. missis & vesperis vtitur. Ijdem in locis exēptis suæ diœcesis possūt populo benedicere, ibi diuina audire & celebrare, & se præsentib. celebrari iubere, sic tñ vt ibi iurisdictionem non exerceant, nec exēptis molestiā inferant, nec præiudiciū eorū priuilegijs faciāt, nec ius sibi ex hoc acquirant. d. cl. Archiepo. Sic linea veste, vel rochetto vbiq; in ecclesia, uel cū in publicum prodit uti epm decet, non tamen intra parietes priuatos nisi aliquos expectet. c. pen. vbi Abb. de vit & hon. nec præsente Cardinali, vel legato nisi alia veste contecta. Firm. 1. p. li. 4. rubr. de vit. ep. ver. 5. quæro, nu. 6. quæ vestis linea episcopis religiosis portanda non est papa excepto. d. c. si. de vit. vtitur etiam veste longa pelliceum pectus habente, quæ senilē prudentiam, & morum grauitatē in calido & accenso corde episcopi designat Abb. in c. antiqua. de priu. quibus insignib. quia iurisdictionis signa nō sunt, ēt in alia diœcesi uti epi possunt. ut d. Dur. in rationali. tit. de vesp. solenni. Mitra vero auro contexta nō semper & vbiq; vti debet; quandoq; enim albam & simplicem gestare debet, scilicet cum adest papę legatus, in sinodo, & certis dieb. vt ieiuniorum, ab aduentu Dñi ad natiuitatem, & ca. vt ibi d. Dur. quinto episcopi non incurrūt pęnā suspensionis occasione alicuius cōstitutionis sñīæ vel mādati, nisi de eis specialis mētio fiat. c. quia periculosū. de sent. exc. in 6. sexto episcopus liberatur a patria potestate. auth. sed & dignitas. C. de ep. & cler. septimo cum a sñīa epi appellatur modestis verbis ē utendum, nec dici debet perperā esse latam. vt d. Spec. tit. de appell. §. sequit. ver. sciendū. 8. si quis epm percutere, capere, uel exterminare ausus sit, & ei fauentes, excōicationem papę reseruatā incurrit, & donec satisfecerit in oībus locis vbi delictum est commissum publice campanis pulsatis, candelis ac censis, oībus festiuis & Dominicis diebus, excōicatus denūtiandus est, & priuatur feudis, locationib. officijs, & beneficijs temporalib. & spiritualib. quæ ab ecclesia epi percipiebat, & eius filij masculi ĩ diœcesi illa inhabiles sunt ad beneficia ecclesiastica consequēda, & terra illa non latius vnius diei itinere, & locus vbi eps detinetur ecclesiastico subiacet interdicto. cl. 1. de pęnit. 9. & vltimo familia episcopi etiā si laici sint, si delinquant, a iudice seculari nō potest puniri, sed ad suum epm vel aliū iudicem ecclesiasticū remittenda, licet famulis aliorū clericorum id cōsuetudine nō concedatur quicquid sit de iure. c. si. de off. Arch. Abb. in c. 2. de foro compet. Clar. in pract. crim. q. 35. ver. quæro nūquid familiares. Cucch. d. tr. 10. si eps habet ius patronatū præsentatus ab eo est admittendus sine examine, vt d. Lamb. de iur. patr. li. 2. p. 2. q tñ hodie non procederet in parochialibus ex Bulla Pij V. 38.

6 Quo ad sextū iam dictū est supra aliquib. casib. eum habere in foro fori iurisdictionem in laicos, & quoties de peccato agitur iuxta sup. enumerata. *Epi quando iurisdictionē habeat in laicos.*

7 Quo ad 7. habet intentionē fundatam q possit conferre oīa beneficia in diœcesi existentia. ca. oēs basilicę. 16. q. 1. Vnde q dicit ecclesiā esse patronatā id docere debet, vel ad se electionem, aut collationē pscriptione vel priuilegio spectare, & in parochialib. oībus ēt in mēsibus papę reseruatis, ipse habet eligere eum qui sibi videtur magis idoneus ex approbatis ab examinatorib. c. expedit. 18. sess. 24 in Tr. Conc. *Epi quid possint circa beneficia.*

8 Quo ad octauũ potest eþs in quolibet loco suę diœcesis tribunal figere, dummodo in domib. laicorũ illud non locet, licet aliqui trahãtur vltra vnam dietã, cũ lata est diœcesis. c cum eþs. de off. ord. in 6. not. in c. qua fronte. de appell. nec in diœcesi prętereum quis ordinariã habet iurisdictioné. c. 1. de off. ord. Abb. in c. cum contingat. num. 28. de for. compet. idem etiam habet merum & mixtum imperium in sua diœcesi, vnde clericum in carceré trudere potest, & etiam alienũ ibi delinquentem, vt d. Firm. d. tr. li. 4. p. 1. num. 14. & habet etiam territorium, vnde & bannire potest, & etiã habet fiscũ cui mulctas applicare potest. Abb. in c. quoniã. de off. ord. & familiam armatam ad iustitiæ executionem habere potest, vt d. Cucch. d. tr. nu 73. cum seq.

Epi quid possint circa iudicia.

9 Quo ad nonum plura sunt supra explicata maxime circa finem 5. §. quę potest circa particularia negotia peragere, quæ alijs non licent.

Epi q̃ soli possint.

10 Quo ad 10. dicendum est, primo plures esse casus in quibus epi facultatem non habenr; primo. n. se immiscere nõ debent in his quæ papę vel eius legato in signum priuilegij sunt reseruata. 2. ordines non potest conferre tempore interdicti, licet interdictum ipse tulerit, nisi id suspendat vel tollat, alias efficitur irregularis, cap. si de priu. in 6. Cald. de eccl. int. mẽbr. 5. Coar. in cap. alma. p. 2. nu. 4. nec concedere debet vt in ecclesia interdicta celebrari possit, gl. & Doct. in c. ad hæc. de appel. & si ipse episcopus interdictum violat ab officio & iurisdictione ipso facto suspenditur. c. quoniã. c. ꝙ nonnullis. de priu. potest tamen tempore interdicti celebrare vel celebrari sibi facere, ianuis clausis, campanis non pulsatis, & submissa voce, nisi ipse sit causa ĩterdicti, 3. non potest ẽt missam in ecclesijs monachorum publice celebrare, nisi de Abbatis cõsensu, vel solẽne. c. abbas. c. c. luminoso, cũ seq. 18. q. 2. c. põtifices, vbi gl. 7. q. 1. quarto nõ potest consecrare ecclesiam sitam in aliena diœcesi, licet ipse eam ædificauerit, sed episcopus fundator poterit þsentare Rectoré instituendum coram eþo loci, vt d. Firm. 2. p. lib. 4. ver. 32. nu. 105. quinto nõ põt delegare causam appellatione remota, nec causam clerici criminalé aliamve spiritualem, vel ecclesiasticã laico delegare, nec soli, nec coniũctim cum clerico, vt d. Dec. & Rip. in ca. decernimus. de iudic. licet is possit dari vt assessor clerici; 6. non potest ecclesiam suam, & totam suam iurisdictionem a se abdicare, & alteri concedere, nec vllam ecclesiã suæ diœcesis, Ab. in c. cum venerabilis. de censibus; nec nouam dignitatem in ecclesia sua nisi de papæ licentia erigere. Innoc. Host. Feli. in c. cum accessissent. de const. nec ecclesiam perpetuo suæ mensæ vel capitulo vnire, vt d. prædicti, nec se a reatu absoluere & iuramẽto, nec illegitimos natalib. restituere. glo. & Imol. in cl. 1. §. verũ. de heret. Abb. in ca. quã sit. de exc. præl Fel. in c. nuper. de sẽt. exc. non potest etiam absoluere eũ quem canones ad eþs suspendunt, secus si sine temporis limitatione, vt dicunt þdicti, nec ẽt tollere põt suspensionem quã canones ad delicti pęnam & correctioné irroganr, secus si ob contumatiam. gl. in c. cupientes. § cęterum. ubi Gem. verbo, suspensus. de el. in 6. Abb. in c. 2. de solut. in ca. tam literis. 2. col. de testib. Fel. in cap. pastoralis. §. præterea. de offic. ordin. Nec contra Conciliorum dispositiones nisi ex magna & vrgenti causa dispensare, vt not. in d. c. at si clerici. de iudic. vnde in impedimento cognationis, vel affinitatis quo ad matrimonium contrahendum non potest dispensare. c. non debet. de consangu. Abb. in ca. proposuit. vlt. not. de concess. præb. Coar. 4 decret. 2. þ. ca. 6. nu. 12. 7. non põt causas sanguinis tractare, alias irregularis efficitur, & omnia acta irritantur, cap. fin. ne cler. uel mon. Rip. in ca. 2. nu. 44. de iudic. eam tñ potest delegare iudici laico vbi habet iurisdictionem temporalem, vt ibid. Ripa. & alias dixi. octauo non licet episcopo excommunicato comnicare, nisi forma cõsueta sit absolut⁹, alias

Episcopus quæ possit vel non, & quæ fine capitulo.

alias excõicationem minorẽ incurrit. c cũ dilectus.vbi gl.de ſent.exc. Gem. Franch. & alij,in c.ſtatuimus. eo.in 6. cum id proprium papę ſit vt nulla forma ſeruata,dum ei cõicat,eum abſoluere poſſit.Abb.Fel.& alij in c.cũ deſideres.de ſent.exc.9.non poteſt cõmutare vltimã voluntatem teſtatoris legatorum piorũ conuertendo ẽt in alios pios vſus, licet tunc eius voluntas nõ poſſet ſortiri effectũ,cum ſolus papa id poſſit alio modo quã eſt dictũ exequi, Clem.quia contingit,vbi glo.de relig. dom.Fel.& Dec.in d.c.cũ acceſſiſſent. niſi adſit maxima neceſſitas,& papa ẽt ipſe parce id facit, licet id poſſit, vt d. Bal.in l.legato . C.de vſufr.cum id impium videatur, vt d.Mãdoſ.de ſignat. gratię.ver.relicti ad pias cauſas,nec etiam de conſenſu hęredũ ſi in diuerſæ ſpeciei rem mutetur, ſecus ſi ſit eiuſdem ſpeciei,& ſimiliter põt cõmutare id eps vbi executio eſt impoſſibilis vel valde difficilis,vt d.Fel.& Dec.in e.nos quidem.de teſtam.& ẽt in opus magis neceſſariũ cum illi neceſſitati vix aliũde ſuccurri poſſit. vt d. Gem. in c.canonicis.d.19.Feli.in conſ.42. quib. tñ caſib.tutius eſt a papa licentiam obtinere.vt d.Cuch.d.tr.nu.338. cum ſeq.vſque ad 348.10.non põt eps iudicare eius conſcientia nõ informata ex actis publicis, id.n.ſoli principi cõcedi c. r. 21. q. 2. nec ei adhibetur fides dicenti ſe aliquid iuſtis de cauſis feciſſe,vt nec principi ita aſſerenti.Dec.in ca.quæ in eccleſiarũ.nu.28.de cõſtit. 11. non põt rerũ eccleſiaſticarum, vel officiorũ curam laico demandare. Firm.p.4.lib.4. ver.62. nu.209. 12. aliquid a ſubiectis pręter debitum exigere non põt.alias ei reſiſtere licet. Io.And. in c.eccleſia. 2.de el.Firm.p.1.li.4. tit. de vit.ep.n.2. 13. licet non debeat a ſua eccleſia abeſſe,vt infra dicetur, ſi tñ eſt in vrbe, non debet inde non impetrata licẽtia a papa diſcedere etiam ad ſuam eccleſiam iturus.c.nulli eporum.c.prædicator.6.q.1.vbi glo.c.hoc tamen.c.eleutherius. 18.q.2. Firm.p.4.lib.4.titu.de poteſtate epiſc.in temp.ver.51.nume. 171.& in tit.de vit.ep.num. 1.2.

Secundo dicendum eſt epm aliqua nõ poſſe explicare ſine cõſilio vel conſenſu capituli, nã licet in leuib. poſſit ſtatuere capituli nõ habito conſenſu, dũmodo eius conſiliũ requirat,in grauib. tñ nõ eſt ſatis eius conſiliũ reqri, niſi & cõſenſus hẽatur,non ſolum vbi eps de ſtatuendo aliquo agit, ſed etiã vbi de aliquo negocio gerendo tractatur.e.quanto.de his q̃ fiunt.Inn.& Ab. in e.nouit eo.in e.2.de inſt.in c.ad audientiam.de cler.non reſid.Dec.in ca. cum oẽs.col.pen. de conſt. vnde irrita eſt epi donatio,venditio,vel commutatio rei eccleſiaſticę ſine conſenſu & ſubſcriptione capituli. d.e.1. & ca tuo nuper. de his quę fiunt a pręl. nec põt abſq; eiuſdẽ conſilio Abbates abbatiſſas, & alias perſonas eccleſiaſticas inſtituere vel deſtituere.d.ca.nouit.& c. quanto.de his quæ fiunt. nec põt veterem dignitatẽ ſuppreſſam in eccleſia abſq; capituli conſenſu ſuſcitare.Inn. Hoſt.Fel.in c.cum acceſſiſſent.de cõſt. nec ſtatum ſuæ eccleſiæ ſine eiuſdem conſenſu immutare . Abb. & alij in d. c.cum acceſſiſſent.& c.cum oẽs.de cõſtit.nec beneficia conferre aut alia ardua explicare ſine capitulo, niſi aliter ſe habeat præſcripta cõſuetudo. Imol. in cl.quia contingit.col.3 de relig.dom. Firm.li.4.p.4.n.52.cum ſeq.d.tr. Idem debet ſaltem cum duob.canonicis ſtatuere modum celebrandi diuina officia in eccleſia vbi ſinodus prouincialis non prouidit.c.cum dignitates.in fin. ſeſſ.24.in Tr.Conc.Idem eget pręſentia duorũ de capitulo in reformando Hoſpitalia. c.8.ſeſſ.25. Idem nõ poteſt procedere contra aliquos de capitulo niſi cum præſentia duorum de capitulo;ex eod.Conc.c.6.ead.ſeſſ. Idem indulgentias non publicet niſi adhibitis duobus de capitulo. capit cum multa. ſeſſ.21.in Trid.Conc. Et hæc de poteſtate epiſcopi dixiſſe ſufficiat,quid vero poſſit in actu Viſitationis, infra ſuo loco dicetur.

De officio Episcopi. Cap.4.

SVMMARIVM.

Episcopus qualiter viuere,& à quibus cauere debet.nu.1.
Episcopi suppellex qualis esse debeat. num.2.
Episcopi mensa qualis. nu.3.
Episcopi familia,qualis,& vt custodienda.nu.4.
Episcopus vt debet beneficia distribuere.nu.5.
Episcopum quæ alia præstare conueniat,& debitum sit. nu.6.

Icto in superioribus q̃d possit episcop⁹, & quid non in eius munere,dicendum nunc est quid agere debeat,& primo in se,nam quomõ erga alios se habere debeat, in calce huius tractatus dicetur;Vt ergo recte vitam suam instituere norit ,cogitet se officium gerere perficientis & consummatiui , vt d.Dion.4.& 5.ca.eccl.hier. & dictum est supra §.1.Vnde debet esse operatione præcipuus vt vitæ viam subditis viuendo denuntiet,cum grex qui pastoris uocem moresque sequitur per exempla melius quam per verba gradiatur , qui enim ex loci sui necessitate cogitur summa dicere , hunc oportet & summa monstrare,cũ illa vox auditorum corda libentius penetret quam dicentis vita cõmendat, quia dum loquendo imperat quid fiẽdum sit, ostendendo adiuuat vt fiat, vt d.D.Greg.in pastorali. 2.p.c.3. tantum enim debet actio præsulis actionem populi trãscendere,quantum distat à grege vita pastoris, vt ibi d.cap. 1.cum ab eo virtutum exempla sumere debeat tanquam a perficiente & exemplari, sic ergo mores suos componere debet , vt reliqui ab eo modestiæ,continentiæ,frugalitatis,humilitatis,& virtutum omnium exempla sumant,vt habetur in Conc.Triden.sess. 25.c.1. quapropter cogitatione præcipue mundus sit , vt nulla immunditia polluatur qui in alienis cordibus pollutionis habet maculas tergere , vnde Aaron mãdatum fuit vt in pectore rationale iudicij vittis ligantibus imprimeret,quatenus sacerdotale cor cogitationes fluxe nõ possideant,sed ratio solum constringat, ne indiscretũ quid vel inutile cogitet , qui enim alijs ad exemplum est constitutus,ex grauitate vitæ semper debet ostendere quantam in pectore rationem portet. vt d. Greg.ibid.c.2.mundet ergo episcopus cor suum ab omni inquinamento luxuriæ,surgentes impetus freno rationis coerceat, carnem lasciuientem ieiunijs domet,deuitet omnem occasionem peccati , qui enim mundum seruare sese studet ab omni offendiculo se illæsum custodit, & gratia sui , & aliorum,monente Apostolo.1.Thess.5. non solum a malo, sed etiam a spẽ mali abstinendum;mundet episcopus cor suum ab omni externorum bonorum affectu,quòd indicant eius insignia supra relata,qui enim ad bona spiritualia & cœlestia alios inducere debet, ab omni grauitate terrenorum affectuum debet esse immunis, quiq; pauperum pater esse debet. c.1.82.d.& 84. d.per totum.nõ debet propinquis thesaurizare, & qui mundi contemptum suadere debet, mundanis inhiare nõ debet, mundet quoque episcopus ab omni inani gloria cor suum , ne dum placere hominibus studet , se a subditis magis diligi quam veritatem quærat,ne cum bonis actibus fultus a mundo videtur alienus, hunc authori red dat extraneum amor suus. vt d.Greg. d.p.2.c.8.cum enim amor proprius eũ cœperit,ad mollitiem flectitur , ne erga eum dilectio subditorum torpeat, vnde eos corripere non præsumit , & qui propriam gloriam attendit, iam operis sui mercedem est consecutus ,

ac

ac episcopatu ad sui commodum, non Dei gloriam, vt debet, vtitur, sit episcopus sobrius, temperans, moderatus, constans, placidus, expers iræ, misericors, charitate præditus, facilis ad cõmunicãdum, studiosus viduarum, hospitalis, promptus ad suppeditandum, moribus moderatus, uictu frugalis, maxime vero accenso in Deum amore alios præcellat, qui enim alios pascere spiritualiter debet, & ad Deum adducere, is præcæteris Deum diligere debet. Ioã vlt. & explicat Clem. Rom. Const. Apost li.2.c.2.3.4. Vnde episcopus sollicitus sit ad orationem quo p eam Deo interno amore coniungatur petẽs ab eo vt ipsum custodiat ne peccet, qui alios a peccatis auertere debet, & vt det sibi sapientiam ad populum regendum, qui dat omnib. affluẽter & non improperat, qui & orare tenetur pro tota ciuitate, imo pro omnibus viuentibus, & fidelib. defunctis, vt dicit Chrys. lib. 6. de sacerdotio. Vnde ter saltem in die in oratione assiduus sit, mane, meridie, & vesperi, missam vero præcipue qua intime Deo cõ iungimur, quotidie non impeditus celebret, luminis illustrationem non sibi tantum deposcens, sed etiam pro fidelibus suæ curæ concreditis preces fundens, eorum peccata deplorãs, pio gemitu, & religiosa supplicatione Deũ exorans, vt ablatis peccatorum nubibus, rorem suæ diuinæ gratiæ & misericordiæ in agrum ecclesiæ suæ effundat, & ob id domi capellam magnifice extructam habeat vbi quotidie missã celebret, Dominicis vero & festiuis diebus in ecclesia sua publice sacrum faciat, astantes communicet, & salutaribus monitis pascat; solemnibus præterea diebus Natiuitatis Domini, Circuncisionis, Epiphaniæ, Cœnæ Domini, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Domini, Apostolorũ Petri & Pauli, Assumptionis B. Virginis, Omnium Sanctorum, Patroni Ecclesiæ, ac eius Dedicationis, nisi legitime impeditus, Missam solemnem celebrate ne omittat, vt d. Ric. 4. d. 13. art. 2. q. 2. conuentualibus etiam missis, & vesperis vbi per occupationes licet, intersit, diuinum officium, ac horas canonicas quotidie pia recitet mente, confessarium sibi eligat, qui grauis sit moribus & ætate, ac prudentia & sciẽtia insignis, cui semel saltem in hebdomada & quo frequentius fieri potest errata, & negligentias suas confiteatur, cuius etiam consilio in rebus grauioribus expediendis vti possit, mundus siquidem esse debet ab omni labe ne peccet, qui alios mundare vult, & vasa domini fert, ac Dei dona populo administrat, principalis agentis qui Sanctus Sanctorum est, imitator existens. Dominicis & festis diebus verbũ Dei populum annunciare, per se vel alios, si legitimo detineatur impedimento, ne omittat, salutaribus monitis populum sibi cõmissum ad Deum colendum, vitia euellendum, & virtutes serendum excitando; confessiones etiam subditorum ad se adeũtium benigne audiat, ac eos peccatorũ & censurarum absolutione reficiat, Matutinis & horarijs officijs quandoque in ecclesia intersit, vt & similiter cum alijs Deum collaudet, & errata quæ ibi fiunt, corrigere possit, sit in pauperes liberalis, & ob id quotidie pauperib. eleemosinam prò facultatibus elargiatur, idque publice, vt alios sui exẽplo ad charitatem exercendam moueat; qui enim alijs lucis exemplum monstrare debet, opera bona publice facere decet, intentione tamẽ soli Deo placendi, semper in occulto manente; & q temporis necessarijs occupationib. & animi honestæ recreationi superest, id oẽ in sacrorum librorum lectione & piorũ hominum conuersatione expendat, cũ totam sacram scripturã, & canones scire debeat. ca. omnes. 38. dist. alias si ignorans sit valde offendit Deum, vt d. Chris. lib. 4. de sacerd. In victu, vestitu, & suppellectili modestus sit & frugalis, iuxta Decretum Conc. 4. Cartag. c. 15. c. pen. & vlt. 91. d. & c. 1. sess. 25. in Triden. Conc. dignitatis suæ authoritatem non pompis seculi, sed

fide & vitæ meritis quærens, vt in d.c. 15. habet. Vestitus ergo episcopi modestus sit, nec nimia superfluitate, vel vilitate notandus, cum ijs cum quib. conuiuit, accommodare se debeat, ca. fin. 41. distinctio. sericeis tamen vestibus non vtatur, nec pretiosis pellibus, nec malæ eius stragulum ex villato, sed ex corio confectum sit, nec calcaribus, aut freno inaurato vtatur, Rocheto, & in ecclesia, & in publico semper vtatur iuxta Innocent. III. decretum in Concil. generali editum. in cap. clerici. de vit. & hon. cler. sine talari tunica, rochetto ac mozetta, nec è cubiculo exeat, nec quemquã nisi ex familia admittat, nec ante noctem, illa dimittat, vestes vero priuatæ huiusmodi sint, vt modestiæ & grauitati consulatur, & in itinere etiam eum vestitum deferat, quo episcopus esse dignoscatur. Quibus vero indumentis in sacris faciẽdis vtitur quam magnificentissima sint, tũ vt eius maiestatẽ cui inseruit ostẽdat, tũ vt dignitatis propriæ eminentiã alijs manifestet, ĩ aduẽtu vero xl. & ieiunijs nigro colore vtatur nisi de more ecclesiæ, alius color sit adhibendus, alijs vero diebus violaceum colorem adhibeat, cũ vero ad ecclesiam conciones, vel sacras lectiones accedit, cappa sp vtatᷓ.

2 Suppellex epi qualis esse dẽat. Suppellex ẽpi nil aureũ aut argenteum cõtineat, prę́ter ciatũ & coclear, nil in ea auro uel argento ornatũ existat, nil sericum vel serico distinctum, absit colorum varietas, aulea vel tapetia, nil acu sit pictũ, vel varie cõtextũ, nec studiose elaboratũ vt pluris sit artificium quã res ipsa, mensæ simplici corio vel panno sternãtur, signa & tabulæ profanę reijciantur, nec thalami ad vsum hospitũ pretiosius ornati quã reliqua domus existãt, equi tm̃ necessarij alantur, in ędificijs omnem luxuriam, picturas, & inania ornaměta ac delitias euitet, nil demum in eius domo sit nisi purum & simplex, quòd Dei zelum, & rerum seculi contemptum præ se ferat; consuetudinis tamen loci ratio habenda est ne dignitas ecclesiastica vilescat. cap. episcopi. 80. distinct. maxime vbi episcopi etiã principes temporales sunt, vel Cardinales; sic tamen ut modestia debita ecclesiastica seruetur ex d. Conc. Triden. Templa vero & eius ornaměta quam ornatissima & præclaro opere extructa sint.

Episcopi mẽsa frugalis sit & temperata, quam episcopus accedens de more pie benedicat, In qua nil prę́ter primam escam, & vnum cibum iurulentum, & duo fructuum genera, vel ad summum alterũ obsonij simplicis ferculum apponatur, placentæ, escæ nimis laute conditæ, & varia vinorum genera amoueantur. In ea, lectio sacrorum librorũ semper adhibeatur, parasitis, adulatoribus, scurrilibus iocis, & huiusmodi longe inde remotis, ac post sumptam refectionem bonorum omniũ largitori Deo gratiæ supplices reddantur. 3 Ẽpi mensa qualis.

Sit episcopus domui suæ bene præpositus, attendens diligenter ne in ea sint riuerisi vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi, & voluptatũ amatores, vt docet Trid. Concil. sess. 2. ca. vnico. proinde eum tm̃ numerũ habeat quo & ecclesiæ vtilitati, & ipsius necessitati consuli possit, & in eo mulierẽ nullam, nec aliquem qui 20. annis minor sit natu, & quam plures fieri potest, clericos habeat, & inter hos duos sacris initiatos bonæ cõuersationis qui quasi testes sint sanctę eius conuersationis & studij. cap. diaconi. 93. distinctio. & in primis literatos secum habeat. cap. esto. vbi gloss. 95. distinct. alterum præterea habeat moribus spectatum, qui familiæ moribus præfectus sit, & eam pie instruat, & corrigat, ac in sacris edoceat. Nullus familiæ episcopi arma ferat, nisi in itinere vel necessitatis causa episcopi arbitrio, nigro tantum vel fusco colore utens, à serico auro argento, & vario colore abstinens, & simplici vestitu contentus. Curet episcopus vt omnes eius familiares quotidie Missam audiant, & clerici saltem similiter cum ipso, semel 4 Ẽpi familia qualis, & vt custodienda.

mel in hebdomada ieiunent, ac bis in aduentu, præter stata ecclesiæ ieiunia, utque semel saltem in mense sacram Eucharistiam suscipiāt, at in aduentu, & quadragesima diebus Dominicis clerici saltem, ac dum familia cibum capit, sacra lectio adhibeatur, curet etiam episcopus ne inertiæ dediti aliqui sint, sed honestis actionibus occupati, & ut abstinentes a flagitiosorum hominū consuetudine, & locis ubi turpiter viuitur, nec foris pernoctantes, & abstinentes a iocis & inanibus oblectamentis, & libris huiusmodi continentib. religionē & pietatem præ se ferant, ac ostendant se dignos esse qui populi duci ministrent. Quotidie vero eps in vesperi antequā ad cœnā accedatur cū ijs litanias & pces deuote recitet, & pie oret, ac salutaribus monitis ad vitę innocentiā integritatem, pietatem, humilitatē, & alias virtutes christianas exercendas accēdat, & curet vt qualiber die post orationē vnus aut alter clericus sermonem in oratorio habeat, qua pie ad uirtutem aliquam aplectendam, vel vitium fugiendum hortetur; Vt vero certior fiat episcopus quomodo familia eius viuat, visitet eam frequenter & eius gressus exploret, bonos præmijs, & laudibus afficiendo, malos contra corrigendo, vel incorrigibiles expellendo. Cum domo episcopus egreditur familia eidem assistat & modeste comiteř. Cū aliqs ex ea ęgrotat, eps eum pfne inuisat, & oī eius necessitati opportune succurrat, ac ad vitandā oēm simonię mētalis suspitionē, familię ꝓ epalis mensæ facultate, & singulorum meritis, congruā mercedē assignet. In ordinib. conferēdis diligētissimus sit, vt q̃plures fieri pōt sacerdotes, & pres ecclesię pariat, ex sacerdotū quippe sacrificiorū multiplicatione sācti. Trinitati, quo ad sacrificiū attinet, gloria afferř, ecclesię triūphanti iubilū, militanti subsidiū, & purgāti suffragium, sic tñ vt nemini cito manus īponat, ne alienis pcīs cōicet, 1. Tim. 5. ea diligenter considerādo circa ordināndos, quæ late habentur infra in sacro ordinis.

5 In beneficijs ecclesię distribuēdis, nō aspiciat carnē & sanguinē, non preces principū attēdat, nō affectū cōsideret, sed merita pēset, loci necessitatē, vt illi de eo prouideatur q meliorfit, & magis ei prodesse pōt, alias acceptator personarū esset collator, & per cōsequēs peccaret mortaliter, si min⁹ digno, omisso meliori, bñficiū conferat, vt dictū est sup. e. de statu papę, & c. de elect. & latius ī tr. de acceptatione personarū. & tr. de iur. patr. & cōem esse testař Lamb. de iur. pat. lib. 2. p. 2. q. 10. princ. ar. 3. in paritate prępōnēdo pauperē diuiti, nisi ecclesia habeat soluere debita vel egeat diuitis potentia, & eū qui est de genere fundatoris extraneo, incolā loci, & qui est de gremio ecclesiæ extraneo, & intitulatū non intitulato, Doctorē plebeium nobili tm̄, canonistam Teologo vbi est causarum magna ventilatio, vbi hęreses pululāt, Teologum, semper bonū ei qui ex deuio est reductus, seniorē & priorē ordine minori, & iuniori, legitimū legitimato, eū qui exercuit curam otioso, vt d. late Lamb. de iur. patr. libr. 2. p. 3. quæst quinta principali, artic. primo, cum sequen & dixi dicto tractatu.

Quod si episcopus aliquis ad eū diuertat suscipiat eum honorifice iuxta sui qualitatem & inuitet eum ad Missam celebrādam, & post verbum Dei prædicandum. ca. episcopi. 7. q. 1. Firm. tr. de episcopo. 2. p. 8. p. princip. 4. lib. q. 1. colum. 4. ver. iuxta prædicta. 6

Nō admittat ēt clericum forensē sine literis dimissorijs ꝓprij epi. c. 1. 1 1. q. 2 c. 1. 2. 3. 71. d. alias eps punitur, vt ibi d. gl. excōicatione, uel depositione ad tēpus, q̄ ēt d. non sufficere tacitū consensum, sed requiri literas qn̄ transit ad aliam ecclesiā eiusdem dięcesis. & in c. 1. dec. de euit. & obs. sess. 22. in Tr. Cōc. statuitur peregrinū clericū nō admittē dū ad celebrandū sine dimissoriis proprii epi, q intelligitur nisi sit notus ad mittenti sine tamen gl. appositione.

Tenetur etiam episcopus quisque ex Bulla Sixti V. visitare limina apostolorum

rum.tertio quoque anno.capitulo iuxta. nonagesimatertia d. & diebus Dominicis ecclesiæ suæ non desit.cap.episcopus.de consec.dist 3. & alia præstet quæ hoc toto Tr. & maxime ca.6.& 7. explicantur.

De Residentia Episcopi, & aliorum. Cap. 5.

SVMMARIVM.

Residentia quid sit,& vt quis dicatur residere, quæ requirantur. num.1.

Residere quis teneatur, & quomodo.num.2.

Residere quo iure episcopus, & pastor tenetur.nu.3.

à Residentia an & quando pastores excusentur.nu.4.

à Residentia excusatus quæ praestare debeat.nu.5.

Residentiam omittentes vt peccent, & quas pœnas incurrant, vel non. num.6.

Cum frustra potestate sua vti,vel officio fungi possit episcopus qui a sua ecclesia abest,ideo dicto in superioribus q.d possit vel debeat, sequitur congrue ostendendum quomodo residere teneatur. In quo primo videndũ quid nomine Residẽtię intelligatur. Secundo quis teneatur residere,& vbi;Tertio quo iure. Quarto qui excusentur a residẽtia.Quinto quæ sit pœna non residentium.

1 Quo ad primum dicendum est, ꝙ residentia idem importat ꝙ vsus ministerij, vel officij, nam prælaturæ institutæ sunt a Deo, non ad nudum nomen demonstrandum,sed ad certas actiones exercendas, vnde cum Christus vellet instituere Petrum summũ ecclesiæ Pastorem, non dixit ei, Esto Pontifex,sed Pasce oues meas. & Numer.18.iubet Dominus Aaroni, & filijs dari primitias pro officio sacerdotali,filijs vero leui decimas pro ministerio quo in tabernaculo fœderis debebant inseruire. & Hier.ep.ad Nepotianum. d. episcopi,& sacerdotes sciãt se ministros esse nõ dominos,& Orig. hom.7.in If. d. qui vocatur ad episcopatum, non ad principatum vocatur, sed ad seruitutem totius ecclesie; & Bern.epist.237.ad Eug.Papã.d.si Christus te misit, æstimabis tibi non ministrari,sed ministrare venisse. Hinc dicitur in c.fi.de rescript.in 6. ob officiũ dari beneficium, & in c.quia non nulli.de cler.non resid.decernitur beneficium ei tantum dandum qui residere in loco & curam animarum per seipsum exercere possit, vnde & Goffr. in summa de cler.non resid. d.ꝙ residentia est personalis solutio ꝓprij officij in suo beneficio,qua ratione residens in beneficio, & non inseruiens ecclesiæ, nec eius curam habens, non dicitur residere, ut ibi d.Goffr. & Host.in summa.eo.ex c.proposuit.de fil.presb. & ita ad residentiam duo copulatiue requiruntur;primo ꝙ quis maneat in loco beneficij,vnde dicitur residentia quasi iterata vel continuatã sessio,Secundo ꝙ ibi ecclesiæ in suo ordine inseruiat.d.c.proposuit.

Residẽtia quid sit, & vt quis dicatur residere, quæ requirantur.

2 Quo ad secundum, dicendum est, quemcumque obtinentẽ beneficium in titulum teneri residere, etiã si simplex sit,c.quia nonnulli.c.fi.de cler.nõ resid. c.præterea. de cler.non resid.cũ beneficia ad hoc sint constituta, ut seruitium ibi fiat, vnde non debet illa recipere qui non seruit.c.conquerente.c.cum ad hoc, eo.idque siue beneficium sit maximum vt episcopatus. ca. peruenit.7.q.1.siue modicum. d.c.cõquerente. cum quilibet manere dẽat in ea uocatione in qua est vocatus. c. sanctorum.70.dist. c.clericos.71.d.ca. quia nonnulli.& cap.conquerente.de cler. non resid. Secundo debet beneficiatus

Residere quis teneatur,& quo modo.

ciatus residere in loco beneficij, vnde episcopus debet residere in sua cathedra, c. peruenit. 7. q. 1. & chrisma cõficere. c. te referente. de cel. miss. & ordines celebrare. c. quando. 24. & quolibet die Dominico diuinis officijs interesse, cap. episcopus. de consecr. d. 3. nisi iusta causa impediat. c. temporalis. in fi. 7. q. 1. & alij in vesperis & matutinis in ecclesia, alias incorrigibilis deponitur. cap. fin. 92 dist. si tamen ecclesia sit collegiata, alias debet in ordine seruire quem requirit suum beneficium. ca. proposuit. de fil. presb. tertio debet seruire in propria persona faciẽdo seruitium ecclesiæ. c. quia nonnulli. c. conquerente. eo. & in suo ordine. d. ca. proposuit, & etiã si canonicus sit. debet alio canonico ministrare celebranti, arg. c. cum decorem. de fil. presbyt. vnde ecclesiæ non seruiens non dicitur residere. d. c. quia nonnulli. cap. extirpando. §. qui uero. de præb.

De consuetudine tamẽ generali totius mundi beneficia simplicia non exigunt residentiam. ut d. Fel. in c. dilectus. 2. col. 1. de rescr. Alexã. in cons. 1. vol. 7. Rebuff. in praxi benef. tit. de dispens. de non resid. n. 8. similiter is cui ob benemerita assignantur pensiones vel stipendia, non tenetur ad residentiam. c. nisi essent. de preb. not. Host. in summa. de cler. non residẽ. §. 1. pari ratione de consuetudine introductũ est vt in simplicibus per aliũ seruire quis possit, dummodo ecclesiæ seruitiũ nõ defraudetur, & pauperibus subueniatur, vt sentire videtur Silu. verbo. Residentia. num. 2.

3 Quo ad tertium primum sit dictũ. Episcopus & parochus tenentur iure diuino, & naturali in sua ecclesia residere.

Residere quo iure episcopus & pastor teneãtur.

Probatur conclusio ex sacris litteris, primo Nume. 1. 3. vbi constitutis a Domino sub Mõse ministris tabernaculi sui, Aarone, & filijs eius, additis quoque Leuitis in eorum adiutoriũ, omnibus dixit, excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israel, ergo cum Aaron & filij figurarent pastores nostros, ij tenẽtur præcepto diuino residere in ecclesia sua per tabernaculum significata. secundo Prou. 27 Agnosce vultum pecoris tui, & greges tuos cõsidera, at absẽtes illos agnoscere nõ pñt, ergo 3. Ezech. 34. errauerũt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso, & super omnẽ faciem terræ dispersi sunt, & non erat qui requireret; quarto, Zach. 11. sume tibi vasa pastoris stulti, quia ecce ego suscito pastorem qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & carnes pinguiũ comedet, ò pastor & idolum derelinquens gregem, gladius super brachiũ eius, & super oculum dexterum eius. Hier. 23. vos dispersistis gregem meũ, & eiecistis eos, & non visitastis eos, ecce ego visitabo super vos maliti ã studiorum vestrorum, & Ezech. c. 3. & c. 34. Io. 10. Mercenarius cuius non sunt oues propriæ videt lupum venientem & fugit, & supra, qui vero est pastor, oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas, & ante eas vadit. 1. Pet. 5. pascite qui ĩ vobis est, gregem Dei non coacte, sed spontaneẽ. Act. 20. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo Spiritus sãctus posuit vos episcopos regere ecclesiam Dei quam acquisiuit sanguine suo. 1. Timot. 3. & Tit. 1. & alibi sepe.

Ex Conc. probatur in Concil. Sardicen. can. 14. & can. 8. & 10. Antioc. can. 17. sexta Sin. can. 18. & 80. Conc. Calcedon. can. 7. Conc. Rom. can. 17. 8. fino. can. 17. 19. 24. Cartag. 1. cano. 6. 8. Cartag. 4. can. 1. 14. 15. 17. 18. 19. 20. 31. 33. Cartag. 5. can. 5. Tolet. 2. can. 2. Tolet. 4. can. 14. & can. 31. 32. Tolet. 11. can. 2. Elibert. can. 19. Agaten. can. 38. 39. Tarracon. can. 7. Arelaten. can. 6. & 13. Magunt. can. 10. & 25. Remens. can. 15. 17 Tribur. can. 27. can. 7. apostolorum. 57. 80. & demum Tridẽ. sess. 23. c. 1. ubi aperte dicitur pastores animarum præcepto diuino ex consequẽtia munerũ quæ obire debent in animabus pascendis, teneri ad personalem residentiam

tiam in ecclesiis suis.

Ex Pontificibus Greg.1. in past.p.2. c.1.& 2.& 10.& lib.5.epist.37.lib.4.ep. 15.lib.7 ep.11.lib.2.ep.31. ex ep.Euaristi.Damas.ep.4.& Greg. homil 11.in Ezech.

Ex Patrib.Clem.Rom.ep.3 in princip.Hier.10,2.epist.ad Oceanum.&ad Paulinum August.epist.180.ad Honorat.lib.de pastorib.c.8. Nicolaus papa. ex decreto de pastoribus existente in 2.Tom.Concil.Bern. de persecutione sustinenda.c.31.Ambr.lib.de dignit.sacerd.c.3.& c.6.& lib.2.de Abraham. c. 6.Bern. idem lib. de consid. ad Eugen. Et in declam de verbis Petri,Ecce nos reliquimus omnia; & serm. 3. de adu. Domini. & in Psalm. Qui habitat. 90. serm.6.& serm.77.super Cant. Athan. ep.ad Hebr.c.vlt.Orig.in Iosue. ho 7. & super Gen.hom.16.Cipr.lib.1.ep.3. Chris.li.de sacerdotio.& in Mat.c.26. Naz.in apologetico.Cir.primo in Leuit.lib.6.&in Ioan.lib 7.c.1.

Rõne probatur, nã pastor iure diuino ad curãdas aĩas subditorum, ad id vero necessaria est præsentia pastorũ; primũ patet Ezech.34. 1.Tim.3.Tit.1. secundum patet, ergo; secundo,nam pastor non est Dominus gregis,Domino dicente,Pasce oues meas. Io.vlt.& Apost.Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei;& Petrus.1.c.3.Pascite qui in vobis est gregem Domini, non dominantes in clero, ergo debet per se pascere. tertio ex forma consecrationis episcopi,cui dicitur, vade & prædica euangelium populo tibi commisso. quinto nam decimæ dabãtur Leuitis, quibus pastores succedunt & saeerdotes,& Ap. d. non claudendum os boui trituranti,& Dominus dignum esse operarium mercede sua, ergo cum pastores beneficia possideant, debent iure naturali seruitium ex illius institutione requisitum exercere; & idem procedit in coadiutoribus curatorũ, exceptis ijs qui ex institutione beneficiorum coadiutoralium seruire per alium possunt. Ex literis congreg.Tr. Conc.23.Iul.1575.

Secundum dictum,alij beneficiati, non tantum iure positiuo, sed etiam naturali tenẽtur residere,de primo supra est dictum iure pontificio omnes beneficiatos teneri ad personalem residẽtiam. Ratione probatur,nam qui recipit stipendium pro seruitio,seruitium utique præstare debet, vt supra est dictum; secundo beneficium est institutum propter officium, ergo si officium non exercet, indignus est beneficio.

4 Quo ad quartum,cum pastores iure diuino & naturali, & reliqui iure quoque naturali teneantur residere, dicendum est eos non excusari a residentia nisi vbi idem ius diuinum,& naturale tribuit excusationem in aliquo casu, licet non a regulari residentia, Christiana siquidem charitas, vrgens necessitas,debita obediẽtia, & euidẽs ecclesiæ vel Reipublicæ utilitas abesse aliquos quandoque postulat.d.ca.1.in Trid.Conc. quibus etiã casibus ius naturale & diuinum requirit prælatum ijs casibus abesse debere,cum illę causæ non sint pẽsandæ respectu propriæ personæ; sed tantum respectu boni ecclesiæ cui fidem obligatam habet; ob bonum enim ecclesię vniuersalis,licet quandoque abesse, quia vt corporis membra se mortis periculo obiiciunt ut caput saluent, sic ecclesiæ particulares tenentur se offerre, & suos prælatos communi bono, vt si contingat celebrari Cõcilium generale vel prouinciale, & idem si papa egeat prælato ob eius consilium & authoritatem ad legationem magni ponderis expediendam.

Residentia an & quomodo pastores excusent.

Similiter si quis seruiat episcopo in eius persona,cui licet ad quatuor mẽses inseruire,vt sacra congregatio respondit, & eo magis pro vtilitate ecclesiæ & dioecesis.c.ad audientiam. ca. de cætero.e.dilectus. extra eo. quæ tamen intelligũtur, ubi papa uel episcopus,aut ecclesia uniuersalis eget pastore,si enim non desint qui inseruiãt in eo munere vt officio Auditoris, a secretis,

cretis,& huiusmodi, tunc pastor in cõ scientiæ foro non residens tutus non est,quia cum residentia sit iure diuino præcepta, papa etiã dispensari non potest,nisi idem ius diuinum & naturale interpretando,ꝙ nisi in vera & legitima necessitate nullum excusat,sic si pastor infirmus sit,cuius ratione solũ mutare debet ad tempus,excusatur. c.vn. de cler.non resid. in 6. ꝙ etiam ecclesiæ vtile est, vt pastor sanus redditus melius ei seruire possit, & ecclesia tũc non egeat eius præsentia,si em̃ egeat, ut tempore pestis, uel ubi periculum esset alicuius hæresis, uel tumultus populi suscitandi,tunc debet potius mori quam recedere secũdum legem boni pastoris a Christo omnium summo pastore præscriptam.Sic ratione studij excusatur pastor a residentia.cap.fi.de mag. ꝙ & ecclesiç vtile est, ut habeat doctũ pastorem qui eã tuto ad pascua uitæ æternæ ducat, in quo tñ hodie est necessaria licentia epi, ut in Bulla Pij IIII. 112. dat.24.Nou.1564. si tñ tunc ecclesia eius præsentia non eget, alias ei ut supra abesse non liceret, similiter si ei opus sit adire curiam Romanam,vel regiã ad defendenda iura ecclesiæ excusatur,cum id sit bonum ecclesiç,& prælatus eã defendere teneatur,vt d.Abb.in c.fraternitatẽ.de don. in c.transmissam.de decim.dummodo id eque bene per alios perfici nõ possit, & tunc ecclesia non egeat præsentia pastoris ob bonũ animarũ; sic si tirannus pastorẽ insequitur in odiũ ꝓsu lis,tunc licet ei abesse, secus si in ecclesiã ipsam grassatur; tunc.n.ei est persistendũ vsq; ad mortẽ,& idem de pestis tpe,vt d.Aug.in ep.ad Honoratum. & D.Th.2.2.q.185.ar.5.vbi late Gaiet. & hr̃ in c.suggestũ.c.aduersitas.7.q.1. ca. sciscitaris.eo. vbi late Tur.cre.nam qñ in præsulẽ ipsum grassatur; tũc è re ecclesiç est vt ad tps inde se subtrahat,& tpe opportuno redeat, ne subditi fugere cogantur; & idẽ si pastor patitur inimicitias in loco beneficij; tunc.n.ei licet recedere,c.ĩter quatuor. eo.c.bonæ.de elect.tunc.n.& è re ecclesiæ est, vt inde ad tps recedat, ne in loco inimicitiæ multiplicentur,interim operã dando ut sedentur,ꝙ tps excedere nõ debere spatiũ anni, deciditur in Cõc. prou.Med.5.tit. quæ ad distrib. pertin. & idem in prædictis distinguit Turr. in d. c.aduersitas.

Similiter si pastor egeat vt ad modicum tps exeat animi recreandi causa excusat, id.n.ius naturale ꝑmittit, mõ eius pñtia ecclesiç nõ sit necessaria. Et idẽ demũ procedit in quolibet legitimo ĩpedimẽto, vt d.Nau.in Man.c.25. num.120.gl.& Doct.in c.fi.eo.tit.ꝙ tñ intelligendũ est qñ è re ecclesiæ est ut recedat,licet cõsequẽter cõcernat bonũ personç vt supra,vt late d.Gaiet.d. ar.5.& Sot. de Iust. & Iur.li.10.q.3.per tot. eã semper regulã tenendo, ꝙ ubi salus subditorũ exigit prçsentiã pastoris, ei recedere non licet ob aliquod cõmodum corporale, nec ob aliqđ periculum imminens, vt d.D.Tho.d.art. 5.& Sot. d.q.ar.4.

Vbi vero parochus abesse habet debet idoneum relinquere Vicarium ab ordinario approbandum cum congrua mercedis assignatione,&si ẽt per duos menses tm̃ abesse habet licentiã ab Episcopo habeat, quòd si imminẽs causa superueniat, vt superiorem pro licentia habenda adire non possit,crederem non glossando per hoc sacrum Cõcilium,eum non teneri ad restitutionem, sic tamen vt vicarium relinquat & ordinario q̃ primum absentiã significet,episcopꝰ vero vbi abesse habet, debet habere licentiam in scriptis a papa, vel Metropolitano, vel eo absente,ab antiquiori episcopo, qui similiter antiquior residens Metropolitani absentiam probare debebit, nisi casus repentinus occurrat,uel nisi per tres menses tantum absit;cum em̃ causa repẽtina & notoria fuerit ob Reipublicç utilitatem,id etiam metropolitano significare non esset opus, & si per tres tantum menses abest continuos, vel inter ruptos in anno, causa eius conscientiæ relinquitur, qui tamẽ cum abest,sic ouibus prouideat, vt ex eius

5 à Residentia excusatus, q̃ præstare dẽat.

eius absentia nullū dannum percipiát, d.c.relinquendo.s.idoneum vicarium & alios ministros qui muneri satisfaciant, & si diu est absuturus prouidendo de episcopo qui confirmet, & ordines conferat, vel eas functiones vicino episcopo spectatæ vitæ a se bene cognito commendando.

Quo vero ad alios beneficiatos sine curę exercitio, cum & ipsi iure naturali teneantur residere, dicendum est eos non excusari nisi eodem iure naturali id suadente, vt in casib.supra relatis, minor tamen in eis causa sufficit, vnde duo canonici possunt episcopi obsequio inseruire, si tamen occupentur in seruitio ecclesiæ, non auté si in eius seruitio personali necessitate nō vrgente, uel si ecclesia nō indiget eorū seruitio.c.ad audientiā.vbi Abb.extra eo.secus item si seruiát alieno episcopo.c.cū dilectus.eo.interim prouidendo ut in ordine suo ibi seruiatur ipensis suis, q tñ non procedit in residētia in diuinis in cathedrali, vel collegiata cū ibi nō liceat deseruire per vicariū, sed portio distributionū nō residētiū sine cā accrescat residentibus. c.vn.de cler.non resid.in 6.prædicta vero procedunt, cum causa absentiæ est causa immediata non residendi, quia si alias quis non esset consuetus residere, non excusaretur ex causa superueniēte. ut not.Doct.in c.1.de cler.ægrot. & in d.c.1.de cler.non resid.in 6.nec creditur impedito nisi appareat de causa, vt d. Ias.in l.1.col.18 ff.de off.eius.

Finita vero occupatione, vel causa beneficiatus debet redire, nec vlterius potest per vicarium seruire.arg.c.cum cessante.de appell.& not. Rebuff.d.ca.nu.42. Caueat autem summopere qui ex causa abest ne absit in Aduentu Domini, Quadragesima, Natali, & Resurrectione Domini, Pentecostes, & Corporis Domini diebus. d.ca.1.sess.23.in Trid.Conc.

Residétiā omittétes ut peccét, & quas pœnas incurrant, vel non.

Quo ad quintum, Episcopi & curati sine causa iusta non residentes peccant mortaliter, & tenētur etiam in foro consciētiæ etiam nulla declaratione iudicis secuta, fructus tépori absentiæ respondentes perceptos in pauperes loci uel ecclesię utilitatem erogare, d.c.1.in Tr.Concil.q si prædicti absint ex causa, sed sine licentia, in foro conscientiæ, non crederem eos teneri ad restitutionem fructuum si iusta causa adsit, licet peccarint nō petendo licentiam, cum in foro conscientiæ veritati stetur. c.tua nos.de spons. & ita sētit Nau.in Man. c.25. num.121.ad fi.& Abb.in terminis in foro conscientiæ, in cap.relatum. extra eo. vltra tñ duos menses absens a cura, vbi ad superiorē recursus haberi potuit, non est facile excusandus ob authoritatem Cōcilii, cum causa debeat per superiorem cognosci, nisi sit repentina & notoria, nō intendens tamen ex hoc glossam sacro Concilio apponere.

Si vero beneficium non est curatū, vel absit cum licentia vel sine, vel etiā sine causa probabili licet peccet, tamē non teneatur ad restitutionem fructuū nisi post iudicis cōdemnationem, vt d. Abb.in c.1.nu.8.de cel. miss.Nau.d.ca.25.nu.120. & habetur in c.cum dignitates.sess.24.in Tr.Conc. qui tamen vltra tres menses si canoniti sint abesse non debent, alias priuari possunt etiā fructibus quos ratione prębendę suos fecerunt. vt ibi habetur, & crescente contumacia contra eos etiam ad priuationem est procedendum, dicto c.& si curati sint, & per edictum citati non comparuerint, liberum est ordinariis contra eos procedere per cēsuras, sequestrationem fructuum, uel etiam priuationem non obstante priuilegio quocunque.d.ca.1.in Tr.Cōc. & not.in c.tuæ. in c.fi. extra eo. sic tamē vt prius citetur, & expectetur per sex mēses antequam priuetur, nisi notorium sit eum abesse sine causa legitima, quia sic potest priuari etiam non elapsis sex mensibus, vt dicit Siluest. residentia.§.5.

Vbi vero quis debet restituere fructus, si pauper sit, potest episcopus aliquid ei relinquere vt vni ex pauperibus, & etiam a confessario idem fieri po-

potest in foro conscientiæ. vt d. Nau. d. c. 25. nu. 122. ver. ex quibus.

De Visitatione. Cap. 6.

SVMMARIVM.

CVm episcopus teneatur in ecclesia sua residere, vt ibi in officio suo deseruiat, sicut & quilibet alius beneficiatus, vt dictum est cap. praecedenti, & inter caetera munia, quae ad episcopum & praelatum pertinent, Visitatio inter precipua connumeretur, cum ea mores reformentur, & diuinus cultus destitutus restituat, & augeatur, ideo dicto de residentia in praecedentibus, congrue nunc de Visitatione est peragendum. In quo primo uidendum est quid sit Visitatio, secundo quis teneatur & possit visitare, tertio qui possint uisitari, quarto qua forma uisitatio sit peragenda; quinto quid possit Visitator circa uisitatos, quidque ab eis exigere ratione visitationis; sexto quis sit effectus uisitationis.

1 Visitatio quomodo accipiat & quid sit.

Quo ad primum, notãdum, quòd in sacris literis quandoque sumitur pro inflictione poenae, iuxta id Exo. 20. visitans iniquitates patrum in filios vsque in tertiam & quartam generationem, saltem quo ad pęnam damni, licet nõ quo ad pęnam sensus, secũdo sumitur pro pacis & salutis allatione. vt Ps. 58. intende ad uisitandas omnes gentes, & Ps. 105. uisita nos in salutari tuo. & Cantic. Zachariae: Visitauit nos oriens ex alto, cum Deus cũ carne assumpta mundo salutem ob nimiam charitatẽ suam allaturus, ad nos uenire dignat est, cuius hodie natalis diei solẽnia festa percolimus. In proposito uero sumitur magis secundo modo quam primo, nam licet visitator quandoque pęnas infligat, id tamen nõ est per se, sed per accidenr, cum eius intentio, & finis visitationis sit sanam doctrinã expulsis haeresibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere. c. 3. sess. 24. in Trid. Conc. quae omnia pacem & salutem animabus, & gloriam Deo afferunt, & poenae se habent per modum medicinae vt animae languentes sanentur. c. 1. de sent. excom. in 6. & visitatio sic diffiniri potest, vt sit inquisitio visitatoris circa regimen locorum, & uitã personarum quae uisitantur, vel ꝙ est reformatio & correctio omnium quae praelati nouerint in ecclesijs, seu clero & populo, tam in capite quam in mẽbris reformanda, & corrigenda, occultis exceptis. ut d. Pauin. tr. de visit. 1. p. q. 1. nu. 15. melior tamen est prima diffinitio, cum visitatio quandoque possit esse sine correctione, ut quando visitator inuenit omnia recta, quo casu Deo gratias agere debet. c. placuit. 10. q. 1. & dicitur inquisitio, nam visitator debet exquirere & discutere omnia diligẽter, tam circa loca, quam circa mores subditorum. c. episcopum. cũ seq. 10. q. 1. c. 1. de censib. in 6.

2 Visitare quis possit.

Quo ad secundum, dicendum est, ꝙ quilibet visitare potest qui habet ordinariam iurisdictionem in aliquos, ut papa in toto orbe, cum sit pastor omnium fidelium, ut dictum est supra ca.

de

de stat.papæ.& Archiepiscopus in tota prouincia.c.Romana. & ca.perpetuo. de censib.iu 6.& episcopus in sua diecesi.c.conquerente.de offic.ord.Archidiaconus etiam & decanus.c.cum apostolus.de censib.c.mandamus.de offic. Archid.dummó illis competat administratio,& iurisdictio,quia cui non cópetit administratio, nec ius visitandi habet, q spectat ad legem iurisdictionis.c.1.§.hanc.de censib.in 6.c.cum venerabilis.eo.Abb. in c.cum Apostolus. de censibus.& cósil.36.Oldr.consf.204. Crau.consf.238.col 4. nu.13. Similiter legatus Cardinalis virtute legationis sibi a papa demandatæ. c.cum Apostolus. de censib. & etiam alij legati apostolici vel nati vel missi. c.cum instantia. c. procurationes. de censibus.qui tamen non tenétur sub peccato visitare nisi magna animarũ necessitas adsit. Marian. de visit.lib.1.q.14.col.6.num. 7.similiter patriarchæ primates, & archiepiscopi.c.2.cap.fœlicis. de censib. in 6.cap. cum apostolus. cap.super eo. extra eo.alij vero inferiores vt Decani,& c. iurisdictione carentes non visitant nomine proprio, sed episcopi, nisi longa consuetudine ius suæ parochiæ visitandæ præscripserint. d. cap. super eo. & dicto cap. cum Apostolus. vbi Abb.tertio notab.cap.mandamus. de offic.Archidiac.cap.1.2.3. de offic. Archipresbyt. qui tamen ex Concil. Trident.sess.24. c. 3. debent assumpto notario per seipsos tantum cócessu episcopi visitare.plebani etiã iurisdictionem habentes in suam plebem visitare possunt.d.cap.cum venerabilis.Soc. d.tr.lib.4.q.10. capitulum etiam Ecclesiæ cathedralis sede vacante, visitare potest eos quos episcopus iure ordinario visitare potest,non autem iure speciali vel delegato. c.pen. & fi.de suppl. negl.præl. Marian.d.tr.q.11.col.4.cap. qualiter & quando.de accus.& etiã viuente episcopo capitulum ex præscriptione acquisita visitare potest, cuius tamé visitatores ab episcopo approbari debent,& intra mensem eidem episcopo visitationis factæ rationem reddere, & eo etiam casu episcopus seorsum a capitulo potest easdem ecclesias visitare pót.d.Concil.Trid.Abbates et priores, & alij regulariũ præfecti etiã Lateranensium visitare possunt monasteria,& alia loca eis subiecta.c.in singulis.c.ea quæ.de stat.mona. & solent etiã capitula generalia visitatores deputare, qui iuxta formam a canonib. traditam munus sibi iniũctum exequi tenentur,d.cap.in singulis. & d.cap ea quæ. qui etiam monialium monasteria inuisere debent,corrigentes & reformantes q correctione dignum cognouerint, qui inuenientes rectorem loci mereri vt amoueatur notũ id episcopo facere debent,quo negligente, id papę significare debent, vt & quicquid difficultatis in visitatione emerserit,d.c.in singulis.& d.c ea quæ.

Abbatissæ etiam & priorissæ nulli Abbatissæ subiectæ, & aliæ monasteriorum præfectæ, monasteria sua, & alia loca sibi subiecta visitare tenentur, quæ vti poterunt in hoc officio extra claustra Religiosis idoneis, cum eis monasterium exire non liceat. Clement.secunda,de statu monacho. Pauin. quæst.vudecima. parte prima, num.43.sepius tamen monasteria monialium ab episcopis, vel alijs ordinarij visitantur, cum authoritate apostolica possint visitare monasteria soli sedi Apostolicæ immediate subiecta, nó exempta vero authoritate ordinaria; exempta vero ab ordinarijs subiecta tamen prelatis sui ordinis, ab ijs prelatis visitanda erunt.dicta Clemen.de statu reg. solet etiam papa deputare specialiter visitatores ad munus visitandi. patroni tamen ecclesiarum se ingerere non possunt in his quæ pertinent ad visitationem. sess.24.cap.3.in Trident.Concil.& visitatio debita pacto remitti non potest, nec etiam eius iteratio. vt dicit Paui. de visit.par.1.q. 4.num. 20.

3 Quo ad tertium, si loquimur de papa, omnes ecclesiæ & personæ possunt ab eo visitari, cum ei omnes fideles sint subiecti, & sit ordinarius Visitari q possint.

cuiuslibet fidelis, nec ipse etiã possit eximere aliquem ab eius subiectione, vt dixi in cap. de statu papæ, & visitatio sit de lege iurisdictionis. capit. con querente. cap. dilectus. de offic. ordin. si vero loquimur de Archiepiscopo primate & patriarcha, possunt visitare totam suam prouinciam, modo tamen inferius dicendo, quòd si loquimur de regularibus omnes ecclesiæ, & persone regulares visitari possunt a generali ordinis, vel visitatoribus deputatis in capitulo generali. Si uero sit sermo de inferioribus episcopo, ob seruanda sunt dicta supra. §. præced.

Loquẽdo vero de episcopo, de quo principaliter est sermo, & ad quem visitatio proprie pertinet, cum visitatio pertineat ad curam animarum, vt not. gloss. in capitu. mandamus. de offic. Archid. latissimam habet facultatem, vel iure ordinario, vel vt apostolicæ sedis delegatus.

4 Vnde episcopus visitare potest omnes ecclesias suæ diœcesis, tam cathedralem sic dictam ob honorem cathedræ, vt d. glo. in cap. execrabilis. ver. ceterum. de præben. in Extrau. Io. XXII. quia ibi sit alta sedes præsidentis episcopi, vel sedes Doctoris populi, vt dicit glo. in clemen. dudum. ver. super ca thedram. de sepult. & ecclesias collegiatas, quę sic dignoscuntur esse tales, primo si ex institutione habeatur, q ibi sint plures collegiati, secus vt ibi sit vnus tantum rector cum clerico. argum. capit. vt quisque. de vit. & hon. Sic etiam omnes ecclesiæ regulares iure communi sunt collegiatæ, vt & cathedrales, cap. ne pro defectu. de elec. quandoque tamen ecclesia regularis non est collegiata, vt quia sint simplices prioratus religiosi, vt dicit Card. in clem. vt hi. de ætate & qualit. Vel si ecclesia habeat priuilegium super iure collegij, quòd si non habet defendetur in sua possessione, quia si est in possessione collegij habebitur pro col legio, alias pro beneficio simplici, hæc vero possessio deprehenditur si ibi exerceantur pertinentia ad collegium, vt quia clerici consueuerint facere sindicum & per eum iurare. c. imperatorem. de iur. calumniæ, vel si habẽt sigillum commune, arg. ca. significauit. de app. vel ibi consueuerint collegiatim eligere prælatum cap. 1. de elect. & ex alijs signis traditis supra cap. de iur. patr. alias non sufficit, q in ecclesia sint plures clerici beneficiati, quia possunt esse singulares. c. dilecta. de exc. prelat. & not. Archid. in cap. ex laicis. 10. q. 1. nisi sint vnum corpus, & habeant arcã communem, & res cõmunes, & actorẽ vel sindicum, & debent esse saltẽ tres, vt d. Abb. in d. c. dilecta. & in ca. nobis. de iur. patr. vel si habeãt refectorium, & dormitorium commune, tractatum cõem, fraternitatem cõmunem, & huiusmodi, vt d. Io. And. in d. c. nobis. vel si tales opinione hominum habeãtur, vt d. Archid. in c. 1. 10. q. 1. Old. consil. 281. Rom. conf. 436. idem Arch. in ca. quia. de el. in 6. Alex. consil. 58. libro 4. Nec ibi opus est, vt caput adsit, vt d. Felin. in c. ex literis. de constit. sic tamen vt vna ex prædictis conditionib. non sufficiat cõstituendã collegiatam, sed plures requirãtur, vt dixi in tr. prædicto, & opportunum est scire, quæ dicatur ecclesia collegiata, tum ad dirimẽdas controuersias in prouisione ecclesiæ, cum electio prælati iure cõi in collegiata spectet ad collegium. c. 1. de el. alias ad episcopũ, & etiã quia si est collegiata ibi horæ debent recitari collegiatim, & si ex tenuitate distributionũ cultus diuinus destitetur debet extrahi tertia pars redditũum oĩum beneficiorũ ecclesię, & in distributiones conuerti, quę pręsentib. tm̃ diuinis assignentur. c. 3. sess. 21. in Trid. Conc. & vbi præbendæ tenues sunt simul cũ distributionib. ijs vniri debẽt aliqua beneficia simplicia, vel aliqua eorum supprimi, & ad pauciorem numerum reduci ac in distributiones conuerti. cap. 15. sess. 24. in Trident. Concil. & cap. 3. sess. 22. in eodem Concil. tertio, nam collegiata curata non vacat ipso iure ex non promotione ad sacerdotium infra annum, vt euenit in pa-

Visitare potest eps cathedralem, & collegiatas ecclesias, & quæ dicantur tales.

parochiali.cap.statutum.de elect.in 6. quarto q collegiatæ curatæ non conferuntur per concursum vt fit in parochialibus, vt sacra congregatio Conc. respondit.

5 Visitare potest eps parochiales ecclesias, & quæ dicātur tales.

Tertio, Similiter visitare potest episcopus ecclesias parochiales, dicit autem parochia quasi partitio curę, quia rector ecclesiæ curam habeat animarum totius populi intra illos limites congregati. capitu. 1. de cap. mon. Abb. in cap. extirpandæ. §. qui vero. de præb. Gem. in c. licet canon. de elect. in 6. idem in ca. pastoralis. de his q fiunt. Host. in summa. de paroch. Ioan. And. in cap. quia nonnulli. de cler. non resid. & ecclesia parochialis dicitur & eius rector q actu parochianos habet, vt d. gl. in d. c. licet canon. verbo, parochialis, & Rom. consi. 356. & distinctio parochiæ probatur ex testibus deponentibus, quòd a tempore cuius initij memoria non extat in contrarium talis limes fuit obseruatus, vt d. Archid. in c. 1. de consuet. in 6. & in cap. plures. 16. quæst. 1. q si quæ parochiales non habent proprios fines, sed promiscue petentibus sacramenta administrant, episcopus dēt distincto populo in certas ac proprias parochias cuiq; suum peculiarem & perpetuum parochum assignare, vt habetur in Conc. Tr. sess. 24. cap. 13.

6 Visitare potest eps ecclesias curatas, & quæ tales dicantur.

Quarto, similiter oēs ecclesias cum cura, quę dñr vbi rector habet potestatem fori pœnitentialis, licet actu non exerceat curam, vt quia parochiani recesserint, vt d. Cald. consil. 48. Io. Andr. in d. c. licet canon. Innocen. & Abb. in c. de multa. de præb. ista ecclesia tamē non vacaret etiam per assecutionem alterius iuxta. c. execrabilis. de prebē. in extr. cōm. vt dicūt Doct. in c. de multa. de prēb. Stafil. in tr. de literis grę. tit. de qual. & stat. benef. licet de eo fit in impetratione mētio facienda; Ex actu tñ sepeliendi solo nō efficitur ecclesia curata, vt d. Feder. consil. 80. cum ex consuetudine vel concessione episcopi id haberi possit, vt d. Archid. in c. 1. de sep. & Hostien. in cap. quia nonnulli. de cler. non resid. Nec peractum baptizandi intelligitur quis habere curam, si non habet certam parochiam, vt d. Paul. in clemen. vn. de bapt. & ibi Card. quæst. 4. & Imol. Et sic curata ecclesia dicitur quando habet certā parochiam cum potestate fori pœnitentialis, & necessitate sacramenta administrandi, & alijs ab eo accipiendi, vt d. Dec. in ca. ad aures. de rescrip. Vnde fratres prædicatores, & minores licet confessiones audire possint, tamen nō dicuntur curati, quia non habēt certā parochiam, nec parochiani tenentur illis confiteri, nec ipsi eos audire, vt d. gloss. in clem. dudū. verbo. impendant. de sepult. vbi Abb. & in cap. significasti. de foro compet. & in c. omnis. de pęnit. Requiritur etiam ad hoc vt quis dicatur habere curam q exerceat eā nomine proprio non alieno, vt d. Stafil. loco predicto. vnde si duo instituantur in ecclesia parochiali, & vterq; eorum curam exerceat; neuter est curatus. vt d. Oldr consil. 67. quia in vna ecclesia non debēt esse duo capita, ideo non habet in eis locum dispositio. ca. licet. de elect. in sexto. capitulū. de multa. de præbend. potest verocurata effici etiam ex consuetudine præscripta ab ijs qui capaces sunt curæ, vt dicit Card. in clem. 1. §. fin. de religiosis domib. & in c. cum satis. de offic. Archid. Ioan. Andr. in cap. conquerente. ver. si autem. de off. ord.

Quinto, sic etiā visitare potest alias ecclesias sine cura, Dicitur autē beneficium quodlibet sine cura, nisi habeat populum, vel clerum, vt dicit Egid. decisio. 676. Stafil. tractatu de litteris gratiæ. titu. de qualitate & stat. beneficiorum. Rebuff. in praxi benefic. in principio titu. seculare beneficium, numero vndecimo, vbi & dicit asserenti ecclesiam esse curatam spectarę ei onus probandi; probatur vero non curata si a quadraginta annis citra collata fuit vt non curata, & sic postea fuit possessa, licet probetur ante fuisse curata, cum cursus temporis tribuat statum beneficio, vt dicit Stafil. 7

7 Visitare potest eps ecclesias sine cura, & quæ tales dicantur.

dicto loco, titulo de formis expectatiuarum, num. quinto; ideo vero tales ecclesię debēt visitari, vt videatur an egeāt reparatione, vt dicit Archidiac. in capit. episcopus. decima quæstione prima, & an sit ei annexum onus celebrandi missam, & illi satisfiat, vel an rector legitimum titulum habeat, & huiusmodi, vt dicit Roch. de visitatio. verbo. sine cura. Ecclesiæ vero appellatione intelligitur ecclesia ipsa materialis, quæ etiam quandoq; dr̄ oratorium c. pen. & vlt. 42. d. cap. lator. 16. q. 7. & antequam consecretur dicitur basilica. vt dicit Abbas. in rubr. de consecrat. ecclesiæ. Et appellatione ecclesiæ comprahenditur cæmiterium, & totus ambitus eius & capellæ contiguę. vt dicit Rom. consil. 181. & etiam domus Rectoris quæ debet esse prope ecclesiam. cap. necessaria. cap. nulla ædificia. duodecima quæst. prima, cap. quisquis. vbi gloss. 17. quæst. quarta. c. episcopus. 42. d. ad hoc saltem vt debeat visitari. similiter visitare potest capellanias, vel capellas, dicitur vero capella quando est corpus & ecclesia per se, capellania autem si sit altare dotatum intra aliquam ecclesiā, licet vnum quandoque in iure pro alio sumatur, vt dicit Rebuff. loco prędicto num. decimoquarto. Dicitur vero altare beneficium ecclesiasticum simplex, & sic capellania, quando sic est per episcopum ordinatum, & datur in titulum, vt dicit gloss. in Clem. beneficiorum. de Decim. Rebuff. ibid. num. 15. Vnde altaria in quibus data est perpetua administratio per testatorem assignatis certis stipendijs annuis vt officientur, non dicuntur beneficia ecclesiastica, vt dicit Gem. Reg. de ann. possess. q. 20. & capellania fundata a laico si non fuit approbata ab episcopo, non potest ab eo conferri, nec a papa, vt d. Rebuff. de pacif. poss. num. 287. nec fundans capellaniam vel altare tenetur eam dotare, vt d. Anan. consil. 24 Felin. consi. 41. 45. Rebuff. ibidē. num. 88. tenetur tamē ad luminaria & ornatū; & in hac materia capellaniarum, vel altarium. multa d. Felin. in c. ex parte. 2. de rescr. in c. cum venerabilis. de except. Abb. in cle. vt hi. de æt. & qual. & dixi supra tr. de iure patr.

6 Similiter visitare potest oratoria, quæ differunt ab ecclesia, quòd ecclesia principaliter instituitur ad celebrādum & otandū, & consecratur per episcopum, & constituitur sibi dos ꝓ ministris & cultu diuino, vt habetur inf. tr. de missa. sub c. de ecclesia. at oratoriū non consecratur, nec ei constituitur dos, nec deputatur principaliter, vt ibi celebret, sed vt oretur, ut d. Ab. in c. authoritate. de censib. Horū vero oratoriorum alia sunt religiosa, & publica, alia priuata, publica quæ authoritate episcopi constituuntur, priuata quæ sine ea, & hęc iure cōi non sunt visitanda ab episcopis, nec veniūt appellatione pij loci, licet quandoque ibi celebretur, vt ibi d. Ab. nisi ibi celebretur publice, ita vt omnes indifferēter ibidem admittantur, si tamen habens oratorium priuatū minus honeste illud tractet, potest superior iubere illud destrui, & ad id accedere, ut uideat qūo se habeat, vt d Inno. & Abb. in d. c. authoritate. Nec ī his oratorijs priuatis est celebrandū sine licentia episcopi, nec gaudēt immunitate ecclesiastica, vt d. Host. in summa. de immu. eccl. nec priuilegio ecclesiarum, nec habent dotem, & a dominis eorum sepe conuertūtur in camaras. vt ibi d. Abb. & in c. patentibus. de priuil. qui & d. ꝙ si sunt cōstructa authoritate epi tunc in eis publice pōt celebrari, alias nō sine eius licentia, & si hmōi oratoria habent populū possunt ab ep̄is visitari, & visitantib. procuratio debetur, uel licet non habeat populū nec curā. est tn̄ institutū ꝙ in tali oratorio talis persona instituatur & seruiat, qa tunc ep̄s potest id visitare, & procurationē recipere, cū is locus sit sacer, & in potestate eius, & certa persona visitanda. argum. c. de xenodochijs. de relig. domib. & Innocen. d. cap. authoritate, secus si non adsint prædicta, sed esset ordinatum, vt ibi esset locus tātū ad o-

Visitare potest ep̄s oratoria, & quæ nō ex his.

ran-

randum, quia tunc nil est quòd visitetur ratione oratorij, & sic nec procuratio debetur, vt dicit Soc. tract. de visit lib. 11. quæst. 5. etiam si authoritate episcopi eo casu sit constructum, vt d. etiam Zab. cons. 11. vbi consulit habenti oratoriũ priuatum, ne quid det pro eo in dotem, nec deputet certum sacerdotem Rectorem ad celebrandum ibi, quia talis rector est visitandus ab episcopo, habeat tamen licentiam ab episcopo ibi celebrari per quemcumque sacerdotem idoneum; similiter d. quod caueant ne oratorium construatur ad formam ecclesiæ, scilicet cum campanili turri & campanis, quia tũc præsumitur locus ecclesiasticus, vt Feder. Sen. consil. 111. potest tamen episcop' illuc accedere vt videat quomodo se habeat, vt supra est dictum, sed nõ habebit procurationem, oratoria etiam dicuntur vbi confraternitates congregantur ad orandum, & conuentus faciendos.

Ex Conc. vero Trid. sess. 22. decreto de obser. decernitur ne celebretur extra ecclesiam, nec in oratorijs priuatis visitandis tamen ab episcopo, & designandis, ꝙ procedit licet construens mandarit nõ posse episcopum in eo se impedire, licet alias contrariũ consuluerit Card. d. cons. 11. & hęc oratoria debent construi sine præiudicio iuris parochialis, sic vt in eis non celebreť publice quibusdam diebus solennib. de quo in cap. si quis etiam. de consec. distinct. 1. cap. ad audientiam. 1. de eccles. ædific. quòd si tunc prædicetur, etiam ibi non potest celebrari sine consensu Rectoris parochiæ, nisi de licentia episcopi.

Ex Conc. vero prouin. Med. 1. tit. quę pertinẽt ad celebrationẽ missę, statuitur ne oratoria fiant in partib. interiorum ędium, sed honesto & commodo loco a cubiculis triclinijs & aula separato, ad templi formam constructa, & ita ampla vt extra quis stare non cogatur pro missa audienda, & raro concedenda, nec sine magna causa, & debent construi forma de qua in tracta. de missa habetur; Oratoria quoq; dicuntur ecclesiæ rurales campestres dõte populo & rectore carentes, in quibus quandoque tamẽ celebratur, quæ pariter subiacent episcopi visitationi, etiam si sint iuris patronatus laicorũ & ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 12. quò Cõcilio stante circa oratoria videtur modo sic dicendum, ꝙ aut sunt deputata ad orandum tantum, & episcopus poterit ea visitare vt videat quomodo tractetur, vel etiam deputata ad celebrandũ, & episcopus potest ea visitare, & habebit procurationem, nec potest ibi celebrari sine eius licentia, vel sunt publica, & tunc vel deputata ad orandum tantum, vt quæ sunt in triuijs, & episcopus videre potest quomodo custodiantur, sine tñ procuratione, vel etiam ad celebrandum vt ecclesiæ sine cura, & tunc ea potest episcopus visitare, & habebit procurationẽ a patrono, vel rectore si ibi adest, alias non, cum sic transeant in dominium episcopi, & ibi potest celebrari saluo iure parochiali, vt supra, vt ibi non celebretur Natali, Pascha, Epiphania, Ascensione, die Pentecostes, Sancto Ioannis Baptistæ, & solẽnibus festis loci nisi de licentia episcopi, necdũ prędicatur. d. capit. Similiter episcopus visitare potest omnes ecclesias seculares in diœcesi existẽtes, exceptis ecclesiis quę sunt sub protectione regum & principũ iura imperij in suis dñijs habentiũ, & ijs quę cõcedũtur in fauorẽ studiorum generalium, vt habetur in Conc. Triden. sess. 25. c. 9. §. reliqui.

7 Similiter visitare põt dignitates oẽs ecclesiasticas, is vero dř hẽre dignitatẽ ꝗ hẽt iurisdictionẽ, & proprie dř plãtus, & sic rector ecclesię collegiatæ dř habere dignitatẽ, vt d. Ab. in c. de multa. de pręb. & ẽt prior cõuentus & abbatissa, vt ibi d. 2. dignoscit dignitas si appellatur noĩe ĩ iure pro tali habito, vt Archidiaconus, licet nullũ ministeriũ dignitatis exerceat, 3. si fuit instituta vt esset dignitas; vel ꝙ in loco reputetur dignitas, licet sic non cadat sub dispositione. d. c. de multa. vel ex pręce- 7 Visitare potest epš dignitates & quæ sic dicantur.

minentia in choro, ex dignitatibus vero aliquæ dicuntur electiuę, quando illis vacantibus proceditur ad electionem. iuxta. c. quia propter. de elect. & postea requiritur confirmatio, alia dicitur dignitas electiua, sed non vere, vt quando canonici eligunt, & eligendo conferunt, nec expetitur alia cõfirmatio; tunc enim potius dicuntur conferre quam eligere. c. post electionem. de concess. præb. Rot. decis. 1. de pręb. in antiq. Nec licet instituere nouam dignitatẽ in ecclesia sine papæ authoritate, vt d. gl. in c. cum olim. de cõsuet.

10 Octauo sic etiam visitare potest episcopus omnia beneficia ecclesiastica, significatur autẽ beneficiũ eẽ ecclesiasticum ex quatuor; primo si de eo non nisi per episcopum, vel alium prelatũ fit prouisio, licet præsentatio fieri possit etiam per patronum, c. 3. de iur. pat. & laicus ex priuilegio papæ quandoq; possit conferre; secundo, q de ipso puideri potest tantum clerico; tertio q habeat annexum aliquod spirituale, & detur in perpetuum, cum solus papa possit conferre ad tempus; quarto q de eo potest prouideri pure tantum & sine conditione vel pacto, quia sic esset simonia, vt d. Cald. i c. i nostra. de rescript. Anch. in c. beneficium. de reg. iur. in 6. Fel. in d. ca. in nostra Dec. in Rubr. de rescript. Rebuff. tra. de pacif. num. 287. Beneficia vero sunt triplicia, suprema, duplicia vel composita, & simplicia, suprema, vt episcopatus, duplicia dignitates inferiores personatus, & curam animarum habentes, alia omnia sunt simplicia, vt d. Hostien. de præb. in summa. nu. 3. & de fil. presby. simplicium quædam sunt mere simplicia, alia seruitoria prout habent onus celebrandi missam, & huiusmodi, vt d. Stafil. tr. de literis gratiæ. titu. de stat. & qualit. benefic. simplicia vero dicũtur, quia tantum beneficia sunt, nec habẽt dignitatem, vel curam animarum, & inter simplicia primum locum tenent præbendæ canonicorum, vt d. Host. locis cit. & ex his alia sunt collatiua, aliã electiua, mõ quo supra casu pcedẽti.

Visitare potest eps beneficia omnia, & q tale dicatur.

Nono sic etiã eps visitare põt clerũ vniuersum, c. 1. §. deinde. de cẽsib. in 6. etiam exẽptos si deliquerint notorie extra claustra. ses. 25. c. 14. in Tr. Conc. 11

Visitare potest eps clerũ vniuersum.

Decimo, sic etiam visitare potest monasteria monialium omniũ in ijs, quæ spectant ad clausuram, si alijs sint subiecti, alias in omnibus. d. c. & q aposto licæ sedi immediate sunt subiecta, ut apostolici delegati visitabunt. Clemẽ. 2. de stat. reg. c. 1. eo. in 6. c. solitæ. c. venerabili. de censib. c. 1. §. deinde. eo. in 6. & vbi sic exemptæ solent visitari a prouincialibus ordinis, non prohibet adhuc episcopus eas visitare. Clem. attendẽtes. vbi gl. verbo, alia. de stat. reg. si tamen ab abbatissis, vel priorissis illius, vel alterius monasterij moniales regi solent, non ab episcopo, sed a delegatis per ipsas mulieres visitari, & corrigi debent. vt d. Io. And. & Paul. in d. cl. & Cucch. de visit. nu. 51. ob exemptionem ijs concessam. 12

Visitare potest eps monasteria monialium, & in quib. non, vel quas.

Vndecimo, sic etiam visitare potest monasteria virorum, vbi non viget regularis obseruantia, & non habẽt proprios præsules a quibus regantur, si enim proprios habẽt præsules ab ijs erunt visitanda. Clemẽ. attendentes. de stat. reg. etiam si exempta sint, authoritate eũ apostolica ab episcopis eo casu erunt visitanda, vbi proprios non habent præsules, & etiam visitare possunt monasteria virorum si habent curam secularium annexã, in ijs quæ ad curam animarum spectant. sess. 25. c. 4. & etiam vbi viget obseruantia quando eorum superiores paterne ab episcopo moniti vt regulam obseruent, id negligant, quia tunc elapsis sex mẽsib. si superiores prędicti non correxerint prædicta, & visitarint, episcopi vt apostolicæ sedis delegati possunt ea visitare & corrigere iuxta regulæ statuta omni appellatione remota. ses. 25 c. 8. in Tr. Conc. similiter in monasterijs quæ generalibus capitulis, vel episcopis nõ subsunt, potest episcopus supplere defectum priorum, vel Abbatũ, qui de triennio in triennium capitula non fecerint, similiter si superior non 13

Visitare potest eps monasteria virorũ, & in quib. non.

reuo-

reuocet monachum vagabundum, qa sic episcopus potest illum reuocare. c. in singulis.de stat.mon.ca.ne religiosi. de regul.Abb.in c.quanto. de off.ord. sic si nouitij tempore professionis faciendæ eam non emiserint, sed ad seculum ante eam redierint, & monasteria talibus non restituant bona sua, episcopus per censuras supplebit eorũ defectum, cogẽdo eos restituere dicta bona.sess.25.in Trid.Concil.c.16. & si quis per vim dicat se ꝓfessum, potest infra quinque annos, causam corã superiore, uel ordinario ꝓponere, quo probato admittitur ad dimittendũ habitum susceptum.d.sess.cap.19. sic vbi superior monasterij nõ prouideret de lectione sacrę scripturæ episcopus supplebit talem defectum. cap.1.sess.5.in Tr. Conc. & vbi Abbas non cogit monachum vagabundum renũtiare proprium in manibus eius, episcopus supplebit.d. c.quãto. similiter si regularis deliquerit extra claustra, & superior eum non punierit episcopo petente, episcopus supplebit. sess.25.ca.14.sic si parochialis ecclesia q̃ pleno iure spectat ad Abbatem & conuentum, non conferatur intra sex mẽses, episcopus supplebit eam conferendo secularib. si ita est consuetum, alias regularibus. c.2.de conc.præb. & si exempta est dicta parochialis conferet episcopus authoritate apostolica, iuxta clemẽ.quia regulares.de suppl. negl. & Trid.Cõc. sess.25.c.21. & alijs etiam casib. habet episcopus ius in regulares. de quibus supra c.de potestate epi est dictum.

Dicuntur vero monasteria habitationes monachorum, c.monachi.ca.in singulis.de stat.mon. qui habent bona in cõmuni ut sancti Benedicti, alij vero mendicantes dicuntur fratres, vt d. Abb.& Dec.in c.causam quæ.de iudic. sed tamen loca horum etiam dici possunt monasteria.c.ꝙ Dei. de stat.mon. & etiam locus canonicorũ regularium. c.intelleximus.de æt.& qualit.& locus etiam ordinis mendicantium.ca.vn §. sane.de stat.mon. in 6.c.1.reg. in 6. Et licet monachi possint dici fratres, non tamen econuerso, & non sunt idem in iure. c.priuilegiũ.vbi Io.And. & Gem. de reg.iur.in 6. Conuentus vero dicitur congregatio ipsa fratrum, vel monachorum. ut not.Ab.in c.cum terra. de elect. Et appellatione monasterii venit etiam ecclesia illi contigua. Et beneficia vel monasteria regularia dicũtur quæ ex fundatione, vel superioris institutione, vel consuetudine præscripta per quadraginta annos per regulares regi consueuerunt. vt d.Rebuff in praxi benef. tit. regulare beneficium. Stafil.tr.de literis gratiæ.tit. de formis expectatiuarum.forma.8.licet primus status eius fuerit secularis, cum cursus temporis mutet beneficium de seculari in regulare, & econuerso. cap.cum de beneficio. de præb. in 6.Rot. Decis. 32. in nou. Fel.in c. in nostra. num.41. de rescr. & sufficit ꝙ per dictos 40.annos beneficium id fuerit gubernatum etiam per vnum monachum. vt d.gl.in d.c.& Stafil.loco prædicto; licet secundum Arch.in c peruenit.18.q.2. requiratur ꝙ saltem duo monachi ibi soliti sint habitare, & possunt episcopi visitare etiã beneficia regularia qualitercunque commendata, etiam exempta ab episcopis.c.8 sess.21.in Tr.Conc.dicũtur vero commendata, quæ dantur in administrationem, vel gubernationem, vt not.Ant.in c.quærelam. de elec. Et vlterius beneficia secularia possunt spectare ad regulares, vel quoad ius patronatus, vel quo ad collationẽ, vel vt ibi possint instituere presbyterũ etiam quo ad curam populi, vel quo ad temporalia & spiritualia, & hoc vltimo modo possunt dici absolute pertinere ad regulares, & esse monasterium, vt d. Abb.in ca.de monachis. de præb. fratres tamen mendicantes non possunt acquirere noua loca ad habitandum sine speciali licentia papæ.ca. 1.de exc.prę l.in 6.alias sunt excommunicati.cl.cupiẽtes.de pęn.eo. & quãdo ceda̅ntur requiritur licentia diœcesanorum, qui id facile non debent cõcedere, nisi citatis parochis de quorum interesse agitur.ca.1.de exc.præl.

in 6.c.quidam. c.de monachis. 18.q.2. & habetur in Conc.Trid.sess.25. c.3. Visitare etiam potest episcopus heremitas,cum & ipsi sint religiosi.

14 12. Sic eps visitare potest lectores sacræ Teologiæ in ecclesiis extantes qui ibi sine eius licentia legere non debét. sess.5.ca.1. & idem de lectoribus sacræ scripturę qui & fidei professioné emittere debent, ex Bulla Pij IIII. 101.incip.in sacrosancta & prædicatores,qui sine eius licentia extra proprias ecclesias si sint regulares, nec in eis sine ei° benedictione ꝑdicare debét, si tñ sint intra claustra & viuant in obedientia suarum religionum,alias non,sess.5.c. 2.in Trid.Concil.& etiam confessores secularium,licet regulares sint,qui sine episcopi licentia confessiones audire non possunt,vel nisi habeant beneficium parochiale,excepto mortis articulo.c.quamuis.sess.23.in Tr.Conc. & etiam pręceptores grammaticæ,qui & ipsi professionem fidei facere tenétur ex d.Bulla.

Visitare potest eps lectores ꝑceptores, concionatores, confessores.

15 13.Similiter episcopi visitare possunt hospitalia.c.episcopi.sess.22.in Tridé. Conc.quæ quidem hospitalia non veniunt appellatione beneficiorum.vt d. Fel.in c.de quarta de præscr.ꝙ intelligitur quando non solent dari in titulum,sed distribuūtur in vsus pauperū, secus si consueuere dari in titulum ex fundatione,vel per viam electionis.cl. quia contingit.§ vt autem. de religio. dom.Feli.loco prædicto.nume.14.Rebuff.in praxi benef.tit.de deuol. n.73.

Visitare potest eps Hospitalia & quæ nō, & quæ sic dicantur.

Hospitalium vero alia sunt, vbi pauperes & peregrini recipiuntur,& dicūtur xenodochia, alia vbi pauperes pascuntur, alia vbi senes & valetudinarij,alia vbi pueri parétib. orbati pascūtur,alia vbi pauperum infantes pascūtur.de quibus per gl.in ca.tributum.§. in qualibet ciuitate . verbo . xenones. 23.q.8.& in c.de xenodochijs.de relig. dom. alia etiā dicūtur leprosaria , alia eleemosinaria,alia misericordiæ, alia incurabilium,alia derelictorū & derelictarum,& alia alijs nominibus vocātur,prout alijs operibus sunt destinata.Horum vero hospitalium , alia eriguntur authoritate epi,& efficiuntur publica & religiosa.c.ad hęc. vbi Abb. de relig.dom. quibus certa dos est assignanda,vt & ecclesijs. vt d.glo.in extr. ad conditorem. Ioann.22. de verb.sig. not.Innoc.in c.cum ad sedem. de rest. spol.nec debent amplius humanis vsibus deputari.arg.reg.semel.de reg.iuris.in 6.Alia erigūtur sine authoritate episcopi etiam cum oratorio , in quo tamen non potest sine eius licentia celebrari, & dicūtur priuata & non religiosa, & possunt reduci ad statū pristinum iuxta arbitriū erigentis , nisi decesserit.vt d.ibi Abb.& in d.c.de xenodochijs; Ex his religiosa & publica parificantur ecclesijs in 19.casib. enumeratis a Fel.in c.de quarta. de præscrip. priuata vero non gaudent priuilegio ecclesiarum,ut ibi d.& Port.7. conclu. suarum.cōcl.d. cōmunem esse opinionem ꝙ priuatum non sit locus religiosus, sed bene pius , quando. C iam decessit erigens, nec potest hospitale reduci ad statum primum ; præsumitur vero fundatum authoritate epi quando ibi celebratur publice cū sono campanæ.ut d.Fel.in d.c.de quarta. nu.12. Imol.in c.officij.de testam. 2. quando longissimo tempore fuit gubernatum per rectores laicos, & clericos, & habet altare oratorium & cāpanile, quæ sunt signa loci publici , vt d.Perus.tra. de quarta.3.p. nu.12. tertio si per tantum tempus cuius initij memoria nō extat ecclesia est vnita hospitali,Felin. loco prædicto , Inn. & Butr.in c.inter dilectos.de donat.quarto si sub nomine sancti est appellatū, & ibi altare est consecratum , vt ibi d.Feli.non autem si ibi sit oratorium priuatum , licet aliquando ibi celebretur , nec sola denominatio hospitalis ab aliquo sancto facit id præsumi publicum ; Vnde non sufficit episcopo probare , quòd hospitale sibi sit subiectum ex exercitio alicuius iuris episcopalis ibidem. vt dicit Abb.in capit.1. nume.6.de relig.dom.

Ex his colligitur stante Conc.Trid. sess.

sess. 22. capitu. 8. quo cauetur episcopum posse visitare hospitale, quòd in hospitali erecto sine authoritate superioris ecclesiastici episcopus nullā habet iurisdictionem, vt d. Cepol. in cau. 211. & Rom. consl. 477. & Abb. in cap. sopitæ. de censibus. qui ponit tres casus, primus quando certum est hospitalia esse religiosa, & episcopi authoritate fundata, & tunc per episcopū visitātur; secundus quando id non constat, sed habent signa religionis, & q sint publica, vt quia habent campanile cum campana, & ibi publice celebratur quotidie, & sic etiam possunt visitari; tertius quando constat quòd sint priuata, & tunc vel viuit qui erexit hospitale, & non potest episcopus visitare illud eo inuito, cum tunc sit domus deputata ad hospitalitatem non capax relictorum, nec habens bona per se, & ad nutum disponentis amouibilis, vt d. Rom. d. consil. 477. poterit tamen episcopus illuc accedere, prout etiā potest ad oratorium priuatū, & ibi videre an eleemosinæ vsurpétur, & huiusmodi, aut decessit qui erexit hospitale, & voluit illud hospitale manere in suo statu, & tunc potest id uisitare, sed non habebit procurationem, vel alia iura episcopalia, vt dicit Abbas. in d. cap. sopitæ. & in cap. officij. de testamen. & quæst. 3. num. 14. & in capit. de xenodochijs. de Relig. domib. Vnde infertur, quòd hospitalia erecta a ciuitatibus, & loca pia sine authoritate superioris non possunt ab episcopo visitari, cum ciuitas & vniuersitas semper viuat, vt d. Paris. consil. 34. vol. 4. q intelligit si non habent proprios reditus, alias secus, quia sic debent seruari in suo statu, & hospitalitas exerceri, iuxta dispositionem. el quia cótingit. de relig. dom. & d. c. 8. in Tr. Conc. vel si habent signa q sint religiosa, de quibus supra. Et idem si hospitalitas non potest omitti ab erigente, vt quia erectum est hospitale pro uoto facto, uel pœnitentia sibi iniuncta, vel conuétio talis facta cum aliquo, tunc em̄ potest visitari, & idem de erectis ab vniuersitatibus ex prædictis causis. Fundans autem hospitale religiosum acquirit sibi ius patronatus, & ad illud præsentat rectorem, & episcopus instituit, secus si sit priuatum, quia tunc id regit propria authoritate, nec episcopus ab eo exigit iura episcopalia, vt d. Fel. in d. c. de quarta, si tamen esset mortuus erigēs, posset, vt supra episcopus id visitare, sine tamen iure episcopali, ius vero episcopale est primo, q ecclesiæ diœcesis teneātur ad canonicā obediē tiam. 2. ad subiectum; tertio ad reuerē tiam; 4. ad institutionem, & destitutionem; 5. ibi episcopus habet correctionē, & reformationē; 6. iurisdictionem oīum causarum ad forum ecclesiasticū pertinentium; 7. habet pœnitētias; 9. ut omnia sacramēta recipiant ab eo; 10. sinodum. i. ut omnes clerici teneantur venire ad sinodum. 11. cathedraticum. 12. quartam decimarū, & mortuariorum; 13. visitationem annuā, & procurationem eius ratione; 14. potest petere subsidiū ex causa rationabili, ut ob æs alienum, vel quia vult ire ad Concilium, uel curiam Romanā, vt d. Ab. in c. conquetēte. & dixi supra c de potestate epi. & Roch. d. tr. ver. hospitalia 16
14. Similiter uisitare pōt eps cōfraternitates laicorū vel scholas dictas, nisi sint sub imediata ptectione regū, & pia loca oīa, & mōtes pietatis, licet pdicto rū cura ad laicos spectet, ibi puidēdo ut manuteant q adDei cultū vel paupe res sustētādos sūt īstituta. d. c. 8. ses. 22. ī Tr. Cóc. pro quorū itelligētia notādū, q collegium dr̄ qn̄ plures psonę simul habitāt. ut d. gl. ī l. 1. ff. q cuiusq; vniu. & in Rub. ff. de colleg. illicit. vbi Barb. & ī c. 1. de vsur. in 6. Archid. in c. vsurarū. eo. Hos. ī sum. tit. de sindico. n. 2. corpus vero dr̄, vel simul habitēt, vel nō, iuxta pdictos, dr̄ tn̄ collegiū ēt si simul nō habitēt, ut collegiū Doctorū & medicorū, C. de collegiatis. li. 11. not. Car. ī c. dilecta. de exc. pl. & tūc dr̄ collegium qn̄ ascripti in matricula collegiatorū, collegialiter sunt cōgregati, q collegia qnq; dn̄r societates, qnq; frn̄itates, vel cōfrn̄itates. Harū pro frn̄itatū aliq cōstāt ex per-

personis ecclesiasticis aliæ ex laicis, & hæ ad tria solent ordinari, primo ad disciplinam vt se flagellis cędendo errata corrigant, vel etiã ieiunando, orando, peregrinando; secundo ad actus charitatis, & misericordiæ, vnde aliquo eorum in infirmitate constituto, aliqui ex eis illi assistunt, prouidēt ei de sacramētis, si moritur, corpus cu stodiunt, & indutum habitu congregationis ferunt ad sepulturam, & post ieiunant, eleemosinas erogant, & orãt pro anima eius, & hæ fraternitates licitæ sunt, cum ordinētur ad bonum & habent ius collegij, & sunt capaces relictorum; tertiò aliquæ confraternitates habent domum propriã in qua celebrantur diuina officia authoritate episcopi, ꝗ sine eo non licet, vbi congregantur confratres, & ibi audiũt diuina & orationibus ac diuinis laudib. vacant, certis se indumētis induẽdo; & certo modo se flagellant, & confessorem habent certi ordinis cui confitẽtur. Aliæ sunt fraternitates habentes hospitale, vbi de bonis ipsius eleemosinæ pauperibus fiunt; puellæ pauperes dotantur, infantes expositi quorũ parentes ignorantur, aluntur, & infirmi ibi detinentur pauperes, & quandoq; in anno publicæ eleemosinæ fiũt, quibus fraternitatibus, quandoque in vltima voluntate relinquiī amore Dei, quandoque pro animabus testãtium, quandoque simpliciter, quandoq; pro augmento fraternitatis, quandoq; ad eleemosinas faciendas, quandoq; per lectis, indumentis, & alimentis pauperum, quandoque vt dentur ea bona amore Dei, vel in aliquos pios vsus per gubernatores fraternitatis. vt dicit Perus. de can. port. q. 14. principali, cõfraternitates tamen laicorum vbique fere eriguntur in ecclesiis sub inuocatione alicuius sancti, & exercẽt aliqua ex prædictis, & soluunt quid modicũ in ingressu pro altaris ornamento, vel alijs operibus, ꝗ licet, vt d. Fel. in c. nullus iudicum. de for. compet.

Hi vero administratores fraternitatum, vel fabricæ, hospitalis, mõtis pietatis, & omnium piorum locorũ, quoquo anno episcopo, vel alio de eius licentia administrationis rationem reddere tenẽtur ex Conc. Trid. sess. 22. ca. 9. & ex const. Gib. tit. 8. c. 9. & 10.

In his confraternitatibus, si maior pars sit laicorum censebitur fraternitas laicorum, & econuerso ecclesiastica, si plures ecclesiastici, vt d. Abb. in c. ex literis. de const. in ca. si diligenti. de for. compet. in c. cum ab ecclesiarũ. de off. ord. Bart. in l. fin. ff. de colleg. illicit. Bal. in auth. habita. C. ne filius pro pr̃e. Dec. & Feli. in d. cap. ex literis. & licitæ sunt, cauendum tamen ne fiant ob habenda officia in populo, vt d. Fel. in ca. nullus iudicum. circa fin. de foro compet. & aduertendum etiam ne ibi sint aliqui abusus, de quibus infra, & ne erigantur sine licentia ordinarij, vt infra. Scholæ uero idem importãt quòd confraternitates, nam in his fraternitatibus intenditur operibus pijs, de quibus supra, & ijs vacatur, & vacatio latine græce dicitur schola, vt d. Gem. in c. vt periculosa. ne cler. vel mona. in 6. gl. in proemio. 6. verbo. scholaribus. gl. & Abb. in c. bonæ. 1. de postul. præl. Dicũtur vero laicorum, quando vt supra maior pars fratrum constat ex laicis. Et hæ cõfraternitates iure cõmuni nõ subsunt episcopo. ut d. Fel. in c. nullus. in fi. de for. compet. & Card. in con. 13 vnde ibi d. ꝗ non tenẽtur rationẽ reddere episcopo, nec ad soluẽdum ei canonicam portionem, nec huiusmodi collegia sunt loca pia secundum communem opinionẽ, vt d. Port. in suis cõmen. concl. 6. concl. ꝗ intelligitur, nisi ipsorũ bona sint destinata in usus pauperum, vel nisi dictæ confraternitates essent collegia pauperum; nec possẽt iure communi visitari per episcopum. vt d. Port. in cons. 34. Ex Concil. tamen Trid. supra alleg. id potest. d. ca. sess. 22. & ab eis rationem administrationis exigere. d. c. 9. ead. sess. & sess. 25. ca. 8. pia vero loca dicuntur vbi exercetur officium pietatis vel charitatis, vt not. Io. And. in c. fi. de testam. Abb. in c. de his. & in c. officij. eo. ꝗ intelligitur si erigũ

tur

tur authoritate superioris, alias secus, vt habet magis communis opinio, teste Portio loco prædicto, conclus.7. Ex Conc. tamen Trid. appellatione piorũ locorum comprænhenduntur etiã quæ sine authoritate superioris erecta sũt. d.c.8.sess.22. cum d. licet prædictorum cura ad laicos ptineat, vt d. Roch. ver. d. tr. verbo. confraternitates, cum seq. montes pietatis autem sunt loca ubi pecuniæ congregantur ad vsum egen tium publica authoritate papæ licẽtia accedente, & mutuantur pignore accepto, sub modica mercede pro expensis ministrorũ, quę & ipsa dicũtur pia loca, ex d.c.8.sess.22. de quibus late supra dictum est in tr. de vsuris. sub cap. de montibus pietatis, possunt etiã dici montes, loca vbi sine aliqua mercede vel pignore pecuniæ egentibus mutuantur, & a testatoribus ea lege bona sunt illi loco relicta, vt pauperibus mutuentur, & proprie ista dicũtur loca pietatis.

17 Decimoquinto, similiter episcopus vistare potest capellas & ecclesias curatas quarũcumque religionum militarium, vt illis prouideatur, nisi aliud in eorum priuilegiis contineatur, vt d. Host. in c. cum deputati. de iudic.

Visitare potest eps capellas militariũ.

18 Decimosexto, sic etiam visitare potest episcopus carceres magistratuum secularium, & ibi detentos ad videndum an sæuitia erga eos exerceatur, & an eis prouideatur de confessoribus, missæ auditione, & an eis petentibus Eucharistia ministretur, & an adsint qui solentur ad supplicium destinatos & an mares disiuncti a fœminis habitent. cl. 1. vbi gl. verbo. pœnitentiæ. de pęnit. & remis. Paui. tr. de visit. q.6.p.1. nu.10. & eo magis proprios carceres visitare potest & debet.

Visitare potest eps carceres.

17 Decimoseptimo, Vltimo loco visitare potest episcopus populum sibi commissum. arg. c. quoniam dominus.32.d. c.1.§. deinde. de censib. in 6. sic tamen ut populus separatim a clero visitetur c. duo. 12 q.1.

Visitare potest eps populum sibi cõmissum.

20 Archiepiscopus vero visitare potest totam prouinciam post visitatam propriam diœcesim, non tñ sine cã cognita probataque in concilio prouinciali, vt habetur in Conc. Triden. sess.24. c.3. licet ante id ei liceret. ex cap.1. de censib. in 6.

Visitare quos possit Archiepiscopus.

21 Papa vero potest visitare omnes ecclesias etiam patriarchales, & titulos Cardinalium, & ecclesias Regulariũ, ac militiarum ordinum, & omnes personas ecclesiasticas, & etiam laicos, Iudæos & paganos, Imperatores, & Reges. cl. vn. de Iudæis. tradit Paui. de visit. p.1. q.4 & q.3. nu.12. c. non minus. c. aduersus. de imm. eccl. c. omnes. c solitæ. de maiorit. & obed. tradit Cucch. de visit. nu 45. cum seq.

Visitare quid papa possit.

Quo ad quartũ, cum episcopus quotannis debeat totam diœcesim suã visitare. c. conquerente. de off. ord. cap. episcopum. c. placuit. 10. q.1. & si ita ampla sit ut uno anno tota uisitari non possit, biennio saltem toto per se, vel suos uisitatores id exequi debeat. ca. 3. sess.24. in Tr. Conc. & etiam frequentius necessitate urgente id fiendũ sit. c. regenda. 10. q.1. c. mandamus. de offic. Archid. Vt id decretum qua cura ac diligentia conuenit executioni demãdet, suscipere debet omnem sollicitudinem cleri & populi visitandi. arg. ca. quoniam dominus.32. dist. prius seipso visitato ac reformato a c familia sua c. ea quæ. §. si uero. de stat. mon. Dei nomine inuocato ad onus hoc apostolicum accedat. Et vt ordine in visitatione procedat, quædam ante eam ab eo sunt præmittenda, ac præparãda, quędam in ingressu sunt præstãda, & quædam in ipso actu dignoscenda, & inquirenda.

22 Quo ad primum ergo, prius uideat episcopus uisitationes suas præteritas, & præcessorum, vel superiorum, vt uideatur si quid eget suppletione. arg. c. in singulis. §. porro. de stat. mon & c. si. §. sequẽtes. eo. 2. habeat secum duos expertos in uisitationibus faciendis. d. c. in singulis. in princip. 3. habeat secum sacerdotem pro absolutione casuũ reseruatorum, notarium & scribam, cõcionatorem, si ipse prædicare nõ possit

Visitãs qd præparare debeat, qd ve visitat.

sit, sigillum, formas iuramētorum, vel professiones fidei, Rituale Sacramentorum, indicem librorum prohibitorum, Conciliū Tridentinum, proprias constitutiones, & prouinciales, iuxta quas debet suas ordinationes facere. c. super eo. c. ecclesijs. c. sopite. de censib. c. 2. de cap. mon. ca. cum ecclesia. de el. Paut. d. tr. p. 1. q. 5. n. 30. ac duos etiā canonicos pro eius dignitate seruanda. iuxta c. iubemus. de conf. dis. 1. nisi ad loca pauperū accedat, ne sit eis grauis, nisi proprijs impensis id exequatur, vt infra dicetur; quarto secum habeat librum pontificalem, cerimonialem, & olea cathecumenorum, & sacri chrismatis, & infirmorum, vt pro antiquis reponere possit, si opus est, vel saltem chrisma pro sacramento cōfirmationis, & ornamenta pontificalia, videlicet pluuiale violaceum & album, & planetas itidem dictorum colorū, baculum pastorale, mitram, casulam, dalmaticam, strictam, clamidem, amictū, cingulum, chirotecas, annulum, gremiale, bacile, broncinum, tapetū, manutergium, nasutergium, caligas, sandalia, crucem, candelas, Thus, calicem, thuribulum. quinto antequam episcopus visitet, ꝙ per se facere debet, nisi legitime sit impeditus. d. ca. 3. in Trid. Conc. & c. Romana. de censib. in 6. alias vbi singula loca visitare non potest ad vnum congruum clericos, & laicos conuocet, ne visitatio eorum postponatur. d. c. & c. faciat. 12. q. 2. & c. qualiter. de elec. denuntiare dēt per literas visitandis diem aduentus sui, ne eos improuisos inuadat. vt d. Io. Andr. in c. cum sit Romana. de sim. Spec. tit. de Inquis. §. quando autem. ver. si vero. exemplo Christi qui volens visitare templum Iudæorum pręmisit duos ex discipulis suis. Math. 21. eos hortando pastoralibus literis ad pietatis officia, confessionem, & sacram communionem, & orationem fundēdam pro salutari fructu visitationis, & edicta valuis ecclesiæ erunt affigenda, ne q̃s se excusare possit si se absentet, vt d. Fed. sen. cons. 79. poterit etiam episcopus præmittere Archidiaconum, vel alium virum ecclesiasticum qui visitādis nuntiet aduentum episcopi clero & populo conuocato, vt ei obuiam debito modo ire possint, & quæ ad visitationem pertinent præparare, vt in Cōcil. Rhotamagensi cauetur, & ante initium visitationis orationem quadraginta horarum in cathedrali exponat. E conuerso parochus vel rector ecclesiæ visitandæ tribus diebus ante signo campanę populo significet episcopi aduentum, & proximo die festiuo literas pastorales episcopi de visitatione perlegat, ac illū hortetur ad sacramentum confirmationis digne suscipiendum, & sacram communionem ab episcopo suscipiendam.

Curet præterea parochus vt adiutores sacerdotes habeat viciniores ad confessiones audiendas, & episcopum aduenientem suscipiendum, hostias, vinum, mappam pro sacra communione præparet, Faldistorium, seu cathedram pro episcopo digniori ecclesiæ loco solenniter extruat, suggestū item exornet, & in promptu habeat schedulas eorum qui sunt confirmandi, cum eorum nomine, & cognomine, & cōpatrum, ac commatrum; Indicem similiter oīum quę bñdicēda sunt, vt calicum, campanarum, corporaliū, & huiusmodi episcopo ante diem visitationis præsentet, vt de die & hora illa benedicēdi deliberare possit, sacristiam exornet, & exponat omnem suppellectilem ecclesiasticam ordine suo, vt facile in visitatione distingui possit, & libros item vt missalia, antiphonaria, gradualia, & huiusmodi; Monimenta item quæ ad ecclesiæ altarium, vel capellarum iura, priuilegia, & bona testificanda pertinent; librum item constitutionum, & rituum illius ecclesiæ in diuinis officijs; Inuentariū similiter reliquiarum ibi extantium, & monimentum literarum illas testificantium, aliud indulgentiarū quę ibi sunt aliud ēt vestium sacrarum, aliud monimentorum bonorū ecclesiæ, uel altarium; Indicem etiam dignitatum

cano-

canonicatuum personatuum, & aliorum titulorum qui ibi sunt, altarium capellarum & clericatuũ qui ibi sunt, cum nota eorum redditus,& onerum, & fundationũ, & notariorum qui illa conscripsere, & si qui ꝑterea tituli ibi sint amouibiliũ locorũ, & titulorũ beneficiorum & ecclesiarum ac oratoriorum quæ intra parochiam sunt,cũ eorum redditibus ac fundationibus. Indicem similiter scholarum,confraternitatum, & aliorum locorum piorum ibidem extãtium,vel extra ecclesiam, aut etiam hospitalium, cum nota notariorum a quibus instrumenta desuper sunt confecta.Indicem etiam monasteriorum,etiam commẽdatorum, tam virorum, quam etiam fęminarũ, licet ab episcopo immunes sint,& hęremitarum.Indicem item clericorum ibidem extantium, cum eorum nominibus,&loco habitationis,an domi parentum,vel alibi,& puerorum qui ecclesiæ inseruiunt, ac eorum qui in diuinis cantu sonoue adiuuant, & missæ seruientium,in funeralibus, & huiusmodi. Indicem etiam bonorum ecclesiæ ac prædiorum,& redditus, & oblationum, quæ statis diebus fiunt, & vsurpationum bonorum illius ecclesię & alienationum bonorum ecclesiæ triginta annis ante Tridentinum Concilium factarum. Indicem etiam bonorum & reddituum, clero uel capitulo eius ecclesię communium.& similiter ecclesiarum vacãtium,& eius ꝙ rectori prosoluitur vel fabricę ecclesiæ, uel perluminaribus, vel ad sacristiæ ecclesiæ,vel alterius rei usum.Libros promptos habeat,vnum baptizatorum, matrimonio iunctorum alium,tertiũ cõfirmatorum, quartũ de numero & statu animarum; Indicem etiam eorum quæ ex cõstitutionib.diœcesanis in illo loco non seruantur; Indicẽ ẽt secretũ hęreticorũ, vel de hęresi suspectorũ, habentiumve libros prohibitos,in cõcubinatu viuentium,vel publico statu peccati,blasphemantium,superstitiosorum,inconfessorum, & eorũ qui nõ communicarũt in Paschate, simoniacorum,vsurariorum,coniugum disiũctorum, uel in gradu prohibito iunctorum,uiolantium dies festiuos,choreis aleis otio,& huiusmodi deditorũ, & aliorum huiusmodi publicorũ peccatorum. Indicem etiam præceptorũ pedagogorum,artes liberales profitentium, mulierum docentium,medicorum,chirurgorum,pictorum, biblioparum,obstetricum,notariorum,cauponorum,tripudiandi, vel sonandi in choreis artem profitentium, & huiusmodi,de quibus late habetur in quarto Concil.Prouin.Med.sub tit. de visitatione.

23 Quo ad secundum episcopus visitaturus modesto comitatu ac utili ad opus visitationis,ne grauis sit in uisitatione contra dict. capit.tertiũ, sess.24. in Trident. Concil. ita ut vltra decem homines, & iumenta septem secum non ducat, incipiat visitationem a cathedrali & capitulo, dicto capitu.primo de censibus, in sexto; idque post sinodum celebratam, licet & ante visitatio fieri possit, vt dicit Pau. d.tract. parte secunda princip. quæst.1. cui ad ecclesiam visitandam accedẽti clerus ecclesiæ cottis indutus, cruce præcedente, & populo subsequente, iuxta decretum Concil.Turon. alias ei munere qui defuerit est excommunicandus ex Conc. Rhotamagensi,c.si quis. de maioritate & obedien. cap.Romana.de pęnitent.in 6. cum gaudio & reuerentia hymnis, & canticis spiritualibus obuiam fiat, & venientem sub Baldachino a primatibus loci delato excipiat, qui adorata cruce sibi oblata humi super tapeto decenti statuta non longe ab ecclesia, sub baldachino ad ecclesiam, benedicens astantes, accedatur, sibique ingredienti ecclesiam offeratur aspergillum aquæ benedictæ cum hysopo, & sale mixto, a sacerdote pluuiali induto, eo etiam prius incensato, qui episcopus astantes aqua illa aspergat, & accedens ad altare maius ibi genuflexus oret, ac interim a choro canatur Antiphona: Sacerdos & pontifex,

Visitator quo comitatu visitet & qua forma recipiẽdus.

tifex,&c. & subijciatur. ver. Ecce vir prudens. Respondetur, qui ædificauit domum suam supra firmam petram, tum a parocho dicitur, Oratio, Deus humilium visitator,&c. vt in pontificali, qua finita episcopus surgit & accedens ad altare, eoq; in medio deosculato, populo benedicit solenniter, dicens: Sit nomen Domini benedictum, &c. quo finito accedit ad pulpitum, vel sedem sibi paratam, & ibi verbum Dei proponit, iuxta cap. 1.1. de censib. in 6. causam sui aduentus significans, & hortans populum ad fructus ex visitatione ferendos, pacis scilicet charitatis continentiæ modestiæ, & huiusmodi, vitijs & abusibus remotis, & ad reuerenter suscipienda sacramenta confirmationis, & sacræ cõmunionis. & si sit apostolicus visitator iubeat legi literas pontificias delegationis sibi factæ, quibus lectis mandet notarium id in actis referre cũ testimonio duorum religiosorum, vt d. Paul. d. tr. p. 1. q. 5. num. 31. c. in singulis. de stat. mon. tum accedat ad visitatiõnem peragendam modo quo infra.

24 Quo ad tertium, primo loco episcopus ecclesiam visitabit, & primo inquiret an sit polluta, & sic egeat reconciliatione quam ante omnia reconciliabit, & si locus est interdictus, ob id visitatio ecclesiæ non est omittenda, etiam si sit interdictum generale, sic enim episcopus eos conuocare potest ĩ ecclesia & publice eis prædicare hortando eos ad emendationem, & obedientiam præstandam, & tollendã causam ob quam sunt interdicti. iuxta ca. responso. de sent. excom. sic tamen ut nullum eis celebretur diuinũ officiũ. cap. cum voluntate. eo. His actis, vel si prædicta non adsunt, primo visitandũ est venerandum Eucharistiæ sacramẽtum, ꝙ fieri debet accẽsis quatuor intortitijs, a parocho pluuiali ĩduto incẽsato sanctissimo Sacramẽto, & è deposito extracto vase in quo custoditur, videat episcopus an adsit tabernaculũ honorificum pro loci qualitate in quo custoditur sanctissimum Sacramentũ, ꝙ foris sit inauratum, & intus pãno albi coloris sericeo circumuestitum, in cuius summo adsit imago Christi resurgentis, & eadem in hostio tabernaculi, ꝙ claue inaurata floculis aureis ei appẽsis tuto claudatur, ac conopeo argenteo, vel saltem sericeo totum tegatur, & intus in imo eius adsit corporale super quod vasa sanctissimæ Eucharistiæ reponantur, & nil aliud prę ter sanctissimum Sacramentum. Inspiciat an adsit pixis parua ex argẽto inaurata, in qua nec corporale reponatur, in qua tres vel quinque saltẽ particulæ Eucharistiæ reponantur quacũque hebdomada renouandæ, & ex hostijs non ante dies viginti confectis, & an adsit maior pixis pro populi cõmunione, & Tabernaculum cum lunulis argenteis & vitro perlucido ad id processionaliter deferendum, quæ omnia prõpta sint, & tuto custodiãtur iuxta cap. sane. vbi gl. de celeb. miss. & c. 1. de cust. Euch. & c. ꝑsbyter. cũ seq de cons. dist. 3. Inquirat etiam an lampas ante illud iugiter ardeat, & cuius expensis, & an adsit vllum legatum ad id præstã dum. An adsit vmbella decẽs ad vsum sacræ Eucharistiæ tegendæ, & Baldachinum honorificum quãdo defertur ad ĩfirmos, vel processionaliter, an pluuiale pro sacerdote tegendo & velum cubitorum. 6. dum defert sanctissimũ Sacramentum, & velum item sericeũ, vel argenteum, aut inauratum, ad tegẽ dum vas sanctissimi Sacramẽti, an honorifice ꝓcessionaliter deferatur cruce præcedente, clero sequente, & Thuribulo præparato quo iugiter sanctissimum Sacramentum incensetur, ac baldachinũ sub quo deferatur cũ multis intortitijs accensis populo deuotè sequente. An honorifice deferatur ad infirmos cum baldachino, vel vmbella, cum lãterna decenti, ceroastis cum cereis accensis, tintinnabulo, & aqua benedicta. An honorifice in ecclesia ministretur, scilicet paratis scabellis oblõgis mappis candidis tectis, sex intortitijs ad associandum sacerdotem a clericis vel vitis pijs, dum sacram Euchari-

In Visitatione ecclesiæ ĩ genere, quæ obseruanda.

charistiam ministrat, & vasis mundis pro purificatione, & huiusmodi. Similiter an honorifice exponatur in oratione quadraginta Horarum a sacerdote pluuiali induto præsente clero superpelliceis induto, populo campanarum sono cougregato, & ad eius adorationem pluribus tum clericis, tũ laicis iugitur astantibus, quorum omnium forma, & modus late traditur in Tomo 4. sub tracta. de sacramento Eucharistiæ, ad fin. & vbi quid deerit eius arbitrio ordinabit ut prouideat.

Secundo loco visitabit episcopus sacra, & videbit quomodo custodiantur, & primo an adsit fons baptismalis, positus in capella, vel ecclesia sub nomine S. Ioan. Baptistę, vel saltem vndique clathris ferreis clausum sit, q fons lapideus sit forma oblonga, vel rotunda, cui desuper cibarium piramidatũ affigatur, q inde extrahi non possit, q labro vasis baptisterij reitatur, & inauretur ac commissuræ ita connectãtur, vt puluis intus ingredi nõ possit, & ob id etiam uelo decenti tegatur, & a superiori parte ciborij armarium paruũ conficiatur seruandis sacris oleis, sale, mappis, & alijs ad vsum baptismi necessarijs aptatum, & intus tela serica albi coloris vestiatur. Videbit pariter quomodo sacra olea custodiantur, an adsint tria uasa stannea, uel argentea inter se coniuncta, literis distinctis sic, CHR. Cath. Inf. vno operculo cõtecta, in vasculo, vel capsula nucea corio inaurato contecta, quæ digito depresso claudatur posita, quæ capsula cũ libro rituali, bombaci, sale, mãtilibus in choro in armario in pariete posito, q intus afferib. populeis, & pãno serico albo, & extra ostiolo, ac claue bene tuta custodiatur. Vidẽdum itẽ an adsit vas vnum pro oleo infirmorum, q corio inaurato tectum, in bursa violacei, vel nigri coloris sericea includatur. An alia item capsula adsit in vase baptisterij, vt supra confecta, in qua custodiatur oleum cathecumenorum, & chrisma ad vsum baptismi, cum prima sit p pro oleis refundendis, & a cathedrali accipiendis, q oĩ tẽpore seruanda sint, quorum omnium forma late describitur infra in sacramento Baptismi, ad fi. & si quid deerit iuxta episcopi prudentiam, mandet ut prouideatur, videat etiam an sacramenta quotannis renouentur, in lampadibus ea 6. Feria hebdomadæ sanctæ comburẽdo, & vetusta in sacrarium in choro extãs, uel alia parte ecclesiæ iuxta ea quæ habẽtur in tract. de Missa. sub c. de ecclesia, proijciantur.

Tertio loco visitabit episcopus cum duobus intortitijs sacras reliquias, & videat an sint probatæ cũ apertis earũ documẽtis, cũ non liceat sine papę authoritate aliquod corpus vt sanctũ uenerari. ca. 1. de reliq. & ven. nec nouas reliquias. ca. fin. eo. & an extra capsam ostendantur, contra d. c. fi. an cuiq; vẽdantur vel donentur, contra concil. 6. Med. tit. de cultu sanctorum, & Bullã Gregorij XIII. 15. Febr. 1583. pro prouincia Mediolani, an transferantur de loco ad locum contra. ca. corpora sanctorum. de consecr. dist. 1. an in processionibus honorifice deferantur a clerico in sacris constituto. an dignoscantur inter se scriptis, & an earũ testimonium habeatur in archiuio episcopali, q de omnibus in diœcesi extãtibus episcopus præstare debet, quæ in loco tuto in choro. s. armario è regione illius sacrorum oleorum iuxta illius rationem munitũ, custodiãtur sub duabus clauibus in vasculis argẽteis arcis, vel loculis pie & decenter elaboratis, corpora. uero integra, uel sub altarib. sint vel vbi extra illa sunt clatra ferrea decenti muniantur, & sacra mẽbra, literis marmore inscriptis, corpora & reliquias quæ ibi custodiũtur testantibus, ac pijs imaginibus, tum omnia armariorum, tum alia loca ubi reliquiæ sacræ positæ sunt, decorentur, & illis si in choro non sunt, lampas propria præluceat, & earum monimentum in archiuio sacristiæ asseruetur. Nec per laicos vllo modo tangantur, & cum a sacerdote in altari certis diebus ostendantur prius incẽsentur, nec sine ope rimen-

rimentis & velis ostendatur, ac solennibus tantum diebus, & die patroni, ac cum exponitur processionaliter id fiat hymnos pios decantando, & dum stant in altari candelæ. 4. ante eas præluceant, & a duobus vel vno saltem sacris initiato perpetuo asseruentur, laicis tamen de licentia episcopi licebit coronis loculos earum tangere, vt late habetur in Conc. 4. prou. Med. titu. de sacris reliquijs, amouendo omnem superstitionem si forte in reliquiarũ benedictione irrepserit, & turpẽ questum, vt habetur in Conc. Trid. sess. 25. decre. de inuocatione & veneratione, & reliquijs sanctorum, & quando epi iudicio sunt transferendæ de loco ad locum id fiat cum magna solennitate, de qua in d. Conc. Med.

Quarto videat an aliquod miraculum ibidem apparuerit, prohibens ne eo inconsulto noua miracula admittantur, & in consilium adhibeat pios viros & Theologos cum quibus de eorum veritate cognoscat, sic tamen ut ubi grauior quæstio apparuerit, Metropolitani, & comprouincialium episcoporum in concilio prouinciali sententiam expectet, & vt nil nouum, vel in ecclesia inusitatum, papa inconsulto introducatur. d. decret. in Tr. Conc. & ideo episcopo inconsulto etiam in ecclesiis regularium non liceat altare causa miraculi erigi, vel vllas imagines extra morem ornari, vota vel oblationes suspendi, vel quicquam noui in ea re geri. d. Conc. Med. quinto videat imagines in ecclesia extantes, prouidens vt nulla insolita imago eo inconsulto in ecclesia etiam exempta, ponatur, ne falsum dogma inde consurgat, nec rudibus occasio erroris detur d. decret. Conc. Tridẽ. prohibens etiã ne prophanæ aut inhonestæ imagines in ecclesia vel alibi ponantur, pictorib. contrauenientibus pęnam imponẽdo, vetãdo etiam ne imagines animalium in ecclesia pingãtur, nec ut crux sacra aliæve imagines sacræ humi sculpantur, nec imagunculæ paruæ fucatæ in altari ponantur, iubens etiam vt veteres corrosæ reficiantur, dicto Concil. Med. ad fin.

Quinto videat an adsint indulgentiæ, & an certa earum documenta habeantur, quæ recognoscat, prohibens ne incertæ publicentur, nec certæ nisi de licentia episcopi adhibitis duob. de capitulo publicentur, nec ut ad quæstum, sed ad pietatem adhibeantur, ut habetur in Conc. Trident. sess. 21. ca. 9. vetãs ob id capsulas exponi, nisi in opus pium eę eleemosinæ exponantur, nec indulgentię cum manibus adiutricibus publicentur, cum a Pio V. id sit prohibitum, in eius constit. 33. incip. & si dominici.

Sexto visitet episcopus altaria ecclesiæ, & videat sub cuius sancti nomine sint dicata, & an sint consecrata, an dotata, & quæ sit eorũ dos, & an vsurpetur ab aliquo, an aliquis sacerdos ibi sit institutus vel pretio cõductus cum onere celebrandi, & an oneri satisfiat iuxta instituentis ordinationem, uel conuentionem desuper habitam, prouidens quòd sit lapideum non ligneũ contra. c. altaria. de consecr. dist. 1. nec intus sit vacuum, & mensa superior sit ex lapide integro, cui tamen si non est consecratum inseri potest altare portatile, in mensa lignea super lapideam posita locatum, quod latum sit vnc. 16. lungũ 10. Med. & desuper ponanẽ tres tobaleæ mundæ & integræ. iuxta c. vestimenta. de consec. distin. 1. c. fin. de cust. Euch. quarum superior vsque ad scabellum altaris descẽdat, & desuper ponatur tela viridis, quæ mappas tegat, sit vero altare si maius est in choro extans a soli scabello altum cubitis duobus. vnc. 8. lõgum cubit. 5. Mediol. longum duobus, vnc. 12. in quo 3. sint gradus quorum vnum bradella faciat ex asseribus cõfecta, qui alti sint vnc. 8. & bradella lata sit cub. duobus, vnc. 8. & ab vtroque latere cingat altare, Altaria uero minora longa sint cub. 4. cum dimidio, lata duobus, vbi sint tantum duo gradus, altarib. vero omnib. vbi fieri potest intra capellas, & in ingressu affigantur cancelli ferrei, vel

sal-

saltem lignei, qui ab extremo gradu altaris distent non minus cubito vno, vnc.octo, vt id spatium sacerdoti, & clerico ministranti detur, Non extruantur vero altaria sub suggestum vel organum, vel vbi Euangelium, aut Epistola canitur, nec inter columnas, aut eis adhæreant, nec è regione altaris maioris, & ornata sint crutæ duobus saltem candelabris, Icona decenti, tabula secretorum mappis, & pallijs quinque colorum, vbi facultates suppetunt, quorum omnium forma, & modus traditur infra in tractatu de Missa; vbi de altari fit sermo, & vbi quid deerit Episcopus pro eius prudentia statuat vt prouideatur. Videat etiam diligenter an altare sit execratum, & egeat reconsecratione, vt si est ex toto destructum, vel mensa superior in sua forma sit mutata, vel enormiter fracta, vel si in angulis, & cornibus enormiter est destructa, vel si motus sit aliquis de lapidibus principalibus stipitis mensam contingentibus. capitu. ad hæc. capitu. quòd in dubijs. de consecratione eccl. quando scilicet altare super columnas figitur, vel si sigillum sit fractum, vel diminutum. cap. si motum. de consec. distinct. 1. Vel si altare notabiliter augetur. Videat item an sigillum altaris portatilis sit motum, quia sic execratur, vt d. Abb. in c. 1. de consf. eccl.

Septimo, visitet corpus ecclesiæ, & videat sub cuius nomine sit dicata, an sit consecrata, & an dies Dedicationis, & patroni colatur, iuxta capitulũ, pronuntiandum. de consecr. distinct. 3. similiter an sit fundata authoritate episcopi, an respiciat ad Orientem equinoctialem, an sit dotata, sic quòd dos sufficiat ministris, & luminarib. capit. pie. decimasexta quæst. septima, & ad hospitalitatem, & munera episcopalia persoluenda. capit. de monachis. de preben. capit. 2. de supplen. negligen. nisi adsit casus necessitatis, vt quia sine sacramentis homines moriãtur, quia sic sine dote extrui potest, vt dicit Abbas in capitu. ad audientiam. de ecclesf. ædific. & si locus sit exemptus requiritur licentia papæ in ecclesiç designatione c. authoritate. de priuil. in 6. & si non est consecrata adhuc potest ibi celebrari si est benedicta de licentia episcopi, vt d. Abb. in ca. 1. de consf. eccl. & si non est cõsecrata, potest eam episcopus cõsecrare, mõ interueniant supra enumerata. s. dos competens, &c. videat etiam an ampla sit ad capiendum populũ loci assignato cuilibet ab omni parte mensura vnius cubiti vnc. 8. & etiam ad exteros ad solẽnitates venientes recipiendos, videat itẽ an ecclesia fornicata, vel laqueata bene sarta tectaque sit, & pauimẽtum integrũ, Fenestræ vitreo opere vel tela saltem contectç, an valuæ sint bene firmç & munitç claue ac pessulo, & an ecclesia ipsa tota munda a sordib. puluere telis araneis, & dealbata, vel pie sit picta, An capella maior sit ampla & sedilia apta pro ministris, & sub arcu eius an sit imago pia crucifixi, an vas aquç benedictæ è marmore decens in ingressu ecclesiæ a latere dextro positum sit, An suggestum adsit loco conspicuo in gremio ecclesiæ polite confectum vnde concio habeatur. An confessionalia pro numero confessariorũ extra capellam maiorem loco aperto locata, extra quç mulieres non audiãtur, vt in ca. seq. an pauimentum apte confectum sit, an sepulchra distent à gradu vltimo scabellis altari p tres saltem cubitos, an fores ecclesiæ debitis horis aperiantur & claudantẽ, quorum oĩum forma late describitẽ in rr. de missa, vbi de ecclesia est sermo. Inquirat ẽt eps an ad ecclesiã humilis sit ingressus, & an aliqui irreuerenter ibi maneãt, deambulãdo per eã tpe diuinorũ colloquendo, contra Bullã Pij V. Dat. Cal. Apr. 1566. & Tr. Concil. sess. 22. de obseru. prohibẽs id omnino, & multo magis ne ibi fiant conuentus profani, nec rerum venalium mercatus in earum atrijs vel cœmiterijs habeantur, nec vt quisquam in foribus consistat cum armis hastatis, tormentis, volucribus, & huiusmodi, & minus cũ illis

ecclesiam ingrediantur, vel ne altaribus, aut vasi aquæ benedictæ, vel fonti baptismi quisquam innitatur. curans etiam vt mulieres loco separato a viris in ecclesia maneant, nec illam nisi capite velato ingrediantur. 1. Corint. vndecimo; & vt mendici in ea eleemosinas non q̃rant, sed in foribus de licentia Episcopi consistant, sine qua nulli in ecclesia extrave mendicent, q̃stuarijs omnino eliminatis. ex Conc. Triden. sess. 21. 9. cap. prohibens etiam ne vigiliarum causa aliquis in ecclesia pernoctet, sed ecclesiæ vesperi adueniente claudantur, & die lucescente aperiantur, & cum quis ad immunitatem ecclesiæ confugit, id à Rectore illius statim episcopo significetur, vetans etiam ne occisorum corpora in ecclesijs conspiciantur a iudice seculari, prohibeat etiam ne aliquis in ecclesia sepeliatur, nisi in sepulchris iam factis, nisi de ipsius licentia, & vt sepulchra lignea a terra extantia amoueantur, æneis tantũ, vel marmoreis relictis, & euacuatis ex Bulla Pij V. Calendis Aprilis, 1566. & vt insignia bellica inde amoueantur. ex dicta Bulla, & vt sepulchra humi posita solo ęquentur, & ita obturentur vt nullum fœtorem emittant, & deinde nulla in ecclesia fiant, nec capellæ, aut altaria sine episcopi licentia, vt habetur in Concilio tertio Mediolanensi, titu. de ijs quæ pertinent ad ornatum, &cæt. Videat insuper episcopus ne altaria vlla extra ecclesiam, & sub dio sint, nisi septa & munita sint, & ne in quibusuis ecclesijs, vel oratorijs etiam campestribus aliquid prophanum vt ligna, vina, paleæ, & huiusmodi reponantur, & altaria in eis extantia ornata sint, & ante earum fores clathra lignea apponatur ne belluis ingressus illuc pateat, nec in eis capsæ ad eleemosinas colligendas, nisi episcopi consensu ponantur, Nec in ea grammatica edoceatur, nisi episcopi consensu, idque ex causa cum domus est angusta, & diebus tantum ferialibus; & ecclesia frequenter a puluere telis araneanearum, sordibus & huiusmodi purgetur. Videat demum Episcopus an ecclesia egeat aliqua reparatione, q̃d ab ijs ad quos pertinet præstari curet, etiam si iurispatronatus sint & parochiales, ex fructibus ad eas quomodocunque pertinentibus, & in defectum parochianos ad id cogendo, & si omnes magna egestate laborant, ad matrices vel viciniores ecclesias transferantur, cum facultate dictas ecclesias dirutas tam parochiales, quam nõ in prophanos vsus, non tamen sordidos erecta ibi cruce conuertendi, si vero sint ecclesiæ sine cura, episcopi transferre possunt beneficia simplicia etiã iuris patronatus ex ecclesijs, quæ ex vetustate, vel alias collapsæ sunt, & ob earum inopiam restaurari nõ possunt, vocatis ijs quorũ interest in matrices, vel alias ecclesias eorundem locorum, & in ijs erigere altaria, vel capellas sub ijsdem inuocationibus, vel in iam erecta altaria, vel capellas trãsferre cum omnibus emolumentis, & oneribus prioribus ecclesijs impositis, cap. 7. sess. 21. in Trident. Concil. & si quæ fenestræ in ecclesiam præter eas quæ episcopi sunt, respiciunt, obturentur, & item ita depressę fenestrę, vt sacerdos celebrans in altari a transeuntibus conspiciatur.

Septimo visitet sacristiam, quæ ab altari maiori aliquantum abesse par est, vt inde processio egredi possit, cuius tectum fornicato opere sit, & pauimentum subtus paruos fornices habeat, cum duabus fenestris, eius hostio in gremium ecclesiæ tendente, & decenter constructa sit, ac in ea sit sacra icona & altare vel mensa ad formam altaris, cruce candelabris & mappis cõstructum, vbi sacerdos sacras vestes se induat, sit etiam ibi oratorium foris prominens, vbi sacerdos oret imagine crucifixi ibi extante. Vas etiam aquarium manibus abluẽdis aptatum, cum situlo, & linteo mundo, Armarium etiam habeat amplum in quo sacræ vestes recondantur; Aliud etiam in quo calices & c. libri chori ponantur,

tur, quę singulis clauibus muniantur, & vestiarium etiam decens, quorum omnium forma late describitur dicto tractatu de ecclesia. Videat vero episcopus an in ea sint calices tot quot sufficiant, bene firmi cum cuppis argenteis & inauratis. an vela pro ratione diei & officij serica, an corporalia linea simplicia latitudinis vnciarum 30. & lõgitudinis totidem, & purificatoria latitudinis vnciarum 18. longitudinis totidem; & tot quot sufficiãt bene munda & integra, an mappæ pro altaribus bene mundæ, & integræ, at albæ amictus cingula decentia & numerosa, sudariola, & manutergia, sacculi corporalium 4. colorum cum cruce contexta, ceroferaria, Thecæ pro intortitijs, pax decens, cottæ communes, tintinnabula pro missis, & huiusmodi, & an calices vasa sacra, corporalia, purificatoria semel in mense a constituto in sacris lauentur in pelui ex ære ad id tantum parata, & ablutiones in sacrarium proijciantur, an planetæ albæ, rubeæ, virides, violaceæ, & nigræ sericeę, & totidẽ subsericeæ benedictę, & pallia identidẽ, an Thuribulus cũ acerra & cochleari, an Tunicellæ albæ, & patroni diei festiuo aptæ, an pluuialia, an candelabra decentia, an hamulæ peruiculæ, an tintinnabula pro missis lectoria, an Missalia, an graduale, antiphonaria, lectionaria, & huiusmodi, an vexilla decentia pro processionibus, & huiusmodi, quorum omnium forma late traditur tractatu de Missa, vbi de altari agitur. Inquirat an ibi reuerenter ministri maneant, semotis chachinnis, nugis, &c. & laicis exclusis, & maxime mulieribus.

Octauo visitet turrim campanarum; quæ quadrata debet esse, cum plurib. tabulatis interius quorum imum fornicatum sit, alia lignea, & in singulis tabulatis fenestræ sint, & quæ sunt in summo columellis inter se distinctis patentiores sint, & in eius summo galli effigies crucem erectam sustineat, cuius ostium valuis firmis pessulo, & claue muniatur, & habeat septem campanas si cathedralis est, si collegiata tres, si parochialis idem vel duas saltem distinctas, & in hac turri horologium habeatur artificiose confectum ad horarum pulsum, nec campanæ anteponantur in campanili, quam sint solenniter benedictæ, cuius rei monimentum in sacristia, vel ecclesia sculptum sit, aut campanili, ac campanæ non rem prophanam, sed imaginem sancti Patroni Ecclesię, vel alterius habeant, vel in ecclesiis pauperibus saltem pilæ lateritiæ cõstruantur, in quarum summo campanæ appendantur, funes vero per labum ligneum non in capellam maiorem, vel aliam, sed alio descendãt, quorum omnium forma late habetur infra tracta. de Missa. capit. de ecclesia, prouideat autem episcopus ne in hac turri coniugati dormiant, & ne campanæ quæ ad conuocandum populum ad diuina adhibitæ sunt, pulsentur ad signũ dandum supplicij de reo a iudice sumendo, vel ad fugandum fures, & huiusmodi, maxime prohibens ne rector ecclesiæ huiusmodi rei consentiat, ne irregularitatem incurrat nece inde secuta, si is in eo opere participauerit, vt dixi in tract. de irregularitate.

Nono, visitet cœmiterium, & sepulchra, prouidens vt in cathedrali ante fores chori sit sepulchrum episcopi, & a dextro latere duo pro canonicis, & a sinistria alij duo pro alijs ministris sepeliendis, & clericis, In collegiata tria sint ante chorum, medium in quo Rector, dextrum vbi canonici aliud in quo clerici, & alii ministri sepeliãtur, in parochiali duo, vnum pro parocho, aliud pro ministris, sepulchra communia vbi in cęmeterio fieri non possunt in ingressu ecclesiæ quattuor eo nomine extruantur, particularia vero nulla nisi Episcopi concessu, sepulchra vero duplici integumenta tegantur; Cœmiterium amplum sit vndique parie-

te circundatum, in cuius ingressu subsit cratis ferrea, ne animalia illuc ingrediantur, parietes vero dealbentur, & porticibus ornentur pie pictis, in medio vero cœmiterij crux sit ex auricalcho vel marmore confecta, & ibi etiam sit capella ad preces pro mortuis effundendas, & sepulchra sub porticibus extruantur, & arbores omnes inde extirpentur, ac etiam fœnum, & huiusmodi, quorum omnium forma late describitur dicto tractatu de Missa, capitulo de ecclesia, nec per illud transitus fiat, sed value ponantur, quæ bene clausæ teneantur, & statis diebus rector ecclesiæ cum cæteris clericis ibi pie pro defunctis oret, & aspersionem de more faciat.

25 Quo vero ad expensas in prædictis faciendas & ordinandas, vbi visitator episcopus decreuerit eius arbitrio aliquod opus faciendum, quòd decori ecclesiæ sit, & ad Dei gloriam tendat, has regulas obseruare poterit, vt si adest fabrica ecclesiæ ab ea impense in ecclesia, quę opus sunt, fiant, capitu.vno, decima quæstione tertia, qua deficiente, vel si non sufficit, populus tenetur si consuetudo dictas impensas faciendi in ipsum est translata, quòd intelligitur, nisi ipse egeat & ecclesia abundet, argum. capitu. aurum. duodecima quæst. secunda, qua consuetudine cessante, Rector ecclesiæ, & alij beneficiati tenentur pro rata fructuum ad eius refectionem deductis redditibus necessariis ad eorũ victum, etiã vbi opus esset de nouo construere ecclesiam, vt dicit Abb. in cap. primo, cap. ad audientiam. cap. de his. de eccl. ef ædif. & in subsidium tenẽtur parochiani, vt not. d. in d. ca. 1. Siluest. ecclesia. 2. num. 6.

Visitationis decreta cuiᵉ expensis sint expedienda.

Ex Concilio vero Tridentino, sessione vigesimaprima, capitu. septimo, statuitur vt ecclesiæ parochiales collapsæ reparẽtur ex fructib. ad eas quo modocunque pertinentibus, & in defectum eorum a parochianis, & si omnes magna egestate premantur ad matrices ecclesias, vel viciniores transferantur, & dictæ ecclesiæ conuerti possunt in prophanos vsus, non tamẽ sordidos, ibi cruce erecta, & idem procedit in ecclesiis simplicibus, etiam iuris patronatus, quæ ob inopiam instaurari non possunt, vocatis ijs quorum interest, transferendo dicta beneficia, vt supra cum eorum oneribus, & emolumentis, vbi erigẽda sunt altaria sub eisdem inuocationibus, per hoc tamen non intelligitur præiudicatum consuetudini, quæ habet quòd populus dicta onera subeat, vel si qua alia subest vt reparationis campanilis cœmiterij, baptisterij, & huiusmodi, quę consuetudo est seruanda; Et ideo episcopus inquirat diligenter quomodo in prędictis se habeat consuetudo, & item quis lampadem sustentet ex onere vel consuetudine, quis prouideat de cereis, palmis oliuarum, candelarum in die Purificationis, cuius expensis etiam prædicator conducatur, vt sic certior factus quis hæc onera subire debet, eum ad id cogat, ne mora in executione adsit, & vbi non constat de obligatione, vel consuetudine, sic statuere potest, fiat pluuiale &cæt. Sic enim conuenire poterit Rector cũ populo pro rata eam expẽsam faciendi, vt etiam prudẽter consuluit Illustrissimus Dominus Carolus Borromeus sanctæ Memoriæ in libro Visitatorum.

Illud vero imprimis obseruandum est, in negotio Visitationis maxima prudentia vtendum esse, vnde licet ordinationes, & decreta ita sint decernenda, vt quam proxime fieri potest ad superius explicata accedatur, & cuncta ad formas prædictas, vbi commode fieri potest reducantur, aliter tamen decernere oportet in ecclesia insigni, aliter inferiori, aliter in loco nobili, aliter in paupere, & demisso, aliter vbi facultates suppetunt, aliter vbi omnes egestate

egestate laborêt, id tamen vniuersaliter obseruare oportet, vt sãctissima Eucharistia tuto & honotifice detineatur, & idem de sacramentis, ac reliqjs, vt baptisterium: ubi capella haberi non potest constructum sit saltem lapide decenti, ciborio congruo bene clauso superposito, & ipso baptisterio vndique cratibus ferreis septo, Vt ecclesia bene tecta sit, & dealbata, fenestrę vitro, uel tela saltem munitæ, & clatris ferreis, portæ ecclesiæ firmæ & bene clausę, chorus capax sit pro numero sacerdotum; altaria cum icona decenti cruce, candelabris mappis tribus distinctis, tabula secretorum, altari portatili amplo, si non sint consecrata, munita sint, & ita ampla vt sacerdos ibi commode cum ministro ministrare possit, non sint è regione altaris maioris, & quæ hærent columnis, vel amoueantur, vel sepiantur, sepulchra inde sint remota, ecclesia non fodiatur pro aliquo sepeliendo, nisi in sepulchris iam factis, inde amotis uexillis depositisque supereminentibus si ligneis, si marmoreis euacuatis, ibique adsit labrum aquæ benedictæ, pulpitum, crucifixus in frontispicio; Sacristia bene muniatur, adsint calices bene aurati, missalia, & albæ, cottæ vela corporalia, & huiusmodi, quę bene munda sint, & integra, planetæ omnium colorum, & huiusmodi, cœmiterium vndique clausum, & huiusmodi.

27 Secundo principaliter & in genere inquirat episcopus de statu & vita personarum ecclesiasticarũ, & primo habeatur eorum nomen, cognomen, ætas, natalia, patria, ecclesia cui inseruiunt, Tum videantur Bullę eorum ordinum, & inspiciatur an per interstitia temporũ sint promoti, an functiones in ecclesia exercuerint, an alicui ecclesiæ ascripti de mandato episcopi, an promoti per saltum, Sine litteris dimissorijs, sine examine, sine licentia episcopi, extra tempora, an in aliquo defectu existentes, de quibus late tractatur in Sacramẽto Ordinis, si in minoribus ordinibus sint constituti, an semel in mense confiteantur, & cui, & an communicent, si in sacris an quolibet die dominico, si sacerdotes an celebrent saltem diebus dominicis & festiuis, ex Conc. Trident. sess. 23. capit. 14. si capellani an iuxta obligationes, si parochi an diebus Dominicis & festiuis, & frequenter in hebdomada; si in minoribus Officium recitent B. V. quotidie, Tũ inquirat summatim de eorum vita & morib. ac officio, licet nulla contra eos infamia pręcedat, etiam a populo. c. Romana. §. sane. de censib. in 6. Spec. tit. de Inquisit. §. quando autem. ver. licet. non debet tamẽ episcopus publice dicere, si quis scit aliquid contra clericos dicat. c. licet heli. de sim. cap. licet. de accusatio. cum laici clericis sint semper infesti. capitulo. clericis laicos. de immunita. eccles. in sexto; nec recipere ideo debet cartulas quas secreto aliqui offerunt, nisi contra publice diffamatũ. vt dicit Specul. d. tit. §. quando autem. versic. si vero aliquid. nec etiam debet exigere iuramentum. dicto capit. 1. de censib. in 6. a populo; & primo inquirat an in habitu clericali cum tonsura incedant. cl. vt ij qui. de æt. prohibendo eis vestes virides rubeas nimium molles vel nimium prolixas, vel nimiũ breues. cap. primo, de vit. cap. clerici. eo, vel partitas, idest varij coloris, d. Clemen. vt ij. alias per sex menses beneficiatus suspenditur a perceptione fructuum beneficij, in alijs ordinibus citra sacerdotium cõstituti per id tẽpus inhabilitãtur ad beneficium obtinendum, sacerdotes vero per annum, habentes vero curam vel dignitatem per annum priuãtur fructib. beneficij. d. Cle. vbi gl. & idẽ statuitur in Conc. Triden. sess. 14 capitulo sexto, & in Bulla Sixti Quinti, de habitu & tonsura, qui vlterius beneficiatis addit priuationẽ beneficij ipso facto, habitus vero clericorum debet esse nigri coloris, si per dignitatem, alio vti non liceat, cum veste talari, & birreto cum cruce, & tonsura de-

decenti, nec etiam vti debent fulgidis vestibus, & vnguentis. cap. 1. 21. quæst. 4. Abb. in cap. clerici. de vit. quæ intelligũtur nisi causa rationabilis adsit, vt vt quia eos oporteat mutare habitum ad vitam tuendam, vel in aliqua solennitate nuptiali iuxta morem regionis. Imol. in clemẽ. 2. de vit. an cerimonias Missalis restituti qui sacerdotes sunt, obseruent, an munera sua per se obeant, an in ædibus clericalibus sine episcopi licẽtia aliæ mulieres præter matrem & sororem cohabitent. contra. c. 1. de cohab. cler. & mul. cum seq. an beneficiati, vel in maioribus constituti quotidie horas canonicas recitẽt, alias peccant mortaliter, & beneficiati tenentur ad restitutionem fructuum beneficij pro rata officij omissi ex Cõc. Later. & Bulla Pij V. 131. & an sacris concionibus intersint; similiter inquirat an ferant arma, alias sunt excommunicandi. capit. 2. eo. nisi itineris causa per loca periculosa. vt ibi d. gl. similiter an negotientur vel secularia negotia exerceant, histrionibus an intendant, tabernas an intrent nisi ex necessitate, aleis an operã dent; alias enim moniti non desistentes a prædictis priuãtur priuilegio clericali. cap. secundũ c. fin. ne cler. An in sacris constituti apud seculares iudices litigent. c. 1. eo. c. 1. de postul. nisi propriam vel ecclesiæ suæ, vel piam causam agant, vel pro miserabilibus personis, vel coniunctis. d. c. 1. de postula. An conducant res seculares, vel procuratores sint in causis secularibus. cõtra d. c. 1. 2. ne cler. vel mon. An tabellionatus officium exerceant contra. c. sicut vbi Host. & Io. And. eo. nisi sit causa ecclesiastica, vel coram iudice ecclesiastico, vt d. gl. in d. c sicut. An audiant leges vel phisicam, si Archidiaconi, & c. nisi parochi sint sub se capellas habẽtes. c. ne cler. vel mona in 6. Soc. in c. ad audientiam. de homic. An sententiam sanguinis exerceãt, vel in huiusmodi participent, vel an chirurgiæ operam dent, vel duellis intersint. contra. c. 2. đ purg. vulg. An venationi intẽdant. c. 1. 2. de cler. venat. nisi animi recreandi causa. Abb. in d. c. 1. vel ex necessitate, vt ibi d. An crapulę vel ebrietati vacent. c. a crapula. de vit. An monasteria monialium frequentent nisi ex necessitate. c. monasteria. eo. tit. an concubinas domi habeant, vel cũ eis versentur, vel ad eas accedant, vel suspectas mulieres domi habeant etiam consanguineas præter matrem & sorores, contra. c. 1. 2. 3. eo tit. c. 1. & 2. de cohab. cler. & mul. vel an alia peccata carnis maiora incurrerint, & huiusmodi, vt adulteria, stupra, & c. heresim an incurrerint, simoniam, & huiusmodi. c. pernitiosam. vbi gl. de off. ord. An literis operam dent, in quo etiam periculum fiat, an prima tonsura initiati sciant scribere & legere competẽter, in minoribus ordinibus latinam linguam intelligant, in maioribus q̃ pertinent ad eorum officium, sacerdotes vero quæ spectant ad sacramentorum administrationem, ex Conc. Trid. sess. 23. & habeant libros infrascriptos, sacram Bibliam, Cathechismum Romanum, Concilium Tridentinum, Constitutiones puinciales, & diæcesanas, summas probatas casuum consciẽtiæ, homiliarium, libros spirituales, & huiusmodi.

28 Tertio principaliter, & in genere circa beneficiatos, videat an habeãt titulum sui bñficii, an ante cõfirmationem ministrauerint, an ante bullas expeditas, vel possessionem adeptam cõtra ea quæ dicta sunt supra tra. de electione, si parochi an per concursum sint electi. iuxta Bullam Pij V. 53. an emiserint professionẽ fidei, si parochi coram ordinario, & vlterius canonici etiam in capitulo, an habuerint tempore collationis ætatem legitimam, iuxta. c. si eo tempore. de rescrip. in 6. quæ est pro clericatu quatuordecim annorum, pro personatu vel dignitate sine cura. 22. pro curato. 25. vt ibi dixi, an susceperint intra annũ ordines requisitos, iuxta ibidem dicta, si litteræ a papa emanarunt, inspiciatur diligenter an in impetratione fecit mentio-

In Visitatione beneficiatorum in genere, quæ obseruanda.

tionem alterius beneficij, licet minimi quòd ante obtinebat.c.si motu.de præb. in 6. An qualitatis notabilis beneficij sit facta mentio, vt curæ animarum.c.cum in illis.de preb.in 6.nisi ca ra accessorie veniat.& de qualitate cōtinuæ residētiæ, nisi sit tale quod iure communi residentia ei competat.vt d. Rot.80.de Rescrip.in ant.similiter de valore beneficii,& an ordo verus a beneficio requisitus sit expressus. iuxta c.ei cui.de præb.in 6.vt d.Dec. in c. ad aures. de rescr.Inquiratur an resideāt iuxta dicta supra c.de residentia. An simoniam commiserint contra c.detestabile.de sim.in extr. cōm. an alienauerint bona ecclesiæ contra.c.ambitiosæ.de rebus eccl.in extr.cōm. An confecerint inuentarium de bonis ecclesiæ.c.siracusanæ.28.d.c.sint manifestę. 12.q.1.Vel permittant bona ecclesię dilapidari.contra.capitu.11.sess.22.in Triden.Concil.& an bene expendant fructus beneficij, vel eis consanguineos ditent.contra. ca.1.sess.25.in Tr. Conc. an satisfiat oneribus beneficij, videat etiam an beneficiati habeāt ætatem legitimam,quæ pro simplici beneficio est quatuordecim annorum.c. nullus.sess.23 in Tr.Concil. pro parochiali vt attigerit.25.annum.c.cum in cunctis.§.inferiora.de el.pro episcopatu vt compleuerit 30 annorum. d.cap. pro abbatissa priorissa.40.ca.7.sess.25. in Triden.Concil.pro abbate conuentuali.25.d.§.inferiora. clem. generali. de æt.si sine cura sit,sufficiunt 20,si est capella secularis requiruntur 25.anni. d.§.inferiora. si est dignitas cum cura, requirūtur 25.anni.c. cum dignitates. sess.25.in Trident.Conc. quæ ætas requiritur tempore collationis. c. si eo. de rescrip.in 6.An etiam habeant ordinem requisitū, qui pro simplici est prima tonsura saltem. cap.nullus.sess.24. Triden.Conc.pro parochiali, vt intra annum fiat sacerdos. c.licet.de el.in 6. ℘ episcopo vt sit saltem subdiaconus c.a multis.de æt.& qual.pro canonicatu,vt intra annum ordinem requisitū suscipiat.d. c.cum dignitates. An etiā habeant scientiam debitam, vt episcopi,doctores sint vel licentiati in Teologia,vel iure canonico. cap.2.sess.22. idē de Archidiaconis, vbi fieri potest. d.c.cū dignitates, & pęnitentiarius,ac Teologalis. c.1.sess.5.c.8.sess.24.parochi sint docti,vt suo muneri satisfaciāt d §.inferiora.alij sacerdotes, vt sciant essentialia sacramentorum. c.qui pie. sess.23. Hæc de generalibus.

In particulari vero,visitet primo loco cathedralem ecclesiam,& videat an distributiones nullę vel tenues sint,ita vt diuinus cultus negligatur,& extrahat tertiam partem fructuum dignitatum canonicatuum,& aliorum beneficiorum cathedralis, & in distributiones quotidianas conuertat, quæ tantū præsentibus diuinis officijs distribuantur salua consuetudine ecclesiarū ubi residentes nil vel minus tertia parte percipiūt.c.4.sess.21.in Trid.Concil.& sess.22. ca.3. ℘ si præbendæ simul cum distributionib. non sufficiunt decenti victui residentium, de consensu capituli episcopus eis vniat beneficia simplicia,non tamē regularia, vel si id nō licet,aliqua beneficia supprimat de patronorum cōsensu laicorum, quorum fructus in distributiones conuertātur, sic tamen vt tot supersint seruientes vt dignitati ecclesię & diuinis officiis peragendis respondeant.Videat item an distributiones dentur non pręsentib. in choro,excepto si absunt causa infirmitatis,cum ante tamen seruire cōsue nerant,vel causa necessitatis ecclesiæ, iuxta c.vn.de cler.non resid.in 6. Intelligat an diuina officia horis congruis recitentur, iuxta c.1.de celebra.ita ut matutinum ante lucem ortam celebretur, nisi rationabilis causa excuset, ut ibi notatur, an recitetur vesperi, nisi ex causa processionis,vel prędicationis quæ die sequenti sit agēda, vt d.Nau. de hor.can.c.3.§.17. 29

An item aliæ horæ suis horis celebrentur,vt not.in d.c.1. an in Aduentu,Quadragesima diebus ieiuniorum si festum occurrit celebrētur duę missæ conuentuales,vna diei altera ferię,

iuxta rubr. missalis, an vbi consueuit recitetur statis diebus Officium Beatę Virginis iuxta Bullam Pij V. in principio Breuiarij reformati, an fiat anniuersaria pro papa defuncto. iuxta cap. vbi periculum. de elec. in 6. pro episcopo, & residētibus, ac episcopis prouinciæ. An pũctentur absentes, vel qui nõ interfuerint Matutino ante primum Psalm cęptum, horis item ante secundum Psalm. cęptum, missæ ante collectas cęptas, An dimidia pars canonicatuum habeat præbendas sacerdotales, quarta diaconales, & alia quarta subdiaconales, & an onera & munera sua iuxta institutionem, vel consuetudinem ecclesiæ obeant. An obtinens dignitatem, vel canonicatum simul cum parochiali resideat in parochiali, iuxta Bullam Pij Quinti, oct. Id. Iul. 1568. & si cura est annexa dictis beneficis, dum in cura residet & ministrat, habetur pro præsente in choro, nisi consuetudo adsit, vel statutum ꝙ non seruiētes in dignitatibus aliquid amittãt, quod ascendat ad tertiam partem fructuum. d. capit. 3. sess. 22. in Trident. Cõc. Videat item an præsentes in choro omnes recitent horas, etiam canonici, & an distinctę pronuntientur, vel an sincopando, loquendo, legendo literas, & huiusmodi, contra. cap. dolentes. de celebratio. miss. an deuote chorum cum cotta munda ingrediātur, & ante sanctissimum Sacramentum genuflectentes grauiter ad suam sedem tendentes, & ibi genuflexi Dominica Oratione, & Aue Maria deuote recitata, dato campanæ signo, candelis accensis, præfecto chori signum dante, omnes deuote consurgant, & in diuinas laudes celebrandas pie & alacriter ingrediantur, nec antequam Antiphona B. Mariæ in fine sit recitata, & post etiã Dñica oratione dicta, discedant, quod grauiter & deuote faciendum est, quod si ex causa celebrationis missę, vel ecclesiæ vtilitate, aut infirmitate ante quis discedere vult licentia a primo chori petat. Videat item an quisque satisfaciat suo oneri celebrandi, &cæt. An item aliquis absit vltra tres menses in anno. contra. cap. cum dignitates. sessione 24. in Tridentino Concilio, quòd etiam tempore Aduentus, vel Quadragesimæ non est fiendum, & ea ratio ineunda vt maior pars residentium quoquo anni tēpore in choro præsens existat. Videat item an Theologalis præbenda sit constituta, vt in Concilio Trident. sessio. quinta, cap. 1. & an eam obtinens munus suum exequatur, & item an pœnitentialis præbēda sit erecta, vt sess. 24. cap. admonet. eodem Concilio, & ex Bulla Gregorij XIII. 4. Decéb. 1373. Videat etiam an residentes prędicationi quæ fit in cathedrali episcopum comitantes cum cottis sint præsentes, Videat etiam an processionibus publicis intersint etiam regulares, & confraternitates, post quæ cathedralis ecclesiæ capitulum, cũ clero vltimo loco prope episcopum sequatur, amotis omnibus de præcedentia controuersijs, quas episcopus authoritate Coucil. dirimere debet. sess. 25. capit. 13. & an pie & deuote illis intersint. Inquirat an capitulum singulis hebdomadis habeatur, & an ea quæ proponuntur suffragijs occultis definiantur, & antequam incipiatur, an recitetur orario inuocationis Spiritus sancti, & post gratiarum actiones a primo sacerdote ibi extante, an statuta capituli sint rationabilia, an habeatur archiuium in quo iura capituli conseruentur, & si qui scripturas ad illud spectantes hñt apud se, oĩno illi capitulo reddere cogantur. capitu. 13. sess. 24. in Trident. Videat etiam an habentes dignitates in cathedrali habeãt ætatem & alia requisita a Concil. Trident. sess. 24. capitu. cum dignitates, & an canonici supranumerarij participent de distributionibus, iuxta not. in c. cũ super. de concess. præben. & an obtinentes dignitates, vel personatus obeant munera sua, iuxta dicenda, Deo dante in tract. de capitulo.

Et præsertim pro nunc, An Archidiaconus qui oculus & prærordinator episcopi dici solet, cap. primo, capitu. ad hæc. de offic. ordin. & eius vicarius existit, pro episcopo tam in vrbe, quã in parochia curam cleri gerat, & curet ut parochiæ diligenter administrentur, singulorum iurgia cognoscat, certior fiat de statu cleri, & eos corrigat nisi casus grauis ita sit vt maiorem authoritatem poscat, & curet vt ecclesiæ sarte tectæ seruentur, & tertio quoque anno diœcesim visitet vniuersam, singulis vero propriam parochiam, & an examinet pro episcopo ordinãdos, vel q. ecclesijs sunt præficiendi, & eos corã episcopo præsentet, capit. 1. vbi glo. capitu. mandamus. de off. Arc. An in missa solenni Euangelium canat, & edoceat ministros, quæ sint eorum partes, quæve officia obire debent. capitu. secundo. eodem. an custodiat vasa sacra & eleemosinas collectas. cap. tertio, eod. & episcopo reddat, & an diaconorum errata episcopo notificet, ac sacerdotibus statos dies festiuos solemnitatum, & ieiuniorum, capitu. ad hæc. eodem. An prælatos in possessionem beneficiorũ immittat, & in sede locet, dicto cap. & c. cum satis, eo. c. si. eo. & sacramenta custodiat, d. capitu. ad hæc. cum ibi not. & an dignos ad ordines præsentet, cap. ad hæc. eod. An curet vt diuina officia statis horis recitentur, & sacristiæ rationes reuideat quo ad datum & acceptum, & huiusmodi, nisi consuetudo ius aliqua ex prędictis faciendi ademerit; An Archipresbyter obediat Archidiacono, curam habeat presbyterorum, & absente episcopo missas eius uice canat, cum in diuinis sit eius vicarius, nisi Archidiaconus sit sacerdos, quia sic extra missam præcedit Archipresbyterum, an archipresbyter absente episcopo vice eius inchoet officiũ, det benedictiones presbyterales in ecclesia, iubeat missã cantari, vel cum ipseam canit, iubet presbiteros se induere vestib. sacris, & eu stodi ecclesiæ mandet, vt iugiter adsit Eucharistia ob infirmos, & vt confessio, & Eucharistia a sacerdotibus in firmis ministrentur. An audiat confessiones omnium diœcesanorum ad se conuenientium, & curet vt infantes baptizentur, cap. 1. c. officium. cum ibi not. de offic. Archipresbyt. An fontes benedicat, infirmos oleo sacro inungat, & pœnitentem egrum consulto episcopo reconciliet, sic tamen vt sine episcopi licentia non absoluat a casibus ei reseruatis, glo. in cap. 2. eo. nisi episcopo absente, & in magna necessitate. Io. Andr. in c. si episcopus. de pœnit. in 6. An mandet vasa chrismatis infirmorum, & cathecumenorum consecrata ut tuto seruentur. & vt sacerdotes alia præstent, quæ ad eorum officium pertinent, & maxime circa curam animarum, An Archipresbyter ruralis curam habeat cleri & populi in suo plebanatu existentis, & audiat eorum confessiones, sic tamen ut non absoluat a reseruat, nec quid contra ius ordinet. cap. fin. cum ibi notat de offic. Archipresbyt. An præpositus vbi non est Archidiaconus in eius loco succedat, vt d. Rot. dec. 442. in nou. & eius munera obeat, & vbi est consuetudo, quòd iura capituli custodiat id exequatur, & si est præpositus ecclesiæ collegiatæ, an leuiter coerceat clericos ibi existentes, & cognoscat de causis ciuilibus inter eos, & non residentes coerceat, ac delinquentes destituat, vt dicit Cuech. in Inst. Maior. tract. de præposito. An Vicedominus curam gerat iurium capituli. cap. diaconum. 19. distinct. cap 1. de sindico, & vbi est consuetudo vt Sede episcopali vacãte iura episcopat' tueantur, id præstet custodiendo scripturas & instrumenta eiusdem in Archiuio tuto & bene clauso. An primicerius, vel cantor ordinent officium acoluthorum, exorcistarum, Psalmistæ, & lectoris, & modum psallendi in choro pro solennitatis ratione, & quæ lectiones Psalmi, Responsoria, & huiusmodi sunt recitanda decernant, & iube ét vt executioni mãdetur, curãdo ét

vt diaconi & inferiores literis & disciplinæ ac custodiæ, vel residentiæ debitæ incumbant, exponendo tabulam, qua notetur quid in choro ab ijs sit recitandum. capit. 1. de offic. primicer, & transmittendo epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum per parochias, clericos delinquentes corrigendo, vel ad episcopum referendo, & pariter si quę ecclesiæ in vrbe instaurationem expetant prouidédo. cap. perlectis. §. ad primicerium. dis. 25. vetando etiam ne in ecclesia, vel organo vel cantu quid ꝓphanum canatur. An Decanus qui est inter præcipuos capituli. cap. post electionem. de concess. præb. curet vt capitulum inuisat ecclesias sibi vnitas, prouidendo quæ pertinent ad earum cultũ; An sacrista vel thesaurarius custodiat vasa sacra ecclesię, vestiméta, & cereos, & an curam suscipiat chrismatis conficiédi, & baptisterij instrué di, & luminarium sacris parandorum, cap. 1. de off. sacristæ, cum ibi not. An custos ecclesiæ iubeat campanas pulsari mandante Archidiacono ad populũ ad diuina conuocandum, suppellectilem ecclesiasticam custodiendo, lampades accendendo & extinguendo, & vt incensum vinum ac panis pro sacrificio præsto sint curando, ac oblationes inter fratres diuidendo, c. primo, & 2. de off. custodis. in prædictis tamẽ vbi de iurisdictione agitur standũ est consuetudini, quæ dat & adimit iurisdictionem, vt not. in locis prædictis. An adsit Theologus cum vnione præbendæ pro lectione sacræ scripturę in ecclesia, & an muneri suo satisfaciat, iuxta c. 1. sess. 5. in Triden. Conc. An pęnitentiarius, iuxta c. 8. sess. 24. in Trid. Conc. cum vnione præbendæ, sit constitutus, & an satisfaciat oneri audiendarum confessionum, quem & probabile est teneri vt & Archipresbyter ad audiendas cõfessiones diœcesanorum ad se accedentium, ex Pal. 4. dist. 17. q. quarta, conclus. 2. d. eum qui præbendã obtinet cum onere audiendi confessiones illorum de diœcesi, esse ordinarium confessorem diœcesanorũ, & ne frustra cõstitutus videatur, cum non desint confessores ad quos diœcesani accedunt, par erit vt constituatur vicarius ab episcopo in spiritualib. ita vt vice & authoritate ipsius, cum propria non possit, prout sacra congregatio Concilij respondit, absoluat a censuris & casibus episcopo iure consuetudine, vel ab homine reseruatis, vota commutet, in ijs dispenset ac in iuramento & impedimento petendi debitum & contrahendi ex delicto nõ impediente, in foro conscientiæ, & in irregularitatibus ex delicto occulto, excepto homicidio volũtario prouenié tibus, ex c. liceat. ea. sess. 24. prout se obseruasse mihi alias retulit Illustriss. D. Carolus Borrhomeus Cardinalis Venerãdæ memoriæ, & vt cõfessarij inferiores eundem consulant in dubijs, q̃ circa confessiones occurrunt, vt idem decreuit in instructionibus suis ad cõfessores, seruato tamen debito confessionis sigillo, quem tñ pęnitentiarium nõ arbitrarer ex debito iustitię; primo excepto audiendi. s. cõfessiones inuitũ arctari posse ad ꝑdicta, cum nonum onus præbendæ a prælato etiam cũ consensu capituli imponi non possit etiá cum vacat, nisi id a papa confirmetur, vt not. Abb. in c. significatum. num. 1. 2. de præb. in prædictis tamẽ me submittendo decisioni sacræ congregationis non intendens ex his vllam Concilio glossam apponere; ex debito nihilominus charitatis, & obedientiæ pęnitentiarius, nisi iusta causa adsit, prædicta onera subire detrectare non debet. Examinentur etiam prædicti, & dispiciatur an idonei sint ad munus suum exequendum, & si imperiti reperiãtur Teologus & pœnitẽtiarius, sẽtirẽ eis dandũ esse coadiutorẽ ex fructib. eorum beneficij alendum congrua portione illi assignata, si vero alij sint qui ꝑdicta ignorent, arbitrio visitatoris suspendi poterunt ad tempus ab officio vel bñficio, vel in aliqua summa pecuniæ locis pijs applicãda puniri, vt rubore & pœna suffusi diligenter ea curent percipere quæ ad ipsorum officium & mini-

ministerium recte exequendum, sunt opportuna, vel necessaria, vt inde meliores fiat, qui proprius visitationis est finis, & eo magis si parochi sint, confessarii, vel concionatores, cum, vt supra dictum est. cã. 5. quisque teneatur residere & deseruire in suo ordine, & idem dicendum est de reliquis sacerdotibus diaconis, vel subdiaconis, vel qui præbendas quibus prædicti ordines sunt annexi, obtinẽt, si enim ignorent quæ pertinẽt ad eorũ officiũ, & sacerdotes vlterius rõnes cerimoniarũ missalis restituti, suspẽdi poterunt vel condemnari, vt supra, vt & modo mito exemplo & inaudito obseruat Sanctissimus D.N. Clemens Papa VIII. in Visitatione Almæ Vrbis, quam vigilantissime per seipsum exequitur, crederem tamen non ita exactam scientiam exigẽdã ab ijs qui ordinati sunt, & beneficium, cui executio ordinum est annexa, obtinuerunt, ac si denuo ad ordines ecclesiasticos eẽnt ꝓmouendi iuxta tradita in Conc. Trid. sess. 23. per totum. vt sentit Lamber. de iur. patr. 1. lib. par. 2. q. 9. & 10. princip. vbi d. ꝙ ex quo quis est ordinatus, & promotus ad beneficium non est ita subtiliter indagandum, ac si denuo essent ordinandi, sat enim erit si norint ea quæ pertinent ad eorum ordinem & officium exequendũ, dicens tamen ibid. q. 9 ar. 14 peritiores esse debere canonicos ecclesiæ cathedralis, quam inferiorum ecclesiarum, & habetur etiam in c. cum dignitates. sess. 24. in Triden. Conc. & idem Lamb. ibid. d. q. 10. princip. ar. 1. late declarat quot qualitates requirantur ad hoc, vt sit q̃s idoneus ad beneficiũ, cuius dictis me remitto, in promoto iam tamen sufficit, ꝙ idoneus sit ad officium exequendũ, nec aliquo crimine vel imped. mento canonico sit i retitus.

30 Secundo visitet collegiatam ecclesiam, & videat an in ea sint distributiones, quibus d fi. ientibus prouidendũ, modo quo supra est dictum in visitatione cathed alis, vbi et. ã quo ad horas & officium inspiciatur an seruetur ibidem dicta, videat etiam an ibi sit lector. Theologiæ. c. 1. sess. 5. in Tr. Conc. quomodo animarũ cura si curata, ibi exerceatur, quomodo eius ꝑlatus eligatur, si adsint coadiutores an sin guli simul, vel vnꝰ singulis hebdomadis curam exerceat, & an electi in ea ecclesia sint viri idonei sciẽtia, ætate, & moribus, iuxta Clem. primam. de ętate, & qual. An statuta collegij sint rationabilia, a n ibi sit sufficiens numerus clericorum, quot de fructibus eius commode possunt sustentari, vt d. gl. in c. cum enim. de const. Abb. in c. 1. de instit. an rector eius intra annum ad sacerdotiũ sit promotus, iuxta c. statutum. de ele. in 6. licet non vacet ecclesia per non promotionem, vt fit in parochiali. d. c. & inquirat de capitulo vel collegia quæ § præcedenti sunt tradita. & si ibi debita obsequia exercetur, iuxta c. 8. sess. 21. & c. 12. sess. 4.

Visitatio ecollegiatæ, quę attendenda.

31 Tertio visitet parochialem ecclesiã, & ĩ primis uideat si parochialis ecclesia, ita tenuis reditus sit, vt ministri sustentari nõ valeant, nec reparari, quo casu vniat ei aliqua beneficia simplicia, vel etiam curata dummodo regularia non sint, vel aliquam aliam parochialẽm, baptismalem, aut curatam ecclesiam sine tamen præiudicio obtinẽtium, sess. 21 c. 5. & sess. 24. c. 13. non tamẽ vniãtur beneficia vnius diœcesis alteri. sess. 14. c. 9. Videat etiam an populus ita excreuerit vt vnꝰ parochus nõ sufficiat curæ animarum exercendæ, & diuinis officijs celebrandis, tot eñ tunc ei adiungat sacerdotes quot sufficiant ex fructibus matricis alendos, & idem si ad matricem recurri nõ potest sine magno animarum periculo, tunc enim nouas parochias erigere pôt, nt quia multum distent parochiaui, uel amnis sit intermedius, uel locus muratus, ex fructibus matricis, qui si non sufficiunt, compellat populum ad prouidendum Rectori. sess. 21. c. 4. in Trid. Conc. in quo tamen episcopus attendat consuetudinem locorum similiũ, ne sine causa matricem grauet. Videat etiam an ecclesia egeat reparare, iuxta

Visitatio parochialis, & munerum parochi, q̃ obseruanda.

ta.c. decernimus. cum seque. 10.q.1.& sess.21.c.7.8.in Tr.Conc. & compellat eam reparari ex fructibus ecclesiæ ad eam quomodocunque pertinẽtibus, qui si non sufficiunt compellantur patroni,& in subsidium parochiani. d.c. 8.sess.21.prouidendo ne curata beneficia in simplicia conuertantur. cap.3. sess.7.in Trid.Conc.nec vniatur regularibus,aut dignitatib.vel canonicatibus cathedralis,vel collegiatæ,vel simplicibus,aut militijs,& eas declaret episcopus vniones nullas, si a quadraginta annis Concil. citra sunt factæ,& per surreptionẽ, vel obreptionẽ sunt obtentæ. sess.24.c.13. videat etiam an ecclesia parochialis vnita sit mensę capitulari,vel cathedrali,aut alijs pijs locis,& prouideat ibi de vicario perpetuo, si ei expediẽs videbitur etiam cũ assignatione tertiæ partis fructuũ ecclesiæ. sess.c.7.in Tr.Conc. similiter videat an parochialem obtinens non resideat,vel habeat incompatibile aliud beneficium, quo casu contra eum procedat iuxta iuris formam,& cogat illũ ad ostendendum dispensationem. c.2. sess.6.& c.statuit.sess.25.in Tr.Conc.& interim prouideat de idoneo vicario cum congrua portione fructuum, ne animarum cura deseratur dictis. cap. & idem si Rector parochiæ sit imperitus,alias tamẽ bonæ vitæ;est em̃ ei dãdus coadiutor cum cõgrua fructuum portione.c.6.sess.21.in Trid Conc.videat etiã an parochus in egestate positus sit,quo casu parochiani tenentur eum sustẽtare.gl.in c.omnis Christianus.de consecr.dist.1.Abb.in c. ex parte.de testib.Fel.in c.veniens. 2.col.eo. non per hoc tamen debet eis subtrahere sacramẽta,sed eis ministratis parochianos cõuenire vt partes, suas obeant. Io.And.Butr.in Rub.de paroch. Fel.loco cit. nisi episcopus id eis iussisset sub pœna excommunicationis, & ipsi obedire nollent, sed non debet id agere parochus propria authoritate, vt d.Borgas.tra de irregularitate. p.6. tit.de primit.& oblat.nu.11.12.videat etiã an iura parochialia parocho consueta persoluantur,& pręstentur,ut. parochiani diebus Dominicis,& festiuis missam in parochia audiant,& parocho oblationes & eleemosinas tribuant. vt d.Lap. alleg.58. aliter si sinę causa ibi missam non audiant peccãt, c.2.vbi Abb. de paroch. & id etiã suadet Conc.Trid.sess.24.c.4.& sess.5.c.2. & si oblationes consuetas, & præscriptas non tribuunt parocho,ipse ꝑ hoc eis sacramenta subtrahere nõ potest, sed episcopus per censuras eos coget ad seruandum piam consuetudinẽ introductam ex populi deuotione, non sacerdotum exactione, vt d.Borgas.loco cita.& Abb.in c.ad apostolicam. de sim.& id etiam suadet Conc.Trid.sess. 25. c. 12. videat item an ei persoluant decimas personales, & an omnes oblationes quæ fiunt in parochia ei tribuãtur,ut notatur extra de Decim.per to. & in Concil. Trid sess.25.c.12. c. questione. 16.q.1.& in Rub.de paroch.An etiam decedentes in parochia in ecçlesia parochiali sepeliãtur, & si alibi elegerint sepulturam an 4. parocho præstetur,iuxta Cle.dudum. de sepul. curet etiam vt nulla alia ecclesia curata,nisi ex necessitate, intra fines parochię erigatur,ne decimis & oblationibus sibi debitis priuetur,cap.ecclesiæ. c.si quis.c.quicunque. 16 q. 1. & an celebretur in ecclesijs priuatis diebus solennibus, vel dum concio habetur. Econuerso videat episcopus an parochus in cura animarum administranda diligens sit, & idoneus,& primo an resideat,vt est dictum supra, c.de residentia,& habetur in Bulla Pij V. 8.Id. Iul.1568.& an eius ædes vicinæ vel cõtiguæ sint parochiali, vt est dictum in d.c. & si egent reparatione an reparentur ex fructibus beneficij,nisi consuetudo id onus in populum transtulerit, vt supra est dictum; Videat etiam an bene custodiat sacramenta, iuxta tradita supra,& an quotannis renouẽtur & cineres veterum combustorum in sacrarium proijciantur, iuxta c.si quis de alio.de consf.dis.3. An diligens sit in suo munere exequendo, & primo an

celebret diebus Dominicis & festiuis, & infra hebdomadam ita vt populo satisfaciat, c.14.sess.23 in Trid. Conc An prædicet diebus Dominicis & festiuis, quotidie in Quadragesima, & Aduentu pie, & vtiliter, vel impensis eorũ qui tenentur vel debet per alios prædicetur. sess.5.c.2.& sess.24.c.4. ita scilicet, vt si ex legato aliqui ad id onus teneantur, id subire debet, vel si consuetudo est ꝙ populus id onus subeat vel alius, seruanda est, alias parochus tenetur, vt sacra congregatio Conc. censuit. An edoceat puero in ecclesia dominicis & festiuis diebus rudimenta fidei, & obedientiam erga Deum & parentes, simul cum ijs ad quos spectat, vt parentes magistros clericos, patrinos, & capit. d.c.4. An diligens sit in sacramentis administrandis, & an aliquis ægrotus sine illis ei⁹ culpa decesserit, a quo munere non excusatur, etiam si tẽpus pestis extiterit, vt d.D.Th.2.2.q.26.ar. 5.& q.32.ar.5. Nau. in Man. c.24. cas.3. & cap.25.cas.10. saltem quo ad baptismum, & forte etiam pœnitentiã ob difficultatem habendæ veræ contritionis, in alijs enim non conferendis tũc videtur excusandus, cum sola fide eorum fructus haberi possit, licet & optimum esset ea conferre, quòd tamen omitti posset si periculũ esset infectionis parochi, & non esset alius qui cæteris infectis sacramenta necessaria ministraret, nisi verisimiliter credatur ijs sacramentis aliquod mortale suscipientis delendum, ꝙ proferre nõ possit in confessione, tunc enim salus animæ est anteferenda saluti corporis parochi. Videat etiam an gratis ea conferat vel pecunias exigat, contra. cap. quam pio.1.quæst.2.& cap.cum in ecclesiæ. de simon. prius enim libere sacramenta sunt administranda, & postea populus ad laudabilem consuetudinem seruandam cogendus. vt supra est dictum.

In particulari vero circa baptismũ, an renouetur vigilia Paschatis, & Pentecostes, priori in sacrario effuso, An infantes baptizentur intra octo dies, an eis imponantur nomina Sanctorũ, An patrini moneantur oneris suscepti, etiam an illi satisfiat, an arceantur a suscipiendo ignari rudimentorum fidei, excommunicati, interdicti, incõfessi, & Religiosi, An vnus tantum, & vna ad summum suscipiant, & an describatur in libro, & qua forma, cap.2. sess. vigesima quarta, in Triden. Conc. An infantes intra annum detineantur in lecto sine cautela cum periculo suffocationis, contra. capit. fin de his qui fil. propr. & an tales absoluantur sic detinentes, An bis baptizentur etiam a commatre domi baptizati contra. capit. primo, 2. de reit. sacram. bapt. an extantes in vteris matris baptizentur, & quid seruetur quando membrum aliquod apparet, An parochi doceant laicos formam baptismi, & an videatur si obstetrices norint formam baptismi; An laici tangant chrisma, vel aquam baptismalem. An puerperæ suscipiant benedictionem in ecclesia iuxta capitu. primum de purific. post partum, quod tamen non est in præcepto, vt ibi dicitur. An populus doceatur quæ cognatio contrahatur in susceptione infantium, iuxta capitu. secundum, sessione vigesima quarta in Tridentino Concilio, an vnus tantum, vel ad summum vnus, & vna suscipiant è fonte baptizatum, & an in librum deferant, eius exemplum quotannis episcopo dando.

Circa Confirmationem, an parochus doceat populum vim huius Sacramenti, an infantes confirmentur ante septem annos, an bis quis suscipiat hoc Sacramentum, an circa patrinos ea seruentur, quæ supra de baptismo sunt dicta, & an caueatur ne quid donetur infanti, ne per hoc reiteret hoc Sacramentum, An describantur confirmati in libro, & quo ordine.

Circa Sanctissimam Eucharistiam, an custodiatur honorifice, & tuto, & administretur, modo quo dictum est supra de Visitatione ecclesiarum in genere, An primo communicantes in-

instruantur de vi huius sacramenti, & quomodo tam corpore, quam animo suscipere debent, an ab eius sumptione arceãtur publici peccatores, An semel saltem in anno quis eã suscipiat, an adsint vasa vitrea, lintea munda, sudariola, & huiusmodi in eius ministratione.

Circa pœnitentiam, An permittant aliquos ab ordinario non approbatos in eorum parochia confessiones audire, an in sacristia parochiali, & etiam regularium adsit tabula in qua describantur noĩa eorum qui expositi sunt, & approbati ad confessiones audiendas, An audiant aliqui alienos parochianos sine licentia episcopi, vel parochi, etiam extra tempus paschale, cõtra c. omnis. de pœn. An adsint confessionalia in quibus affixa sit Bulla Cœnæ Domini, & casus episcopo reseruati, An ab ijs aliquis absoluat sine licentia episcopi, An mulieres audiãtur extra confessionale, vel in sacristia, aut ædibus priuatis, vel ante ortum Solẽ, aut post Solis occasum, nisi ex necessitate, An absoluãtur in pc̃tĩ statu publico morantes, An edoceantur pœnitentes canones pœnitentiales, an ijdẽ obligentur ad discenda fidei rudimenta si illa ignorant, An imponant pœnitentias pecuniarias, vel missarum a se celebrãdarũ, An bene norint formã absoluendi, An seruẽt regulas vel instructiones confessoribus traditas, & ea de quibus late tractatur in sacramẽto pœnitentiæ, An incõfessi episcopo deuuntientur. An clerici habeant proprios cõfessores ab episcopo eis deputatos, an confessiones in ecclesia audiantur cum cotta & stola, An confessarij pœnitẽtias pecuniarias sibi vel ecclesiæ suæ applicent. An infirmi intra triduũ confiteantur.

Circa sacramentum Extremæ Vnctionis, An conferatur tantũ infirmis actu, an quando infirmus est sanæ mentis, an edoceatur virtutis huius sacramẽti, an ministretur cum cotta stola, lumine, ea decẽtia qua decet, & an clericus cotta indutus in eius administratione adsit.

Circa sacramẽtum Ordinis, An clerici ordinentur absque fide ludi magistri, q̃ literis operam dent, & parochi, q̃ in habitu incedant, q̃ ecclesiæ inseruiant, q̃ semel saltem in mense confiteantur & communicent, & Doctrinã Christianam discant & edoceant. An edicta in ecclesia proponant cũ sacrũ ordinem quis est suscepturus, An aliquis ordinetur aliquo impedimento irretitus, de quibus dictum est supra de personis ecclesiasticis in genere.

Circa matrimonium, an seruentur quæ in Concil. Trid. sess. 24. c. 1. statuta sunt, vt scilicet publicationes tres fiãt in ecclesia, nisi episcopus eas remiserit, & matrimoniũ fiat a parocho præsentibus duobus testibus, idque a parocho vxoris, an in dieb. vetitis matrimonium celebretur, contra. c. 10. sess. 24. an moneantur sponsi de confitẽdo & communicando ante matrimoniũ, d. c. 1. An sponsi benedicantur cũ missa integra, an secundum matrimoniũ benedicatur. An fiat matrimoniũ non habita fide de publicationib. factis in aliena parochia, quæ, si alter est alterius diœcesis sigillo Episcopi munita sit, An vagi admittantur ad matrimonium contrahendum, An celebretur matrimonium die vltima denuntiationum sine licentia; An matrimonium celebretur in ecclesia cum cotta & stola, An sponsi cohabitent ante benedictionem, contra d. c. 1. An aliqui coniugati sine sententia ecclesiæ diuisim habitent. cõtra. c. 3. de diuort. An matrimonia describãtur in libro, & qua forma. An decretum Conc. Trident. circa matrimonium, pluries in anno publicetur. An aliqui in gradu ꝓhibito matrimonium contraxerint. contra. cap. non debet. de consangu. An populus edoceatur, quæ sint impedimenta matrimonii, modeste tamen.

Circa missam, An parochus celebret vt tenetur, & idem de capellanis iuxta cõuentiones, vel obligationes. An diebus festiuis parochia relinquatur sine missa, An celebretur extra ecclesiã, vel

in

in oratoriis priuatis sine licentia episcopi, vel an exteri admittantur ad celebrandum sine eiusdem licentia, vel in ecclesia in cãtu, vel organo aliquod lasciuum admittatur. contra. c. 1. sess. 22. de obs. & euit.

An celebretur ante aurorã vel post meridiem, vel ante matutinum, an populus deuote missę assistat, iuxta d c. 1. An omittatur missa diei propter votiuam, nisi ex causa. contra. c. 2. de celeb. miss. An aliquis in missa non conficiat sacramentum. cõtra. c. de homine. eo. an aliquis celebret ad perdendum aliquem, quę grauissima sunt, vt habetur in tr. de missa. an aliquis celebret sine lumine aqua, vel in pane fermentato vase ligneo. contra. cap. fi. eo. An missa ꝓuideatur, & ante oretur, & post gratiæ agantur, & celebrantes semel saltẽ in hebdomada confitẽtur, & an lauẽt manus ante & post, An missa retardetur, vel anticipetur in gratiã alicuius cum populi incommodo. An ritus & cerimoniæ missalis noui seruentur, in quo fiat experiẽtia, & an cũ missali veteri celebretur, An celebretur cum orecchino in capite sine licentia episcopi, An vbi sunt plures missæ cum debito interuallo celebretur, & celebrantes se describant in libro ad hoc a parocho deputato, vt sciatur an quisque suo oneri satisfaciat. An celebrentur anniuersaria pro defunctis iuxta obligationes, & in prædictis latius videantur quæ dicam in Tomo de Sacramentis, & missa, maxime de missæ defectibus, an clericus cum cotta bene instructus missæ inseruiat.

Inquiratur etiam an parochus habeat clericum sibi inseruientem in diuinis, & Doctrina Christiana docenda. inxta c. vt quisque. de vit. & honest. cler. An curam per se exerceat. c. conquerente. c. quia nonnulli. de cler. non resid. & Bulla Pij V. 8. Iul. 1568. An admittat questuarios, concionatores, cõfessarios, sacerdotes ignotos sine licẽtia & approbatione ordinarij. An habeat quatuor libros, baptismi, confirmationis, matrimoniorũ, & status animarum, bene confessos, An sit doctus vel imperitus in quo periculum fiat ac etiam de clericis, & sacerdotibus ibi degentibus. An in parochia insigni habeat lectio Theologiæ. c. 1. sess. 5. in Tr. Conc. An congregationes vicariæ habeantur semel in mense, & parochiæ semel in hebdomada, vbi agatur de sacramentis, censuris, & casibus consciẽtiæ, & an illis intersint omnes personę ecclesiasticæ Vicariæ, & parochiæ; nec plures duobus ferculis ibi apponãtur, & in mensa sacra lectio habeatur, An aliquis sine licentia episcopi obsessos exorcizet. An habeat in ecclesia confraternitas sanctissimi Corporis Christi, Rosarij, sanctissimi Nominis Iesu, charitatis, Doctrinæ Christianæ, sin minus erigantur, & regulæ seruentur, An parochus fidelis & diligens sit in animarum cura, an visitet infirmos maxime in agone mortis, an egenis opem ferat iuxta facultates, an pretio peccatores sustineat. contra. c. nemo. cap. vt clericorum. § prælati. de sim. an corrigat errãtes & incorrigibiles episcopo denuntiet, an cum cottis & bireto choro, & processionib. intersit, an litteris operam det similiter cum illis, & hẽat cum illis, breuiarium, missale, Cathechismum, Concilium Tridentinum, constitutiones diæcesanas, prouinciales, indicem librorum prohibirorum, Sacerdotalem, Siluestrum, & Sũmam Nauarri, Sermones Granatæ, Voraginis, Pomerij, Diez, Biel, & huiusmodi, computum ecclesiasticum, Bibliam sacram, & huiusmodi, iuxta cuiusque captum, & facultates, admonitiones procuratis, Diez Instr. Tullij Cripoldi, Gasparis Loartes Iesuitæ, &c.

Inquiratur etiam an processiones habeãtur de more ecclesię, & an alię, & deuote in eis ꝓcedatur clerico crucem deferẽte cotta induto, clero similiter induto. & populo sequente, maribus a fęminis distinctis, cum litanijs hymnis, & precibus, Deum laudando, remoto strepitu, dissolutionibus, ramorum amputatione, commessationĩbus, & eodem ordine ad ecclesiam redeun-

redeundo. An ritus cathedralis & me tropolitanæ ecclesiæ seruetur in diuinis officijs, & sacramentis administrandis.

Visitatio ne ecclesię sine cura, & oratorij quæ obseruanda.

Quarto visitet ecclesias sine cura, & oratoria, c. episcopus. 10. q. 1. c. Romana. de censib. in 6. c. 8. sess. 21. in Tr. Conc. & Inquirat nomen & titulū ecclesiæ, & eius beneficij, quis eam fundauit, & quādo, & si de hoc habentur documenta legitima, si in fundatione affuit consensus episcopi, si libera, vel patronata, si in se habet aliquod onus vel aliquem censum persoluit, & an ei oner i satisfiat, requirat inuentarium bonorum ecclesię, requirat quis sit eius rector, & an legitime sit prouisus, An ecclesia egeat reparatione, & an reparari possit, vel egeat trāslatione, uel in ea aliquid prophane fiat. sess. 7. c. 8. in Tr. Concil. Inquirat etiam an ecclesia sit exempta, quam nihilominus visitare potest, sess. 7. c. 8. & sess. 24. c. 9. & c. 11. Inquirat etiam an ecclesia sit nullius diœcesis, quæ nihilominus est visitanda a proximiori episcopo. sess. 6. c. 4. sess. 7. c. 8. sess. 21. c. 8. & si dubiū existit quis sit vicinior Cōcilium prouinciale prouidebit. d. cap. sicut etiam visitare pōt personas exemptas. sess. 24. ca. 11. sess. 7. c. 14. c. 1. de priu. in 6. nisi tales exempti viuant in perpetua clausura. sess. 25. de reg. ca. 13. Et eo magis si personæ & ecclesiæ exemptæ sunt curatæ, quæ subsunt episcopo. c. per exēptionem. de priuil. in 6. sess. 25. de reg. c. 12. exemptio enim non liberat a visitatione circa animarum curam, & sacramentorum administrationem. d. c. per exemptionem. sess. 7. c. 8. sess. 21. c. 8. videat vero episcopus titulum exēptionis quem exempti ostendere tenētur, cum iure communi omnes ecclesiæ & psonæ dięcesis episcopo subsint. c. omnes. 16. q. 1. cap. cum personæ. de priu. in 6. c. cum venerabilis. de except. & ratione delicti, & rei possit quis cōueniri ab ordinario. c. volētes. de priu. in 6. ita vt etiam possit punire claustrales delinquentes, si post tempus præfinitum superiori ab episcopo, non puniātur. clem. frequens. de exc. prælat. ex Conc. Later. sess. 10. sess. 25. c. 14. etiam si sint familiares Cardinalium, prothonotarij, acolyti, comites palatini, capellani regij etiam, ij enim relationem suorum beneficiorū possūt ab ordinario conueniri. ca. cum capellæ. de priu. sess. 6. c. 3. sess. 24. c. 11. Vnde si prędicti priuilegio & exemptione abutātur ijs non prosunt in aliorum scandalum. arg. l. potioris. C. de off. rect. prou. Inquirat etiam an ecclesia ipsa sit cōmendata, quæ etiam non curata ab episcopo est visitanda. sess. 21. c. 8. sess. 25. c. 10. & 20. & si sit parochialis videat an collata sit cōstituto in ætate. 25. annorū, & ordine sacerdotij. iuxta c. licet canon. de el. in 6. gl. in c. ei cui. de el. in 6. in quo solus papa dispensat. c. permittimus. de æt. & qual. in 6. gl. in cle. 1. de off. vic. vt etiam non licet habere plures curatas commendatas. c. cum iniūctis. de el. c. de multa. de præb. sess. 7. c. 2. sess. 24. c. 17. Vnde visitabit eam ita ac parochialis esset, & eadem inquiret q̄ de parocho sunt dicta. sess. 21. c. 8. & si ibi viget regularis obseruantia, superiores episcopus monebit, vt iuxta eorū instituta viuant, qui si intra sex mēses non paruerint, episcopus visitabit & corriget. d. c. 8. Videbit etiam ne a commendatario mutetur status ecclesiæ, vel cultus diuinus minuatur, q̄ facere nō potest. Abbas in c. querelam. de ele. alias episcopus prouidebit. d. c. 8. sess. 21. Vnde & cōmendatarius professionē fidei emittere tenet̄ iuxta sess. 25. c. 2. & hæ ecclesiæ cum dignitate a solo papa in commendam conceduntur, & de eorum titulo prouidetur. vt d. Abb. in c. si constiterit. de accus. episcopus enim solum ad sex menses cōmendare potest ecclesiam si id facit intra terminum semestris sibi spectātis, vt not. in c. nemo deinceps. de el. in 6. potest tamen ibi vicarium ponere. sess. 24. cap. 8. dum vacat, & cum ecclesia in commendam confertur vocandi sunt patroni & alij quorum interest. glos. in d. c. nemo. verbo. commendare. Inquirat etiā an ecclesia sit vnita perpetuo

petuo alteri ecclesię,& examinet vniones factas ab annis 40. & si per obreptionē factas cognouerit, vel surreptionē irritas declaret,beneficia separādo & eo magis si post cōcessę nōdū plenū sunt sortitę effectū,quę examinādę sūt coram ordinario, vocatis ijs quorū interest,& si absq; legitimis causis factæ sunt,per surreptionē factę ꝑsumantur nisi aliter papa declaret.cap.6.sess.7.in in Trid.Conc.causę vero rationabiles sunt temporis qualitas.c.temporis.16. q.1.c.monasteriū.de relig.dom.2.duarum ecclesiarū vicinitas.c.cum tpe,de arbit.3.paupertas.c.vnio.10.q.4. 4.religionis deformitas ob dissolutionem clericorū vel monachorum.c.cū in singulis.de stat.mon.c.relatū.ne cler.vel mon. aut eorum destitutio vel desolatio.c.monasterium.de relig dom.licet id sit magis qualitas temporū, quæ tamen causæ reducūtur ad duas.s.si euidens sit necessitas vel vtilitas,vt si duæ ecclesiæ sunt pauperes, quæ ad victum duarum non sufficiūt.d.c.vnio.c.postquam.16.quæst.1.cle.ne in agro. §. ad hæc.de stat. mon. dicitur vero ecclesia pauper quæ non potest aliquem sufficienter, & honeste alere, & hospites recipere ac pauperes, vt d.gloss.in ca. clericus.21.quæst.1. attenta qualitate personarum & loci, vt ibi d. Vel si ecclesia sit destructa ob hostium incursum,vel populi decrementū, vel quando ecclesiæ sunt vicinæ, & pauci sunt ibi,quia populus mortuus est,Vtilitas quando ob tenuitatem redituum non inueniūtur idonei ad seruiendum illi beneficio;vel ob alias causas,q̄ tendūt ad vtilitatem ecclesiarum,& non personarum,vt dicit Perus. in tractatu de vnione.cap.3.vnde vnio facta sine causa nulla est.Abbas in capit.sicut vnire, de excess.prælatorum.Rota decis.1.eodem in nouis, si vero est facta ex causa,sed falsa seruata tamen solennitate, & forma,tenet, sed venit reuocanda, Rota ibid. & decis. 2. de rebus eccles. in antiquis, requiritur etiam in vnione aliquis tractatus, licet non tantus vt in alienatione, si fiat vnio tamen eiusdem diœcesis,secus si alienę,dicta decis. 1. tractatus vero in alienatione facienda debet fieri per capitulum, vel collegium causa vtilitatis, vel necessitatis, quia sic expediat bono ecclesiæ,vt aliqua res alienetur, & postea subsequi debet omnium consensus, & sufficit vnus tractatus, vt dicit Abbas in cap.tua,de his quæ fiunt,vnde in vnione requiritur primo, consensus capituli, Rota decis. tertia, de rebus ecclesiæ. in antiquis, & si illi de capitulo nolunt consentire sine iusta causa illis inuitis fieri potest, sed si sub est iusta causa contradicendi vnius contradictio vitiat, vt dicit Zabarell. in capit. final. de rebus ecclesiæ. secūdo requiritur, quòd omnes ij quorum interest vocentur coram eo qui vnionem facit, ex Concilio Trident. sessione septima,capit.sexto, licet papa ad id non teneatur; requiritur etiam consensus patroni laici de honestate, non tamen de necessitate, qui tamen potest contradicere vbi sine causa fieret vnio, vt dicit Abbas in capitu.vnico, vt ecclesiastica beneficia, & etiam consensus prælati inferioris ad quem spectat ius conferendi ecclesiam, quæ vnitur, & eius capituli, vel collegij, & si ecclesia est exempta consensus illius, cui subest, & capituli, vel collegij illius, & etiam canonicorum ecclesiæ cathedralis, & si vnitur ecclesia collegiata requiritur consensus collegij, & alij etiam sunt citandi quorum interest, rector tamen cui fit vnio non vocatur, quia ei non fit præiuditium, plebs etiam non est vocanda, cum sit imperita & sepe laboret cōtra proprium commodum, vt & mulieres, & si fit vnio ecclesiarum duarum diœcesum vtriusque Rector est vocandus; Videat etiam Episcopus quis vniuerit Ecclesias 3. Papa enim absolute potest omnes ecclesias vnire, & probabile etiam est de Legato, vt dicit Abbas in capit.final. de confirm.vtili, Patriarchæ etiam & primates in propriis ecclesijs,& sibi subiectis possunt vnire,& et

Archiepiscopi,& episcopi, quo ad inferiores ecclesias in perpetuũ tñ,& nõ ad vitã: Papa tñ sine causa potest vnire,illi vero non possunt,alij vero prçlati inferiores vnire nõ possunt ecclesias sibi subiectas, nisi id ius præscripserint, capitulum ẽt sede vacante põt vnire dummodo non præiudicetur ecclesię cathedrali; Vicarius tñ episcopi id facere non põt, non potest etiã eṗs vnire ecclesias vni⁹ dięcesis alteri sess. 14. c.9. nec parochiales locis prohibitis in c.13.sess.24. potest etiam eṗs vnire beneficium deuolutũ ad Papam ob eius negligentiam, vt d.Abb.in c.sicut vnire de exc. præl. nõ tñ beneficiũ qđ Papa sibi reseruauit, nisi expectans renuntiet iuri suo, qđ tñ intelligitur in preiuditium ipsius, alias.n.põt vnire, sess.21.c.5. si vero ecclesia sit exempta recurrendũ est ad Papam, qđ intelligitur quando subest immediate Papę, si enim alij pleno iure,sufficit eius consensus, & potest etiã vnire ecclesiam non exemptã,loco exempto. Clem.si. de reb.ecclesiæ; videat etiam eṗs qũo vnio sit facta, quinque.n.modis fit,primo vt spiritualia tñ communicentur, vt quia in vna oretur pro alio defuncto,quæ vnio sine papa,& episcopo fieri potest.2.cũ vna ecclesia alteri subijcitur in temporalib.& spiritualib.c.cũ dilectus .ꝙ metus causa, quo casu vna dr̃ mater,altera filia, & filia sortiť priuilegiũ matris. 3. cum neutra subijcitur alteri, sed quælibet ĩ suo statu maner, Prælatus tamen vnius erit prælatus vtriusq;, & ab omnibus cõiter eligetur.4.vt vnum sit collegiũ vtriusque quo ad spiritualia,& temporalia,ita ꝙ qui est canonicus in vna sit canonicus in altera.5. vt altera cathedralis erigatur, ita vt episcopus duarum sit prælatus,& hic proprie loquimur de secundo modo, & hunc examinabit episcopus in visitatione iuxta superius dicta, vt late probat post alios Rochus Veronen.trac.de visitatione,verb.vnionis.

Videat etiam episcopus an ecclesia sit patronata,& primo examinet ius patronatus, an legitime sit constitutus.s. ex fundatione ecclesiæ,constructione vel dotatione, & an authẽticum documentum illius existat, quod patronus ostendere tenetur etiam si per longissimum tempus ius præsentandi possederit,& eo magis quando prçsumitur vsurpatio,tunc.n.prçter reliqua requiritur etiam cõtinuata præsentatio per 50.annos,quæ autẽticis scripturis probetur, & item videat an aliqui patronatus in beneficijs tam secularib. quã regularibus,vel parochialib.aut dignitatib.in cathedrali vel collegiata sint, quæ exceptis patronatib. super cathedralibus ecclesijs competẽtibus, & ijs quæ ad Imperatorem,Reges, & Principes habentes iura Imperij pertinẽt, vel ad studia generalia cum quasi sua possessione irrita esse intelligantur; videat etiam an aliquæ vniones beneficiorum factæ sint patronatibus, quæ si nondum sortitę sunt effectum simul cum vnionibus ipsis per subreptionẽ obtentæ intelligantur, at quæ a quadraginta annis citra factæ effectũ sunt sortitæ ab ordinario examinentur, & si per surreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint irritæ declarentur, & beneficia separentur,& alijs conferantur, & similiter patronatus in ecclesijs, & dignitatibus etiã antea liberis facti,& in futurum fiendi a quadraginta annis citra diligenter examinentur, & si non reperiantur ob maxime euidentem ecclesiæ, aut beneficij necessitatem constituti, in totum reuocentur, etiam ob augmentum dotis facti,& patronis restituatur quod dederunt, beneficijs in libertatem restitutis,cap.nono,sessione vigesimaquinta in Trident.Concilio, videat etiam an patronus vsurpet bona ecclesiæ, vel impediat ne perueniant ad eos, ad quos pertinent, is enim ligatur excõicatione papali, nec potest absolui nisi facta restitutione, & priuatus est ipso iure,iure patronatus,sess.25.capit.11. videat etiam an aliquod onus impositum sit ipsi ecclesiæ patronatæ, & à quo tempore, cum patronus nil percipere possit, nisi id sibi reseruauerit

in

in fundatione, vt notatur in capit. nobis, de iur. patron. nisi in necessitate sit constitutus, vt ibi notatur, videat etiã quòt patroni numero sint, & quomodo præsentent, si enim sit vnus non potest seipsum præsentare. capit. per vestras eodem; videatur etiam quasi possessio iuris præsentandi, & si ecclesia est curata, & ius patronatus spectat ad ecclesiasticos, tunc præsentabitur, quem patronus inter digniores examinatos ab examinatoribus approbatos iudicabit, si institutio spectat ad episcopum, nam si ad inferiorem institutio spectat ex dignis digniorem eliget, & illum patronus præsentabit ei, ad quem institutio spectat, sessione vigesimaquarta, cap. octauo, §. cum vero, sed si laici erunt patroni præsentabunt patroni quem eligunt examinatum ab episcopo, & etiam si ad inferiores spectet institutio, ab episcopo tamen semper examinabitur, sessione vigesimaquinta, capitu. 9. §. quòd si ad inferiores, & si qui absque episcopi approbatione fuerint præsentati ad beneficia, & illa possederint, eos episcopus remouebit donec constet ad quem ius illud spectet, sessione decimaquarta, cap. 13. & poterit præterea episcopus repellere præsentatos à patronis si idonei non fuerint, sessione vigesimaquinta, c. 9. & quando ab inferiori institutio est facienda si præsentatus ab episcopo non sit examinatus irrita est institutio dicta, capit. 13. & sessione vigesimaquarta, capitu. 13. & quando ecclesia non est prouisa à patronis intra tempus quattuor mensium sine causa, Episcopus prouidebit, cap. cum propter, de iure patron. & semel instituti ab Episcopo ad præsentationem laicorum, non possunt inde remoueri sine licentia episcopi, cap. in Lateranensi, de præb. alias recipiens ecclesiam de manu laici, ipso iure illa priuatus est, cap. cum laicus, de iure patron. nisi laici pœnitentia ducti alium præsentauerint, quod tamẽ ecclesiasticis non licet, cap. præterea, cap. relatum, capit. cum laicis, eodem.

videat etiam ne ius patronatus, vel ecclesia patronata resignata sit aliqua cõditione adiecta, vel confidentia contra Bullam Pij Quinti, M.D.LXVII. incipientem: Officium credite, maxime si fiat coram ordinario; videat etiam diligenter Bullã institutionis, & onera quæ ecclesiæ patronatæ subire debent, & si egent reparatione, vt reficiantur, quæ si refici non possunt in matrices ecclesias ab episcopo transferri possunt. sessione 21. cap. 7. & alia in huiusmodi materia consideranda sunt, quæ late dixi supra in tractatu de iure patron. unde prædictis attentis, & diligenter consideratis; videat Episcopus an ecclesiæ sine cura legitime sint institutæ, an eius authoritate fundatæ, at onera ibi imposita executioni mandentur, an eorum bona vsurpentur vel ne, an munda custodiãtur, & bene clausa cum ostio, claue, & pessulo bene firmis, an ibi celebretur diebus solemnibus, vel dum concio in parochiali habetur, quòd & de oratorijs priuatis intelligi debet in quibus sine licentia episcopi celebrari non potest, & si ibi non celebratur adhuc ab Episcopo sunt visitanda, vt videat quomodo custodiantur, vt supra est dictum; & videatur vlterius, an ibi sint calices planetę, & cæt. de quibus supra titu. de ecclesijs est actum.

Quinto, visitet monasteria casibus quibus potest, de quo actum est supra, & videat an ibi adsint qui sacram scripturam interpretentur, quam lectionem in suis monasterijs habere tenẽtur, vel sacrorum canonum, alias ab episcopo ad id cogi possunt. cap. 1. sessione 5. in Trident. Concil. An prædicent in alienis ecclesijs sine episcopi approbatione, & in proprijs sine eius benedictione, contra ca. 2. eadem sessione. An vbi cura animarum exercetur sit definitus certus numerus regularium curam exercentium, iuxta Bullam Pij Quinti, Calend. Nouemb. 1567. & an bonum sit ibi constituere vicarios perpetuos, quòd episcopus facere potest, sessione septima, capit. 7.

3 in Visitatione monasteriorum virorum, quæ obseruanda.

F 2 & an

& an ibi cura animarum laudabiliter exerceatur vt debet, iuxta ca. 11. sess. 25. & dicta supra de visitatione parochialium, & si quid deest de his quæ ibi tradūtur, episcopus mandet prouideri. dicto cap. vndecimo, Et maxime an ibi prædicetur, iuxta ibid. dicta, alias episcopus prouidebit cum cōgrua portione assignanda alicui qui id onus præstet. dicto cap. 2. sessione quinta in Trident. Conc. & sess. 24. capit. 4. & corriget prędicantes etiam errores vel scandala. sessione 5. capit. 2. de Ref. Videat etiam an aliquis audiat confessiones secularium etiam clericorum ab episcopo non approbatus. contra. Concil. Trident. sess. 23. c. 15. & an absoluant a casibus Episcopo reseruatis sine epi approbatione contra litteras congregationis de mandato etiā papæ emanatas. An etiam ijdem seruent interdicta & censuras alias ab epo emanatas, & eas populo enuntient vt debent. sess. 25. c. 12. de reg. An obseruetur decretū Conc. Trid. sess. 22. de obs. & euit. & sess. 25. c. 11. de regul. de euitandis in missæ celebratione, & nō admittēdis lasciuis in sono & cantu. An mulieres admittantur intra septa claustri. contra Bullam Pij V. 24. Oct. 1566 An accedant ad publicas processiones etiam exempti, nisi viuāt in perpetua clausura, & ordinem ab episcopo statutum ad tollendas controuersias in ijs, & funeralib. obseruent, vt tenētur sess. 25. c. 13. de reg. an celebrent in oratorijs priuatis ab episcopo non approbatis, & an admittant peregrinos sacerdotes sine licentia episcopi, contra d. decr. de euit & sess. 23. c. 13. An celebrēt in diœcesi vbi habent monasteria dum in parochia concio habetur. sess. 5. c. 2. sess. 24. c. 4. ꝙ hortādo dicitur, cum ad id cogi non possint, nisi eps ipse prędicet. cl. dudum. de sepult. An aliquis admittaē ad ordines sacros sine attestatione authentica, ꝙ in religione professionem emiserit, cōtra const. Pij V. 75. Romanus pontifex. An monasteriū sibi elegerit conseruatorem cuius nomen in curia episcopali descriptū sit, ex constit. Greg. XIII. aliter episcopus pro miserabilib. personis cōtra eos ad se recurrētibus cognoscet & definiet, sess. 7. cap. 14. An superior monitus ab episcopo vt puniat regularem qui extra claustra publice deliquit, paruerit, aliter elapsis sex mensibus episcopus eum puniet. sess. 7. cap. 14. de regul. qui & punire potest degentem extra claustra etiam ex causa honesta, & de licentia superiorum, nō tamen sub eorum obedientia. sess. 6. ca 3. & qui extra monasteria recedentes etiam prætextu suos superiores adeundi absq; eorum scripto reperti fuerint, tanquā desertores sui instituti puniuntur. sessione 25. capit. 4. de Regul. & eo magis si habitū suæ religionis deseruisse cognoscantur, & si quis a papa vel superiore licentiam obtinuit sub alio habitu manendi extra monasterium, secundo mense post ingressum diœcesis id ostendere Episcopo debet, aliter vt apostata punietur, & si quis texit causam deponēdi habitum, quia per vim metum, vel ante ætatem debitam se ingressum dicat, non est audiendus, nisi intra quinquennium a die professionis, intra quòd tempus causas egressus coram suo superiore, & episcopo deducat, & si ante habitum dimiserit, ad monasterium redire cogendus est, & vt apostata puniendus. sessione 25. capit. 19. de regular. An noua monasteria virorum vel mulierum intra diœcesim sine episcopi licentia ædificentur. sessione 25. capit. 3. de regul. An monasterium habeat suos ordinarios Visitatores, vel subsit generalibus capitulis, & ad congregationes conueniat, aliter enim episcopo in omnibus suberit. sessione vigesimaquinta, c. octauo, de reg. Videat etiam an monasterium immediate sit sub protectione Sedis Apostolicæ, & non sub capitulis generalibus, vel episcopis, episcopus enim supplere potest defectus priorum, vel Abbatum, qui de triennio in triennium non fecerint in regnis, & prouincijs capitula. capitu. in singulis. de

stat.

stat.mon.conuocans eos pro huiusmo di cōgregationib.faciendis. d.c.videat etiam si superior non reuocet monachum vagabundum,ipse enim eum reuocare poterit.c.ne religiosi. de regu. Abb.in c.quanto.de off.ord.sic videat si debita regulæ obseruātia non seruetur,episcopus enim iubebit,vt eā assumant secundum regulæ statuta,& si intra 6.menses superiores monitii nō visitauerint, episcopus eos visitare & corrigere poterit iuxta eorum institu ta,sess.25. c.8. videat etiam an nouitij qui ante professionem ad seculum reuertunt,receperint omnia bona sua a monasteriis, alias episcopus eos ad id coget.sess.25.cap.16. Videat etiam an superior non fecerit monachum vagabundum omnia renuntiare in manib. eius,sic enim episcopus supplebit.cap. quanto.de off ord.Videat etiam an parochialis ecclesia pleno iure spectans ad Abbatem & conuentum collata sit infra sex menses, alias episcopus eam conferet regulari si ita est consuetum dari,vel seculari si ita,& si est exempta conferet authoritate apostolica. ca.2. de conc.preb.cl.quia regulares.de sup pl.negl. & sess.25. c.21. & si est curata, videat eius fundationem, & de institutione curam exercentis,modo regiminis eius,vt cap.sess.25. cap.11. Et si capellanus est monachus ꝙ obseruet vota suæ religionis.cle.1. de cel. & etiam habeat secum alium monachum sociū cap.1.c.quòd Dei.de stat.mon. qui tamen monachus ibi non debet poni vt curam exercear, nisi in defectum clericorum secularium,vt d.Abb. in c.1.de cap.monac. aduertendo tamen ꝙ non oēs parochiales ecclesiæ regulariū sub sunt episcopo,exēpti.n.ab eo sunt & visitatione parochi cluniacēsium, & aliorum Abbatum, & generalium sedē ordinariam principa.ē,vel iurisdictionem episcopalem in parochos,& parochianos habentium,vel exercentium. sess.25.c.11. Videat etiam an parochi regularium accedant ad sinodum, ob populū qui epo subest,& an exerceant curam animarum populi epo cōmissi sine eius licentia, cui ēt capellano per monachos præsentato, & ab epo instituto dabitur portio cōgrua ex fructib. ecclesię arbitrio epi.Conc.Tr.sess.7.c. 7.& sess.25.c.16. qui etiā inde non pōt remoueri per Abbatem sine causa legitima,vt si dilapidet bona ecclesiæ, vel viuat incontinenter,quia tunc Abbas eū poterit remouere de consilio frum cum epi consensu.c.1.de ca.mon.in 6. & is si delinquat ab episcopo puniri poterit & ecclesia priuari.c.postulasti. de for.compet.Videat etiam an aliqui regulares extra monasterium degant, quia ratione contractus & delicti possunt ab ordinario conueniri & puniri. c.1.de priu.in 6.c.quamquam.de censib.in 6.Conc.Trid.sess.7.cap.14.& maxime si cū miserabilibus personis contraxerint.d.c.1.& d. c. 14. sexto tenor priuilegiorum regularium diligenter debet attendi ad vidēdum in quo subsint episcopo, & in quo non c.recepimus.de priu.c.si papa.eo.in 6.An regulares seruēt dies festos ab episcopo statutos,& censuras.sess.25.cap.12.vel an admittant mulieres intra claustra cōtra Bullam Pij V.1566. Greg.28.& an emiserint tria vota si viuunt sub obedientia voluntaria, ex Bulla Pij V. 15. Cal.Decemb.1568.f.306.

Quod si sit superior regularis, vel apostolicus visitator ꝗ regulares visitet, eos in oībus uisitabit, & præter supradicta inquirat an disciplina regularis seruetur,& iuxta regulā viuant, & maxime circa obedientiam, paupertatē, & castitatē,& si quę ibi sunt peculiaria vota,& an item circa victū, vestitū, & cōem vitam seruetur ꝙ regula præcipit.c.1.sess.25.de reg.An aliquis possideat bona immobilia vel mobilia vt ꝓpria,vel ēt noie cōuentus,ēt in monasterijs mulierū,& an oē id statim superiori tradat,& an mobilia alicui cōcedant a superiore cōtra statū paupertatis quā sūt ꝓfessi. c.2.ea.sess. An capuccini vel minores de obseru. bona imobilia possideant, & an in alijs vbi id permittitur, is tantum numerus recipiatur ꝗ ex reditib.monasterij,vel cōsue-

tis eleemosinis possit sustentari, tā in virorum quam mulierū monasterijs. c.3.eod. An aliquis regularis sine licētia sui superioris subijciat se obseqo alicuius prælati vel principis, etiā prætextu lectionis, vel prædicationis, & an qui ad studia vniuersitatum mittūtur habitent in conuentibus, aliter ab episcopo contra eos est procedendū. c.4.eod. An abbates, & alij superiores eligantur per vota secreta. c.6. eod. An aliquis ibi sit professus ante 16. annū completum, & ante annum quam in probatione quis steterit. ca.15. eod. & an renuntiatio ante fiat, quæ inualida est, nisi de licentia Episcopi fiat ante duos menses, quā professio fiat, quæ tamen effectum non habeat, nisi professione secuta, & an finito nouitiatu, cogantur profiteri nouitij, excepta societate IESV, & an tempore nouitiatus aliquid a parētibus eis detur excepto victu & vestitu, cap. 16. ead sess. An abbates qui sunt ordinum capita, & alij superiores, episcopis non subiecti, sua monasteria visitēt, etiam si cōmendata existant. c.20. ead sess. An monasteria regularia solum regularibus bonis commendentur, & an habentes in commēdam monasteria, quę sunt ordinum capita, nisi eis de regulari successore sit prouisum, religionem illorum ordinum infra sex mēses professi sint, aliter commendæ ipso iure vacār. c.21. ead. sess. videat etiam an habitantes in communi sub obedientia voluntaria, quorum ha bitus a secularib. presbyteris est distinctus, tria vota emiserint, iuxta constitutionem Pij V. 15. Cal. Decembr. 1568. Inquirat etiam a prælatis de obedientia & reuerentia subditorū, & a subdit is de solertia prę latorum in corrig endis excessib. subditorum. Inquir at etiam an Abbas vel alius superior, legitime sit ingressus, & canonice confirmatus, vel an aliqua simonia in eorum electione, vel aliorū receptione sit cōmissa, iuxta dicta supra tract. de simonia, & de alijs inquirat de quibus agetur infra sub tracta. de regularibus.

Sexto, visitet monasteria monialiū, & videat an plures ibi recipiantur moniales, quā facultates monasterij, vel consuetæ eleemosinæ exigūt. c.3. sess. 25. de reg. An omnia habeant communia, & nil priuatim vel separatim possideant etiā nomine conuentus, sed omnia communicētur. c.2. ibid. præfecta tamen poterit pro sua prudētia nil pati sinere eas quarum contemplatione ea bona ad monasterium peruenerūt. An omnes die ac nocte horis canonicis intersint ac sacris officijs, pie ac deuote, illis exceptis, quas ex causa pręfecta excusandas existimarit. An in mensa legatur liber spiritualis ab episcopo approbatus, & diebus festiuis, etiā regulæ aliqua pars. An omnes semel in mense confiteantur, & sacram communionem accipiāt, oblato eis ter in anno præter ordinarium, alio confessore, sess. ead. c.10. & an illis pie prędicetur, & die qua cōmunicarint ab omni collocutione abstineant. An aliquis audiat confessiones earum a superiore non probatus, idq; extra sepra monasterij, quæ nisi ex graui causa ingredi non potest, & de licentia episcopi, nec ibi pernoctare etiam in forasterijs nisi cum alicui moniali mors imminer. An admittatur ad celebrādum in ecclesia aliquis ab episcopo nō probatus, vel a superiori si monasterium regularib. subditum est; & an sanctissima Eucharistia custodiat in altari maiori extra septa monasterij, d.c.10. An aliqua monialis cum aliquo loquatur sine licentia ab eo ab episcopo accepta, nisi mater vel soror sit, & tunc cū alijs sermo est habēdus, nisi pater vel frater sit, præsēs sit aliqua monialis ætate & moribus grauis a pręfecta ad id deputata; An aliquis etiam clericus, vel fœmina accedat ad monasteria monialium docendæ musicæ causa, vel alterius artis. An aliqua monialis scribat ad aliquem secreto sine eo quod pręfecta prius literas legerit, nisi ad superiorem monasterij pro eius bono, vel sine eiusdem licentia munera mittat vel accipiat. An vbi ædes vicinorū in

34 In Visitatione monialium, quæ obseruanda.

in monasteria inspiciunt altius parietes tollantur, An aliquis ingrediatur septa monasterij sine episcopi licentia sess.25.c.5.& Bulla Greg.XIII.incip. vbi gratia.1575.vbi absolutionem excõmunicationis sibi reseruat, licentia vero non debet cõcedi nisi ex causis necessarijs & monasterio vtilibus, sine quo nec episcopus ingredi potest, ea vero licentia non est concedenda nisi personis necessariis monasterio ut medicis, & huiusmodi, & quæ etiam sint morum probatorũ, quæ licentia quotannis renouetur, & in ea personæ illæ quæ igredi opus est noĩatim describantur, sic tamẽ vt quæ officia moniales intus præstare possunt, ad ea exequenda viros vel mulieres non introducãt, & præfecta eos ibi morari non sinat vltra quam necessitas poscat, qui bus tamen ibi pernoctare oĩno prohibeẽ, nisi confessori cum aliqua morti est proxima, modo tamẽ supra narrato, vel medico in casu necessitatis. Et cum etiam eligenda est præfecta superior septa ingredi non debet, sed manere ad fenestras collocutionis ibi suffragia occulta accepturus.sess.25.c.7.q̃ tamen non eligatur minor 40. annis, d.Cõc. nisi necessitas vrgeat & habeat duas ex tribus partib. suffragiorum, Vicariam tamen & alias dimidiam partẽ habere sat est; An ianua monasterij die vna claue, & nocte duabus claudatur, & sine licẽtia præfectæ aperiatur, & an ad fenestrellas collocutionis ferrei cancelli apponantur, & intus lamina ferrea foraminibus distincta, & an ibi sit ostium quo monialis ecclesiam exteriorem ingredi possit, quòd omnino vetitum est, vt & è ianua clausuræ monasterij transire ad aperiendam vel claudẽdam ianuam vlteriorẽ qua aditus est ad rotas, cũ illa ianua sit extra clausuram, vt declarauit Gregor. XIII.3.Calẽ.Ian.1572. An virgines sacræ post sacrum habitum sumptum è septis monasterij egrediantur præterquam causa incendij, lepræ, vel pestis, vel nisi ante professionẽ egredi velint, alias excommunicationem incurrũt ex Bulla Pij V.Cal Feb.1569. quæ licẽtia ab episcopo tãtum conceditur, An vbi reditus, vel consuetæ eleemosinæ cum laboribus sufficiunt ad alẽdas moniales, etiam conuersę egrediantur ad quæstuandum. contra Bul.Greg XIII. 3.Cal.Iun.1572.& vbi non sufficit, an quę mittuntur ad quæstuandũ seruẽt conditiones litterarum congregationis.4.Id.Febr.1573.videlicet, vt solum emittatur donec ad eum numerũ moniales redigantur, quæ ex prædictis ali possit, vt non plures octo emittantur, vt binæ saltem incedãt quæ nunquam disiungantur, vt sint saltem 40. annorum & vitæ probatæ, vt non exeãt extra ciuitatem, & oppida vbi monasteria habent, nisi episcopo & superiori secus videatur. Vt extra monasterium non pernoctent, nisi de episcopi licentia quo casu simul semper dormiant, Vnde de cętero is tãtum numerus est accipiendus qui ibi, vt supra ali possit. sess.25.c.3. nisi ingrediens dotem assignet qua alatur, quæ tamen minui potest, vbi laboribus victus quæritur, An monasteria extra męnia vrbis, vel oppidi constituta sine periculo manere nõ possunt quæ intra illa reducuntur. sess.25.c.5. An antequam puella in capitulo recipiatur consensus episcopi, vel superioris regularis præcedat, quę etiam nõ est ab Episcopo admittenda nisi post annum quo suum animũ præfectæ & monialibus aperuerit, vt interim ipsa labores & instituta monasterij cognoscat, & moniales eius voluntatem, quo etiam tempore par est, vt confessor monasterii illam cõfiteatur frequenter, & ei sacramentũ communionis ministret eam instruens de votis religionis & laboribus monasterij, ne vnquam conqueri possit, nec tunc recipiaĩ, nisi ex trib. duas suffragiorũ partes habeat, & cum recipitur in librum referatur eius nomen, tum tempus etiam quo habitũ suscipiet, & pro fessionem emittet, & interim intra septa non admittatur, interim omni vano habitu demisso ostendens se seculi vanitatibus renuntiare, quæ puella

non prius admittatur ad habitum suscipiendum sacrum, quam episcopus vel alius eius mandato illius voluntatum explorarit mores item & ętatem. sess. 25. c. 17. & q 12. annis minor non sit, & illum habitum non induatur, nisi post sex menses, quā ad capitulū est recepta, nisi episcopo aliud videatur, & si ante habitum non est confirmata, confirmetur omnino, & in susceptione habitus nomen sanctę alicuius ei imponatur, & q examinabunt puellam, moneant eius parentes, & alios ad quos pertinet excommunicationis latæ contra cogentes aliquas suscipere habitum sacrum vel religionē profiteri. sess. 25. c. 18. & probationis tēpore nil puellæ detur præter victum, & vestitum. sess. 25. cap. 16. dos tamen in aliquo loco tuto reponatur, vt facta professione monasterium statim illam habere possit, quæ dos a præfecta monasterio conseruetur, nisi æris alieni soluendi necessitas vrgeat, quòd tamen cum episcopi licentia fiat, In quo habitu suscipiēdo nulla pompa adhibeatur, sed a propinquis in exteriorē ecclesiam ducta, a monialibus intra septa introducatur, prius tamen in ecclesia Missa audita, & sacra communione sumpta, & a superiore monasterij, vel confessore habitu sacro induta, ac pio sermone ad id opus sancte peragendum accensa. An nouitiæ cum sola magistra earum versentur loco a monialibus separato, a qua in timore Dei & institutis monasterijs erudiātur. An aliqua recipiatur ad professionem ante decimumsextum annum expletum. contra, cap. 15. sess. 25. cum professio ante sit nulla. dicto c. & mense ante episcopus moneatur, vt exploret eius voluntatem, & de eius progressu in instituto monastico, & officio recitando, ac huiusmodi, quòd seorsum a monialibus fiat; & nulla monialis sit quæ stato tempore professionem non emittat etiam si sit conuersa, vel habitu dimisso, si non est professura, domum reuertatur, ex Bulla Gregorij XIII. 3. Calend. Ian. 1572. & nulla obligatio vel bonorum virginis renuntiatio nisi infra duos menses ante professionem, & cū episcopi scripta facultate fieri possit, quę non facta professione effectum tamen nō sortiatur. c. 16. sess. 25. An moniales habeant speculos vnguenta, vatellos, & huiusmodi vana, vel habitu seculari etiā animi relaxandi causa induantur, vel in imagunculis fucatis formandis tēpus proterant; An custodiæ causa accipiāt gemmas vel vestes, nisi de episcopi licentia, An præfecta cum vicaria terin anno cellas lectos libros monialiū visitet, & quòd earum statui non conueniat auferant; An præfecta reuideat libros eius quæ pro monasterio expendit, & singulis quibusq; tribus mensibus accepti & dati rationes ad capitulum referat, & ad superiorem; An alienent bona monasterij permutenr, vel locent superiore inconsulto. An singulæ in vno lecto dormiant, & si domus angusta sit, tres saltem lecti in vno cubiculo ponantur vbi singulę dormiāt. An habeant nummos apud se, nisi officij causa, aliter vt proprietariæ puniātur, An moniales se dedant orationi lectioni sacrorum & piorum librorum, ambagibus, & inutilibus rebus omissis; An monasteria vbi puellæ consueuerunt recipi educationis causa, id faciant sine episcopi & superioris licentia, q non cōcedatur nisi ob magnam monasterij egestatē, & interim nullæ moniales vestiātur, donec ad eum numerum redactū sit, vt moniales ex fructibus monasterij, & alijs de quib. supra ali possint, nisi aliud episcopo videatur, nec recipiātur, nisi honestis parentibus ortæ, nec minores decem, aut maiores quindecim annis, & ea summa pecunię, vt ali commode possint, quæ cum ad decimumquintū annum deuenerint, emittantur si sacrum habitum non induerint, nisi aliud episcopo videatur, & cum habitum volunt suscipere prius parentum habeatur consensus, & apud eos per mensem maneant; Dum vero in monasterio morantur laneas vestes induāt su-

fuscas, vel albas ab omni ornatu superfluo abstinentes, loco a monialibus separato cibum sumentes, & dormientes, præter eas quæ illarum curæ præpositæ sunt, & cum propinquis nõ loquantur, nisi supra relatis seruatis, & à monasterio nunquam exeant, aliàs non iterũ recipiantur, nisi episcopus id semel tantum concesserit. Circa moniales etiam inquiri poterunt, quæ supra de regularibus respectiue sunt dicta, & infra tract. de monialibus agetur.

35 in Visitatione Lectorũ, concionatorũ confessorũ, & præceptorum quæ obseruanda.

Septimo, visitet episcopus lectores, concionatores, præceptores grammaticæ, & confessores, & heremitas, &c. Lectores Teologiæ, vel sacræ scripturæ videat an legant in ecclesijs sine eius licentia, contra cap. primũ sess. 5. & an professionem emiserint iuxta Bullam Pij Quinti, incipien rem, in sacro sancta. anno 1564. & an diligenter munus suum exequantur, si cum charitate, zelo pietatis, & animarum salute proficiãt, vel an sub specie pietatis, impietas disseminetur, & si quid a vero alienum asserere comperti fuerint, inde amoueantur alio bono suffecto, & an seruẽt ea quæ de concionatore dicentur. An concionator sit approbatus ab episcopo si prædicat extra religionẽ. Si ibi an benedictus, & an prædicet errores, vel scandala contra ca. 2. sess. 5. An doceat populum dies festos seruare, & ea die omnino Dei seruitio omnibus curis depositis vacandum esse, ex Bulla Pij V. 6. Calen. Apr. 1566. abusus circa eorum dissolutionem maxime chorearum ludorum, & huiusmodi detestantes, An moneãt populum dominicis & festiuis dieb. parochiã accedere, vt ibi missam audiãt, & sacram concionẽ. sess. 24. c. 4. & sess. 22. decr. de obs. & abstineãt a circulatorũ histrionũ, & huiusmodi auditione. An patres & matres in familię eruditione instituant, An hortẽtur ad ieiunia seruanda. sess. 25. decr. de del cib. & ad opera pia exercenda frequentem cõfessionem, & cõionem, sess. 12. c. 8. sess. 25. c. 6. An in suis sermonibus prælatis ecclesiarum detrahant. contra cle. dudũ. de sepult. cl. religiosi. de priu. vel retrahant populũ ab ecclesia parochiali, vel decimarũ solutiõe, & hmõi. d. cl. & alia obseruẽt q̃ infra tr. de concionatorib. habentur. An preceptores grãmaticæ emittant professionẽ fidei ex Bulla Pij. V. 1564 & an bonis morib. prediti sint & an legant libros hereticos, vel suspectos, aut eos habeant, vel obscena pueris perlegant cõtra regulam. 7. indicis. An clericos bene instituant in cathechismo Romano, & pueros rudiméta fidei edoceãt, & eos ad ecclesiã adducant. An confessores sint ab ep̃o approbati iuxta c. 15. sess. 23. in Tr. Concil. & an obseruent ea q̃ dicta sunt sup. in sacro pęnitentię. & an a casibus ep̃o reseruatis absoluãt, & magis papę sine licentia, & an habeant scientiã sufficientem ad confessiones audiendas, vt norint differentiã inter mortale & veniale, casus excõicationum, & restitutionum, iustitiam contractuum, & hmõi. An heremitę approbati sint ab ordinario, & de eius licẽtia habitum sumpserint, an certo loco assignati, an bene viuant, & regulas seruent.

8 Visitet hospitalia, montes pietatis, confraternitates, & omnia loca pia, & quo ad hospitalia videat an sint publica vel priuata, & ad q̃ officium sint erecta, & an de episcopi consensu, si dãtur in titulum, & q̃so, vel si habẽt patronos qui pñtent, vel gubernatores q̃ illa regant, An eorũ bona iuxta institutum congrue dispẽsentur, vel an occupẽtur a patronis, vel alijs, sess. 22. c. 11. sess. 25. c. 8. si dẽtur in titulũ, an illa obtinẽtes legitime sint ingressi, vel si ad nutum sunt amouibiles, & an pij sint in suo opere exequendo, & oneri imposito satisfaciant. An singulis annis reddant rationem ordinario eorum administrationis. sess. 22. capit. 19. etiã si testator vel fundator id prohibuerit. An ibi hospitalitas actu exerceatur, iuxta institutum. sessione 25. cap. 8. etiam si sint commendata, vel in administrationem concessa. dicto cap. 8. & sessione 7. c. decimoquinto, alias si

36 in Visitatione hospitalium, montium, & confraternitatũ, quæ obseruanda.

moniti ab episcopo munus hospitalitatis obire cessarint, nõ solum eos coget ad id per censuras, sed etiam eos administratione priuabit atque ad restitutionem fructuum coget, & alios eorum loco substituat, si quid contra institutionem hospitalium perceperunt. sess. 25. c. 8. si tamen hospitalia ad certum peregrinorũ infirmorum, vel huiusmodi genus suscipiendũ fuerint instituta, & ibi non sint similes personæ, vel paucæ, fructus, & eleemosinæ collectæ in alium piũ vsum proximiorem institutioni, vel alium vsum piũ ab episcopo cum duobus de capitulo conuerti poterunt, nisi aliter in hunc euentum in institutione fuerit expressum. d. c. 8. non autem a gubernatorib. hospitalis. c. cum nõ ab homine. de iudic. nec administratio hospitaliũ vni vltra triennium committatur, nisi aliter in fundatione caueatur. d. c. 8. qui etiã gubernator iurare debet de bene gubernãdo ad instar tutoris, nec id munus detur, nisi tantum viris integris, & bene notis, nec minoribus 25 annis ad instar tutorum. vt not. in Cle. quia contingit. verbo. tutor. de relig. dom. qui & scientia idonei sint, diligentes, & pij in suo munere, & iurent se vtilia curaturos, & contraria vitaturos, & q. res & personas ibi existẽtes custodiẽt, & ad vsum miserabilium personarum iuxta hospitalis institutũ conuertent, & eorum ecclesias ac domos reficiẽt, nec permittant eorum bona vsurpari, & vsurpata reuocent, & de bonis suis inuentarium faciant, alias episcopus suppleat administratorum, vel titularium negligentiam. Clem. quia contingit. de relig. dom. & nullo modo eis cõdonet eos fructus quos cõtra hospitalium institutionem perceptos in foro consciẽ restituere tenẽtur. sess. 25. c. 8. & d. cl. & vbi aliqd debetur pauperibus vere pauperibus distribuantur, in quo eps curam adhibeat, an ita seruetur, nec eorum bona immobilia, vel mobilia pretiosa vendere, permutare, vel in emphiteusim concedatur nisi seruatis ijs quæ a canonibus præcipiuntur, episcopi desuper consensu accedente. ex Extrauag. Pauli II. de reb. eccl. non al. in extr. cõm. incip. ambitiosæ; in quo etiã papæ consensus requiritur, vt ibi dicitur, nisi vbi, quo ad id Bulla illa nõ est vsu recepta, tunc enim sufficit consensus ordinarij ex Cõc. prou. Med. 1. tit. quæ ad piorum loc. An mares ibi separati a mulieribus habitent. An sine licentia episcopi eleemosina ꝓ hospitalibus quæratur, qui videat an ibi reuera hospitalitas debita exerceatur & illas colligẽtes sint bonę famę, & certo pretio conducãtur, nullo vero modo certa pars eleemosinarum eis præstetur, nec sint è numero quæstorum à Trid. Conc. damnatorum, & q. eleemosinæ expendantur in vsum petitũ non alium. An infirmis ibi degentibus sacramenta ministrentur. cl. 2. §. fi. de relig. dom. An quærentes eleemosinas ꝓ ipsis, indulgentias publicent, portent priuilegia, reliquias, campanulas, concionentur contra. sess. 5. c. 2. sess. 21. c. 9. An confraternitates huiusmodi illicitæ fiant tractu temporis, cl. ad nostrã. de hęret. cl. 1. de Relig. dom. vt beguinorum, bizochorum, fraticellorum, & huiusmodi, quæ remouebit episcopus, non tamen collegium leprosorũ. vt d. Abb. in c. 2. de eccl. ædif. vnde sine licentia episcopi erigi non debent, vt supra est dictum. An habeãt aliqua statuta superstitiosa, quæ videãtur & tollantur. An ritus Romanæ Ecclesiæ in officijs diuinis obseruent. An regulas confraternitatis ab episcopo approbatas seruent, an adeãt ad publicas processiones, quo habitu & decẽtia, an in suo oratorio recitent diuina officia, & quo modo, an ibi celebretur dum concio habetur in parochiali, vel solennibus diebus. An cõgregationes habeãt & quid ibi tractetur, an commessationibus se dedant bona fraternitatis cõsummentes, vel in loco congregationis comedentes etiam de cibis ꝓprijs ibi collatis. An habeant bona, & eorũ inuentarium fecerint, & recte administrent, iurando, vt supra de hospitalib. est dictum, & ea non alienando vt ibi est

est dictum, an episcopo administratio nis rationem reddant quotannis. An congregationes incipiât ab oratione, & perficiant, An prædicêt vllo modo, & cętera obseruêt respectiue, quæ de hospitalibus sunt dicta.

An montes pietatis apostolica & publica authoritate sint erecta, An ibi aliquid exigatur, præter id quod est necessarium ad alendos ministros, an deponentes ibi pecunias aliquid exigant, nisi coacti a principe mutuarint, vt dixi in tr. de vsuris. c. de montibus pietatis. An habeantur libri in quibus pignora accepta describantur, ita vt in reddendis pignorib. nullus error, vel fraus contingere possit. Si pignora bene custodiuntur, & expectet congruo tempore dominus pignoris etiam termino elapso, vt id redimere possit, & si ei restituitur id quod pluris venditum fuit, si custodes vel æstimatores aliquã fraudem faciunt in custodiendo vel ęstimando; An sepe fiant congregationes, vbi tractetur de conseruatione ipsius montis, & an montes prædicti erigantur etiam in oppidis vbi fieri põt. An piorum locorum administratores eis aliquam pecuniam debeant, tunc enim illorum ministri esse nõ possunt, & an mutuent bona piorum locorum alicui præter institutum, An quæ pauperibus relicta sunt veris pauperib. distribuantur. An vbi sine interesse aliquid est mutuandum, vsura exigatur, & an administratores solliciti sint in exigendo, quod est mutuatũ. An alienent bona ipsorum non seruatis ijs de quibus supra de hospitalibus est dictum, An iurent se fideliter bona ipsorum administraturos, & an episcopo quotannis administrationis rationem reddant. sess. 22. capir. 19. An confecerint triplex inuẽtariũ bonorum ipsorum, quorum vnum apud ipsos, aliud apud Rectorem ecclesiæ, tertium in archiuio episcopali conseruetur. An describant legata cum eorum oneribus, quę successiue illis relinquuntur, & diligẽtes sint in eis exigendis, delatis ad episcopũ ijs qui soluere distulerint. An pie & ex charitate officium illud administrẽt, & sint bonæ existimationis, & curent vt vbi aliqui aluntur sumptibus piorum locorum, Officium B. V. vel Rosarium, aut coronã pro ijs qui bona reliquerunt pie recitent. An ordinata in cõgregationibus in librum referantur, & an legatorum cum oneribus exemplum ad Archiuium episcopale transmittant. An in lapide aliquo inscribatur fundatio loci pij, & ad quẽ vsum, vel quo tempore id actum sit, cõtinens. An legata relicta, vel fructus in alios vsus, quam est institutum sine episcopi concessu conuertantur, cum vltimas voluntates sine episcopi, & quandoque papæ licentia immutare non liceat. sess. 22. c. 6. 8. & sess. 25. cap. 4. & episcopus earum sit executor. d. c. & vbi eleemosinæ per capita & familias distribuuntur pauperibus tantum conferãtur, nisi ex testamẽto episcopo pateat etiam non egenis indistincte id dandum esse, quod ex verbis dignoscatur; si enim habeatur id relinqui in remediũ animæ vel amore Dei, & huiusmodi, erit legatum pium, & sic pauperib. tantum debebitur. glo. & Bart in l. si quis Titio. ff. de leg. 2. Abb. in ca. relatum. ε. de testam. & parochus præsens sit huiusmodi distributionib. qui illas in librum referat diemque qua distributę sunt cum duorum testium subscriptione, qui & in librum referat omnes qui in eius parochia tenẽtur ad eleemosinas erogandas, vel sint pia loca, vel vniuersitas, vel familiæ particulares, & curet vt oneri satisfiat, alias ad episcopum id referat. An eleemosinæ colligantur dandæ egenis qui præ verecũdia mendicare erubescunt, & eis dentur a parochis, vel pijs locis, & hęc omnibus supra dictis hospitalibus. s. confraternitatibus, &c. & alijs pijs operib. accommodari possunt.

37 In Visitatione populi, quæ obseruanda.

Nono episcopus visitet populum, & inquiratur an aliquis in populo sit hęreticus. c. ad abolendam. de hæret. qui scilicet male sentiat de articulis fidei, sacramentis, sacralibus. vel de sacra scriptura. c. hæresis. 24. q. 3. vel potesta-

an

te ecclesiæ, vel papæ, vel credit aliquã
hæresim, c. a recta. 24. q. 1. vel dicit vsu
ram non esse peccatum. cl. 1. de vsur. &
huiusmodi, an hæretici denuntiẽtur,
an quis versetur in partibus hæretico
rum sine licentia inquisitionis, an ha-
beat libros prohibitos in indice, an qs
sit suspectus de hæresi, vt adorans dæ-
mones, imagines baptizans, dæmones
consulens, vel inuocans, aut arrepti-
tios, vel in phiala inspiciens, c. hi qui.
26. q. 2. abutens sacramentis, exercens
sortilegia, diuinationes, supstitiones,
sapientes hæresim manifestam, c. accu
satus. de hær. in 6. perseuerans in excõ
municatione per annum. gl. in c. cõtin
git. de dol. sacras imagines frangens,
c. 2 §. fi. de off. ord. in 6. lamias exercẽs,
& huiusmodi, de quibus dixi cas. 2. in
casib. reseru similiter exercẽs astrolo-
giam iudiciariam, vt ibi habetur. An
aliqui magiam exerceant, vel supersti-
tiones, sortilegia, diuinationes, & va-
nas obseruationes, de quibus late di-
xi casu. 8. ibid. & prædictos puniat. c. 2.
de hær. in 6. an habeantur libri lasci-
uas res ex professo tractantes. An Do-
ctores professionem fidei emiserint,
ex Bulla Pij IIII. sacrosancta, 1564. &
idem de medicis, & an ijdem iurẽt de
non visitando infirmos post tertiam
diem, nisi confessi sint. iuxta Bullã Pij
V. super gregẽ. 1566. & an eis dent me
dicinas in pernitiem animæ contra. c.
cum infirmitas. de pœnit. & videantur
eorum libri, & aliorum etiam an quid
in eis prohibitum sit. sess. 7. de lib. dele
ctu. sess. 4 c. 1. c. insuper. & qui mali sũt
amoueãtur, & hñtes puniãtur. c. sãcta.
d. 15. cap. si qui. 5 q. 2. & Bulla Pij IIII.
Dominici gregis. 1564. & similiter visi
tẽtur omnes bibliothecæ, & videatur
si quid est prohibitum, & an imprimã
tur libri aliqui, sine licentia episcopi,
& inquisitoris. reg. 10. indicis sess. 4. de
edit. lib. cuius exemplum apud ipsum,
vel inquisitorem maneat, aut impres-
sorem. d. reg. 10. An aliqui abutantur
sacra scriptura ad scurrilia, quos eps
corriget, An laici prædicent contra c.
cum ex iniuncto. de hæret. sess. 24. c. 4.

aliter excommunicẽtur si non destite
rint. c. 2. §. 1. de hæret. in 6. An aliqui cõ
iuncti sint matrimonio in gradu pro-
hibito. cl. eos. de consang. vel non præ-
sente parocho. c. 1. sess. 24. qui separẽt.
cap. 5. ibid. vel contra statuta, ead. sess.
An causa spiritualis in laicum compro
mittatur contra. c. contingit. de arbit.
An adsint concubinarij qui excommu
nicentur. sess. 24. c. 8. an incestuosi, hu-
iusmodi graué pœnitẽtiã imponendo.
c. incestuosi. 35. q. 9. & similiter de pec
cantibus contra naturam. auth. vt non
luxurientur, & similiter adulteris, &
maxime si quis duas simul vxores ha-
buerit. c. 1. de off. ord. An vsurpent bo-
na ecclesiastica qui excõmunicati sunt
sess. 22. c. 11. si id faciunt potestate vsur
pata, secus si vt fures, similiter an reti-
neant decimas. contra. c. 1. de decim. q
excommunicantur, nec absoluantur,
nisi facta restitutione. c. 12. sess. 25. &
fructus non sunt exportandi, nisi prius
solutis decimis, vel præsente nuntio
exigentis. Io. And. in c. 2. de Decim. An
persoluãt legata pia. c. qui oblationes.
13. q. 2. & an notarij illa denuntient. an
aliqui sint apostatæ a fide. i. qui rece-
dunt ab omnibus articulis fidei; vt di-
cit D. Th. 2. 2. q. 12. art. 1. ad 3. vel scis-
matici, qui non ex errore intellectus,
sed per contumaciam voluntatis ab v-
nitate ecclesiæ recessere. c. 1. de schis-
mat. an vsurarij. c. quoniã. de vsur. an
mediatores in simonia. extr. si. de sim.
An blasphemi quibus pœnitẽtia impo-
natur. c. 1. &. de maled. An falsarii litte-
rarum apostolicarum. c. ad falsariorũ.
de crim. fals. An incẽdiarii. l. qui ædes,
ff. de incend. An opprimãt libertatem
ecclesiasticam. sess. 25. cap. 20. An ludis
prohibitis vacent. c. 1. de aleat. l. 1. ff. de
aleæ lusu. An in spectaculis vtantur ve
stibus religiosis. c. clericis. c. cũ ad de-
corem. de vit. & hon. cler. c. interroga-
sti. 27. dist. An duella exerceant vel ijs
opem dent, qui sunt excommunicati.
sess. 25. c. 19. vel torneamenta & artem
sagittariam. c. 1. de torneamẽtis. An in
ecclesia delinquant. cap. cum adeo. de
rescript. an frequentẽt monasteria, an

aliqui

aliquis crimen notorium cum scandalo commiserit. c.vas. de relig.dom.in extr.comm. An barattarias exerceant. §.quoque.14.quęs.4 an sint discordes quos concordare curet. c.studendum. 9.dist.c si primates.5 q.2. An bene veniant ad ecclesiam, & diuina audiant. cap.Ioannes. de homic. an ibi deuote stent, vel prope altare accedant dũ sacra fiunt cõtra. c.vt laici. de vit.vel ibi tempore diuinorum ambulent vel colloquãtur.contra Bullam Pij V. de qua supra in visit.eccles.est dictũ. An dies festos ab Ecclesia præceptos, vel ex voto loci colant, aut consuetudine generali, remotis mercatibus, & nundinis. c.1.de fer.per 24.horas, iuxta ritum loci, & remotis etiam choreis, comediarum recitatione hastiludijs, & huiusmodi, maxime die patroni, & tempore diuinorum. An missas diebus festiuis integre & deuote audiãt. c.missas. de cons.dist.1.& maxime in parochia, sess.22.de obs.& euit.etiam qui greges custodiunt. An seruent iuramenta. ca. licet. de iureiuran. in 6. An habeant statuta quæ sine peccato seruari non possunt quæ delenda sunt.capit.fin.de præscript.cap.nouit.de Iudic. An infantes exponantur, nec alantur a parentibus; sic enim tenentur restituere locis pijs expensa, si possunt, & illos alere.capit.1.de inf.expos.etiam si sint naturales tantum.ca cum haberet. de eo qui cogn. An caupones cibos vetitis diebus prohibitos aduenis vendãt, an obstetrices sciant formam baptismi, & an ab episcopo approbatę, an sĩt lęnones sacrilegi, & hmõi. Et circa laicos vlterius alia inquirat, de quib.sup. c.de potestate epi dictum est, posse certis casib. episcopum contra laicos procedere, cõtra eos procedendo cẽsuris si non resipuerint, & pęnas a canonib. taxatas eis in foro pęnitentiali imponendo, ꝙ solum ei contra laicos licet vt d.Cucch.tr.de visit.nu.54. si procedit in crimine nõ pertinẽte ad forum ecclesiasticũ cõtra laicos, nam in pertinẽte ad illud potest alijs remedijs vti, vt & iudices laici faciunt, citra tamen pœnam sanguinis, vel etiã mulctas pecuniarias si magis timentur.c.dilectus c.irrefragabili.§.fi. de off.ord.sess.4.de edit. eas tamen pauperibus, vel locis pijs applicando, nisi ipse pauper sit, vt not.in d.c.dilectus.

Et hæc de Visitatione Epi dixisse sufficiat, ꝙ ad formam visitandi pertinet.

Quod si sit Archiepiscopus, vbi causa probata in Concilio prouinc. habet visitare prouinciam, debet prius visitare propriam prouinciam, & vbi cæpit aliquam diœcesim prouincię visitare, ante eam finitam ad aliã diœcesim transire non potest, cum recedendo ab illa videatur illam perfecisse visitationẽ, vnde ad illam reuerti non potest, nisi tota prouincia visitata, & denuo sua diœcesi, & alia visitatione prouincię inchoata, nisi illius diœcesis omissæ, vel alicuius ecclesiæ eius necessitas, vel petitio diœcesani illius, vel cõsensus concurs suffraganeorum prouinciæ sic fieri postulẽt, vel maioris partis eorum, qui tamen suffraganei si malitiosè hũc consensum non præstent, papa Archiepo id postulãti concedat. c.Romana. §.1.de censib.in 6. sicut econtra comprouincialibus consentientibus non poterit episcopus diœcesis illius visitationẽ impedire.d.§.vbi gl.ver.requisitus. si tamẽ ex causa necessaria Archiepiscopus cęptã visitationem perficere non potuit, poterit sine noua visitatione suę diœcesis ad illã reuerti ꝑficiẽdã, vt d.Io.And.& Host.ĩ d.c.Romana. ver.ex quo tñ; dr vero ꝑfecta visitatio suę diœcesis si nulla parochia ẽ omissa, ꝗ cõmode visitari posset arbitrio boni viri.gl.ĩ d.c.1.verb.plene. de cẽs.in 6. vñ vnius vel alteriꝰ omissio nõ vitiabit Io.And.& Host.d.c.1.stãte maxime regionis vsu, vt ibi d.ꝙ si ante ꝓpriã diœcesim visitatã ꝓuinciã visitarit, irrita erit visitatio, vt d.Imol.ĩ d.c.1.post vero oẽs diœceses ꝓuincię visitatas poterit denuo de cõsilio suffraganeorũ in Cõc. prou. iterare eãdẽ visitationem, sic tñ vt prius visitet ecclesias, & locos omissos, nisi id officium alijs vt opportunius relinquat, vt d.gl.ĩ d.c.Romana. 38 Archieps visitans, ꝗ obseruet.

§.post-

§.postquã. Et quòd dictum est de modo Visitationis faciendæ ab Archiepiscopo,procedit etiam de faciẽda a primatibus, & patriarchis erga suos metropolitanos.vt d.Soc.de Visit.li.6.ver. 4.quæro.num.8. qui tamen & ipsi quo tannis, vel biennio saltem propriam diœcesim per se vel alios visitare tenẽtur.d c.3.sess.24.in Trid. Conc. Archiepiscopus vero vel superior deprehendẽs in visitatione aliquem mala fama laborare,id episcopo significet, qui si eum non puniat,ad id ab illo cogetur, vel ipse eius negligentiam supplebit.c. auditum.c.omnibus.2.q.1.Notoria vero crimina corrigere potest iuxta iuris formam etiam vsque ad depositionem.d.c.Romana.ver.sane.ibi quòd si de aliquibus,si tamen non constet, q̃ id sit notorium, archiepiscopus abstinebit. Non potest tamen Archiepiscopus visitans ad ordines promouere in prouincia, nec litteras dimissorias cõcedere,Io.And.& Lap.in c.fin.de censib.in 6. confessiones tamen potest eorum audire & eis pœnitentias imponere,c.fi.de censib. in 6. & vbi Archiepiscopus in visitatione aliquid cõtra episcopum compererit, seorsum ab alijs clericis id notare debet, vt d.Paui. de Visit.q.6.p.1.num.15. Quod si primas Archiepiscopus, & episcopus eodem tempore ad eundem locum visitandũ accesserint,omnes erunt admittendi, & id seruandum quòd a pluribus fuerit prolatum,& in paritate, quòd pro reo latum erit, q̃ si ecclesia tot sumptibus ferendis par non sit,a vicinis ecclesijs sibi auxilium præbetur, vel visitatores suis sumptibus visitabunt, vt d.Mar.de visit.libro 11.q.14. & si vnus horæ spatio aliũ præcedat erit admittendus & alius excludẽdus, episcopus vero in paritate horę inferiorem pręlatum visitantem excludet, In visitatione vero monasteriorum cõcurrente episcopo cum regularibus visitatoribus, ipsi anteibunt episcopum vt cõstitutionum & morum peritiores.Ioã. And.Mon.Host.Archid. in d.c.1.de cẽsib. archiepiscopus tamen episcopum anteibit.c.si a sede.de pręb.in 6.potest vero archiepiscopus sicut & alius visitator ex necessaria vel iusta causa pluries in anno visitare, vel si id habeat loci institutum vt pluries in anno visitetur, & magis priuilegium, & toties sumptus tribuendi. gl.in c.mandamus. de off.Archid.Maria.d.tr.nu.74. Cucch.n.116.alias semel tantum in anno, vt ibi d.ex d.c.mandamus, & si Archiepiscopus sit etiam legatus natus, bis visitare poterit, & vt Archiepiscopus, & vt Legatus,& duplicem procurationem habebit,& idem potest pluries in anno visitare prouinciam si certior sit factus de magna suffraganeorũ negligentia,d.c.Romana,nec tunc oportet vt repetat visitationem suæ prouincię vt ibi d.Cucch.nu.117.118. Et generaliter Archiepiscop⁹, vel alius visitator nunquam est excludendus a visitatione si oneri non sit visitatis, & suis expensis id munus expediat, vt ibi d.nu. 120. & tam Archiepiscopus quam Episcopus per alios ex iusta causa & impedimento possunt visitare, alias non.c. 1.vbi gl.2.de censib.in 6.vbi Inn.Ioan. And.Host.& Conc.Trid.sess.24.c.3.& Archiepiscopus visitans debet videre constitutiones suorum comprouincialium,vt ibi d.Cucch.nu.64.

39 Quod si sit Legatus visitator, vel apostolicus visitator,tenetur adhuc seruare formam a iure traditam in visitatione ab alijs faciẽda,nisi alia certa forma ei tradita sit, vt d.Host. de cens.in summa.§.qualiter.ver. sed nunquid.& huiusmodi visitator potest iure cõmuni beneficijs priuare,vt d.Abb.in c.dilectus filius.de rescript.& beneficia vacantia conferre,vt d.Cucch.d.tr.num. 126. & indulgentias taxatas concedere,vt ibi d.nu.126.& vbi papa dat visitatorem videtur ordinariam iurisdictionem in visitando adimere si motu proprio sit datus, non ad instantiam visitandorum, vt ibi d.nu.127.

Legatus vel visitator apostolicus visitans, quæ attendere debet.

Inquirat vero apostolicus visitator & etiam archiepiscopus visitãs præter superiorem de vita Reuerẽdissimi Archiepiscopi vel episcopi, & de familiæ

suæ

suæ honestate, & vt se habuerit in gubernatione episcopatus, & ecclesiarũ subditarum in spiritualib. & temporalibus, de eius suppellectili, & mẽsa, & an cõsanguineos ditet de bonis ecclesiæ contra.c.1.sess.25.de ref. An in mẽsa sacram lectionẽ habeat; an familia sua sacramenta frequẽtet, an in vesperi domi suæ oratio fiat. An Dominicis diebus & festiuis cõcio habeatur in cathedrali.c.2.sess.5.& c.4.sess.24. An fructus beneficiorum vacãtium sibi vsurpet. An ordines vel beneficia indignis conferat, infamibus. svel defectum ætatis vel literarum, aut alium patiẽtib. & an persordes, manibus, lingua obsequio, & an in collatione seruet Concilium, sess.7. c.3. An in mensibus ad ipsum non spectantibus, vel alias affecta sedi apostolicæ contulerit. An sollicitus sit vt ecclesiæ suæ cathedrali, & alijs sibi subiectis diuinus cultus debitis modo & tempore, & pie exhibeatur, & an decreta Concilij contra nõ residentes exequatur, vt c.1.& 2.sess.6. & c.1.sess.23.& c.12.sess.24.& Bulla Pij IIII.7.Calend.Sept.& Pij V.Idib. Iulij 1568. qui det listam manu sua subscriptam beneficiatorum non residentiũ transmittendam ad sedem Apostolicam. An ipse resideat in sua cathedrali iuxta d.c.1.& Bullam Pij IIII. pridie Non.Sept. An sinodus diecesana singulis annis celebrata fuerit, & si non, vt celebretur iuxta c.10.sess.25.& sess.24. c.2. in qua cum omnibus qui ad id tenentur, iuxta modum constitutum à Pio IIII. fidei professionem emittat, publicet decreta Concilij maxime residẽtiæ, & obseruari faciat Bullam Pij V. super residentia in parochialibus ecclesijs facienda, Idib. Iul.1568. statuat iudices, quales oportet, quibus a sede apostolica causæ cõmmittãtur, & mittat eorum nomina ad sanctam sedem, examinatores quorum recto iudicio ordinationes & beneficia conferãtur dignioribus, iuxta c.18.sess.24.& Bullã Pij V.15.Cal. Aprilis. 1566. Si seminarium non erexit erigatur si suppetunt facultates, iuxta c.18.sess.23. aliter sanctissimus Dominus consulatur. An ab episcopo ludimagister examinatus, & approbatus fuerit, & emiserit fidei ꝓfessionem, iuxta c.1. sess.5. de Ref. An per episcopum sup ordinationib. Doctorum, & aliorum cuiuscunque artis, & facultatis professorum, Bulla Pij 4. circa professionem fidei faciendã seruata fuerit, publicata 5. Id. Dec.1564. & iuxta cap.12.sess.24. An Bulla Pij V. per medicos seruanda, publicata 11. Martij 1566. seruetur caute, & si quis pœnas & censuras incurrerit, absoluatur dummodo obediat, & restituatur officio. An episcopus gradũ suum seruet. iuxta c.6.& 17.sess.25. An prędicet vel impeditus an alium ad prædicandũ per se idoneum substituat. iuxta.c.2. sess.5.& c. 4. sess. 24. An episcopus ipse uim sacramẽtorum explicet populo, cum ipse est administraturus, & idem ab alijs fieri curet, maxime tẽpore paschatis. An singulis annis vel saltẽ biennio visitet ecclesias suæ diecesis, iuxta c.8.sess.7.& c.8.sess.21.& 3.sess.24.& an sit grauis in visitatione, & an procurationem accipiat in pecunijs, vel in rebus. An vltra visitationẽ inuigilet episcopus vt sciat quid agant parochi. An loca etiam nullius diœcesis visitauerit iuxta cap.9.sess.24. An habeat vicarios foraneos. An etiam visitauerit regularia. iuxta c.20.sess.25. monasteria monialium sibi non subditarum quo ad clausuram tm̃, aliarum autem quo ad reliqua, & caueat a reliquis visitationibus sub clausuræ prætextu; An singulis annis tempore visitationis visitauerit quęcũque beneficia curata perpetuo vnita, & adnexa alijs, aut monasterijs, & an vicarios idoneos posuerit. iuxta c.7.sess.7. An seruauerit in visitãdis hospitalibus, & confraternitatib. & montibus pietatis, quæ in c.15.sess. 7.& c.8.sess.22. statuta sunt, & an singulis annis rõnes exegerit a ministris supradictorũ locorum. iuxta c.9. sess.22. An vacantibus ecclesiis curatis statim ab eo vicarius constituatur. iuxta cap. 18.sess.24. An ordines conferat. iuxta c.5.8.11.13.14. & 16.sess.23. An eccle-

siastica

siastica sacramēta tēpore, loco, & modo debitis populo ministrentur, & an decreta concilij, & præcipue circa sacramentum matrimonij seruentur. vt sess. 24. c. 1. & 2. de patrinis ī baptismate admittendis, an incaute vagabūdos ad matrimonium admiserit. contra. c. 6. eiusdem sess. & an in gradibus prohibitis aliqua matrimonia sint cōtracta. vt c. 2. eiusdem sess. An contra concubinarios & concubinas executioni mandentur, quæ in c. 8. eiusdem sess. & Bulla Pij V. 1. Aprilis. 1566. cōtinentur, An curet, si sit aliquis qui matrimonia īpediat, aut minus libere cōtrahere cogat, contra. c. 9. sess. 24. An conferat beneficia præsertim curata personis dignis, & habilib. quæ resideāt, & per se curam animarum exerceant. iuxta. c. 3. sess. 7. & an contra obtinentes plura curata, aut alia incompatibilia seruauerit. c. 5. sess. 7. ꝙ si non, mādetur executioni, An pęnitentiarium statuerit. iuxta c. 8. sess. 24. An confessores nisi a se præuia examinatione approbatos, admittat, contra. c. 15. sess. 23. An quæstores admittat contra. c. 2. sess. 5. & 9. sess. 21. An in excommunicationib. cōcedendis seruetur. c. 3. sess. 25. An in dispensando sit facilis, & an gratis dispēset, iuxta c. 15. sess. 25. An in procedendo & puniendo nimis rigidus fuerit, & seuerus non seruato c. 1. sess. 13. & si pęnę pecuniariæ ad pios vsus applicētur, & an segnis & remissus in delinquentibus puniendis, & an ęqua lance iustitiam omnibus ministret. An in litibus seruetur. c. 20. sess. 24. An index librorum prohibitorum sit vulgatus, factaque sit inquisitio iuxta Bullā & canones in eo cōtentos, & an ab īpressoribus, & venditorib. librorū exigat obseruantiam. c. de vsu & editione librorum. sess. 4. Si bona episcopatus bene gubernat, & si pauperibus pro modo facultatum distribuit. Si immobilia contra sacrorum canonum, & Pij V. constitutiones alienauit, aut alienari ab alijs permisit. fol. 99. 103. 110. An de decimis ecclesię soluendis curā habuerit, iuxta c. 12. sess. 25. & vt quarta funeralium quib. erat solita persolui ante 40. annos, restitueretur iuxta c. 13. sess. 25. Interrogetur episcopus quomodo libertas ecclesiastica a dominis temporalibus illæsa seruetur. iuxta c. 20. sess. 25. & an domini tēporales duella permittant, contra c. 19. sess. 25. An missas celebrari permiserit uespertino tempore contra Bullam Pij V. 28. Martij. 1566. constitu. 5. An capsas & deposita mortuorum ab ecclesiis sustulerit. iuxta Bullam Pij V. 1. Aprilis. 1566. cōst. 6. An festa de pręcepto, & quæ consuetudine patriæ seruari solent, seruentur iuxta d. Bullam. An Bulla Cęnę Domini fuerit publicata. An Bulla cōtra Iudæos Pauli IIII. à Pio V. confirmata, 25. Maij. 1566. seruetur, quæ tamen nō extenditur extra statum temporalem Romanæ ecclesiæ. An seruetur Bulla Pij V. 6. Id. Febr. 1566. ꝙ indulgētię ad quarum consecutionem porrigendæ sunt man⁹ adiutrices, sint sublatæ, An seruetur Bulla Pij V. diei 23. Oct. cōst. 50. super declaratione portionum vicariis in vnione beneficiorum facienda. An Bulla Pij V. publicata 19. Ianuarii 1568. super forma statuendi cēsus, in huiusmodi contractibus seruetur. Moneatur episcopus ꝙ curet vt pauperibus succurratur, constituātur testes sinodales, qui visitatoribus, & deinde episcopo reuelēt quicquid videbitur corrigendum. An depositarium fecerit pro recipiendis pęnis pecuniariis, quæ iuxta formam Concilii pijs locis applicādæ sunt. Et alia inquirātur quæ supra, maxime c de officio episcopi, & infra cap. sequenti habentur.

Hæc de forma visitandi.

Quo ad quartum, si visitandus casu quo visitari potest, prohibeat visitationem, potest visitans eum excōicare, & interdicere ac suspendere. cle. attendentes. in fi. vbi gl. de stat. mon. Inn. in c. venerabili. de censib. vel etiam vim vi repellendo potest vi ingredi, & ostia etiam frangere, vt d. Firm. tra. de ep. p. 2. li. 4. tit. de auth. ep. circa spir. & Inn. in c. 1. de immun. eccl. & not. Cucch. de visit. num. 19. cum seq. Si tamen

in-

incompetentia contra visitatorẽ opponatur cũ tũc gerat officiũ partis, vt ibi d.Inn.non potest aliquid facto attẽtare.vt idem d.Cucch.n.20.Si uero non agatur res cum subditis, sed cum alio prælato visitationem impediente, postes frangere nõ debet, sed iudiciaria uia procedere, quo casu visitans non potest illum excõicare, nisi facto resistat, sed excipiat de facultate visitãtis, sed si facto resistat id poterit, nec appellatio suspendet uisitationem etiam ad S.sedem interposita, dummodo uisitator esset in possessione uisitãdi, nec tunc tenet recipere probationes quas aduersarius in promptu haberet, sed si constat eũ non esse in possessione uisitandi, tunc excõicatio ab eo lata cõtra exemptũ priuilegio, nulla esset licet eps qui sic excõicauit, non esset punĩdus si illa ecclesia esset intra suã dioecesim, secus si extra, & idem si principio non constaret de nõ iure uisitationis, & postea id manifestum factum est, ut ibi d.n.21.cum seq.usq; ad 29.

2.eps uisitans uel alius si quid uiderit dignum emendatione, uel in locis uel in personis uisitatis, poterit quo ad loca decernere ea reparanda vel ornanda prout ad cultum diuinum tuẽdum sibi opportunum uidebitur, quo uero ad mores potest eos corrigere & reformare, quæ differunt, nam reformatio est quando in totum res nõ tollitur, sed ei aliquid additur uel detrahitur, ut d.Dec.in c.1.2.lect. de const. nu.4.gl.in c. statutum. de rescr.in 6. & sic mores reformantur cum reducuntur ad meliorem frugem, uitiis expulsis, corriguntur uero excessus & crimina, & deuiantia uel deprauata. c.irrefragabili. de off.ord.ca. conquerente. eo.c.sicut olim.de accus.& not.Abb.in d.ca. conquerente, quæ omnia potest episcopus & uisitator.c.1.de censib.in 6.& etiam consuetudines deprauatas tollere.c.consuetudo.d.1.sic tamen vt ex inquisitione generali facta in uisitatione nõ possit qs dãnari, nec testes in generali ꝓbatione accepti probãt, sed oportet eos repeti, ut quis damnari possit, cum quæstio specialis super hoc sit habenda. ca.Romana.§.sane.ubi Fr.de censib. in 6.Inn.in c.bonæ.1.de el.Cucch.d.tr.n.86.87. notoria tamen crimina ab Archiepiscopo uisitante corrigi poterunt, cum sic lata negligẽtia ordinarii cognoscatur, ut habetur in d.c.1.de censib.in 6.

Quo uero ad procurationes, cũ uisitatio fiat gratia uisitati ut curetur & corrigatur, nec quis militare debeat proprijs impensis, ideo uisitanti a uisitato expensæ debentur dum ibi moram trahit, quæ procurationes dicuntur, quia soluuntur pro curatione, quam accipiunt uisitati, & debentur uisitanti, ut dicit Soc. de Visitatione, libro 11.quæst.2.& 5.

41 Has vero procurationes dare tenẽtur quicunque uisitari possunt ut corrigantur, etiam si extra domum propriam sint.ut d.gl.in c.1.uers.uisitatus. de censib.in 6. ubi Innoc.Host.Ioann. And.Gemin. oratoria etiam si sint deputata ad celebrandum, secus si tantũ ad orandum. Innoc. in cap.fin.de offi. Archidiac. & etiam capellæ positæ in collegiatis ad expensas procurationũ tenẽtur, ut dicit Lap. alleg.3. Marian. de Visitatione, nume.85.uer.5.principaliter, & etiam monasteria. ca.1.& fi. de censib.in sexto. quin & laici non solum cũ parochus est pauper, id enim est certum, sed etiam cum ipsi uisitantur ad id tenentur, ut dicit Cucch. de procurat.num.septimo, cum seq. quæ procurationes debẽtur episcopo non solum cum uisitat ecclesias positas extra urbẽ, sed etiã in ea, c.uenerabili.ubi Abb.de censib. Paui. p.1.q.9.nu.12. & etiam illi qui nomine episcopi impediti uisitat, & regularib. uisitantib. mõasteria sibi subiecta, & ẽt archidiaconis, Archiepis, & delegatis apost. & cuicũq; deniq; ex officio hẽt uisitare, ut dicũt prædicti, & habetur in c.1.de censib.in 6.in c.3.sess.24. in Tr. Conc.

Visitatori quę expensæ debeantur, a quibus qua limitatione, & quando non.

Hę uero expensę in uictualibus sunt exhibendæ, quæ obligatio est maior quam dandi uictus solum; l.uerbo.uictus. cum sequen. ff. de uerbor.signif.

minus vero quam victus & vestitus, vt .s. visitāti debeatur potus, esus, & stramenta pro se & familia & iumentis, ligna ad frigus expellendū, & dapes parandas, & lecti ornati rebus necessarijs, & suppellex ad esum necessarium ac habitatio. d l. verbo victus. cum seq. vbi Alc. de verb. sign. delegatis vero apostolicis vlterius debetur merces vehiculorum. vt d. Abb. & Inn. in c. procurationes. de censib. Paui. de visit. 1. p. q. 9. qui etiam dicunt eis deberi expēsas quas faciunt in emendo equos loco mortuorum, nisi aliud in delegatione contineatur.

Sunt antem procurationes dandæ visitantib. iuxta morē regionis, visitati opes, visitantis naturam, & qualitatē, & consuetudinem, vt d. Io. And Imol. in c. cum secundū. de pręb. sic tamē vt mēsa frugalis sit, vt habetur d. c. 3. sess. 24. vnde olim epo visitāti lac pro potu dabatur, nec vltra trinā vicē potus sumere debebat, vt d. gl. in c. cum instantia. verbo. pręgrauari. de censib. ne abstinentiā corpore saturo suadēs risum excitaret, vt ibi d. & ideo modesto etiā equitatu contenti esse debent visitantes ne graues sint in visitatione. d. c. 3. sic vt Archiepiscopi 40. vel 50. euectionum numerū. epi 20. vel 30. Cardinales 25. nō excedāt, Archidiaconi 5. vel 7. Diaconi duas si episcopis sint subiecti, sine tñ canib. venatoriis, vel auib. c. cum apostolus. de censib. c. 2. de censib. in 6. & ēt pedites procurādis equis duci possunt. s. vnus pro binis vel ternis equis, vt d. Paui. d. q. 9. p. 1. nu. 8. hodie tñ ex Conc. Trid. numerus equorū minui dēt, & id consuetudo seruat. vt d. Pauin. ibid. & non putarē recedēdum ab eo ꝙ dixi sup. §. quo ad formā visitandi, circa princip. Quod si episcopus visitet monasteria striciora vt Cisterciensiū, procurationes recipiet in domib. ipsorū extra septa eorū existētib. si aptæ sint, aliter intra. cl. 2. de regul. & curabit vbi angustus est ciborū vsus in monasterijs, illa visitare ijs diebus quibus communibus cum illis cibis vti debet, scilicet die Veneris, & Sabbati, qui tamen non cogitur eodē victu cum monachis vti, sed carnibus vesci poterit alijs diebus extra portā regularem, vel etiam intra illam si extra locus aptus non sit eius dignitati si priuilegio illi⁹ monasterij impeditur. gl. in d. cl. 2. verbo. regularem. Vltra vero victualia nil a visitante percipi potest, nec ab aliquo de familia ratione cuiusq; officij, scriptoris vel sigillatoris, & huiusmodi, nec munus accipere etiam sponte oblatum, aliter cōtrafaciens peccat mortaliter, & duplū restituere tenetur ecclesię a qua recepit īfra mēsem, aliter superior prælatus id differens incurrit interdictum ingressus ecclesiæ, inferiores vero ab officio & beneficio vsq; ad restitutionē dupli eo ipso sunt suspensi, nulli in hoc eis remissione liberalitate, vel gratia valitura, c. 1. §. sane. & c. 2. de censib. in 6. ꝙ etiam innouatur a Conc. Trident. d. c. 3. addente etiam alijs pœnis in sinodo prouinciali arbitrio sinodi contrauenientem puniendum, dictas tamen pęnas incurrit recipiens tantum, vnde licet prælatus teneatur pro familia sua, tamen visitans non incurrit dictas pęnas, nisi in eo fraudem committat, cū pęna non debeat egredi authorem, & si prædicti prælati existentes in interdicto celebrarēt, sicut prius in officio suo in ecclesia fierent irregulares, & morientes non debent sepeliri in cœmeterio, ꝙ intelligit si sunt denūtiāti & inferiores suspensi si interim celebrēt fiunt irregulares a solo papa absoluendi, nisi crimen sit occultū, quia tunc eps potest. c. liceat. sess. 24. in Tr. Conc. & ijs casib. sufficit restituere duplum prædictū prælatis ecclesiarū, vel earum rectorib. ligati vero prædictis pęnis facta restitutione statim sunt absoluti, nisi celebrarint, absque alia absolutione, vt d. Soc. de Visit. li. 11, q. 15. Est tamen in facultate visitatorum si malint soluere pecuniam consuetam dari visitanti vel victualia, d. cap. tertio, sess. 24.

Tandiu vero sunt dandæ procurationes dum visitationis officiū durat, in

in quo certa meta dari non potest, cũ vna ecclesia citius quam alia ob varia negocia emergentia visitari possit, in quo tamen curari debet vt maiori celeritate quã fieri potest, debita tamen adhibita diligentia, visitatio perficiatur, & debent exhiberi in loco visitato, nisi ex causa rationabili, aliud visitanti videatur, non autem debentur a loco per quem prælatus facit transitũ, si locus ille non visitatur, licet hospitatio ei deneganda non fit. vt dicit Paui. dicto tract. p. 1. q. 9. num. 14. & 22. glo. in capit. fœlicis. verbo. concedimus. de censibus. in 6. Quod si is qui tenetur ad procurationes præstandas eas præstare recuset, districtione ecclesiastica compelli potest, nisi excedat modũ in numero euectionum, & aggrauando loca visitata, quia tũc est iusta causa denegandi procurationes, vt dicit Soc. de Visit. libro 11. 11. q. 14. principalis. Pauin. de Visit. 1. par. quæst. 4. nume. 27. & eo casu excommunicatio lata est nulla. Paui. ibid. 4. p. q. 9.

1 Excusantur vero a procuratione pstanda; primo quando ecclesia est pauper, ita vt non possit dare procurationem, & nil superfit ei prçter victum rectoris, tunc enim Episcopus proprijs expensis eam debebit visitare. si id potest. gl. Ioan. Andr. in d. c. procurationes. de censib. nec ob id ecclesia debit vendere ornamenta ecclesiæ. cap. cum apostolus. vbi Doctor. de censibus. debebit tamen adiuuari a vicinis ecclesijs pro cuiusq; redditibus, si fieri poterit, c. cum instantia. cap. procurationes. de censibus. Imol. in cl. 2. eod. & si dubitatur an ecclesia sit diues vel pauper standum erit iuramento rectoris, qui excommunicari poterit sub conditione si mentitus sit se non esse soluendo, vbi vero res est clara absq; excõmunicatione prçcise cogi poterit, nec oĩno credẽdum est libris in archiuio positis, vbi describunt reditus bñficiorũ, maxime si lõgo iam temporis spatio fint confecti, cũ reditus varientur, ideo iuramentum addẽdum erit, vt d. Cucch. de procurat. nu. 39.

2. excusat a soluenda procuratione priuilegium apostolicũ. c. cum instantia. de censib. cle. 1. eod. q priuilegium quandoq; conceditur locis, qñq; personis, & tunc portio illa deficiens debet accrescere alijs clericis, si id priuilegium habet ex iuris cõis dispositione, sed si ex priuilegio principis id hñ, ipse prĩceps id onus subire tenetur, vt ibi d. Cucch. nu. 42. cũ seq. q tamẽ priuilegium vniuersitati clericorum concessum non est seruandum, qñ eorum numerus est valde auctus. vt d. Fel. in c. accedentes. num. 8. de præscr.

3. excusat exẽptio, vt cum quis generaliter est exemptus ab oĩ onere, vt pensionarii, vel fructuarij qui habent fructus exemptos, vel etiam titulares, vel si sunt exempti a iurisdictione epi. gl. in cl. 1. verbo. exẽptione. de censib. licet nulla de procuratione mentio habeat, secus si exẽptio sit de aliqbus tñ onerib. & de procuratione mentio nõ fiat, qa tunc non excusatur quis a soluenda procuratione nuntijs apostolicis, sed epis tñ, cum non soleat papa concedere exemptionem in sui præiuditinm, & si tale priuilegiũ exhibetur, erit bene examinãdũ, cum suspitionẽ falsitudinis afferat. gl. in d. cl. 1. verbo. exẽptione. de censib. & in c. cum instãtia. eo. Fel. in c. accedentes. 2. col. de pscr. & si papa cõcedat legatis vt procurationes exigant et ab exẽptis, derogãdũ erit tali priuilegio, licet in eo habetur, q de eo fienda esset mentio de verbo ad verbũ, cum sufficiat vt papa ĩ suo breui deroget priuilegio cũ clausula, et si de verbo ad verbũ esset faciẽda de eo mentio ex stilo, vt d. Fel. in c. nonnulli. col. 7. de rescr. & in d. c. accedentes, licet Alexander cõs. 112. li. 4. n. 16. & cõs. 7. li. 4 dicat de priuilegio habente clausulã detegatariã non solum specialem, sed etiam singularẽ mẽtionem faciendã esse, primum. n. ex stilo seruatur, vt d. Cucch de procurat. nu. 47. q si aliqua ecclesia exempta fit a iurib. e pi, etit exempta et a visitatione, & procuratione archiepi, & etiam legati nati, secus si fit exempta a iuris-

dictione episcopi tantum, quia tunc subest extraordinariæ visitationi Archiepiscopi & legati nati, vt ibi dicit Cucch.nu.48. cum seq.

4. res iudicata liberat a procuratione præstanda, qñ hæc sententia lata est ob priuilegiū papæ cōcessum visitato, non aūt ob consuetudinem præscriptam.gl.& Doct.in d.cl.1.de censib.

5. si prelatus eodem anno fine causa legitima bis visitet eundem locum, vel in visitando modū præscriptum excedat, vel nota esset ecclesiæ paupertas, vel eo anno magnā sterilitatē passa esset, vnde se ac rectorē alere, & procurationem dare non possit, nisi præcedentis anni vbertas suppleuerit, vel sequentis, quo casu tunc vtriusque anni procurationē soluere tenet. vt d.Maria.loco prędicto.nu.65.66.67. sic etiā procurationē diariam nō tenetur dare pactū cum prelato de pecunia pro procuratione soluēda inijt. c.fęlicis.de cē sib.in 6. pacto tñ vel compositione ius exigendę procurationis remitti non pōt; cū fauor publicus ibi versetur cui renuntiari non potest. gl.in cle.1.& 2. de censib. dum visitat tamen potest cō donare procurationē & suis sumptib. visitare, potest tamē modus pacto apponi procurationi, vt.s.tantus tantum numerus hominum ducatur, & solum certa impensa fiat. vt ibi d.glos. quæ tñ cōpositio moderata esse debet, ne ob id uisitatio cōtemnatur, alias nō ualeret, potest tñ pacto remitti illa procuratio, q nō iure cōi, sed priuilegio, pacto, vel cōsuetudine, vel pscriptione debetur, legati tñ expresse procurationē cō donare possunt, in dubio tñ non intel ligitur qs remisisse eā, licet seruitia re mittat. vt ibi d.Cucch.n.86.cū seq. prescriptione tñ nemo se defēdere potest a procuratione soluenda. c.cū ex officij.c.accedentes.de præscr. & si prælatus illam nunquā petijsset, vel etiam si prescriptio hoīum memoriā excedat, nisi priuilegiū allegetur in cuius probatione præscriptio probetur, præscriptione tñ tollitur procuratio q debet Archidiacono, vel Abbati visitanti, cū visitent speciali potius iure quam cōi. similiter prodest prescriptio si qui dicant pscriptione hoc onus alijs specta re nō sibi, cū sic visitator nil patiatur, vt nec quę minuit procurationē sprobata est pscriptio, dūmodo moderata sit, nec ob id visitatio contemnatur. Modus et procurationis pscriptione pōt mutari, vt.s.in pecunia soluatur, & huiusmodi, vt d.Cucc.n.64.cū seq.

6. qui immunis est a visitatione etiā a procuratione erit. vt d.Mar.n.37. Aliquę tamen procurationes debētur sine visitatione vt legatis apostolicis debenē procurationes ab ecclesijs ad quas accedunt, dum legatione funguntur. c.procurationes.c.cū instantia. de cen sib. sic etiam ratione fundationis, prescriptionis, vel cōsuetudinis, licet visitatio nō fiat. vt d.Maria.n.35. similiter si nō fiat correctio, sed chrisma cōfera tur vel ecclesia consecretur. Maria.d.n.35. vel polluta recōcilietur, q tamē præstari debet a violāte eam, Io.And. Abb.in cap.1.de consecrat.eccl. & si is nil habeat, parochiani contribuent, vel quisque partem aliquam, & his nō ualentibus episcopus suis sumptibus id aget, vel cum contributione prædictorum, maxime si episcopus diues non sit. vt d.Cucch.loco pdicto nu.74.

Quo ad quintum, effectus visitationis est ut habeat executionem paratam, ita vt appellatio non suspēdat illius executionum, sicut nec vbi de morum correctione ageretur, etiam si ad sedem apostolicā appellatur, vel querela interponatur, aut inhibitio fiat, vel exemptio allegetur, vt habetur in c.10.sess.24.in Trid. Conc. licet causæ cognitio ad superiorem deuoluatur, nisi forte tale esset negotium, q si executioni daretur, vt in fabricæ expensa, appellatione reparari non posset; tunc enim crederem, sine tamen glo. appositione Conc. appellationem executionem suspendere ob damnum irreparabile. 42 Visitationis effectus quis sit.

Peracta vero visitatione quōs episcopus vel alius visitator culpabiles reperiet, iuxta canonū decreta puniet, vnde

de clericus hereticus degradat, & traditur curiæ seculari.c.ad abolenda. de hæret.nisi velit se corrigere,quia tunc depositus detruditur in carcerē, vt d. Abb.in c.at si clerici.de iudic. Sortilegus deponitur & in monasteriū detruditur. Abb.in d.c. & idem de consulente aruspices, c.si quis episcopus.26.q.5. homicida voluntarius deponendus est, & in monasterium detrudēdus.gl. in c.sicut dignum. de homic. periurus similiter deponitur. Abb.in c.querelā. de iureiu.& idē de eo qui protulit falsum testimonium.c.episcopus.50.dist. falsarius literarum apostolicarū deponetur,&traditur potestati seculari puniendus. cap.ad falsariorum.de crim. fals.non tamen in literas delegati, vel episcopi vitiante,quia licet is sit deponendus, non tamen traditur potestati seculari.Host.in c.ex literis.de fid.istr. sacrilegus in auferēdo rem sacram est deponendus. vt d. Host.in summa de accus. §.quis sit effectus ver. & gratia. iuxta tamē facti qualitatē blasphemus prima vice fructib.beneficij vno anno priuatur. 2. beneficio simplici est priuandus. 3. vice omnibus beneficijs eo ipso priuatur ex Concil. Lateran. sub Leone X.simoniacus in ordine vel beneficio,eo ipso beneficio priuatur, & incurrit excommunicationem. c.cum detestabile.de sim.in extr.comm.Si vero in sacramentorū administratione, non incurritur excommunicatio,fornicarius non est deponendus, nisi cognoscat filiam spiritualem etiam parochianam tantum,si casus est publicus. Fel.in c.at si clerici. de iudic. concubinarius notorius est suspēsus ab officio & beneficio,& si ante penitentiam ministrat in ordine incurrit irregularitatem.Abb.in cap. vestra, de cohab.cler. Adulter ab officio deponitur,& in monasterium detruditur. not.in capit.significasti. de adult. & idem ꝑ stupro, & stupratam tenetur dotare. vt dicit Abbas in capit.at si clerici. de iudic.& eo magis si vi id actum est,incestuosus similiter est deponendus,gloss.in cap. non debet.30.quæst.1. etiam si sit tantū spiritualis cognatio, & idem de eo qui crimen sodomiæ continuate commisit, qui & in monasterium truditur. cap.clerici.cum ibi not.de excess.prælat.& idem de eo qui cognouit monialem.not.in d.cap.at si clerici.vsurarius ab officio & beneficio suspenditur, & si est incorrigibilis deponitur.c.canonum.14.quæst.4.matrimonium de facto contrahens in sacris existens caret ordinum executione. c presbyteris.27.distinctio.ebrius qui non abstinet a beneficio suspenditur.cap.a crapula.de vit.& honesta. Alienans bona ecclesiæ priuationē bñficij incurrit c. 2.de rebus eccles.in extr.comm. ordinatus extra tempora, vel ante ætatem legitimam, vel ab alieno episcopo suspensus est ab ordinum executione,& si interim ministrat est irregularis, ex Constitut. Pij Secundi, celebrans sine lumine,&c. deponendus est.capit.fin. de celebrat.miss. non baptizans infantem requisitus qui moritur, deponendus. cap.quicunque. de consec.dist.4. Arma portans excommunicatur.c.clerici.de vit.frequentās monasteria monialiū sine iusta cā per præsumptionē, si nō desistit monitus ab officio suspēdendus est.c.monasteria. eo.fornicarius vag9 arbitrio iudicis ēt depositione punitur,vt not.ī d.c.at si clerici. de iud. in quo tñ est standū cōsuetudini, vt ibi not. Fur si leue sit furtū nō deponit. secus si sit latro.vt d.Foller.ī prac. crim.ver.vel furtū.&vbi certa pena nō ē statuta arb.iudicis īponi pōt.sic tñ vt leuia delicta clericorū dissimulētur ne ꝑ modicis infamēt.vt d.Spec.tit.de īqsit.ī prin. vt ꝑ leui pcussione vel īiuria vel vbi circa tactū iperitia īteruenit,& hmōi,ꝑdicta tñ superius relata nō hñt locū vbi delictū eēt occultū, qa sic eps non pōt procedere, nisi accusator vel denūtiator existat,nec ēt vbi per solas schedulas detegit alicuius delictū sine noīe denūtiātis vel accusantis,quia sic iudex ꝓcedere nō pōt,vt not.Spec.tit. de inquisit.& not.ī c.qualiter.& qñ.de accus.vel nisi publica præcedat īfamia per fide dignos testes ꝓbata, sic enim

iudex ex officio procedere potest. Episcopus etiam vt supra est dictũ, potest aliqualiter mollire iuris rigorẽ, & dispensare in criminibus minorib. adulterio, in quibus par est eum dispensare & rigorem mollire debere, vt dicetur c. seq. & etiam in pęnis imponendis, & mitigandis est attendenda consuetudo, nisi sit praua. vt d. Abb. in c. ea quæ. nu. 2. de stat. mon. & pęna etiã vltimi supplicij potest commutari in temporalem, nisi adsit scandalum, & subsit causa commutãdi, nec procedatur ad pęnam legalem per accusationem, vt idem d. in c. in archiepiscopatu. de raptor. Quod si inuenitur parochus imperitus est ei dandus coadiutor cum sufficienti fructuum beneficij portione. c. 6. sess. 21. in Tr. Conc. & idẽ dicẽdum si qs inueniatur imperitus in alio munere sibi incumbente vt confessiones audiendi, & huiusmodi, q si sit infirmus non est priuandus beneficij fructibus. c. 1. de cler. ęgrot. si tamen sit leprosus est ei dandus coadiutor alendus ex fructibus beneficii, si vtrique sufficiunt, alias rector præfertur, & parochiani tenẽtur alere coadiutorem. c. de rectoribus. vbi Abb. eo. Si alij beneficiati, vel sacerdotes sint imperiti, si aliquod onus subire tenẽtur, cui per substitutũ possit deseruiri, est eis dandus coadiutor alendus vt supra, sin minus poterit ad tẽpus suspendi à fructuum portione locis pijs applicanda, si vero sit infirmus fructus percipiet beneficij, d. c. 1. q si beneficio carentes sint imperiti, poterunt ab officio ad tempus suspẽdi, vel in aliquo mulctari, quòd locis pijs arbitrio episcopi, attẽta qualitate facti, & personæ applicetur.

De regimine Episcopali, & cura animarum, & de modo se habendi in ea. Cap. VII.

SVMMARIVM.

Animarum valor quantus sit, & quanti a pastore faciendus. num. 1.

Pastor tenetur pro peccatis subditorum. num. 2.

Animarum cura quid sit, & quomodo pastor teneatur ex peccato subditorum, & quando illos corrigere teneatur, vel non, vel id omitti licet. nu. 3.

Parochus quomodo teneatur ad correctionem iudicialem ex commißione, & quid in eo agendum. num. 4.

Episcopus & pastor charitate in Deum accensus esse debet, & quare. num. 5.

Episcopus & pastor ad orationes recurrere debet, & quare, ac quando. nu. 6. 39

Episcopus & pastor rectam habere debet intentionem, & quam, cur vel. num. 7.

Episcopus & pastor sanctum sui exemplum præbere debet, & quare. nu. 8.

Episcopus & pastor prius amore, tum timore animas trahere debet, & quare. nu. 9.

Episcopus et pastor fortis animo, et circunspectus esse debet, et quare. num. 10.

Episcopus & pastor a quibus curis seiunctus esse debet, & quare. nu-

numero 11.

Episcopus & pastor familiaritatem nimiam subditorum euitet, & quare. nu. 12.

Episcopus & pastor curare debet, vt Deo debitus cultus adhibeatur, vt diuina officia religiose celebrētur, vt multos adiutores habeat, vitia vitentur, virtutes serventur. num. 13.

Ecclesiæ qualiter custodiendæ, & in ijs versandum. nu. 14.

Diuina officia qualiter celebranda. num. 15.

Processiones qualiter habendæ. num. 16.

Sanctissima sacramēta qualiter custodienda, & ministranda. num. 17.

Concionatores habendi, & qualiter instruendi. nu. 18.

Lectio scripturæ vel Theologiæ, & casuum habenda. nu. 19.

Doctrina Christiana qualiter docenda, num. 20.

Reliquiæ vt custodiendæ, & exponendæ. nu. 21.

Salutatio Angelica quando pulsanda, & oratio Vespertina, et quid ibi præstandum. nu. 22.

Oratorium introducēdum, & quid ibi agendum. nu. 23.

Confessariorum copia habenda, & de quibus instruendi. nu. 24.

Religiones quæ introducendæ. n. 25.

Clerici vt ordinandi, viuere, & erudiri debeant. num. 26.

Seminarium erigendum, & vt clerici instituendi. nu. 27.

Vicarij foranei cōstituendi, et quod eorum sit officium. nu. 28.

Congregationes sacerdotales qualiter habendæ num. 29.

Vicarij foranei quæ curare debent. num. 30.

Sinodus diœcesana habenda, & qd ibi agendum. nu. 31.

Vicarius generalis constituendus, & quid agere debeat. nu. 32.

Visitatores constituendi, & quòd eorum officium.

Præfectus Monialium, & alij constituendi, & quòd eorum officium. num. 33.

Congregationes quæ introducendæ, & quid ibi agendum. nu. 34.

Confraternitates, societates, & loca pia quæ introducenda, & ꝗ eorum officium. nu. 35.

Edicta quæ ab episcopo sint emittenda, & quando, & quid in eis mandandum, vel tradendum.

Litteræ pastorales, quæ ab episcopo, & quando ac quomodo sint emittendæ. nu. 37.

Instructiones communes, quæ ab episcopo tradendæ. nu. 38.

Correctio & admonitio, qualiter moderanda. nu. 39.

Episcopus qualiter in fine correctionis aliorum se habere debeat. num. 40.

CVm in visitatione episcopus agnoscat vultum pecoris sui, defectus scilicet sibi subditorum, ita vt illos recte reformare & corrigere possit, ideo dicto in præcedētibus de Visitatione, sequitur dicendum de modo animas curandi & pascēdi, q̃ vt aptius episcopus & pastor quilibet exequi possit ad onus sibi impositum opus est vt men- 1 Animę valor quãtus sit, & quãti a pastore faciendus.

tis aciem extendat, & primo consideret se non irrationalia animalia pascere, sed animas quæ tanti sunt, vt quæcũque huius seculi bona earum cõparatione pro nihilo reputentur, dño attestate nullam pro aĩa commutationẽ dari posse, & nil hoĩ prodesse si cuncta lucretur, ipsius vero iacturã patiatur. Mar.8. est si quidẽ aĩa gemma illa prętiosa, quã venditis oĩbus homo cõparare tenetur. Luc.15. drachma illa amissa, quæ vt inueniat̃ tota domus est subuertẽda, & inuẽta maximũ angelis gaudiũ affert. Luc.15. Nec ĩmerito, aĩa si quidem rationalis corpus viuificat, eiusq; est forma substãtialis. cl.1. § porro. de sum. Tr. D. Th. 3. p. q. 90. art. 4. ac corpus mouet & ad operationes adducit, qua proinde nudatũ cadauer existit, ac proinde Plato in Timeo. hoĩem d. esse aĩam corpore vtentẽ. capax beatitudinis, & ad eius finem condita, vt Deũ cognosceret, ĩtelligẽdo amaret, & amãdo frueret̃. vt inquit Aug. li. 1. c. 13. de doct. chr. quem citat Mag. 2. d. 1. idq; dono gratiæ & bonorum operũ, vt inquit D. Th. 1. 2. q. 114. art. 5. c. omnis. de consecr. dist. 4. c. firmissime. 15. quæst. 1. & meritis Christi, & ad imaginem Dei condita. Gene. 1. quatenus s. est immortalis intellectualis & apta Deum cognoscere & amarę, vt inquit Aug. sexto super Genes. ad litteram. & D. Th. 1. par. quęst. 93. art. 2. & 4. & pollet memoria, intellectu, & voluntate, & quam Deus tanti fecit vt in peccatum lapsam proprio voluerit sanguine redimere, quòd omnẽ amoris qui existimari possit excedit mensuram, Ioann. 15. vt probat etiam late Chris. hom. 3. & 11. in Gen. & homil. 43. in c. 11. Math. ad fi. pluribus docens quanti pretij anima sit, & quanti facienda. vt sic eius dignitatem & excellẽtiam patefaciat, nec satis esse ratus eam in ortu Angelo custodiendam deputasse. vt inquit Hieron. in capit. 19. Matth. Bas. Conc. 9. in Psalm. 33. & Conc. 13. tantam eius curam semper habuit, vt omni tpe viros doctrina & sanctitate cęteris insigniores ei curandę, & custodiendæ deputarit, quos maximis honoribus auxit, & primitiarum ac decimarum opibus ali mandauit, quos tamen ex lege illlius custodiæ tradidit, vt si torpiter & negligenter in eius cu- 2
stodia se haberẽt, anima illorum pro illius peccantis labe pœnas easdem subire teneretur; sic enim dicit Dominus Ezech. cap. 33. Fili hominis speculatorem dedi te de ore meo, verbum vt annuntietis eis ex me, si dicente me ad impium, morte morieris, non annuntiaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur a via sua impia & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius requiram de manu tua. & ca. 34. Veh pastoribus Israel qui pascebant semetipsos, nonne greges a pastoribus pascuntur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quòd crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, q infirmum fuit non consolidastis, & q ægrotum non sanastis, quòd confractum non alligastis, & q abiectum est non reduxistis, & q perierat non quęsiuistis, sed cum austeritate imperabatis, & cum potentia & dispersæ sunt oues meæ eo q non esset pastor, & factę sunt in deuorationem oĩum bestiarũ agri, & ĩfra: Ecce ego ipse super pastores requirã gregem meũ de manu eorum, & cessare eos faciam vt vltra non pascant gregem meũ, nec pascant amplius pastores semetipsos, & liberabo gregem meũ de ore ipsorum, & alibi sępe id ipsum Deus minat̃. Es. 56. Hier. 10. 23. Zacha. 10. Ezech. 34. quæ verba terroris sunt plena, & easdẽ pęnas pastorib. nostris imminere testatur Chrisost. tr. de sacerdotio. li. 3. in fi. d. quam multa igitur debet timere supplicia is cui nõ solum pro errorib. propriis necesse est rationẽ reddere, sed ẽt pro alienis delictis ad vltimũ discrimen adduci? & Greg. 24. mor. c. fi. Penset ergo sacerdos qui ad satisfaciendum districto iudici de sua tãmodo anima fortasse vix sufficit, vt quot regendis subditis præest, reddendi rationis tempore, vt ita dicam, tot solus animas habe-

Pastor tenetur pro pctis subditorum.

beat, & idem Grego super Ezech. homil. 11. Pensandum est quantū sibi cōnexa sunt peccata subditorum, atque prępositorū, quia vbi subiectus ex sua culpa moritur, ibi is, qui pręest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Et si quando vos fratres ad iniquitatem defluitis, etiā ex nostro reatu hoc est, qui obsistentes atq; reclamātes in prauis desiderijs non habetis. Vobis ergo & nobis parcitis, si a prauo opere cessatis, vobis & nobis parcimus, qñ hoc quod displicet, non tacemus. O quàm liber a cōmissorum sibi sanguine fuerat prędicator egregius, qui dicebat: Mundus sum a sanguine oīum. Non. n. subterfugi quominus annunciarē oē consiliū Dei vobis, &c. Si. n. non annūciasset, mundus a sanguine nō eēt, sed quib. oē consilium Dei annūciare studuit, ab eorū sanguine mundus fuit, in qua voce nos cōuenimur, nos cōstringimur, nos rei esse ostēdimur, q̃ sacerdotes vocamur, qui super ea mala quę propria hēmus, alienas quoq; mortes addimus, quia tot occidimus, quot ad mortē ire quotidie tepidi tacentes videmus. Cū vero dr̄, sanguinem eius de manu tua requirā, si hoc in loco sāguinis noīe mors corporalis designaꝫ, valde nobis de nostro silentio augeꝫ metus, quia si in subiectis suis, is qui pręlatus ad speculandū est, de morte corporis qñq; morituri tā grauiter reus tenetur, quo reatu de morte aīę, subiecti cōstringitur, q̃ potuisset sp viuere si verba correctionis audisset? Sanguis ergo morientis, de manu speculatoris requiriꝫ, quia peccatū subditi, culpa eius prępositi si tacuerit, reputaꝫ. Est ergo q̃ faciat, vt ēt moriente subdito se liberū reddat, fugat, inuigilet, malis actib. cōtradicat. Tunc. n. subiectus moritur sine te, qñ in eā mortis contradictorē pertulerit te. Nā morti cui nō cōtradicis, adiungeris. & Bern. serm. 2. de adu. Dñi. Longe tñ grauiori & periculosiori debito tenētur adstricti, si qui de multis aīabus reddituri sunt rōnē. Quid ego infelix? quo me vertā, si tm̄ Thesaurū, si pretiosū depositū istud, q̃ sibi Christus, sanguine proprio p̄tiosius vindicauit, cōtigerit negligentius custodire? si stillantē in cruce Dñi sanguinem collegissem, esset repositus penes me in vase vitreo, q̃ & portati sepius oporteret, q̄d animi habiturus essem indiscrimine tāto? Et certe id seruandū accepi, pro quo mercator non insipiēs (ipsa vtiq; sapiētia) sanguinem illū dedit. Sed & hēo thesaurū istud in vasis fictilib. & quib. multo plura quā vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad solicitudinis cumulū & pondus timoris, qui cum & meam, & proximi conscīam seruare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Vtraque abyssus est imperscrutabilis. Vtraq; mihi nox est, & nihilo minus exigiꝫ a me vtriusq; custodia, & clamatur. Custos q̄ de nocte? Custos q̄ de nocte? Nō est mihi dicere cū Caim. Nunquid custos fratris mei sū ego? sed est fateri humiliter cum Propheta: Quia nisi Dñs custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eā. Hæc secū episcopus & pastor attente perpēdens, sancto timore correptꝰ, & pio zelo accēsus, surgat & dicat, Quod nam me pondus circūstat quā sarcinā humeris meis impositam cerno? in quanto periculo versor? si sacrū depositū prætiosissimas nēpe aīas Chři sanguine redēptas, fidei meę cōcreditas, diligēter nō tractauero & custodiero? si lupis gñose nō resistēs, eas de illorū ore nō eripuero? Nū Dei honorē contemni cōspiciā & sancto zelo nō ardebo, & illū vsq; ad necem nō defendā? nū fidē catholicā hęresib. & superstitionib. labefactari cōspiciā, & lupos nō impugnabo? Nū cleri dissolutionē cernā, & non corrigā? Nū virginib. insidias parari sciā & nō obuiabo? Nū vsurarū voragini finē non imponam? Nū impudicis ludis, vel comedijs q̄b. animi iuuentutis corrūpuntur, modū nō faciam? vel hmōi cōmittentes è ciuitate, iuxta Platonis monitū. 9. de legib. exulare non cogā? Nū scelera quæcunque deniq; p̄petrari videbo, & silebo, & vt tuba vocem non exultabo? Surgam & circuibo ciuitatem, nō vt aura

refrigerer, non vt salutationes obuiātium excipiam, non vt honore me affici gaudeam, sed vt disperdam, euellam, ædificem, & plantem, vitia euellens, & virtutes serens.

3 Quæ vt attentius considerare possit episcopus, videat quid sit cura animarum, quam gerit, vt proinde norit, ꝙ onus eum circunstet, est siquidem animarum cura, vtd. Archid. in cap. cognouimus. 18. q. 2. Io. And. in c. omnis. in nouell. de pœnit. D. Ant. 3. p. tit. 19. §. 8. vigil onerosa ac sollicita custodia animarum commissa alicui vt curet ne pereant, sed saluentur, quæ competit ex lege vel commissione canonica, aut consuetudine vel præscriptione per sedem apostolicam non improbata. Dicitur uigil & onerosa cura animarū, quia qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, s. sollicitudinem circa animas commissas c. qui episcopatum. 8. q. 1. c. intelleximus. de ætate & qual. Dicitur vt curet ne pereant, instruendo sibi commissos in fide & moribus, & vt vitia fugiant, & virtutes exerceant. c. placuit. 10. q. 1. c. vt quisq;. de vit. & hon. vnde si negligenter se habeat obligatur Deo. c. irrefragabili. de off. ord. c. cum ad monasterium. de statu mon. quæ efficit docēdo, visitando, corrigēdo, sacra administrando, c. dudum. de el. c. cum infirmitas. de pœnit. & remis. vt sic semper piè, oculis hanc obligationem habeat, & caueat a negligentia & sopore. Psal. 120. non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel, vnde curato dicitur Prou. 6. discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnū oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ, si enim Iacob custodiens greges Laban. Genes. 31. dicebat, & fugit somnus ab oculis meis, quanto magis pastor vigilās esse debet, & somnum negligentiæ ab oculis suis excutere? cum rem tanti momenti, vt supra est dictum, custodiat, quòd si diligenter fecerit, licet ob malitiam & duritiem plebis non proficiat, tutus erit c. sit rector. c. ephesijs. 44. dist.

Animarū cura quid sit, & quō pastor teneatur ex pcōs sub ditorum, & quando illos corrigere teneatur vel nō, aut id omittiticet.

Ex quibus colligitur, ꝙ cum pastor teneatur ad omnem diligentiā, teneatur etiam de leuissima culpa, aduertēdo tamen ꝙ prælatus non tenetur de peccato subditi personali, cum pater non teneatur pro peccato filij, nec econuerso, sed anima peccans ipsa morietur. Ezech. 18. sed eatenus tenetur, quatenus fit propriū, ꝙ contingit pluribus modis; primo per cōsensum præstitum peccanti, vel per eius defensionem, vel 3. per approbationem, vel 4. per consilium, vel quinto per negligētiam. c. qui consentit. vbi gl. 11. q. 3. & hoc modo vltimo prælatus participat de peccato subditi si negligit illud corrigere, vt habetur in c. quicquid. 1. q. 1. vbi excommunicatur episcopus qui non puniuit eum qui pro pecunia sacramenta administrauit id sciēs, ex eo quia correctionem necessariam omisit, vt ibi habetur, & in c. error. c. quid enim. c. consentire. 83. dist. vbi dicitur eum consentire qui manifesto facinori non obuiat, cum nil prosit suo erro re non pollui, & præstare consensum erranti, & is dicatur cōsentire, qui ad resecanda quæ corrigi debent non occurrit, vt ibi dicitur, vnde cum prælatus ex officio teneat obuiare delictis, si non obuiat particeps est peccati, & cum teneatur ad omnem curam & vigilantiam ne peccetur, tenetur omnē diligentiam ad id adhibere, alias peccat, cum culpa sit ꝙ a diligenti potuit præuideri, non esse præuisum. l. si putator. ff. ad l. Aquil. in quo venit etiam leuissima culpa in re graui. l. sed & si quicunque §. 2. & l. in lege. ff. eo. cū vbi periculum maius sit, cautius sit agendum. c. vbi periculum. de el. in 6. vnde cum cura animarum sit maximi periculi, cautissime ibi est agendum, & sic tenetur prælatus adhibere eam diligentiam ne peccetur, quam diligētissimus quisque in re sua adhiberet. ar. c. clerico. 50. dist. c. in lectum. 34. q. 2. d. l. si putator. & l. diuus. ff. de off. præsid. & tenetur etiam explorare vitas subditorum. c. irrefragabili. de off. ord. & et potest generaliter monere subditos, vt qui sciunt aliquid dignū correctione

ne ipsi manifestēt ad peccatum remouendum, nam si subditi tenētur id demum prælato dicere. Math. 18. c. si peccauerit. 2. q. 1. potest etiam eos monere vt reuelent, q intelligitur salua fraterna correctione, vt. ipsi prius moneāt peccantem, qui si non resipiscat, prælato est aperiendum iuxta euangelicam regulam, & eo casu reuelans nō dicitur detractor, tum quia obedit p̄lato, tum quia id facit ad bonum peccatoris, dicendo id ei qui potest prodesse, q licet, vt d. Silu. detractio. §. 4. ver. 3. non tenetur tamen alere exploratores, nisi vbi timeret ne aliqua hæresis suscitaretur, quia tūc ob bonum fidei tuendum, sicut propriam vitam exponere tenetur, multo magis facultates, quæ sunt inferioris gradus, cum & eo casu sigillum secreti debeat detegi, vt d. D. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. & debeat etiam occultus peccator detegi licet delictum non possit probari, vt d. D. Tho. 2. 2. q. 68. ar. 1. Dir. in Scol. li. 2. q. 53. & etiam q sit pater vel frater qui peccauit, vt d. Dir. 2. p. sub ti. de p̄sumpt. in c. literas. §. 14. comment. 15. in alijs vero delictis occultis id non expedire mihi videtur, ne fama proximi in periculum incidat; Vbi etiam peccatum est occultum, licet prælatus sciens teneatur ad correctionem fraternam, non tamen ad iudicialē, q intelligitur non de occulto omnino, q scilicet probari non potest; tale enim iudicio Dei relinquitur, & ab ecclesia iudicari non potest. c. erubescant. vbi gl. 32. dist. c. à nobis. de sent. exc. sed de non omnino occulto, q ab aliquibus scitur, & probari potest, sed aliqua tergiuersatione celari potest, vt d. Abb. ī c. quæsitum. de pęnit. & rem. ne paucis notum iudicialiter procedendo omnibus fiat manifestū, si tamen fama publica in eo concurrat, vt quis habeat cōcubinam, cogi potest ad eam dimittendam, etiam si cum ea nō peccet ob scandalum vitandum ob charitatē fratris. vt d. D. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 1. cū id sit peccatum, vt ibi d. & ar. 4. & Couar. in reg. peccatum. p. p. in princ. de reg. iur. in 6. & Nau. c. 16. n. 20. Quod si ex correctione scandalum immineat, tūc vel est scandalum passiuum, vt quia corre. cti sint dicturi prælatum esse seuerū, superbum, & huiusmodi, & sic correctio non est omittenda, cum ob tale scandalum non sit omittenda veritas doctrinæ, iustitiæ, & vitæ, vt d. D. Tho. 2. 2. q. 43. at. 4. & Couar. loco cit.

Et sic intelligitur regula si scandalizauerit. de reg. iur. in 6. sicut nec si prælatus timet ne sibi mors inferaī si corrigat, quando delinquentis peccatum vergit in malum multitudinis ob malum exemplum; tunc enim prælatus ex præcepto tenetur corrigere, alias peccat mortaliter. 83. dist. per tot. & bon⁹ pastor animam pro ouibus ponere debet, & idem si timet ne accusetur etiā falso a correcto, nō per hoc correctionem omittere potest, si eius delictum est nociuum multitudini, vt not. glos. in c. scimus. 46. dist. licet alias famā ob alios seruare debeat suam. c. non sunt audiendi. 11. q. 4 q intelligitur vbi animarum saluti præiudicium non infertur, nec correctio prodest multitudini, nam sic potest eam differre, & se ac suam famam seruare, alias non.

Si vero scandalum est actiuum, vt quia cædes sint secuturæ si correctio fiat inter correctos, vel inter eos & alios, vt quia quis corrigere velit vxoratam ob adulterium, & maritus eam eēt occisurus, vel si ex correctione isfamiā sit subitura, & eius domus, & peccatum non est publicum hoc secundo casu, tunc potest differri correctio, vt & mulier toleratur, quæ concepit ex adulterio vel sibi alienum partum supposuit, quādo ex detectione immineret sibi mors vel infamia quo ad restitutionem faciendam. c. officij. de pęnit. & rem. licet vbi sola fama periclitaretur, nec timor sit de nece sequutura, correctio non sit omittenda si id malum tendit in damnum multitudinis, cum salus animę sit famę vt maius bonum anteferēda, vbi vero est timor mortis omitti potest veritas iustitiæ, vt d. Couar. loco allegato, & Lamb. de

iure patr.li.2.p.2.q.1.priuc.ar.31.si vero multitudo est in peccato, est puniéda vel quo ad totam multitudinem, vt Aegyptii submersi.Ex.32.quandoq; si speretur aliorum correctio, debét puniri principaliores, vt alii terreantur, si vero tota multitudo peccet, & boni a malis possunt secerni, debét mali puniri si potest fieri sine scádalo aliorũ; alias enim est parcendum multitudini, sic peccatum principis, ꝙ sine scandalo multitudinis puniri non potest, est tolerãdum, nisi sit tale ꝙ magis noceret multitudini corporaliter, vel spiritualiter quam scandalum, vt dicit D. Thom.2.2.q.108.ar.1.in corpore, & ad quintum. Et si iniuria fit prælato quæ tendat in Deum & ecclesiam, potest eã prosequi, ad scandalum amouendum, quatenus tamen in eius personam tendit, debet patienter sustinere, vt ibi dicit D.Th.vt & Siluester excommunicauit eos qui illum in exilium misere, vt ibi d. si vero non speratur emendatio correcti, sed timor est, ꝙ peior sit futurus, non per hoc debet prælatus omittere correctionem, tum vt correctus per pœnas peccare desistat, tum vt prouideatur bono communi, vt alii eius exemplo terreantur. vt d. D.Th.2.2.q. 33.art.3.& 6. si tamen videt non prodesse communitati talem correctioné non tenetur corrigere, cum ob id sit quis corrigendus. c.prodest.23.q.5.& similiter si eius correctio non prodest nec nocet communitati, & eius omissio delinquenti ad emédationem cum causa emendationis fiat correctio, & sic loquitur Greg.in pastorali. 2.p.c.2. ꝙ rectori dét ĩ eẽ discretio correctionis & dissimulationis feruoris, & mansuetudinis. Quod si ex prohibitione aliquorum peccatorum, vel quæ cum peccato esse possunt, habeatur suspitio probabilis maiora peccata cõmitti debere, vt ex prohibitione ludorũ, fornicationes, vel ex expulsatiõe meretricum, adulteria, vel peccata innominãda, citius illi vitio est subueniendum, per quod festine ad interitũ tenditur, & si vnũ sine alterius toleratione, auferri non potest, ꝙ leuius est, tolerandum est, vt grauius subtrahatur, ut d. Grego.in pastorali.3.p.c.4. & habetur in c.duo mala.ca.nerui.dist.13. si vero sine incursu alterius vtrique succurri potest, id agendum est, dictis iurib. ꝙ tamen intelligitur vbi peccatũ non est publicum, vt publicus concubinatus; sic eñ tolerari non potest, licet timeatur perpetratio maioris peccati, ob scandalum annexum, vt supra est dictum, cũ habeat malitiam annexam, ludus tamen cum simpliciter non sit malus, tolerari potest si timetur probabiliter tale malũ committédũ, nam aliquibus casibus possunt dissimulari peccata & non corrigi, vt cũ mali non possunt discerni a bonis, vel cum multitudo tanta est, vt sine ecclesiæ schismate vel inuolutione bonorum punitio fieri non possit, vel cum de emédatione speratur, vt quia quis peccauit ex fragilitate vel ignorantia, nisi tale peccatũ noceat multitudini, vel si mali ecclesiæ prosint exercitando bonos, & non obsint.ca.commessationes. 10. dist.c.vt constitueretur.50. dist.c.ipsa pietas.c.cum quisque.24.q 4. ꝙ vltimũ intelligitur si non speratur correctio malorum, & eorum peccatum nõ obsit multitudini; alias enim puniri debét, vt supra est dictum, & etiam meretrices ab ecclesia tolerãtur ad maiora vitanda peccata.argu.c.nerui.13. dist.& not.in c.quia plerique.de immu. eccl. Quod si ex correctione probabilis suspitio sit, ꝙ iudex laicus etiam procedat contra correctum ad pœnam mortis, vt si procedatur contra incestuosũ furem, & huiusmodi, cum supra dictũ sit, quando crimen est mixtum, punitum ab vno iudice puta ecclesiastico posse adhuc puniri ab alio.s.seculari, si laicus est, & per eius leges maior pœna imponatur illi crimini, quã per ecclesiasticas, eo casu poterit ecclesiasticus differre correctionem, & vt euitet illi mortem, & sibi irregularitatem. argu.c.de cętero. de homic. & vbi casus contingat vt eodem tempore sit auédendum sacramentis administrandis in-

Infirmis,& diuinis officijs,& correctioni,primo loco est infirmis vacandum, secũdo diuinis officijs quibus oretur Deus pro peccatore,nisi periculum sit in mora,quia tunc omitti debent diuina officia,vt salus animę afferatur,quę omnibus est præponenda, vt supra est dictum.Correctionis vero nomine laico infligendæ intelligi potest excõicatio,vel interdictũ vel mulcta pecuniaria,quæ a iudice ecclesiastico laico infligi possunt in penam vel emendationẽ peccati, vt dictum est supra de forma visitationis in fine,contra clericos vero vti põt suspẽsione,& aliis iuris remedijs. Id etiam aduertere debet eps vbi proximorũ causa correctionẽ non requirit,in correctione facienda maxime personarum naturã considerandã; alij enĩ leui pœna facile corripiũtur, alij contra,ideo remedia cuique congrua adhibere debet,vt d.Chris.lib.2. de sacerd.Caueat uero prelat⁹ ne corrigendo id ex odio faciat,quia sic esset mortale si intẽderet nocere notabiliter; nec ex ira pręcedente rationẽ deliberantem.c.odio.86.dist. sed ex charitate id agat, vt delinquens corrigatur , vel saltem vt alij timeant talia agere .c.prodest.23.q.5.ira tamẽ debet subsequi iudicium rationis, vt ministra,ante vero iudiciũ rationis mãsuetudo præcedere dẽt, ideo vero ira subsequi debet, cũ facilitas uenię tribuat incentiuũ peccãdi.c.est iniusta. & seq. 23.q.4. nec debet corrigere leniter vt Heli,cũ pręlatus debeat vti mĩa cũ pęnitentib.c.non põt.23.q.4.sic tñ vt lenitas misceat seueritati.ca.disciplina. d. 45. & magis ad lenitatẽ quã seueritatẽ declinetur.c.licet.ea.d.& c.põderet. d.50. Et si corrigẽdo modũ excedit nõ a proposito i nullo tenetur. c.olim. de rest.spol.quo ad Deum tamen sic, nec etiam tenetur veniam petere ab offenso.c.quando. 86.dist. sed si ex odio tenetur iniuriarum & veniã petere. glo. in d.ca.quando; potest tamẽ subditus appellare a correctione vbi modus excedit etiam non addita opera , quæ tamen appellatio hodie nõ suspendit executionem ex Concil. Trident.sess. 24.cap.10. Caueat etiam pręlatus ne existens in mortali corrigat peccantẽ quia si id facit ex officio peccat mortaliter,licet peccatum sit occultum , secus si ex charitate , nec sequatur inde scandalum,vt d.D.Th.2.2.q.33. ar.5.

Hæc sufficiant de correctione iudiciali & punitiua a prælato facienda, quo vero ad fraternam magis tenetur quam subditi , vt dicit D.Thom.dict. quæst.33. art.3.

Quod si sit parochus qui habeat iurisdictionem in foro exteriori ex priuilegio vel pręscripsciptione,aut epi commissione,in correctione facienda debet in oib. vt supra de epo est dictũ procedere,cum sic possit excõicare,interdicere,mulctare, & huiusmodi.ca. dudum ecclesia.de el vbi gl. extrauag. execrabilis. Io.22.ver.quantum,quòd si ea iurisdictione careat , sed habeat tantum potestatem in foro pęnitentiali, pront iure cõi tñ parochus habet , non potest excommunicare, suspẽdere,interdicere,absoluere,pdictos mulctare,necpęnitẽtias imponere in foro exteriori.c.nemo.2.q.1. Silu.excõm.1. nume.5. & eo casu sufficit, q̃ notificet epo sibi subditos qui egent correctione,& ab eo petat vt illos corrigat,post tamen monitionem illis a parocho factam , qui Episcopus par non erit , vt mandet parocho , vt fungatur officio præconis denuntiãdo excommunicatos aliquos in ecclesia,nisi vbi pro forma traditur, vt aliqui in ecclesia candelis accensis excommunicentur , vt in cap.curæ.& c.debent.11.q.3. habetur,Tum vt seruet vitam parochi, qui presto esse debet ad sacramenta infirmis ministranda quacũque noctis hora,nec excusatur etiam si certo sciret sibi necem parari , si sunt sacramenta necessitatis,vt baptismus absolute,vel cõfessio in illo quem credit nõ habere sufficientẽ cõtritionẽ,vel extrema vnctio in eo qui loquelã amisit , nec potuit confiteri, vt ita virtute sacri ex attrito fiat contritus,qui tñ vbi sacramẽtũ nõ est necessitatis poterit domi manere

4 **Parochus qũo teneatur ad correctionem iudicialẽ ex cõmissione , & quid in eo agendum.**

nere, vel si timet mortem vel fictionē caute debet procedere prius expectando domesticos īfirmi qui id certificēt, & sociatus incedere si potest, & minus episcopus debet ei mādare vt exequatur officium nuntii, præsentando mandata corrigendis, vt sic etiam dignitatē parochi seruet, sed debet per suos nuntios id exequi, q̄ si id tuto vel ob paupertatem præstare non possit, poterit vices suas parocho tradere, qui ī omnib. tenebit, vt supra, vel ēt iubere vt denuntiet, quo casu tenebitur obedire. ar. c. qui resistit. 11. q. 3. Et tū ipse tum episcopus poterunt inuocare auxilium brachii secularis in correctione facienda, si citra sanguinis effusionem id fieri potest, vt d. D. Ant. 3. p. tit. 19. §. 8. ex c. conquerente. de off. ord. & c. cum satis. de off. archid. excommunicatione tamen raro & nō nisi coactus prælatus vtatur ob magna damna quę infert, licet vt medicina feratur. c. 1. de sent. excom. in 6. vt etiam abstinēdum suadet Conc. Tr. sess. 25. c. 3. & quo ad res perditas non concedatur nisi summa sit magna & seruatis iis de quibus eod. Conc. sess. 25. c. 3. Et si existens in peccato noto io graui impœnitēs moriatur non erit sepeliendus in cœmeterio. c. qui non 13. q. 2. vel incōfessus eo anno. c. omnis. de pœnit. vel seipsum occidens. c in quibus ibid. vel excommunicatus maiori. c. sane. 24. q. 2. vel interdictus ab ingressu ecclesiæ. c. is qui. de sent exc. in 6. nec vsurarius manifest⁹. c. quanquam. de vsur. in 6. nisi in morte dederint signa cōtritionis ad q̄ probādum sufficit vnus testis. c. qui recesserunt. vbi Arch. 26. q. 6. quo casu excō municatus publice est absoluēdus post mortem. vt dixi tr. de excommunicatione. Hæc de debito corrigendi, & q̄d iuris in vsurariō dixi tr. de vsuris. c. fi.

Quo vero ad rationem & modum regendi munus episcopale, & curam animarum, corrigendi, & admonēdi.

5 Prima via est vt ardenti in Deū charitate incensus sit, dicēte Domino. Io. vlt. Si diligis me plus his, Pasce oues meas; non enim par cum cęteris præsulis in Deum amor esse debet, sed eo maior quo pstantius ministeriū Dei sortitur, & quo magis a patiente agēs, & perficiens, q̄ episcopi est, a perfectibili distat; sic enim erga animas pascēdas amore maximo, & fide afficietur, qui enim aliquem diligit, & quæ illi cara sunt diligit, & nihil non earū causa perfert, at quanti Deus animas faciat, quidque earum causa egerit, supra monstratum est, & hanc viam in præsulatu tenendam esse potissimum docet Chris. li. 2. de sacerdotio. in princip. cum & illi si fideliter se gesserit æternum pręmium promissum sit. vt ibi d. & habetur Math. 24.

Episcop⁹ & pastor charitate in …

Deum ac census sit, & quare.

6 Secunda via est, q̄ cum illi sit pugna aduersus dæmonum phalanges ingenio valde præstantes, carnem ac mundum, & sepe subditorum vitia quæ latent cōperta non habeant, nec omnes præoculis eis sint, nec ei illos vincire quoties vrere vel icidere opus sit, more pastorum erga pecudes, liceat, cum si correctio debita alicui adhibeat animo despondens, peior fiat, & contra si minus digno pęna afficiatur, vt d. Chrisost. d. lib. 2. non longe post principiū, vt ad orationes recurrat, pie Deū deprecans, & orationes fundens pro salute peccantium, & eorum conuersione, & populi sibi cōmissi custodia, multum si quidem valet iusti oratio, & maxime pastoris ex intimo corde pro salute populi ad Deum porrecta, Vnde Deus Moisen pro populo exorantem, quasi eum orationibus deuinxisset, sic est affatus Exod. 32. dimitte me, vt irascatur furor meus contra populū istū, cum ex congruo possit quis alteri etiā primam gratiam mereri. vt d. D. Th. 1. 2. q. 114. ar. 6. & vbi casus est grauis par est orationi adiungere ieiunium, & lachrimas, vt illis Deus placatus peccanti misereatur, & eum conuertat.

Eps & pastor ad orationes recurrere debet, & quare, ac quādo.

7 Tertia via vt in exercitio prælaturę rectam habeat intentionem in grege pascendo, vt pascat Dei amore quo illum ad Deum vt vltimum finem perducat, vt d. Chris. li. 2. de sacerdotio. in princ. & non propter mundi honorē &

Eps & pastor rectā hēre dēt itētionem, & quā, & cur.

& gloriam propriam, lucriue, aut maioris gradus acquisitionem, ne sic remissus sit in correctione, vel eam omittat ob amorem timoréve sui, vel damnificationem suæ existimationis, ne a subditis ei detrahatur, vel etiam ne nimis rigidus sit pauperes diuitib. omissis puniendo, Vnde loco suo cótentus esse debet, nec nouas quærere sedes, nisi ex debito obedientiæ, uel casibus qb. debet renuntiare, de quib. in c nisi cum pridem. de renunt. & supra est dictum. c. de renũt. alias peccat si id facit ex ambitione, auaritia, vel inconstantia, c. mutationes. ca. non oportet. 7. q. 1. & animum habens oues deserẽdi, eas mercenario animo pascat contra dictum Domini. Ioã. 10. si tamen a superioribus ad maiores gradus vocetur, ex debito charitatis & obedientiæ potest & debet id acceptare, vt est dictum tr. de electione, & tra. de translatione, sed animum ad id habere nó debet, nec rector suo studio placere hominibus appetat, intendat tamen ad quid digne placere debeat, vt d. Greg. in past. p. 2. c. 8. & sic in exterioribus occupetur, vt in interioribus prouidus sit, vt ibi d. c. 7.

8 Quarta via, vt sanctum sui exemplũ præbeat, exemplo Oniæ, qui dum pie populum regeret, fiebat vt omnia bene se haberent, animæ optime custodirentur, cultus diuinus augeretur, & principes ipsi illum, & locum summo in honore haberent. 2. Machab. 3. & sic etiam inculpate viuens libere subditorum vitia reprehendit non metuẽs ne in ipsum correctio retorqueatur, vt d. Chris. lib. 5. de sacerd. alias maxima ipse a Deo pœna afficitur, vnde & Leuit. 4. mandatur, vt tantundem pro sacerdotib. quam pro reliquo populo sacrificium offeratur, vt late idẽ prosequitur. lib. 6. de saeerdotio. ab ira pſertim & inani gloria se abstinens ob innnumera quę inde mala oriũtur, vt idem d. li. 2. & 3. de sacerd. solertem se etiam præstando in munere suo sollicite obeuudo, & præsertim in officiis, quæ per episcopum solum præstari iure ordinario possunt vt ministrãdo sacramentum Confirmationis, q per solum episcopum iure ordinario ministrari potest. c. de his. & per tot. de consec. d. 5. si tamen sit consecratus, licet ex commissione papæ id confici possit, etiam a simplici sacerdote. c. peruenit. vbi omnes. 95. d. & similiter sacramentum Ordinis, q a solo episcopo iure ordinario confici potest ex Conc. Floren. in vn. Armen. & Trid. sess. 23. c. 4. & can. 7. licet ex consuetudine Cardinales presbyteri in suis titulis conferre possint primam Tonsuram, & Abbates ex priuilegio papæ primam Tonsuram, & minores ordines suis subditis si habent vsum mitræ, c. abbates. de priu. in 6. & probabile est, q etiam simplici sacerdoti a papa concedi possit, collatio subdiaconatus, nõ tamẽ Diaconatus vel sacerdotii, ut uidetur sentire. D. Th. 4. d. 25. q. 1. ar. 1. ad 3. sic etiã solus episcopus potest ecclesias vel altaria consecrare, c. nullus. vbi Turr. cr. de cons. d. 1. & solus eam pollutam reconciliare, de licentia tamen papæ ex priuilegio, reconciliari potest per simplicem sacerdotem, aqua prius per episcopum benedicta. c. aqua. vbi Abb. de consec. eccl. q si ecclesia non sit consecrata, sed tãtum dicata diuino culrui, quæ dicitur Basilica, sufficit q a sacerdote cum aqua benedicta reconcilietur, vt d. Sot. 4. dist. 13. q. 2. ar. 3. similiter solus velare potest virgines. ca. deuotis. 20. q. 1. licet velum continentiæ vel viduarum dari possit etiã a sacerdote. vt d. gl. in c. vidua. 26. q. 1. similiter calicem & patenam solus episcopus consecrare potest, ut d. Gemin. in c. Abbates. de priu. in 6. ob vnctionem, quæ fit in consecratione. c. vn. de sacra vnctione. Benedictio etiam indumentorum sacerdotalium, ut planetæ, stolæ, manipuli, albæ, cinguli, amictus pertinet ad episcopos, ex consuetudine tamen id etiã per Abbates fieri potest, vt not. in d. c. Abbates. & in c. attendentes. de statu reg & idem de Tobaleis altarium, quę simul cum prædictis sunt benedicẽdę, ut & pallæ, uel animulæ corporalium, &

Eps & pastor sanctũ sui exemplum præbere dẽt, & quare.

& pixides in quibus detinetur sanctissima Eucharistia, & campanæ. Vnde in prædictis muneribus pontificalibus obeundis solertem & diligentē se præbeat eps, idq; fiat cum maxima solennitate ad ostendendam rei quæ agitur maiestatem, & dignitatis propriæ amplitudinem, & innumera mala affert si malum sui præbeat exemplum, vt late probat Chris. li. 3. de sacerdotio.

9 Eps & pastor prius amore, tū timore animas trahere dēt, & quare. Quinta via est, vt animas ad bonum amore præcipue ducat, sic enim facilius ducuntur, & diutius in bono perdurāt, tenaciusque in eo manēt, vt d. Ficinus in conu. Plat. differt enim princeps ecclesiasticus à politico; hic enim quia hēt p fine externam tm̄ pacem & tēporalem Reipublicæ, finem suum consequit quando subditi quiete viuunt, vel id faciant coacte vel volētes, princeps vero ecclesiasticus, quia habet pro fine vitam æternam, & pacem tam internam quam externam subditorum, potius curare debet vt subditi prius amore quam timore ducantur, cum sic facilius trahantur, & magis in bono hæreant, & virtutem colant, vt sentit Orig. tr. 12. in Mat. c. 20. licet & debeat vti vi coactiua & pœnali quando amore non trahit, vt nec pater parcit virgæ vt corrigat filium quem diligit, nec medicus cesset secare vulnus q curare intendit, & censuræ ac pœnę sint medicinales cum hominem erubescentia ductum a malo retrahant. c. 1. de sent. excom in 6. & dixi tr. de sen. excom. & idem sentit Greg. lib. 20. moral. c. 6. Chris. ho. 70. ad popu. Antioch. Idem Grego. in past. p. 2. c. 5. & 6. d. rectorem esse debere singulis compassio ne proximum præ cunctis contemplatione suspensum, & bene agentib. per humilitatem socium, cōtra delinquentium vitia per zelum iustitię erectum. & habetur in Concil. Trid. sess. 13. c. 1. vbi habet prius amore quam timore subditos ab episcopis corrigēdos, Vnde bonos episcopus honorib. augeat, & maxime sacerdotes quos charitate paterna amplectatur vt coadiutores i munere pontificali, in clero se nō habens vt Dominus. 1. Petr. 5. sed clericis honorem præstando. c. esto. 95. dist. & licet maiorem se presbiteris agnoscere debeat, domi tamen eos habeat vt collegas. c. episcopus. cum seq. d. distin. cum eis in criminibus, quibus salua iustitia, occultis præsertim, & in casibus ei concessis, de quibus supra ca. 3. late est dictum; potest facile dispensando, vt sic de malis commissis erubescētes, videntes secum misericorditer agi, à malo recedant, & ad bonum virtutis promoueantur, & in eo plus alijs proficiant, quo cęteris magis in malis fuere, vt sentit etiam Chris. libr. 6. de sacerdotio.

Sexta via, vt fortem episcopus & circunspectum animum induat, cum caput valētissimum esse debeat, vt a corpore prauas exhalationes depellat, vt d. Chris. li. 1. & 3. de sacerdotio, & se nō ad propria commoda, nō ad diuitias, vel luxum, sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatum esse intelligere debeat. sess. 25. in Tridē. Conc c. 1. & dictum est supra cap. 1. in princ. & multis curis ac criminationib. fit subiectus, quarum tamen causa peccātium correptionem dimittere non debet, vt nec medicus iurgia furētis infirmi horrescit, vt eum sanitati reddat, sic tamen vt leues etiam suspitiones ne peccato obnoxius sit effugiat, & ad totum populum qui in eū oculos retorquet, aciem mentis extendere debeat, vt dicit Chris. lib. 1. & 3. de sacerdotio; vnde viduarum & pupillarum curam nō per se, sed per alios gerere debet, cap. episcopus. cum seq. 88. dist. & si quando illas necessitate motus inuisit, non nisi grauibus viris sociatus adeat eas, cum non solum a malo, sed etiam a specie mali sit cauendum. 1. Thes. 5. 10 Eps & pastor fortis animo, & circunspectus esse debet, & quare.

Quinta via, vt seiunctus sit a cæteris curis quo attentius spiritualib. vacare possit, vnde episcopus Vicariū qui curam litium habeat constituere debet, alias si id omittat Archiepiscopus eū constituere potest, cum magis episcopus prædicationi & animarum curæ, quam litium decisionib. intēdere debeat, 11 Eps & pastor a cęteris curis seiunctus esse debet, & quib. ac quare.

beat, quas per vicariũ decidere dẽt, & alia multa per Archidiaconũ, & Archipresbyterũ peragere, & ẽt debet constituere œconomũ qui curã domus, & redituũ gerat. vt d. Bracharen. in stimulo pastorũ. p. 2. c. 7. & Lud. Granat. concione de officio pastorali, p. 2. reqsito 10. sic tñ vt videat q̃ in foro exercẽtur, & ipse qñq; cum sacerdotib. in aliqb. dispenset, iuxta c. 3. & œconomi rõnes sępe reuideat, ne reditus dilapidẽtur, & superfit, ꝙ dari debeat pauperib. & in cultũ diuinũ expendi, cauẽdo ẽt ne nimis tenacẽ œconomũ & impium habeat, sic tñ vt nil eo incõsulto dispẽset pter vsus domus cõsuetos, curãdo quoque, vt supra, ne iura ecclesię ꝑereãt, vel reditus vsurpẽtur. Et idẽ parochus facere debet si per facultates licet, aliquem. s. virum probũ & fidelẽ deputando, qui domus & redituũ curã gerat, vt ipse attẽtius spiritualibus operã dare possit, sic tamẽ, vt supra, vt reditus nõ vsurpentur, vel iura ecclesię depereãt.

12 8. via est, vt prelatus nimiã familiaritatẽ subditorũ euitet, nã cum ob imperfectionẽ vitæ, nemo sine aliquo offendiculo vitã degat, eo a subditis cognito continget vt correctionẽ contẽnãt, vel in prelatũ crimẽ & correptionẽ retorqueãt; vñ euitet ne ad aliquẽ diuertat cibũ sumpturus ẽt occasione nuptiarũ, ipse tñ qñque subditos suæ mensæ associet, vt sic amore & beneficijs deuinctos prõptiores habeat ad eius iussa exequẽda, nec mutuo ab illis pecunias aliasve res exposcat, ne ijs deuinctus, debitam erga illos correctionem dimittat.

13 9. via, ad praxim deueniẽdo, vt oẽm curam & zelũ adhibeat, vt Deo Opt. Max. debitus honor reddat, diuina officia, & sãctis. sacrificia ac sacra religiosissime ministrẽt, vt multos in munere pastorali hẽat adiutores, vt ecclesiasticę psonę sãcte & innocẽter viuant, vt opera pia & sacrę cõgregationes ĩtroducantur, & Dei ecclesię sãctę pcepta quãtũ fieri põt inuiolate seruent, quo subditi vidẽtes quantã in ijs curã platus adhibeat, simul intelligant res esse maximi ponderis quæ tantopere ab eo curantur. Quæ sunt summatim.

Ep̃s & pastor curare debet vt Deo debitus cultus adhibeat, diuina officia rite celebrentur, [...]itia viten[...]r, &c.

Vt ecclesię quã magnificentissime fieri põt extruant & exornẽtur, iuxta tradita sup. c. de Visitat. & latius hr̃ in Tr. de Missa; Tum vt oẽs intelligant quam excelsa sit Dei maiestas cui inseruit, & in cuius honorẽ tẽpla extruuntur, vt ẽt docuit Arist. li. 7. Polit. vbi Inu. tr. 6. c. 4. Tũ vt ex hoc charitate erga Deum accensi ĩpetrare possimus vt diuina in nos gratia, & beneficentia redundet, quę ante solis ortũ non aperiantur, & post occasum claudãtur, dieb. vero solẽnib Natalis Dñi, Circuncisionis, Epiphanię, Resurrectionis Dñi, Ascensionis, Pentecostes, festiuitatib. B. V. Apostolorũ, & Oĩum Sanctorũ, & titularis ecclesię, aulęis & tapetis ac piis imaginib. ſtruantur, amotis inde lasciuis, vel prophanis qbusq; picturis, vexillis, & depositis eminẽtib. valuis etiã frondib. viridib. exornatis. Idẽ edicat vt ad ecclesias humilis sit ingressus, & sancta ĩ eis cõuersatio amotis ambulationib' pe diuinorũ, colloquutionib. strepitibus, & huiusmodi, vt immunitas ecclesię seruetur, ita vt ad eã confugiens inuitus nõ extrahatur, vel ab eius forib. nec a iudice ecclesiastico si clericus sit ẽt si è manibus familię iudicis, vel carcerib illuc cõfugiat, nisi homicida pditorius sit, vel depopulator public', vel nisi laicus in ecclesia deliquat, vt d. Couar. var. res. c. 20. Vt nemo laicus chorũ ingrediatur, ĩ ecclesia virorũ circuli non habeãtur, nemo altarib. vasibus aquę benedictę vel baptisterio hęreat, nec sedeat cõtra altare vbi adest sãctis. Sacramentum, vt viri a mulieribus seiunctim maneant, nec se impudice aspiciant, nec sistant in foribus ecclesiæ vbi stationes sunt, vel alio tempore ad eas spectandas, aut in cœmiterio; vt mulieres nisi capite operto fucis, & inanibus ornamentis amotis ecclesiã ingrediautur. Nemo extra ecclesiam missam audiat, nisi ob ecclesiæ angustiam, vel alia iusta de causa, nullus ecclesiam ingrediatur cum canibus, accipitribus, tormẽtis, vel hastilibus exce- 14

Ecclesiæ qualiter custodien dæ, & ĩ ijs versandũ.

ptis militibus magistratuum, nec ea parietibus ecclesiæ, vel cęmiterij hęre re faciat, aliter non celebretur, nisi cōposito corporis habitu omnes ibi stēt, vt habetur in Conc. Triden. sess. 22. decret. de euit. & obs. Vt viri plumis volatilium semotis cum decēti habitu & pallio nisi prę egestate aliter sit fiēdū, deuote & humiliter in ecclesia versentur, vt sic nedū corpore, sed & animo eos adesse pateat, sāctissimo sacrificio missæ capite operto & genuflexi, nisi dum euangelium legitur, intersint, a qua nisi ea finita discedant, vt nec ab alijs officijs diuinis, vel prædicatione; Nulli in ecclesia mendicent, sed in valuis ecclesiæ eleemosinam petant. In ecclesijs vel cęmiterijs prophana non exerceantur, causæ ciuiles, vel criminales non audiantur, contractus nō fiāt, nec consilia habeātur, nec mortui occisi in ea a iudice inspiciantur, nec proclamata fiant, nec ibi quid vendatur, in cœmiterio tamen ceree imagines in ecclesia offerendæ vendi non prohibeantur. Nullus in ecclesijs reponat grana, ligna, & huiusmodi, vel res immūdas, nec in eis grammatica edoceatur, & huiusmodi, & si quis prædicta gesserit à Rectore ecclesiæ, vel eius mādato inde arceatur, inuocato etiam ad id auxilio brachii secularis.

15 Vt diuina officia pie, deuote, & diligenter horis debitis psallantur, iuxta c. 1. & c. dolentes. de celebrat. miss. & dicta supra c. de Visitatione sub §. de Visitatione cathedralis, amotis lasciuis & turpibus cantibus, & huiusmodi.

Diuina officia qualiter celebranda.

Vt missæ a quolibet sacerdote iuxta eius obligationes pie & deuote celebrētur iuxta dicta supra cap. de Visit. sub § de Visitatione parochialis, & latius habetur in tr. de Missa.

16 Vt processiones & supplicationes deuote & religiose obeantur, & ob id parochus die festiuo processionem præcedente moneat populum supplicationis fiendæ, illum hortans, vt nedū corpore, sed & spiritu ei intersit, ac pie oret pro causa pro qua est fienda processio, Vesperi vero præcedenti signis

Processiones qualiter habendæ.

campanæ huiusmodi processionis fiendæ populum moneat, mane vero omnes clerici sub suo vexillo, regulares quoque & confratres si supplicatio generalis sit hora statuta, cathedralē adeant si in ciuitate, si extra parochialē, & cruces a clericis cotta omnino & veste talari indutis, & cantores etiam sic induātur, deuote extensæ ferātur, ac omnes loco suo incedant, & si qua de præcedentia altercatio occurrat, eam episcopus quam primū dirimat, clerici induti sint superpelliceis decentibus, absque pileo chirotecis, vel floribus in manib. & deuote psallentes incedant, & cum ab ecclesia discedītur, omnes ante sanctissimum sacramentū genuflectant, & cum coram epo transeunt genu dextrum inflectant, exceptis canonicis qui tātum caput profunde inclinent, bini incedant ab alijs sex cubitorum spatio distantes, & cum admonentur sistant, vel progrediantur, cum in aliquam ecclesiā processio ingreditur ibi campanæ omnes pulsentur, & ecclesia aulęis decenter orneť, nil in altari reposito præter crucem & sex candelabra accensa, & ingresso clero campanarum pulsatio desistat, & in ecclesia statę orationes & preces canātur, ī processione viri a mulieribus seiuncti incedant, ac omnes colloquijs exclusis psalmis, hymnis, & alijs sacris precibus operam dent, prohibeantur in vijs spectacula quæ minus decent, nec actiones prę foribus ædium, aut in via repræsententur, episcopiq; vel parochi viros graues eligant quib. cura sit vt processio pie & religiose habeatur, semoto abusu quocunq; edēdi, vel bibendi in processionibus, vel agros lustrādi, vel aliquid in iis locis vendēdi, & vt dū processio dieb. festialib. habeť, officinæ claudantur, nec aliquid tunc vēdatur, vt mulieres velatæ intersint, vt patres familias curent eorum filios supplicationibus interesse, & roget etiam magistratus vt id populo edicāt, & vt orationes nostræ facilius exaudiantur, hortetur parochus populum, vt ante supplicationem confiteātur, &

com-

communicent, In supplicatione canatur Litaniæ iuxta formam ritualium, hymni, vel aliæ preces, nec ea non absoluta, nisi necessitate adigente, & licentia a proprio superiore petita, aliquis religiosus discedat, sed vsque ad ecclesiam vnde cępit reuertatur, & ibi maneat genuflexus donec preces sint absolutæ a parocho induto stola violacea, & cotta ac pluuiali, si tempore Rogationum fiunt processiones, sin secus alio colore tempore conuenienti.

17 Sacramenta quomodo custodienda, & ministranda.

Vt sanctissima sacramenta honorifice custodiantur, & ministrentur, mó supra in c. de Visit. exposito, & sacramentum Eucharistię, & pęnitętię remedia singularia animę languętis, & viæ præsentis solatium quam frequétius fieri poterit frequétetur, ac parochi & qui ad id onus expositi sunt, seduli sint in ijs paterna charitate ministrandis.

18 Concionatores hńdi, & in q. bus instruendi.

Vt concionatores optimi, pter parochi operam, tá in ciuitate, quá in dięcesi diebus dńicis, & festiuis, Aduétus Dńi, & Quadragesima vbi fieri potest habeantur, qui pie & vtiliter verbum Dei iuxta auditorum captum dissemińét, vt inquit Greg. li. 5. de sacerdotio, ab ijs cauendo qua supra c. de Visit. sub §. de visit. lectorū exposita sunt, in eo potissimum incumbendo vt peccata è medio tollátur, vt blasphemię, superstitionis violationis festorū, irreuerentiæ in ecclesiijs, auaritiæ, sitis nefariæ pecuniæ augendę, iniustitiæ in cótractibus litium malitiose protractarum, vel iniuste actarum, inimicitiarū, adulterij, stupri, incestus, & huiusmodi, periurii falsi testimonij, detractionis, superbiæ, & huiusmodi, cótra ea acriter inuehendo, & ad species etiam & mala quę inde oriūtur descédédo, contra prauas etiam consuetudines, quæ peccati incentiuū existunt inuehendo, ut spectacula ludicra, ludos, choreas, scenicas actiones ornatū inanem fucum, impensas superfluas, seruorū multitudiné inutilé, epulas sumptuosas, mala inde promantia exponens. Oés ad sacramenta frequentanda hortando, & cum vsu euenerit, exponendo ꝙ officium sit suscipientium infantes, & circa sacramenta alia qualiter sint accipienda, & quis fructus inde sit colligendus, iuxta tradita inf. Tom. 4. exponat.

Ad virtutis præterea opera exequéda populum cohortabitur, ad euágelica consilia amplectéda, ad eleemosinarum vsum, correctionis fraternę, ieiunii, orationes ter in die pie fundédas, ad Doctrinā Christianā edocendā, ad bene filios educandos, & filios ut parétibus obed. át, & ité de magistratibus, diuites ad bene pecunias & opes expédendas, vt quotidie Missę sacrificio intersint, prius a Deo peccatorum venia petita, vt frequenter concionib. intersint, orét pro viuis & defunctis, ęgros inuitant, eos pie solentur, tá domi quá foris, uel in ecclesia deuote genuflexi orent, considerantes Dei magnitudinem, ad quid conditi sumus, diuina beneficia vt peccatum uitemus, quid pro nobis tulerit, vt cum eo patiétes & dolétes pariter corregnemus, nouissima nostra, vt sic a peccatis cessemus, & ad Deum mundo spreto, tota mente inhiemus, vt late docet Card. Borro. in actib. ecclesięMed. sub c. de instructionib cócionatorum, & dicetur late sub. tr. concionatoris.

Vt lectio sacrę scripturę, vel Teologiæ in cathedrali, & locis insignib. assignata Teologo cum eo onere præbenda in illa ecclesia primo vacáte, habeatur diebus Dominicis & festiuis, & lectio item casuum cóscientiæ quotidie in palatio episcopali, quibus lectionib. sacerdotes & clerici omnes ciuitatis, vel loci illius intersint. 19 Lectio teologię, & casuum, ac scripturæ habenda.

Vt Doctrinā Christianā pueri & puellæ, & alij qui id ignorant dieb. Dominicis & festiuis in ecclesia edoceátur, à parocho clericis, & alijs pijs viris ac mulierib. post prandium iuxta formā libri æditi, ac patres filios, & matres filias eo deducant, & ob id societas Doctrinæ Christianæ in ecclesia instituatur, in qua plures docentes describantur, magistri & magistrę, silentiarii, ianitores, Thesaurarii, & alii de quibus in dicto libello habetur, curando, vt ip- 20 Doctrina christiana qualiter docenda.

sius regulæ obseruentur, & puellæ in ecclesia separata, vel in angulo ecclesiæ edoceantur, prohibendo ne interim iuuenes illuc accedendo, & ob id deputando viros ac mulieres graues ætate & moribus, quæ arceant illos ne ingrediantur vbi puellæ erudiuntur, quæ erudiantur a mulieribus tantum grauibus, & quæ norint fidei rudimenta, & sacerdote, ætate & moribus graui, qui & illis lecta explicet, & in fine recitatis Litanijs, & orationibus modeste discedant, & singulis mensibus congregatio habeatur confraternitatis, & simul consulant si quid opus est ad operis promotionem præsente semper parocho, qui & semel in mense confiteatur, & sacram communionem accipiant, & bis saltem in anno disputationes generales habeātur a pueris, & puellis præter consuetas dierum festiuorum, in quibus præmia rerum piarum vt Agnus Dei, coronarum, & officiorum, vel sacrarum imaginum peritioribus erogentur, & curetur vt Indulgentiæ a Sanctissimo Domino Nostro huic confraternitati applicentur, quæ a parocho sæpius populo publicentur, eum sedulo hortando ad opus hoc tam pium & Deo charum amplectendum, & promouendum.

21 Reliquiæ vt custodiendæ, & exponendæ.

Vt sacræ reliquiæ, quæ templa fuere Dei & domicilia Spiritus sancti a Deo ad æternam & beatam vitam excitandæ, in honore a populis habeantur, & summa cum veneratione exponantur & custodiantur, & sacræ item imagines pie, amotis prophanis, vel impudicis imaginibus, sculpantur, quas populus Christianus in memoriam protoripi & exemplaris veneretur, vetando tamen ne quid noui in sacris imaginibus pingendis, vel miraculis euulgandis, & in ecclesia insuetatum in ecclesia introducatur, iuxta superius ca. de Visit. exposita, & habetur in Tr. de Missa sub c. de Ecclesia.

Vt indulgentiæ quæ homines ad sacramenta frequentanda inducunt, & quibus pęnę peccatis debitę ex applicatione Thesauri ecclesiæ eluuntur, quam frequētius & copiosius fieri potest, habeantur, quę populis enuntientur, semotó oī abusu & auaritię nota.

22 Salutatio angelica, quādo pulsanda, & oratio vespertina introducēda & quid in ea præstādum.

Vt Salutatio Angelica in aurora, meridie, & vesperi pulsetur ad Beatam virginem salutandam, & eius auxilium implorandum, vtque Oratio vespertina introducatur, qua de causa in cathedrali, & collegiatis, & regularibus, secularibusque ecclesijs campana pulsetur per quartum horæ spatium sub noctē, qua significatur ad orationem concurrendum esse, quo tēpore patres familias omnes de domo conuocent, & pie ante aliquam sacrā imaginem omnes simul orent, in qua aliquid meditari expediet de vita & passione Domini, turpitudinis peccati, mortis, iudicij, inferni, & regni cœlorum, vel recitare coronam, Litanias, Psalmos pœnitētiales, aliquam spiritualem meditationē approbatā, propriam conscientiam examinando, gratias Deo agendo ob beneficia accepta, tum omni tempore, tum ea die pꝛsertim, tum ab eo lumen petendo cognoscendi & detestandi peccatum, cogitādo an in aliquo Deū offenderit cogitationib. verbis, vel operib. maxime in ijs ad quæ quis magis procliuis extitit, & si ī aliquo peccauit a Deo humiliter veniā petēdo, cū emēdationis ꝓposito, & quā primū ea confitendi, Curādo ēt vt indulgētię huic operi deditis a Sā̄ctiss. D. N. applicēt, q̄ a parochis populo signo & efficacib. verbis patefiāt, vt ad hoc opus populus accendat. Vt ēt introducatur oro sine intermissione dieb. festiuis ī ecclesia ad quā clerus & popul⁹ cōueniat post vesperas & oreſ pro ecclesia scā, hęreticorum cōuersione, vel eorū humiliatione, & īfideliū, cōcordia principū Chrianorum, pro dn̄is spiritualibus & tpalibus vt bene ꝑsint, & ꝓspere viuāt, ꝑ euitatione peccatorū, custodia diuina, & quacunque imminenti necessitate, & ibi aliqs sacerdos pie verbū faciat sup deploratiōe peccantiū; eorū miserijs, ob quæ diuina in nos ira descēdit, eos hortando

do vt ad Deũ ex intimo cordis cõuersi a vijs pessimis recedant, & ad diuinam recurrant misericordiam.

Vt etiam qñq; introducatur oratio 40. horarũ ad diuinã opẽ implorãdam vbi res aliqua magni momenti, vel aliquod periculũ graue imminet, quę tamen sine epi licentia non exponatur & sub forma tradita inf. in sacro Euch.

23 Oratoriũ introducẽdum, & qd ibi agendum.

Vt oratoriũ introducatur in aliqua ecclesiæ capella si ampla sit vel in foro epali, vbi ter I hebdomada post vespe-ras. 3.4. vẽ sacerdotes seculares, vel regulares vicissim super aliqua materia spirituali pie sermonẽ habeant, q̃ maximã vtilitatẽ affert ad progressum in vita spirituali, cui sermoni ipse quoq; episcopus pręsens semper sit, & pie sermonem habeat, post quæ aliquæ pię laudes canantur, & orationes tempori congruæ recitentur.

24 Confessariorum copia habenda, & de q̃ businstruendi.

Vt confessariorũ copia nõ desit qui laudabiliter & assidue hoc munnus obeant, quib. & regulas tradat quas obseruare a quibusve cauere debeant, vt nemo confessiones audiat, nisi ab ordinario approbatus sit, etiã si pueros tantum audiat, & regulares omnes tradãt episcopo copiam eorum qui ex suis ab ordinario sunt ad id approbati, & idẽ faciant qui in diœcesi sunt vicario foraneo, vt qui ad tempus vel sub certa limitatione admissi sunt, fines mandari non excedãt, si regularis audir infirmos fidẽ faciat statim scripto confectã eius cõfessionis auditæ parocho, nec I domibus laicorum audiat cõfessiones virorum mulierũve casu necessitatis excepto, vt antequam incipiat confessiones audire pie Deũ oret, vt illi opẽ ferat in tanto munere exequẽdo, facile non admittat eos qui ordinariũ cõfessariũ relinquunt, cum parocho si regularis sit, bene consentiat, vt eos non admittat qui turpem vitã gerunt, nisi eius consilio adhibito, cur et vt pęnitẽtes fucis crinibus intortis, & huiusmodi abstineant. Videat an vere pęnitentes sint, & mutandi vitam firmum propositum habeant, an cõscientiam discusserint, an reliquerint occasiones proximas peccati, de quibus late in tr. de pęnitentiã, & si eos nõ nouit interroget eorũ statum & conditionem, an eius subditus sit, alias remittat ad suũ, an aliqua censura, vel casu reseruato irretitus sit; primo enim casu ad superiorem pro absolutione dimittat, 2. pariter vel absoluat a quibus potest pro alijs ad superiorem remittens, prima tamen via est potior, an pœnitentias si bi impositas peregerint, an calleant articulos fidei, præcepta Dei & ecclesiæ, & huiusmodi, & si rudes sint eos istruat, mandet vt pęnitentes prius sua peccata confiteãtur, & postea eos diligenter interroget, circa x. præcepta Dei, 7. capitalia peccata, præcepta ecclesiæ opera misericordię, virtutes, &c. & vbi aliqua occasio peccati, vel restitutio famę vel pecunię est fienda eã præmitti ante absolutionem vbi sine scandalo, vel magno detrimento fieri põt mandet; & cuilibet peccato cõueniẽtes pęnitẽtias & remedia adhibeat, & vtatur certa absolutionis forma, & alia præstet, de quib. late d. tr. de pęnitent. hr.

Vt operã det vt præter antiquas religiones a sanctiss. viris progenitas, & q̃ suo exẽplo & doctrina ecclesiã mirũ in modũ illustrãt, quas charitate pñna amplectatur, introducat ẽr religiones recentes, q̃ nunc tpis doctrinę excellẽtia & sãctitatis exẽplo pstãt, vt Capucinos Barnabitas, Summascos, Tolẽtinates, Theatinos, & psertim Patres societatis Iesu qui præter supradicta in iuuentute erudiẽda, & bonis moribus imbuenda, mirifice prosunt. 25 Religiones quę introducendæ.

Vt psonę eccl. legitime viã ecclesiasticã igrediãt honeste viuãt, & in bonis literis erudiant, Vũ vitã ecclesiasticã igredi nõ pmittant canonicis & legitimis ĩpedimẽtis irretiti, vt minores septennio, nõ cõfirmati, ignorãtes fidei rudimẽta, qq; cõpetenter scribere & legere nesciãt, vel non vt seruiãt Deo hãc vitã ingrediũtur ex Conc. Tr. sess. 23. c. 4. hæretici, criminosi, solenniter pęnitentes, neophiti, gulę dediti, impudici, periuri, vsurarij manifesti, infames, ratiocinijs obligati, serui cor- 26 Clerici ut ordinari, viuere, & erudiri debeant.

corpore vitiati, vel isigniter deformes illiterati, & ignoti, bigami, irregulares, suspensi, excõmunicati, interdicti, morbo comitiali affecti energumeni, non examinati, furiosi, furtiue, vel per saltum promoti, & huiusmodi, de quibus late in tr. ordinis. Vnde hi cum petent ordinari scriptum afferant testimoniũ parochi, se legitimo matrimonio genitos, vel secum esse in natalib. dispensatum, diœcesanum esse origine vel habitatione decẽnali, vel per triennium cum proprio episcopo, & a ludimagistro, vel parocho testimoniũ afferat obsignatum ꝙ litteris operã dat, & in illis proficiat, scholas Doctrinæ Christianæ frequentat, sepius communicat, bonis moribus præditus est, & bonorum conuersationes sequutus est. si ad minores ordines promoueri vult in habitu & tonsura se præsentet, scriptas literas obsignatas parochi habeat, ꝙ literis operam dederit, in habitu & tonsura decenti incesserit, sacrã communionem semel in mense susceperit, Doctrinæ Christianæ operã dederit, probate vixerit, functiones ordinum exercuerit in ecclesia cui ascriptus est. i. si ostiarius clauserit, & aperuerit tempore debito fores ecclesiæ eijciendo excommunicatos, & interdictos curando ne in ecclesia strepitus vel deambulationes fiant, ne altari in quo sacerdos celebrat quis prope accedat, hęreat altaribus, chorum ingrediatur, vendat, colloquatur, impudice aspiciat, canes eijciendo, curando vt semper maxime vero tempore sacræ communionis sumendæ omnes reuerentior ibi maneant, & tpe quo doctrina Christiana exercetur, fores custodiendo, ecclesiam mundãdo & altaria apparando, & mandando vt mendici in foribus sistant ecclesiæ; si lector, ꝙ legat in ecclesia prophetias in ecclesia legi consuetas, & lectiones matutinales, diebus festiuis doctrinam Christianam edoceat, vel mãdato superioris aliquem librum approbatum legat in ecclesia; si exorcista, ꝙ exorcismos memoria teneat, in eo munere imper tinentia non petat, cum oratione ieiuniũ adiungat, vt in ecclesia adsit semper aqua benedicta, vt præparet sal sacerdoti volenti baptizare, vel aquam benedicere. Si Acoluthus, ꝙ societ diaconum & subdiaconũ ad altare eis inseruiendo, lumina in altari accendat, præcedat cum socio cum ceroferariis sacerdotem ad altare, Missam solennẽ celebraturum, accedentem, præparet vinum & aquam in vrceolis mundis ꝓ missæ sacrificio, dũ legitur euangeliũ cũ socio ex vno latere altaris maneat altero ex alio extante, cum ceroferariis, & similiter dũ Sanctus canitur vsque ad finem sacræ communionis, paret thuribulum cum incẽsõ & nauicula, illa tẽpore debito subdiacono præsentãdo, tempore communionis cum lumine illam associet, ministret missis priuatis in ecclesia cui est adscriptus; Hi tamen non admittantur, nisi ordinis suscepti literas ostendant, probẽt se legitimæ esse ætatis, & latinam linguam intelligant, & temporum interstitia, nisi aliud episcopo videatur, trãsisse probent. sess. 23. c. 11. in Tr. Conc. & ex Bulla Sixti V. contra clericos male promotos.

Si ad ordinem sacrum est promouẽdus, pręter supradicta testetur se habere ætatem præscriptam. s. pro subdiaconatu. 22. annos, pro diaconatu, 23. pro presbiteratu. 25. sess. 23. in Triden. Conc. c. 12. & pensionem ecclesiasticã vel patrimonium, aut beneficium, ꝙ satis sit ad eius sustentationem vere sine fraudeq; pacifice possidere, vel saltẽꝗ aliquis cautionem pręstiterit se illi victum suppeditaturum saltẽ donec aliũde illi prouisum sit, nec subdiaconi ordinẽtur nisi post annum a die vltimi minoris suscepti, nisi ecclesiæ vtilitas vel necessitas aliud postulet, c. 11. eadẽ sess. & ꝙ prius publicationes præmissæ sint in ecclesia parochiali ꝓpria, & vbi domicilium vltimo habuit intra missarum solẽnia, ꝙ is ad aliquẽ sit ex ordinibus sacris promouẽdus, & si regularis sit, testetur se in religione probata professum esse, & ꝙ fre-

quenter confessus sit & sacram cõmunionem acceperit, & ꝙ in ordine suscepto ministrauerit, nec admittantur qui præter supradicta ignorẽt quæ ad ordinem exercendum pertinẽt, vel officii recitationem, vel cantum firmũ, vel digni nõ sint, ad presbyteratum vero qui ad docendum populum ea quę ad salutem sunt necessaria, & sacramẽta administranda idonei non sint. ca. 13. 14. eadẽ sess. nec qui ignorẽt missæ cerimonias, qui & post ordinem non dimittantur celebrare nisi a magistro cerimoniarum licẽtiati, & vlterius testentur se congregationibus sacerdotalibus interfuisse, qui & feria quarta ante ordinationem, vel prout episcopus mandauerit se præsentent, & prędicti ad ordines sacros promouendi, a tribus Teologis, vel canonistis examinentur.

27 Seminariũ erigendũ, & ut clerici instituendi. Vt seminarium si erectũ non est erigatur, iuxta formã. c. 18. s. ss. 23. in Tr. Cõc. in quo pueri nõ minores 12. ãnis ex legitimo matrimonio nati admittantur bonæ indolis, & qui scribere & legere cõpetenter norint, pauperes ꝑsertim, nisi diuites proprijs bonis alãtur, qui in certas classes distincti ĩ habitu & tõsura decenti incedentes, in grammatica, cantu, computo ecclesiastico, & alijs bonis disciplinis, sacra scriptura, libris ecclesiasticis, homilijs Sanctorũ ritib. & ceremonijs sacramentorũ tradendorum, & maxime sacrę confessionis instruantur, cui loco sacerdos ætate & morib. grauis præficiatur, cui curæ sit, vt modeste viuãt, & singuli in loco communi collucentibus ibi lampadibus, & in Thalamo exteriori intro respiciente eo manente, & ipsos custodiente, noctu cubẽt, literis vacẽt, missæ sacrificio intersint, quotidie officiũ B. V. quotidie recitent simul & semel saltẽ in mense sacerdoti ad audiendas cõfessiones clericorũ exposito, q. zelo & ætate sit grauis singuli peccata sua cõfiteatur, & sacram cõmunionẽ recipiant, nigras tñ vestes interius & exterius induti, qui mane surgẽtes recitẽt Pater noster, Aue Maria, Credo, & orationem Domine Deus omnipotens qui ad principium huius diei, & cum scholã ingrediũtur, Pater noster, Aue Maria, Salue regina, Actiones nostras, & in exitu eius itidem, in benedictione mensæ, benedictionẽ vt in Breuiario, & similiter gratiarũ actiones post, dum cubitum eunt Pater noster, Aue Maria, Credo, Salua nos Domine vigilantes, &c. quæ omnia genuflexi ante piam aliquam imaginẽ recitent. Huic vero loco prouideatur, iuxta formam dicti Concilij.

5 Vt alij clerici vagari non permittãtur, sed vbi fieri potest in vnum locũ colligantur, & vt supra instruantur, ꝙ si in domibus parentum degunt habitu & tonsura decẽti quę paruę hostiæ figuram præ se ferat, semper vtantur, ac alicui ecclesiæ ascribãtur vbi functiones ordinum exerceant, sacram cõmunionem accipiant, & Doctrinæ Christianæ intersint, & decem ex ipsis alicui graui moribus, & ætate sacerdoti commendentur, qui velut pater eorum curam habeat diligentem, cui ẽt tantum peccata semel in mense, & diebus solennibus cõfiteãtur, & attẽdat, ne cum mulieribus suspectis cohabitẽt, vel cum laicis suspectis ve viris vel locis versentur, ne armis vtantur pręter cultellos ad vsum domesticũ, nisi itineris gratia in casu necessitatis, & de licẽtia episcopi scriptis exarata, ne personati incedãt, choreas publicas, vel priuatas non agant, vel eis intersint, a fabulis, comedijs, hastiludiis ludisque maxime alearum tesserarum, & ab eorum prospectu abstineant, excepto ludo paruæ pilę exercitii causa, & in priuatis ædibus decurionis, vel alterius grauis viri, vel proprijs; sic tamen vt pecuniam, nec pecunia æstimabile quicquam pro lusu proponant, à crapula & ebrietate, & cauponis nisi in necessitate abstineant, negocia prophana euitent, venationes aucupia, & huiusmodi, quę omnia etiã per alios clericos in minoribus, vel sacris constitutos & sacerdotibus obseruentur, caligis turgidis non vtantur, nec inter-

rulis lactucatis, nec ocreis, nec annulis nisi Doctores sint, vel in dignitate constituti, nec mantelletto nisi prælati sint, quę etiam per alios ecclesiasticos seruentur; probato præceptori ab episcopo commendentur, vbi grammaticam, cantum, & alia de quibus supra edoceantur, & qui linguam latinam intelligũt, illa tantum in scholis vtantur, & qualibet die sabbati memoriter recitent quæ in hebdomada didicerint, & super ijs quæ didicerunt, vtiliter disputent, nec libros præter necessarios apud se habeant, lasciuos vel ꝓhibitos omnino vitando, qui vero in diæcesi sunt parocho vt prædicta pręstent commendentur, & vt vicarius foraneus prædictorũ executionis rationem episcopo reddat, pueri etiam laici missis priuatis ministrantes, qui tamen non nisi in necessitate admittantur, ijsdem decurionibus commẽdentur, qui curent vt literis operam dent semel in mense confiteantur, & cõmunicent, ecclesiæ inseruiant, & honeste viuant.

28 Vicarii foranei constituendi. Vt vicarij foranei vbi non adsunt in certis diœcesis regionib. constituãtur, qui Archipresbiteri, vel Rectores ecclesiarũ sint si idonei & probi sunt, sin minus alii arbitrio episcopi, quib. curę sit vt congregationes semel in mense vicissim apud omnes Rectores habeantur, vbi omnes sacerdotes & clerici illius vicariæ intersint in habitu tonsura, & cũ superpelliceo decenti, idq; mane die non festiua statuta per vicariũ foraneũ, populo eius loci vbi est fienda die dñico præcedenti huius rei admonito, vt ad concionem & diuina cõueniat vbi sacerdotes celebrẽt, & cęmiteriũ cum orationib. consuetis in suffragiũ defunctorũ recitatis processionaliter adeatur, & missa solẽnis canatur, i cui⁹ medio ab aliquo sacerdote idoneo a vicario foraneo electo pie ad populũ sermo habeatur, quo vitia illi loco peculiaria detestetur illũ hortando ad Deum colendum ipsius præcepta obseruandum, virtutes amplectendum, & vitia fugienda.

29 Cõgregationes sacerdotales vt habendæ. Celebrato vero officio omnes in domum parochi conueniant vbi modeste vno ferculo tantum, & iurulento, ac fructuum vna tantum specie reficiantur, in qua refectione benedictione præmissa, lectio sacra a clerico habeatur, & consueta gratiarum actione concludatur, qua sumpta, aliqua pars constitutionum sinodalium legatur, tum lectiones propositæ à vicario foraneo Cathechismi, summę, vel alterius generis perlegãtur, & casus conscientię ab eodem propositi disputentur, & si quod pariter dubium alicui sacerdoti maxime in curæ administratione occurrit, vel quòd ad populi correctionem pertineat, & vbi dubium occurrit quòd ipsi expedire non sciant, ad episcopum vel pœnitentiarium cathedralis, id referant, & congregatio futura ac locus & dies a Vicario constituatur cum annotatione lectionum & dubiorum, quæ tractanda erunt, lectionum cura vicissim omnibus assignata, singulis vero circa casus propositos suam sententiam proferentibus, & notentur quotquot ei cõgregationi non interfuerint. Vbi vero clerus est numerosus in aliquo oppido, bis in hebdomada congregationes huiusmodi omissa refectione & sermone ac missa solenni, ordine præscripto habeantur.

His curæ sit vt maior quam fieri potest clericorum numerus in eorum vicariatu introducatur, & instruatur, modo supra relato, Vt ecclesiæ bene custodiantur & ornentur, iuxta dicta cap. præcedenti, & præsertim vt bene contectæ sint, & sub tecto fornix, vel laqueatæ tabulæ decenter depictæ, parietes interni ecclesiæ piis imaginibus ornentur, vel saltem dealbentur, fenestræ ferreis cancellis sepiantur, & vitreis fenestris, vel telæ saltem muniantur, pauimentum ecclesiæ sit bene aptatum, valuæ pessulo, & sera muniantur, quæ a parocho, vel ecclesiæ Rectore custodiantur, & in pauimento crux, uel sacræ imagines non sculpantur, adsit vas aquæ benedictę, 30 Vicarii foranei, quæ curare debent.

quæ

quæ octauo quoque die benedicatur, & renouetur. Intus ecclesias, grana, ligna, & huiusmodi non reponantur, In ecclesiis, vel cœmiterijs, non edatur, bibatur, dormiatur, vel alia fiant, de quibus supra, in ecclesiis nullus sepeliatur, nisi in sepulchris iam factis, episcopi licentia non obtenta, Cœmiteria clausa sint vndique muro, vel ita ut feris ad ea non sit aditus, Cruce in medio sita, & ab omnibus impedimentis arboribusve iis purgatis, Vt parochialis habeat campanile cum duabus saltem campanis; & sacristiam cum armariis ubi suppellex ecclesiastica reponatur, quod & aliæ ecclesiæ habeant, vbi & adsit lauatorium, vel saltem fitulus cum manutergio, & altare tobalea opertum si loci capacitas patitur, vt altaria extra ecclesiam existentia amoueantur, vel in oratoriis, quæ clausa non custodiuntur, & altaria sint mensuræ, & formæ supra capitulo præcedenti explicata. Vt adsint calices bene firmi, & inaurati, corporalia munda, albæ, cinguli, amictus, planetæ omnium colorum, purificatoria, manutergia, vela, pluuialia, missalia, pacis vas, situlus, Thuribulus cum acerra, & cocleari, capsula pro hostiis conseruandis, ac custodiendis suppellicea cõmunia, & huiusmodi, de quibus supra pro loci qualitate & numero ministrantium; Vt sanctissimum Sacramentum custodiatur in tabernaculo ligneo, forma de qua in dicto capitu. confecto, in quo nil præter ipsum exi stat, & adsint vasa de quibus capitulo præcedenti est dictum, quòd singulis hebdomadis renouetur; Vt communicantes habitu decenti accedant, & cum sanctissimum Sacramentum ad infirmos defertur, pulsetur campana ut confratres præsertim societatis Corporis Domini illud associent, quòd & vesperi fiat, deferatur vero sub baldachino, cum lanterna, intortitijs accensis, campanula pulsante, ut omnes in eius transitu genuflectentes illud reuerenter adorent, fiulo & aspersorio, panno lineo ante infirmum ponendo, duas saltem particulas deferendo, nisi ad loca longinqua & difficilia accedatur, quo in reuersione ad ecclesiam pariter adoretur, & vbi non adest societas Sanctissimi Corporis Domini in aliqua ecclesia parochiali in ea authoritate ordinarii instituatur, habeaturque etiam in qualibet parochiali duo instrumenta ferrea pro hostiis conficiendis ad vsum sacrificij, & communionis populi, & capsulæ decentes ad eas custodiendas. Vt sacræ reliquiæ tuto & decenter custodiantur, & exponantur, modo in dicto capitulo explicato, & latius in tractatu de Missa.

Vt adsit baptisterium cum ciborio illud tegente, in quo reponantur olea sacra, & panni linei separatim quibus caput infantis abstergatur, & vasculum vitreũ quo aqua baptismi super caput baptizandi infundatur, & pro vsu abstersionis adsint saltem duo panni linei mundi, & aqua baptismalis renouetur Sabbatho Sancto, & Pentecostes, & vt baptizati in librum describantur, notando nomen infantis, patris, & matris, si noscantur, & legitimus est, sin minus dicatur eum esse natum illegitime, ex tali patre & matre, & si id ignoretur dicatur natus ex parentib. ignotis, & vbi est dubium an sit baptizatus, baptizetur sub conditione de qua in tractatu de Sacramento Baptismi, & notetur similiter nomen susceptoris, & susceptricis ac cognomen; & baptizantis, si parochus est testans se esse talem, sin minus quòd baptizans vel parochus in eo testetur de eius licentia a tali esse baptizatum, cum annotatione diei, mensis, & anni, qui liber apud parochum diligenter custodiatur, & singulis annis eius exemplum episcopo tradat; Vt adsint confessionalia forma, dicto capit. præcedenti descripta, in quib. adsit tabula

BullæCœnæ,casuum episcopalium,pia imago cum oratione diceda in initio confessionis audiendæ, curando vt cõfessarij obseruent superius relata, ꝙ præsertim ne omittant, verba illa formæ:Absoluo te. Vt parochi diligentes sint in infirmis visendis, & sacramẽtis eis administrandis,& ob id librum habeant in quo describant omnes qui in eius parochia moriuntur,in eo notando quis ei sacramẽtum pœnitentię ministrarit,quis Eucharistiæ, quis extremæ vnctionis, & quis animã eius Deo cõmendarit,&eius pariter exemplum ad episcopũ transmittat,ꝙ item de ijs qui matrimonio iungũtur fiat,notatis diebus denuntiationum, & contracti matrimonii per quem an per parochum, vel alium de eius vel ordinarii licentia,cum annotatione testium, & denuntiationum si de licentia episcopi sint omissæ, non iungendo alterius parochiæ, nisi prius habita fide a proprio parocho originis, & domicilii si in diuersis locis aliquis ex sponsis degerit, ꝙ denuntiationes tribus diebus habitæ sint iuxta formã Conc.Triden. nec aliquod impedimentum apparuerit, quæ fides sigillo proprii episcopi muniatur,si scribens absens, vel ignotus sit, aut alterius diœcesis, quæ & in filcia custodiatur,ꝙ si impedimentum apparet non procedatur vlterius, nisi de episcopi licentia,& ante publicationem prius separatim habeatur sponsorum consensus in ecclesia ꝙ consentiunt vt id matrimonium publicetur, & matrimonium cũ benedictione fiat in ecclesia & non alibi cum missa sacrãli. An habeat librum status animarum, in quo describanrur omnes domus suæ parochiæ cum nomine & cognomine ibi habitantium,patris familias,matris,vxoris,filiorum,nepotum fratrum patris si simul habitant, vxorum etiam fratrum,filiorum,nepotũ, famulorum,vel alio modo ibi habitãtium cũ eorum exercitio, & an domus sit propria vel conductitia, notãdo in margine pro ijs qui communioné accipiunt. Co. pro confirmatis. Ch. pro vtrisque. Co.Chr. qui & aliũ paruũ habeat librũ i quo separatim notenẽ qui nascentur superuenient ad habitandam parochiam,discesserint, morientur,peruenerint ad ætatem cõmunionis,vel confirmati fuerint, vel peruenerint ad ætatem 10.annorũ,quorũ librorũ simul cũ illo matrimonii exẽplũ transmittat ad episcopum quotannis; An custodiant literas,Decreta,& huiusmodi ab Episcopo, vel Vicario,aut visitatore emanata; An confecerint inuentarium bonorum ecclesię,& sacristiæ, An pie ad populum sermonẽ habeant diebus Dominicis,& festiuis,& Doctrinam Christianam edoceãt,vesperas etiam canant,& an clerici,& alii sacerdotes ibi inseruiant, An clericos habeant qui in habitu deceti tonsura & labro superiori tonsu incedãt, An omnes ad pccessiones & exequias cum superpelliceo & birreto modeste accedant,An qui debent resideant,an habitẽt in domibus ecclesiæ parochialis ad populi cõmodum, curam per se exerceant,onera sustineant,sacramẽta cum stola & cotta ministrent,& infirmis quorum calcaneo diabolus insidiatur.Gen.3.piam operam & pręsentiam vsque ad extremum spiritũ præstent, & diebus Dominicis de more ecclesiæ aquam benedicant,ac ijs & diebus festiuis saltem vesperas canãt, an a suis ecclesiis sine licẽtia se absentẽt, an defunctus sine licentia episcopi in funere laudetur. An curam gerant vt populus honeste viuat, an celebrẽt sic frequenter vt populo satisfaciant diebus festiuis, & aliis, an edicta populo enuntient, an prædicẽt vt tenẽtur per se vel alios, si enim non adsit legatum vel consuetudo populi parochus tenetur etiam Quadragesima prædicare, vel soluere concionantem, si cõcionari nolit, an pulsetur Salutatio Angelica ter in die, & Oratio vespertina, an dieb.festiuis discedant ab ecclesia quacunque de causa missa prius non celebrata ibidem,& obseruent alia de quibus supra c.de visitatione est dictum, an adsint coadiutores & resideant, & mu-

munera per se obeant, ac adiuuent in diuinis, & Rituale Sacramentorũ seruent, & missas celebrent ad populi cōmodũ, an resideant in domibus parochialibus, quæ si egēt reparatione mādetur reparari, & videatur si mulieres detinent domi maxime suspectas fine licētia epi, vel libros hēant suspectos, an alij sacerdotes munera sua obeant, & adiuuēt ĩ diuinis, pbati ab epo, & Doctrina Christiana, & congregationib. interfint, an in sacris constituti, vel beneficium ecclesiasticum possidentes, officium quotidie recitent, qui vero pensiones Officium B. V. & in scholis Doctrinæ Christianæ ac diuinis officijs adiuuent, cōgregationibus intersint, & huiusmodi. An in minorib. constituti, & alij obseruent ea de quib. supra est dictum. An confraternitates adsint & quomodo custodiātur, & an rationem parocho quotannis reddant iuxta alibi dicta. An adsit præceptor grammaticæ, qui si non adest, curetur omnino vt itroducatur, qui sit vir bonus, ab episcopo approbetur, & emittat fidei professionem, nec parochus hoc munus præstet, ne a curæ officio distrahatur. An in populo scandalosi, &c. de quib. sub c. de Visitatione. His actis si quid Vicarius foraneus correctione vel admonitione dignum inuenerit, paterne moneat, & curet vt emēdetur, sin minus id ad episcopum referat, præsertim singulis mēsibus se subscribens congregationi habitæ, iubendo etiam alios qui adsunt se subscribere, q̃ ad episcopum transmittat, cū annotatione causæ absentiæ, si quæ per aliquem sit allegata. & similiter an sacerdotes semel saltem in hebdomada confiteātur, & alij semel in mense, curando etiam ut administratores confraternitatum quotannis mutentur, nec confraternitatis pecuniæ alicui p̃ter loci institutum mutuo dentur, & executioni mandent ea ad quæ tenētur circa legata defunctorum, & pariter qui tenētur ea persoluant, & huiusmodi de quibus supra cap. de Visitatione est dictum. His etiam vicarijs foraneis concedere poterit episcopus, vt a censuris & casibus sibi reseruatis absoluant eos qui in vicaria existunt, nisi ex causa aliquos sibi retinere velit grauiores, & si Doctores sint, vt iudicare possint inter clericos, vsque ad summam quinque annorum.

Vt sinodus diæcesana quotannis cōstituatur, in qua examinatores ad beneficia & iudices delegati constituan tur. ex ca. 2. sess. 24. in Trident. Conc. & episcopus intelligata vicariis foraneis & parochis, quos vt coadiutores in vinea Domini paterne amplectatur, quomodo animæ custodiantur de opportunis quibusque remedijs prouidens, ad hanc sinodum etiam exēpti ratione parochialium, vel ecclesiarum suarum secularium accedant, & omnes parochi & clerici in sacris constituti, cum cottis mundis; in ea sinodo missa de Spiritu sancto canatur ab episcopo vel canonico cathedralis in cathedrali, qua finita fiat processio, & reuersis ad ecclesiam concio habeatur, vel oratio per aliquem regularem secularēve clericum arbitrio episcopi, Tũ Decreta aliqua, vel Bullæ Summorũ Pontificum, vel episcopalia legantur, & ea præsertim quibus illa diæcesis magis eget ad tollendos abusus, mores corrigendos, controuersias componendas, & disciplinā ecclesiasticā sancte instituendā, vel collapsam reparādā, vt Bullā Sixti de male promotis, de habitu clericorum, de alienatione bonorum ecclesiarũ, ex Paulo II. & huiusmodi, vt in vsum inducantur, & testes sinodales viri moribus graues, tum in ciuitate, tum in diœcesi ab episcopo statuantur, qui præstito iuramento iuxta formam. c. episcopus in sinodo. 35. q. 6. fideliter prius visitatoribus, tum episcopo referāt si quid in ecclesiis clero vel populo nouerint corrigendum, q̃ intelligitur occultis exceptis, & præmissa prius fraterna correctione; & data solenni benedictione, & ab episcopo licētia accepta, sine qua ēt ad ciuitatē accedentes discedere non debent, omnes cum Domini benedictione ad proprias

31 Sinod' diœcesana habenda, & quid ibi agendum.

prias redeant ecclesias.

32 Vt plures quam fieri potest & boni ministri in episcopi adiutorium adsciscantur, qui tamen parochi non sint præter Vicarios foraneos, nisi ad modicum tempus,& sine curæ detrimento episcopus eorum opera vtatur. Vicarius generalis ī primis, qui idoneus sit scientia,moribus,& ætate.c.cum in cunctis.de el.c.fin.de voto. ac clericus & in clericali habitu incedens. c.in nona.16.q.7. nec exterus sit vbi commode fieri potest,vt notos habeat loci hominum mores,vt d.Cucch. de Vic.nu. 53.qui & monachus vel canonicus regularis esse potest.vt ibi d.idem nu.57. 58. q tamen facile non est admittēdū, nisi in defectum clericorum secularīū, ne detur eis materia vagandi,& dummodo secum habeant socium sui ordinis.iuxta c.q Dei.de stat.reg.& dixi supra & in cura eis animarum concedenda obseruandum esse, Hic autem diligens sit in officio, & incorruptam iustitiæ normam absque personarum distinctione iuxta canonum decreta, mãsuetudine vel æquitate cum rigore temperata,custodiēs,causas celericursu expediens,a muneribus,vel vltra quam ius permittat,sportulis accipiendis,se abstinens, & mulctas pijs tantum locis applicans,quæ item cancellarius & scribæ obseruent,vt in Cōcil.4.Med.titu.de foro ep. qui & periti fideles ac diligentes sint in munere exequendo,nec vltra taxas statutas aliquid percipiāt,vt ibi dicitur. Auditor quoque vbi per facultates licet habeatur,qui causarum criminalium curam gerat,qui prædictis præditus sit & prędicta obseruans, vbi delictum non est enorme,vel de eo non constat per pręsumptiones, vel probationes ad capturam non deueniat, nec ad eam facilis sit,vt not.Faller.in pract crim. verbo, vel vsuram. & vbi est opus ad eam deueniri,operam det,ut id fine scandalo populi fiat, ne crimina ecclesiasticorū

33 cognoscētes erga diuina male afficiāt. Visitator etiam generalis constituatur qui singulis annis omnes ecclesias ciuitatis inuisat,alter qui totam diœcesim pariter perlustret,horumq; quilibet sub se.6. alios habeat visitatores q ad loca vbi ipse peruenire non potuit, accedant, qui totam diœcesim certis inter se regionibus distinctam visitent & idem faciant vrbani, vicos ciuitatis sibi partiēdo,qui ad aliqua loca diuertentes, notent ad quam ecclesiam accesserint,sub quo titulo,cuius reditus sit, an pensionibus grauata, vel onere coadiutorum aliorumve, Tum describatur status ecclesiæ quomodo cōstructa,an fornicata,&c.& idē de sacristia, & eius suppellectili,&c. & de domo rectoris, & qui in eius domo cohabitēt, &c.Tum describatur nomen & cognomen Rectoris, & singulorum ex clero cum descriptione titulorum ipsorum, nominis,cognominis, patriæ, ætatis, studiorum,literarum,morum,statusę patrimonij, an cum parentibus habitent,vel alibi,& huiusmodi; hi etiā visitatores cum literis patētibus sui officij ac scriba assumpto, visitēt ecclesias in indice desuper cōlecto sibi assignatas,contentas, modo quo supra est dictum. c.præcedenti; sic tamen ut non visitent per 8.dies ante Natiuitatē Domini, nec per octo dies ante & post Pascha,nec a Festo Ascensionis vsque ad festum Corporis Christi,&prius inter se conferant,vt vnanimiter visitent,& in assignandis terminis ad executionē decretorum, ubi agitur de obstructione sepulchrorum,altarium amotione, vel rerūm prophanarum in ecclesia extantium,calicum indecētium prophanatione,corporaliū dilaniatione, quæ indecentia sint,Missalium, Breuiariorum,tobalearum, indumētorum quæ non conueniunt, arborum incisione, nullum spatium detur, in reliquis aliquod spatium dari poterit, sic tamen vt cum episcopo maiora consulant, vt de fabrica ecclesię,sacristię, dom⁹ nouæ,& huiusmodi; Ad hos visitatores vicarii foranei deferant quæcunque negotia occurrunt,qui ea ad visitatorem generalem referāt, cui ab episcopo facultas detur vt censuris & pęnis agere possit,

Vicarius generalis qualis constituendus & quomodo se habere debeat.

Visitatores consti-tuendi, & q̄ sit eorū officium.

possit vt quæ decreta sunt in visitatione executioni mandentur, in grauiorib. semper ep. scopum consulendo, & cætera quoq; pro eorũ prudentia pstare poterunt, quæ latissime habẽtur in libro Visitatorum Illustrissimi Domini Cardinalis Borrhomei.

Præfectus monialiũ, & alij constituendi, & q̃ eorũ officium.

Præfectus quoq; monialium seu earũ vicarius generalis qui sit in dignitate constitutus, & ætate, scientia, ac morib. grauis constituatur, cuius munus sit deputare capellanos & confessarios monialib. viros graues & bonę existimationis ac zeli, & licentiã dare in eorum ecclesia celebrantib. & oĩbus qui tam mares quam fęminę ad earũ colloquutionem accedere volent, quæ scriptis sit exarata, & nullus illuc accedere præsumat, sic tamen vt non det licentiam ingrediendi septa monasterii, cũ id tantum episcopo liceat, & eo absente a diœcesi vicarius ipsius generalis, prout sacra congregatio Concilij respondit, curando quoque vt circa moniales ea obseruentur quæ supra sunt dicta, eas quoque semel in anno episcopi concessu visitando.

Prȩfectus morum cleri qui obseruet in generali mores eius & corrigenda ad congregationem desuper fiendam referat. Prȩfectus morũ populi in generali qui obseruet & referat vt supra. Præfectus confraternitatum, qui vir sit ecclesiasticus prudẽtia & pietate cõspicuus. Præfectus locorum & operum piorum vir, vt supra.

Vt plures cõgregationes habeãtur in adiutorium muneris ep̃alis, in qnibus agantur ea quę ad illã pertinẽt cõgregationẽ, ut si q̃ abusus irrepsere, tollãtur, & opus ad bonum promoueatur.

Congregationes quę introducẽdę, & quid ibi agendum.

34 Cõgregatio in primis sanctiss. inquisitionis, cui sp eps pręsideat, ac ei intersint vicarij ciuiles & criminales, Theologus cathedralis, & alij Theologi & canonistæ ab Ep̃o & Reuer. Inquisitore ad id electi, magistratus principis, Iurisperiti laici cõsultores inquisitionis aduocati etiã, & promotores fisci ep̃alis, & sacrę inquisitionis, & hęc vbi opus est habeatur talis ĩfrascriptę semel in hebdomada, & huic præsit semper eps, & eo absente Vicarius generalis, & cũ eo Reuerẽdus Inquisitor, reliqs idem eps vel vicarius generalis, & ijs impeditis præses illius cõgregationis.

Congregatio rituũ cerimonialiũ, vel aliarũ rerũ q̃ pertinent ad cultum diuinũ cui pręsint aliq ex canonicis, & intersit magister cerimoniarũ, & alii ab ep̃o deligendi, & habeat q̃n opus est.

Congregatio pęnitẽtiarię, cui intersint pęnitẽtiar., Theologus cathedralis, & alij tres Theologi ex clero seculari vel regulari, & 4. canonũ Doctores, & ex his duo isignes, alter theologus, alter canonista, quorũ cõsilium adhibeat pęnitẽtiarius in deliberationib. capiendis in congregatione, & in consultationib. frequentiorib. ac in ea agatur de ijs q̃ pertinẽt ad forum conscięntię, quorum ẽt consilio vti eps poterit in reb. ad forũ cõscię, vel fidẽ pertinentib. & hæc congregatio habeat feria 2.

Cõgregatio cõsultationis causarum, cui intersint vicarij gñales, protector piarũ causarũ, & carceratorũ, aduocati & sollicitatores partim, parti aduocatus & procuratores fisci, cãcellarius, & alij ab ep̃o eligẽdi fer. 3. vbi agatur de admissione iurispatronatus, de validitate mrimonij vel nõ, de ijs q̃ spectãt ad iurisdictionẽ & ĩmunitatẽ ecclesiasticã, de pęnis corporalib. a relegatione supra, & alijs huiusmodi dubiis iudicis arbitrio, sic tñ vt liberũ sit iudici consultorũ sententiã non sequi si ei videbitur, licet eorũ vota audire debeat consultiua, tam in litibus pendẽtibus criminalibus & ciuilibus, quam in aliis negotiis emergentibus.

Congregatio visitatorũ, cui intersint omnes visitatores vrbani & diœcesis, & alij ab episcopo eligendi, quæ habeatur feria 5. post vesperas.

Cõgregatio seminarii, cui intersint a Conc. Trident. electi, morũ præfecti, & ministri loci, & habeatur feria 3. mane post diuina peracta.

Cõgregatio piarũ cãrũ, cui p̃sit p̃fectus carceratorũ, & piarũ causarum, & aduocati pauperũ q̃ habeatur feria 6.

Con-

Congregatio parochorum vrbis semel in mense, cui intersint pęnitētiarius, & Theologus cathedralis, & alij Theologi ab episcopo eligendi ac canonistæ, & omnes parochi ac coadiutores vrbis.

Congregatio confessorum, cui intersint prædicti, & omnes confessarij vrbis, & habeatur bis in anno.

Congregatio concionatorū cui intersint Theologus cathedralis, & alij ttes arbitrio episcopi eligendi, & omnes concionatores ciuitatis & diœcesis, & habeatur semel in anno sub quadragesimam.

Congregatio Vicariorum foraneorum, cui omnes prædicti intersint cū vicarijs foraneis, & habeatur semel in anno fer. 5. post Octauam Paschæ.

Congregatio Monialium, cui intersint vicarius monialium, confessarij, & capellani, ac visitatores vrbis, quæ habeatur semel in mense.

Congregatio Doctrinę Christianę, bis in anno, cui intersint parochi vrbis, & præsides operis.

Congregatio pauperum cui intersint præsides pauperum congregationis, & habeatur semel in mense.

Congregatio morum cleri, cui pręficiatur vir ecclesiasticus, moribus, & ætate grauis appellatus præfectus morum cleri, & visitatores tum vrbani, tū diœcesis, & habeatur semel in mense, & in ea agatur de ijs qui pertinent ad mores, habitum studia cleri in generalitantum.

Congregatio morum populi, cui pficiaṫ vir ecclesiasticus ætate & morib. grauis, & ei adsint etiam correctores morum a ciuitate constituti, de quib. infra, & etiā electi ab episcopo, & confratres societatis charitatis, & in eā agatur de ijs quę pertinēt ad mores populi abusus scandala communia, absque eo quòd aliquis ibi nominetur ne infametur, & ratio ineatur qua ijs prouideatur.

Congregatio regiminis episcopalis cui intersint episcopus, vicarii, & alij ab episcopo electi, idq; præter capituli consilium, q par est episcopum adhibere debere in rebus alicuius grauis ponderis deliberandis, vt supra c. 3. in fi. est dictum, cum & iure teneatur pluribus casibus id adhibere.

Congregatio confraternitatum cui præsit præfectus earum, & ei adsint Visitatores, & præsides confraternitatū, quę habeatur semel in anno, & agatur de emendatione, & augmento confraternitatum.

Hæ congregationes habeātur in episcopali palatio, vbi omnes suo ordine sedeant, primo nempe loco vicarii, tum canonici, tum teologi, & canonistæ, seculares clerici, post hos regulares, & post illos Iurisperiti laici, & sic de aliis; & antequam habeatur congregatio præfectus illius scripto transmittat ad quemlibet congregationis summam eorum quæ sunt pertractanda, & ante illius initium a præfecto cōgregationis recitentur aliquæ preces ad diuinum implorandum auxilium; & si in vna congregatione statuia non possunt decidi in aliā differantur, nec vnquam omittantur hæ congregationes, nisi congregatio cadat in die festiuo, quo casu alius dies a præfecto statuatur, quæ tamen ad officium sanctissimæ Inquisitionis cultum diuinū, & pœnitentiarię pertinent, etiam diebus festis tractentur.

35 Confraternitates & loca pia q̃ introducēda.

Vt episcopus curet in ciuitatem, & diœcesim introduci plures confraternitates, & socialitates, ac pia opera, tū ad profectum spiritualem, tum ad opera pietatis exercenda.

Confraternitates disciplinatorum, qui introducti sunt vt carnem suam macerātes in hac christiaoa militia & disciplinis se cedentes, Christum imitentur, qui est disciplina pacis nostræ. Is. 53. ob id in has societates ij tātum introducantur qui Deum timeant, & bonæ famæ existant, sanctæ pacis amatores, solliciti in operibus charitatis præstandis, constantes in bonis operibus, & diligentes obseruatores Christianæ disciplinæ, vel saltem de quibus sperandum sit tales esse futuros, Vnde

de prius habita eorũ plena notitia, excludantur hæretici, vel de heresi suspecti, vel q̃ tales fuere, homicidæ, vsurarij, concubinarij, & huiusmodi, minores 16. annis, qui tñ introduci poterunt ac instrui, vt alio tpe in numerũ aliorũ recipiãtur, cum vero aliquis est recipiendus recitẽtur Litaniæ, & hymnus, Veni creator spũs, cum oratione Sp. S. & prius examinetur a cõfessario societatis, ostensis ei præsentibus regulis, & si per annum in probatione constanti animo præditus ingrediendi cõfraternitatem maneat, tunc proponatur capitulo congregationis, & si obtinuerit ex tribus duas partes suffragiorum, recipiatur. Induant cõfratres ad ostendendum interiorem humilitatem & mortificationem, saccum telæ rudis quo totum corpus tegatur, in eius fronte sit crux rubea picta, & in dextro humero imago Sancti Sanctæve, sub cuius protectione societas est erecta, q; cingulo funium circa renes cingatur, in memoriam sanguinis quẽ Christus Dominus pro nobis effudit, & funium quibus deuinctus fuit, quo habitu vtantur in processionib. quando fratres ad sepulturam comitãtur, dum se disciplinant, dum sacram Eucharistiam recipiunt, & quando ferruntur ad sepulturam, & cum habitum ferunt, simul disciplinam gestent, ijdem alijs temporibus abstineant ab inanibus vestimentis, plumis altiliũ, armis, & huiusmodi; ijdem singulis diebus festinis, in oratorio recitent horas matutinas vsq; ad vesperas exclusiue Beatæ Virginis, post prandium, Vesperas & Completorium, prima Dominica mensis Officium Defunctorum, & qui legere ignorant, Rosarium B. V. pie recitent, sic tamen vt illa hora non occupentur, qua Doctrinæ Christianæ est vacandum, vtantur in oratorio silẽtio maxime tempore orationis, & ibi habeant libros spirituales, & se dedant orationi mentali, ac commendẽt sancto congregationis patrono, & missæ quotidie intersint, ac mensam benedicant cibum sumpturi in eorum domibus, & post gratias agant, Confiteãtur semel in mense sacerdoti zelanti ab episcopo approbato qui omniũ audiat confessiones ac communicent prima mensis Dominica, & diebus solennib. Natiuitatis Domini, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Assumptionis, & in festo Omnium Sanctorum, cum festum patroni euenerit ieiunent in eius vigilia, in festo vero procurent vt Missarum copia adsit, & ibi etiã verbum Dei prædicetur, cauendo a conuiuijs, & modeste ecclesiam ornando. Ieiunent præter stata ecclesiæ ieiunia, qualibet etiam die Veneris in memoriam Dominicæ Passionis, & se disciplinent omnibus Dominicis Aduentus, & a Septuagesima ad Resurrectionẽ Domini exclusiuè, & quando in populo siũt dissolutiones, vel aliquod periculum imminet; Erogent eleemosinas eas in capsula in oratorio posita reponendo, quibus succurratur necessitatibus societatis, & fratribus pauperibus, vel infirmis; publicis intersint processionib. crucifixo ab eorũ aliquo pie delato præcedente, & ipsis sequentib. Litanias, vel hymnum aliquod deuote canentibus. Constituatur prior qui caput sit societatis, cui alij obediant, & ipse curet vt regulæ obseruentur, & in eius absentia superior cõstituatur, qui errantes discrete corrigat, prudenter consulat, quiete reprehendat, & feruenter moneat, Adsit etiam magister qui nouos fratres omni charitate in regula instruat, alius etiam constituatur qui officium in choro dicendum reguler, & absentes notet; Sacrista ẽtiã constituatur cui curæ sit vt cera, oleum, paramenta, vinum, hostiæ, & alia ad sacrificiũ ptinentia adsint, ac prouideat de ijs quæ ad diuinum cultũ pertinentia episcopus mandauerit prouidẽdũ. Thesaurarius etiam adsit qui reditus custodiat, nec quid soluat sine mandato scripto prioris, & cancellarij, scriba quoque adsit, qui rationẽ habeat omnium redituum, instrumentorum, describat fratres, & onera societatis maxime legatorum quibus celebrari mãda-

datur, vt monitis fratribus illi satisfiat. procuratores vero constituuntur qui lites emergentes peragant, & duo infirmarij, qui pie visitent fratres infirmos, ac eis assistant, & si egent curent vt ex bonis societatis, vel aliunde eis prouideatur, & sancta sacramenta percipiant, fratribus comitantibus cũ Eucharistia sacra defertur ad illum, & ad sepulturam fertur. Duo etiam sint qui colligant diebus festiuis eleemosinas in ecclesia, & prædicti officiales per annum durent, qui tamen eleemosinas in ecclesia colligunt singulis mensibus mutentur. ij vero recip. & puniuntur si deliquerint modo notato in a. ctib. ecclesiæ Med. fol. 332. vel alio arbitrio episcopi, & maxime vt qui aliquẽ stimularit, vt in suffragijs ei faueat, priuetur voce actiua, & similiter si omiserit bis communionem, si pluries, è societate deleatur; & idem si pertinaciter priori inobediens fuerit, vel cum scandalo Deum vel B.V. blasphemarit, adulterium, vel fornicationem commiserit, vel huiusmodi publica peccata.

Societas sanctæ Vrsulæ, in qua plures virgines describuntur, sic tamen vt nulla earum obligata intelligatur ad regulæ obseruationem sub reatu mortali vel veniali, nisi vt & alias lege christiana tenetur adstricta; In hanc societatem admittendæ, regula prius eis declarata, eius & exẽplum eis relinquatur, & vt per aliquod tempus in probatione eius steterint, admittãtur a priore generali, ad societatem. Earum vestitus simplex sit vt honestas virgines decet, abstinẽtes a fucis, capillis intortis, & inanibus vestibus, vtantur colore albo tantummodo, nigro, vel subobscuro, & circa renes funiculo coloris vestis cingantur, cum domo exeunt, velũ deferant ita latum vt pars maior faciei tegatur, ꝙ bombicinum tantummodo sit; cum lecto consurgunt Deo gratias agant ꝙ illas nocte illa custodierit, pie rogantes pro custodia diei, & recitẽt septies Pater noster, & Aue Maria: cũ cibum sumpturæ sunt, recitent Pater noster & Aue Maria, signo crucis desuper ducto, ꝙ & in fine præstent, Vesperi propriam examinent conscientiam, & si in aliquo offenderunt Deũ ab eo veniam petant, & quinquies recitent Pater noster & Aue Maria, in memoriam plagarum Domini nostri, Tũ pro gratiarum actione ex beneficijs acceptis illa die præsertim in honorem sanctissimæ Trinitatis, & se commendent Angelo custodi, orationi quoque mẽtali se dedant, & quæ legere norũt recitent Officium B.V. diebus saltem festiuis, & Rosarium in hebdomada semel saltem, & pro sororibus vel ministris decedẽtibus quinquies Pater noster & Aue Maria. Missæ quotidie vel saltem diebus Dominicis & festiuis intersint, Confiteantur confessoribus ijs a societate tantum deputatis, & communicent, prima saltẽ Dominica mensis, in solennitatibus Domini, B. V. & Omnium Sanctorum. Caueant a conuersatione mulierum vitæ perditę, nullo vnquam tempore accipiẽtes munera, vel commendationes alicuius viri, vel mulieris, neque flores: nõ intersint vnquam choreis, hastiludijs, & huiusmodi, non sistant in ianuis domus, vel fenestris, cum per vias incedunt, oculis demissis id agant, in aliquo loco nõ sistẽtes, nec huc illucve circũspectãtes. ꝑter statuta ecclesiæ ieiunia, ieiunent die Veneris, vel Sabbati, & in omnib. vigilijs B. V. obediant eorum patribus spiritualibus, & etiam temporalib. ac gubernatricibus, nec ijs detrahant, Diebus festiuis intersint missis, cócioni, diuinis officijs & Doctrinę Christianæ, & legant libros spirituales, nec vllo modo, nisi de licentia confessoris, opera seruilia ea die exerceant; Cũ infirmantur id statim confessario & gubernatricibus notum faciant, & patiẽter id ferendo, sacramenta deuote suscipiant. Non admittantur vero in hãc societatem viduæ coniugatæ, vel quæ publice peccarunt, nec quæ sub cura sunt parentum sine eorum licentia, & prius vt supra instructæ, & q̃ in probatione steterint per annum, nisi aliud supe-

superiori videatur, nec ante 16. annũ, & prius eius informatione habita q̃ bonæ sit famæ; constituatur prior societatis qui sacerdos sit vitæ probatę, & scientia ac prudentia conspicuus, qui curet vt tempore debito virgines cõgregent, & doceat q̃d ibi sit tractandum, & semel in mense congreget societatis gubernatores, ac librum habeat in quo describat virgines, societatis gubernatores, ac gubernatrices societatis, priuilegia, eius hæreditates legata cum nota notariorum qui illa conscripsere, & res demum magni ponderis societatis, constituantur etiã gubernatores qui colligant eleemosinas à locis pijs, vel alijs pro societate, & agant lites eiusdem & particulariũ eius, & bona communia custodiant. Constituantur etiam gubernatrices, quæ inuigilent super moribus virginum, eas visitando & inquirendo quo modo sibi victũ parent, & si in periculo aliquo sint, & corporales necessitates gubernatoribus notificẽt, spirituales priori vel confessario, si ipse succurrere non possunt, iubendo singulas binis quibusq; mensibus fidem ad se deferre quòd confessæ sint, cõgregationibus quæ fient intersint. Si aliqua earum infirmatur, eam inuisant, earum necessitatibus, tum spiritualibus tum corporalibus succurrendo, vel id notificando priori, & idem si aliqua earũ decedit, & liberum sit prioribus, & cõfessarijs, ĩ regulis societatis dispẽsare.

Societas Sãctissimi Corporis Christi, quæ in qualibet parochia introducatur, in qua vnus prior, alter subprior, & thesaurarius eligantur, qui eleemosinas colligat, & cancellarius q̃ reditus, & expensas describat, confratres vero semel in mense communicent, vel diebus solemnibus, saltem Natiuitatis Resurrectionis, Pentecostes, Assumptionis B. V. & Omniũ Sanctorum, & singula die quinquies recitent Pater noster, & Aue Maria, & semel in mense intersint processioni quę fiet intra, & extra Ecclesiam Sanctissimi Sacramenti, die Dominica à parochõ eligenda, fratres prouideant omnia quæ pertinent ad custodiam, & decorem Sanctissimi Sacramenti, in maiori altari detinendi, & pariter dum defertur ad infirmos, & processionaliter iuxta tradita supra, & in Tomo. 4. tr. de Sacramẽto Eucharistiæ, & ob id cõfrater fidelis sit q̃ singulis hebdomadis eo nomine eleemosinas quærat, cum capsula, clauibus munita, quarum vna à parocho, secunda à priore, tertia à cancellario custodiãtur, & si eleemosinæ abundant, thesaurarius de mãdato prioris, eas distribuat pauperibus parochiæ, cum Sanctissimũ Sacramentũ est deferendum ad infirmos, vesperi præcedenti, sono campanæ id significetur, & mane confratres conueniant vt socient Sanctissimũ Sacramẽtum, præmittendo vnum ex confratribus, qui domum mundet, & iubeat ea parari quæ opus ad id fuerint; In hanc societatem mulieres quoq; introducãtur, modo quo supra, & ex regulæ trãsgressione nullus intelligatur peccatũ mortale, vel veniale, incurrisse, & si aliq̃s decedit sine electione sepulturæ, sepeliãtur in parochiali in sepulchris societatis, & p̃ ea cõfratres iubeãt missas & stata anniuersaria celebrari.

Societas nominis Iesu, in qua plures tam mares, quam feminæ describãtur, cum regulis in ea contentis, Societas orationis 40. horarũ in memoriã Dominicæ passionis. Societas Sanctissimi Rosarij B. V. In qua describantur plures, quam fieri potest tã mares quã fæminæ, & seruent regulas desuper editas, & hæc saltem societas introducatẽ in qualibet parochia cũ illa Sanctiss. Corporis Christi, & charitatis, de qua ĩfra. Societas Cõceptionis. B. V.

Societates sub inuocatione Sãctorũ Sanctarumue, cum obseruantiæ regulæ cuiusque.

Societas doctrinæ Christianæ, cum obseruatione regulæ eiusdẽ, in qua p̃ter opam parochorũ, & clericorũ, deputẽtur ab ep̃o 30. supiores, quorum duo sub se alios decem habeant, qui eam regant tam in ciuitate, quam

extra, quorum officium sit simul cum Visitatore, & Parocho, primo vt in ciuitate debitis regulis exerceatur, & foris à deputatis ab ijsdem cũ alijs collegis, simul cum vno ex visitatoribus cleri diœcesim peragrando, & vbi huiusmodi societas adhuc non est instituta, vel opus non exercetur eam inserendo, & curando, vt doctrina exerceatur, cum eius debitis regulis iuxta regulas traditas in libro regularum Doctrinæ Christianæ.

Societas charitatis, quæ in ciuitate & qualibet parochia diœcesis introducatur, in qua plures describantur tam mares quam fœminæ. In ea prior constituatur, qui adsit congregationibus fiendis, & curet vt regulæ obseruentur, & eo deficiente sub prior ad id electus id præstet, thesaurarius qui colligat, & conseruet eleemosinas, & earum rationes conseruet, & duo qui singulis hebdomadibus, in parochia eleemosinas eo nomine quærant, & claues ab ijs, & priore custodiãtur, 4. Visitatores qui inuestigent, qui orfani, pupilli, viduæ, in parochia egeant; qui infirmi, mendici, cõcubinarij, &c. & prouideãt ijs qui egent, iuxta facultates societatis, & de prioris mandato scripto, ac errantes corrigant, discordes concilient, & huiusmodi, & sic etiam duæ mulieres quæ circa fœminas prædicta præstent, Cancellarius etiã constituatur, qui rationes redituũ & expensarum describat, & in librum confratres referat, & ministros, prædicti vero officiales à capitulo eligantur, & congregatio generalis fiat semel in mense, & particulares qualibet die Dominico, & confratres semel in mense cõfiteãtur, & communicẽt, & si quid graue emerserit cui socij maxime circa mores prouidere non valeant, ad parochum secreto, qui & semper congregationibus intersit, deferant. Societas misericordiæ, vel congregatio, quæ visitet carceratos, curando, vt eis prouideatur spiritualiter, & corporaliter, vt scilicet sæpe confiteãtur, & communicent, docendo etiã eos Doctrinam Christianam, monendo eos ne blasphement, &c. curando vt viri separatim à mulieribus degant, pro eis intercedendo in causis ciuilibus, & in criminalibus prout iustitia exigit, & morti addictos pie solando.

Societas vel congregatio hospitalium, quæ visitet infirmos hospitaliũ, eis cibum præbeant & medicinas, curent vt confiteãtur, & communicent, & huiusmodi, ꝙ item præstent mulieres in locis mulierũ, & aliæ huiusmodi piæ congregationes, & societates, quæ recte administrẽtur iuxta regulas ab ẽpo visas, & approbatas; & tradita supra c. de Visitatione, & curet episcopus vt in ijs descriptis indulgentiæ ampliores quam fieri potest à San ctissimo D.N. applicentur, & ipse quas potest, eis largiatur, vt sic accendantur ad profectus spirituales, & opera pietatis exercenda.

Vt loca pia & opera introducantur, & si iam introducta sunt etiam in diœcesi, bene administrẽtur, & præsertim.

Hospitale infirmorum, & senum, in quo pauperes infirmi, & senes recipiãtur, alantur, & custodiantur, & simile sit pro mulieribus.

Hospitale Orfanorum pauperum, qui parentibus carent, vel eos ignotos habent, in quo alantur & in bonis moribus, artibus & desciplinis educẽtur, & simile pro mulieribus constituatur.

Hospitale peregrinorũ, in quo pauperes peregrini hospitio recipiantur, & charitatiue alantur.

Hospitale pauperum, in quo paupe res omnes ciuitatis & etiam diœcesis colligantur, & alantur, maxime qui laborare non possunt.

Hospitale virginũ S. Agnetis in quo colligantur virgines quæ sunt in periculo cadẽdi in peccatum, & pauperes sunt, vel sine debita custodia, in quo maximam adhibeat Episcopus diligẽtiam præsertim inopiæ tempore, ne ob victus necessitatẽ labantur, eis succurrendo per se, vel alios, & morum correctoribus, vel socijs charitatis iniungendo vt intelligant, quæ tales

sepe

reperiantur in regione ipsis assignata, & ad eum referant vt simul cum illis, eisdem succurrere possit.

Hospitale subsidij pro virginibus lapsis, quæ nondum sunt bene firmæ, vt in perpetuo claustro manere velint; & aliud pro iam firmatis quæ volunt manere in perpetua clausura ad pœnitentiam peragendam, licet religiosæ non sint, sed id sponte faciant.

Hospitium in quo recipiantur statim mares, & fœminæ pauperes donec eis de aliqua arte exercẽda, vel literis discendis prouideatur, vel si orphani sint, donec constet eos esse tales, cum interim aliter non recipiantur.

Hospitium in quo colligantur filij apti ad discendas litteras vel artes, sed ob paupertatem id exequi nequeunt.

Quæ loca pia curet Episcopus à cõmunitate, vel eleemosinis fidelium, ipso quoq; si per facultates licet, sẽper aliquid contribuẽte, vt alios ad opera bona accendat, dotari, vt operibus ibi præstandis satisfieri possit.

Hospitium in quo soli sacerdotes & clerici, ne intrent cabernas, cum ciuitatem adeunt, recipiãtur hospitio, fictis, vt plures quàm fieri per facultates licet, Episcopus, & Cannonici Cathedralis, maxime cum ad sinodum acceditur, Domi hospitio recipiant, vrbanitatis & charitatis gratia.

Mõtes pietatis, in quibus mutuentur pecuniæ pignore accepto egentibus sub certa mercede, seruatis his de quibus in tr. de vsuris. sub. c. de montibus pietatis est dictum, & præsertim q͂ publica authoritate, & de consensu Apostolicæ sedis constituãtur, & apud eos pecunias deponentes nil præter sortem percipiant, nisi coacti à communitate mutuent, vel emant annuos reditus communitatis, vel pecunias dent sub censu irredimibili; depositarij verò nil lucri præter sortem percipiant à deponentibus pignora, nisi habita ratione vt ministri alantur, & onera mõtis sustententur, curando vt pignora fideliter, & tuto custodiantur ne corrumpantur.

His locis præficiantur viri integritate, pietate, & zelo conspicui, qui curent vt necessitatibus spiritualibus operum prouideatur, vbi sunt oratoria quotidie celebretur, & infirmi sacra deuote percipiant, & eis prouideatur de cibariis, medicorum opera, medicinis, seruientibus, & omnibus opportunis, & bona locorum fideliter administrentur q͂ item mulieres præstent in locis fœminarum, & vbi pueri vel puellæ sunt, edoceantur, & instruantur in bonis artibus, & honestis moribus imbuantur, & cum puellæ nubiles erunt, vel nuptui tradantur, vel religionẽ ingrediantur, si à Deo vocatæ erunt, & omnes occupentur in aliquo honesto exercitio, & omnes prædicti semel in mense confiteantur. si vsum rationis habeant & communicent, pro confessoris prudentia.

36 Edicta q͂ edenda, & quare.

Vt praui mores corrigantur, ideo Platonis exemplum secutus primo 2. & 3. legum libro, curet summopere vt in publico ciuitatis, vel oppidi consilio deligantur. 12. senes prudentia, & zelo præstantes, qui errantẽ corrigãt iuuentutem, et leui correctione castigẽt, & vbi maiori est opus circa sanguinem ad magistratus id deferendo, curando vt pueri bonis moribus literis, & artibus imbuantur, bonos præceptores eligendo quorum custodiæ commendentur, scholas sepe inuisendo, & intelligendo vt in bono proficiant, q͂ item fœminæ graues erga puellas præstent, ijdem obseruent cæteri populi mores, nec permittant fœminas impudicas in locis honestis degere, sed in angulo ciuitatis loco ab ecclesiis, & mulieribus honestis semoto, si tolerãdæ videtur ad maius peccatum vitandũ, prohibeãt ludorum, maxime q͂ barattariæ vocantur, & aliorum peccatorũ conuenticula, comicos, & circulatores edoceãt vt vel ab impudicis verbis & actibus abstineant, vel eos è ciuitate exulare cogant, nec ante cuiquã ex iis publice liceat prędicta peragere, nisi à correctoribus probati, iuxta Plato. monitum. 9. de legibus libro,

concubinarios præterea seditiosos, vsurarios, & huiusmodi publicos, & pernitiosos homines, vel ad bonam frugé reducant, vel è ciuitate expellant; His adiungere poterit Eps seculares viros ad numerũ 60. qui diuisi per vicos ciuitatis, & pagos diœcesis, inuigilent super moribus omniũ secularium, ad cõgregationem referendo quæ emendationem exposcent, sic tñ vt nullum ibi nominatim incusent, sed sepatatim, & fraterne id faciant, & si non proficiunt ad episcopum secreto id deferant, generaliter tñ puidẽdo, vt mores omniũ deprauati refoimẽtur, & virtutũ actus in vsum inducantur. His iungi poterit etiam Societas charitatis, poterit quoque eps deputare certos viros integritate, & zelo sibi conspicuos, qui degentes in diuersis vicis ciuitatis fideliter ei referant scandala, quæ in particularibus existunt, vt eis succurrere possit, q idem parochus in parochia facere poterit, vt malis communibus, & magnis communiter etiam, & à primarijs loci succurratur.

Ob id etiã Varia Episcopus edicta proponat diuersis temporibus publicãda, quo omnes intelligant quæ præ alijs vitanda sint & fugienda.

Edictum pro officio Sanctissimæ inquisitionis, in quo eps simul cum Reuerendo Inquisitore, mandet, vt si quis scit aliquem hæreticum esse, vel de hæresi suspectum, vel aliquid dixisse contra articulos fidei sacra, sacramentalia, potestatem Papæ, concilia approbata, vel hospitio suscepisse prædictos, apostatas à fide, vel eis auxilium dedisse, vel impedisse officium S. Inquisitionis, vel commisisse idolatriam, dæmoni sacrificasse, ei fidelitatem promisisse, operam dedisse nęcromantiæ, arti magicæ, vel superstitioni hæreticæ, vel suspectę, vel viuere more Iudaico, vel tenere aut habuisse libros phibitos, vel etiam pertinentes ad Astrologiam iudiciariam, piromantiam, onomãtiam, & cuiusq; generis superstitionum suspectarum de hæresi etiam manu scriptos, vel literas hæreticorum in contemptum Sanctæ Ecclesiæ, teneatur in termino. 20. dierum illos denuntiare Episcopo, vel Reueren. Inquisitori sub pœna excommunicationis, etiam latæ sententiæ, vetando etiam ne quis accedat ad regiones hæreticorum sine licẽtia Sanctissimi officij, libros emittat è ciuitate, vel recipiat sine eadem licentia, nec quis libros imprimat sine licentia Sanctissimi officij, quorum originale remaneat apud Sanctum officium, vel locum, à Sanctissimo officio deputatum, nec bibliopolæ vendant libros prohibitos in indice, nec bibliam vulgarem aut controuersias vulgares inter hęreticos, & catholicos, nisi habẽti licentiam à parocho, & ab Epo subscriptam; q edictum publicetur prima Dominica Quadragesimæ.

Edictum contra blasphemos, quo obiurgentur grauiter proferentes blasphemias contra Deum, Christum Dominum, B.V. & Sanctos, monendo eos qui sciunt, aliquem graues blasphemias contra Deum, si blasphemiæ hæreticales sint, de quibus supra tr. de hæresi, ptulisse eos denuntient Sanctiss. offõ, reliquos vero grauiter obiurgẽt, proposita eis etiam pęna ex Bulla Pij V. 6. Cal. Apr. 1566. incip. Cum primũ, vt scilicet laicus Deum, & Christum Dominum B. V. publice blasphemans, prima vice pęnam incurrat. 25. ducatorum, secunda vice pœna duplicetur, tertia exul à ciuitate fiat, qui vero non est soluendo, prima vice manibus ligatis ante fores ecclesiæ integra die festi ua pęnitentiam publice agat, secunda per ciuitatem castigetur, tertia ad triremes mittatur, clericus vero; prima vice fructibus beneficij vnius anni priuetur, secunda beneficio priuetur, tertia deponatur, & in exiliũ mittatur & q caret beneficio, prima vice pecunia mulctetur, secunda carceri mancipetur, tertia ad triremes mittatur, qui reliquos Sanctos blasphemarit, iudicis arbitrio puniatur, quòd edictũ publicetur quarta Dominica Quadragesimæ.

Edictũ ad dierum festorũ obseruationẽ. Vbi cõmemorata grauitate hmõi prærce-

præcepti, declaretur non esse opus aliquod seruile ea die faciendum spatio 24. horarũ incipiendarũ à media nocte a die vigiliæ, vel alias iuxta regionis consuetudinem. c.quoniam. & ibi Abb.& alij. de ferijs. Nec in eis quid vendatur præter poculenta, & esculenta quæ vsu consummũtur, & si differeretur earum venditio, consumerẽtur, vt lacticinia, fructus, carnes, pisces, & alia ad victũ necessaria, q̃ a mora corrumpuntur, sic tamen vt ea non vendantur ante fores ecclesiæ, nec tẽtoria extendantur, vt prædicta vendantur, pane excepto, nec officinæ ea de causa aperiantur, sed tantum earum ostiolum, Non exerceantur opera ruralia, nec cum equis merces conducantur, vel ipsis ferrei calcei apponantur, nisi ex graui necessitate, non prohibeatur tamen equitatio cum ipsis etiam si die præcedenti merces sint conductæ, & domum vacui reducantur, nec coctio calcis cæpta diebus præcedentibus, nec captura piscium, quæ si tunc non caperentur, effugeret tempus aleciæ. cap. licet. eo. Non licet præterea ijs diebus mercatus facere, nec iudicia exercere, nisi pro pace vel alia necessitate communi. eo. Nec grana molere, panesve coquere, nisi ex necessitate, vel pietate, vel modicitate rei, maxime cumplures dies festiui occurrunt continuati, & de licentia episcopi, vel parochi, tolerando pariter, q̃ ruri ob necessitatem fęna, & grana soli exponantur tempore æstiuo post vesperas, & mane, dũmodo missa audiatur, & frondes ac herbas pro animalibus colligi, dummodo, vt supra, missa audiatur, & vendi pisces recentes, carnesque diebus quibus comeduntur vsq; ad horã Tertiæ tantũ, & post vesperas, & ligna ꝓ pauperib. tñ. Non liceat quoq; vendere libros, imagines, picturas, merces, flores, plãtas, aues, & huiusmodi, nõ prohibitis tñ vendi medicinalib. vel poculentis esculentisve necessarijs ad victũ illius diei, modo tñ quo supra, prohibitis ẽt spectaculis, choreis, circulatorũ fabulis, & huiusmodi, operã dando eis diebus diuinarum rerũ meditationi, missæ, & diuinorũ auditioni ac ꝑdicationi, & in die Titularis loci operepretiũ erit, ad tollẽdas choreas exponere de licentia epi orationem 40. horarum, ad q̃ opus cõcurrant processionaliter omnes loci vicini, vt hic pie est introductum cum maxima animarum vtilitate. Dies vero festiui sanctificandi sunt, Natiuitas, Circuncisio, Epiphania, Resurrectio, Ascensio Domini, & Pentecostes, dies Dominici omnes, Assumptio, Natiuitas, Purificatio, & Annuntiatio Beatæ Virginis, Dies festiui duodecim Apostolorum, Inuentio sanctæ Crucis, Natiuitas sancti Ioannis Baptistæ, S. Laurentij, Sãcti Michaelis, sancti Martini, Sancti Stephani prothomartiris, sanctorum Innocentium, Solennitas Sanctissimi Corporis Christi, & festum Omnium Sanctorum, ac patroni loci, & dedicationis ecclesiæ. ca. pronuntiandum. de conf. dist. 3. qui dies ex præcepto ecclesiæ sunt colendi, licet quo ad dedicationem ecclesiæ sit attendenda consuetudo loci, & qui dies festi pręterea ex voto loci, vel cõsuetudine sunt introducti, & etiã curetur vt oẽs etiam qui animalium pascendorũ curam habent, Dñicis & festiuis dieb. intersint missę auditioni, & ijs dieb. saltem tpe diuinorũ officiorum abstineatur a ludis publicis alearũ, vel alijs hastiludijs & choreis ẽt in priuatis ędib. habitis, & huiusmodi, quæ in die Patroni loci tota die prohibeantur, & vt etiam per vnum milliare prope illũ locum choreæ habeantur.

Edictum pro obseruatione Quadragesimæ, quo aperiatur neminem vesci posse eo tempore carnibus, ouis, lacticinijs, excepto casu infirmitatis, vel necessitatis. capitu. finali. de obseruatio. ieiun. & id de licentia episcopi, dicto capitu. sic tamen vt dicti cibi non vendantur officinis apertis extantibus, nec vbique, sed certis tantum locis deputatis, nec publice in foro venales exponantur,

nec quæcunque carnes vendãtur, sed solum vituli, aues, & huiusmodi, quę iudicio medici infirmis sunt necessarij & proficui, nec indistincte cuique ven dantur, sed tãtum licentiam habentib. in ciuitate a vicario generali episcopi scriptam & sigillo munitam, & in diœcesi a vicario foraneo, quæ licentia vltra decem dies non cõcedatur, sed adhuc durante infirmitate prorogetur, ꝙ seruent etiam caupones nulli cibos vetitos dando, nisi cum licentia vt supra, nec alibi coctos permittant ibi co medi, & prædictam licentiam vicarii prædicti non concedant, nisi habita prius licentia medici scripta ꝙ petens ijs cibis egeat ob necessitatem eius infirmitatis, qua cessante, intelligatur licentia expirasse, quas licentias etiam prædicti in librum referant. Vt eo tempore omnes etiam ieiunent nisi legitime spediti infirmitate, minori, vel decrepita ætate, ob partum, vel lactẽ infantibus præbitũ, ob magnos labores, & huiusmodi, de licentia tamen cõfessoris, vt latius habetur supra tr. de Ieiunio. Vt tunc maxime oẽs abstineant a pompis, conuiuijs, nugis, se dedant orationi, meditationi rerum diuinarum, eleemosinas in pauperes distribuant ex eo ꝙ superest, vel ex cibo cõ sueto subtrahãt, adsint quotidie diuinis officijs, missæ sacrificio prædicationi, & Iudices non audiant causas, nisi concionibus finitis, sacramenta sancta frequentent, operibus pietatis se dedant, & huiusmodi, ꝙ edictum publicetur Dominica die Quinquagesimę, & parochi etiam sicut qualibet Dominica die populo annuntiare debent dies festiuos qui in hebdomada sequẽti occurrunt, sic & dies ieiuniorũ, qui sunt ex ꝑcepto, videlicet oẽs dies Quadragesimæ, Dñicis exceptis, a feria 4. Cinerũ, vsq; ad Sabbatum sanctum inclusiue, Quatuor anni tempora, videlicet dies Mercurij, Veneris, & Sabbati, primæ hebdomadæ integræ Quadragesimæ, primæ post Pentecosten, feriæ prædictæ post Exaltationem sanctæ Crucis, & post festum S. Luciæ, Vigilia sancti Matthiæ, Pentecostes ex consuetudine recepta, S Ioã. Baptistæ Natiuitatis, S. Petri & Pauli, S. Iacobi Apostoli, S. Laurentij, Assumptionis B.V. S. Bartholomei Apostoli, S. Simonis & Iudæ, Omnium Sanctorum, Sãcti Andreæ Apostoli, S. Thomæ Apostoli, & Natiuitatis Domini, & ꝙ præterea voto, vel consuetudine generali receptæ sunt, sic tamen vt vbi festũ cadit feria secunda Sabbato præcedẽti ieiunetur.

Edictum pro reuerenti in ecclesiis conuersatione, in quo commemorata grauitate huius edicti, omissis ijs quæ supra hoc c. nu. 30. sunt dicta de materiali ecclesiæ ornatu, inserãtur ibi explicata de reuerenti in ecclesijs conuersatione, & de vitandis in ijs, ꝙ publicetur Dominica prima Septembris.

Edictum contra cõcubinarios, adulteros, vel coniugatos diuisim viuẽtes, quo ijs mandetur quo ad primos, vt se separent, & coniugati inuicem iungantur in termino sex dierum peremptorie & c. sub pęna excommunicationis latæ sententiæ, & pecuniariæ locis pijs applicandæ, quibus elapsis citẽtur eodem edicto ad videndum declarari se incidisse in prædictas pęnas, & publicam subijsse pęnitentiã, vel ad allegandum causam, cur publicari non dẽant, qui si non paruerint excommunicati denuntientur Et simile edictum publicetur contra inconfessos, qui moneantur vt supra, vt in termino dierum 6. confiteri & cõmmunicare velint, sub pęna interdicti latę sententiæ & publicæ pęnitentiæ ac pecuniarijs locis pijs applicandis, & ijs elapsis ad videndum declarari se incidisse dictas pęnas, vel ad allegãdum causam cur non debeãt publicari, qui si non paruerint, publicentur vt supra, ꝙ edictum publicetur in Octaua Paschatis.

Edictum cõtra vsurarios, in quo exprobrata grauitate huius peccati, declaretur non licere mutuare pecunias cum pacto vel intentione principali accipiẽdi quid vltra sortem, nec inire so

cie-

cietatem, sic vt sors sit salua, nec vendere rem plusquam valeat ratione dilatæ solutionis, minusve ob eam anticipatam emere, nec percipere fructus rei pignoratæ, sub pęna peccati mortalis, & restitutionis, alia etiam inserẽdo quæ supra tract. de vsuris sunt dicta, ꝙ publicetur Dominica Passionis.

Edictum etiam de bonis locorũ piorum, in quo inserantur explicata supra cap. de visit. nu. 36. ꝙ publicetur Dominica prima Ianuarij.

Edictũ pro medicis & infirmis, quo mandetur vt medici nõ inuisant infirmos post tres dies, nisi confiteatur, & non præbeant eis medicinas in pernitiem animæ, & vt infirmi obediant in hoc medicis præcipientibus & domestici id curent, &c. ꝙ publicetur Dominica prima mensis Augusti.

Edictum pro sacramento matrimonij ea inserẽdo quæ dicta sunt c. 6. sub nu. 31. & latius habetur in Tomo 4. tr. de matrimonij sacramento, & supra hoc cap. nu. 30.

Edictum pro oratione vespertina, inserendo dicta hoc c. nu. 22. ꝙ publicetur Dominica Septuagesimæ.

Edictum pro sacra confessione & cõmunione, inserendo dicta sup. c. de visit. nu. 24. & hoc c. nu. 32. & latius in tr. de sacramento Euch. ad fi.

Edictum pro sacramẽto Confirmationis, inserendo dicta supra c. præcedenti. nu. 31. & latius inf. in tract. de sacramento confirmationis.

Edictum pro processionib. inserendo dicta hoc c. nu. 16.

Edictum pro doctrina christiana, in serendo dicta supra hoc c. sub nu. 34. 35. & alia prout vsus euenerit.

Edictum pro sacra ordinatione inserendo caute dicta sup. hoc c. nu. 26.

5. Et vt prædicta efficacius executioni mãdentur, cum principib & magistratibus benigne agatur, vt operam & auxilium suum ac seculare brachium ad prędictorum executionem pie pſtent, cum ipsorũ pietas maximę sit animabus salutis, sicut contra eorum peccata, detrimenti, quos & episcopus cogere poterit renitentes vt brachiũ suum seculare sibi præstent, vt d. Couar. pra ctic. q. c. 10. vt econtra ecclesiasticus debet auxilium iudici seculari impendere, licet ad id ab eo cogi nõ possit, sed adire debeat metropolitanum, si episcopus id recuset, vt ibi d. sic tamen vt episcopus non petat vt procedatur ad pęnam sanguinis contra aliquem.

37 Vt sepenumero episcopus emittat litteras pastorales quibus paterna charitate & zelo hortetur subditos ad cultum Deo debite exhibendum, vitia fugienda, & virtutes sectãdas, prout iuxta temporum contingẽtiam expediẽs iudicarit, & præsertim de oratione, de Aduentu, de Septuagesima, de dissolutionibus in carnis priuio vitandis, de Quadragesimę obseruatione cum animarum fructu, occasione alicuius Iubilei, belli, pestis, sterilitatis, & huiusmodi, prout vsus euenerit pro prudentia episcopi, quarum formula videri poterit variis ex causis pie explicata in actibus eccl. Mediol. par. 3.

38 Ad se accedẽtes episcopus & pastor benigne & prompte suscipiat, cum ijs paterna charitate & grauitate agat, & plenos Spiritu sancto & consolatione cęlesti dimittat.

Omnes tum ecclesiasticos, tum seculares viros in officio cõtineat, & aliquo honesto operi mãcipatos, eorum opera vtendo, & aliquod onus eis mãdando, etiã si minus perfecti sint, tũ vt per cessationem ab opere aliquis malus habitus in eis contractus, tollatur, & per actum contrarium cõtrarius inducatur, tũ vt ab otio cessando, vitia vitentur, & maxime cum personis ecclesiasticis id agatur, vt videntes se a pręlato diligi ad bonũ virtutis amore inducantur, initio tamẽ opus magni momenti eis non committendo, & iubendo conciones, supplicationes, orationes, & huiusmodi frequẽtari, vt ad id omnes concurrendo in bono occupati, nõ dent locum diabolo in eos grassandi.

Vt communes omnibus, qnibus vitam recte instituant, & in bono, Deo

iuuante, proficiant, regulas & instructiones tradat, in primis vt quisque curet gratiam & charitatem Dei obtinere & in illa conseruari, sine qua opera bona ad salutem nil prosunt, nec quis viuum est membrum Christi, ad quã consequendam multum proderit Deũ timere, cauendo ne quid fiat q̃ ei displiceat, quiq; omnia perlustrat, cogitare quoque se ad finem gloriæ creatum ad quam omnibus spretis quisq; tendere debet, & quam fragilis sit præsens vita, & Dei iudicium seuerum; affici etiam reuerenter circa diuina, & pastoris proprij iussa, ea executioni debitæ tradendi curando, Dei auxilio fidendo, propriam infirmitatem cõsiderando, & sibi non fidendo, sed omnem spem in Deum locando, seculi vanitates fugiendo, non hominibus, sed Deo tantum placendi, curãdo, & in eum toto mentis affectu tendendo, & omnia quæ fiunt in eum referendo, & nil illicitum agendo; superioribus in licitis prompte obediendo, pacem tũ domi, tum foris custodiendo, & iræ frenum ponendo; aliorum imperfectiones domi & foris patienter tolerando, & proprias iniurias remittendo, mundi tribulationes, vt Dei medicinas patienter ferendo, rebus mundi non vt Dominus fruendo, sed vt Dei villicus modeste vtendo; In omnibus actionibus ad orationem & Dei auxilium signo crucis sibi ducto, recurrendo, fidelem amicum rogando, vt si quem in eo defectum cognoscit, libere aperiat, Tempus tã pretiosum vtiliter ordinando, distribuendo, & impendendo, a blasphemijs, & turpibus verbis omnino cauendo, sepe iurandi abusũ vitando, parce viuendo, cum vita paucis contenta sit, & nisi huic necessitati soli consulatur, sed quis vltra necessaria habere quærat, innumera, furtorum iniustitiæ, & huiusmodi mala gignantur, maxime vbi quis pauperib. parentibus ortus est, cum alias cupiditati nũquam modus statuatur, aliorũ facta non sinistre iudicando, sed proprios defectus considerando, curiositatem & nouitates vitando, aliorũ dicta ad alios, vnde dissidium oriri possit, nunquã referendo, a malis societatibus & peccati occasionib. vt angue, fugiendo, otium vitando, sed vtiliter & pie se occupando; prophanas imagines proijciendo, aliorum pecunias nisi ex necessitate vel charitate nõ administrando, nullaque de causa quid iniustum agendo; in prosperitatibus non sibi fidẽdo, sed aduersitates timẽdo, & in his animo non despondendo, sed lætando q̃ hac ratione ad Deũ vocetur, ad hoc librum aliquem spiritualem qui de his agat legendo; Firmiter proponendo Deũ nunquam maxime mortaliter offendendi, & si de salute corporis ageretur; cor custodiẽdo ne prauis cogitationibus cõsensum præbeat, sed eas pellendo, oculos auertendo ne videant quòd optare non licet, & præsertim ad quòd quis sit procliuis, linguæ frenum ponendo, & diabolo rugienti vndique resistendo.

Generalem totius vitæ confessionẽ ad totius vitæ stabilitatẽ faciẽdo, confessorẽ sibi piũ & zelantem eligendo, qui eum in viam salutis dirigat, & cũ quo res magni momenti consulat, ac ei obediendo, sepe confitendo cũ peccati dubietas surgit, vel semel saltem in hebdomada vel mense, & sacram communionem sumendo, cubitum non accedendo cum conscientia peccati mortalis, nisi eo prius confesso, si licet, sin minus eius contritionem habere curando; in hebdomada semel ieiunando, vel disciplina se cędendo, & huiusmodi, domi imaginem sacram habendo, & aquam benedictã, cum qua, cubitum eundo, surgendo, domum ingrediendo, vel exeundo crucis signum ducatur; Agnus Dei pie secum ferendo; custodi Angelo se commendando, & alicui Sancto, Officium Beatæ Virginis, vel coronam recitando; cum Salutatio Angelica, vel oratio pulsatur nunquam illas omittendo, Deum non pro se tantum, sed sancta Ecclesia, Principibus Ecclesiasticis, & tẽporalib. & animab⁹ defũctorum

rum pie exorando; loci sanctos protectores honore prosequendo, ac eis se cōmendando, & dies festos inuiolabiliter colendo; indulgentiarū thesaurū prompte & alacriter cōsequendo; missarum solennijs, prędicationi vesperis processionib. Doctrinæ christianæ, & huiusmodi pie assistendo, & sacra templa deuote & humiliter frequentādo, & cum sanctissimū Sacramentū ad infirmos defertur humiliter associando, Deū pro infirmo rogando, & cum obuiā ei fit, si in equo consistat, descendēdo, & illud genuflexus adorando, cum campana pro mortuis pulsatur pro illis rogando, & de morte cogitando, si pro grandine pulsetur Deū pro periculi illius auersione rogando, & memoriæ mandando iram Dei q̄ contra malos erit in die iudicij magis in infinitū terribilis q̄ sint illi cęli fragores; operā dando orationib. iaculatorijs, qnib. in Deū intenditur, in principio actionū, dicendo, Deus in adiutoriū meum intende; in difficultatibus; In te Dñe speraui; in tribulationibus, Saluū me fac Domine; in tentationibus, Adiutor meus esto, in consideratione propriæ infirmitatis; Miserere mei Dñe quoniā infirmus sum; in recordatione peccatorum, Sana me Domine, & sanabor; in dubijs, Deus me⁹ illumina tenebras meas, pro petitione amoris Dei; Diligam te Dñe fortitudo mea, & perseuerātiæ, Deus meus es tu, ne discesseris a me, & huiusmodi, de qb⁹ refertę sūt sacrę litterę, libri spirituales, & soliloqa sanctorū, vt Augustini, & aliorum; cū noctu expergiscit, diuina meditādo, cū cubitū vadit cogitando fieri posse vt viuus nō surgat, & idē cū lecto surgit, vesperi forte nō supsuturū, vt ita peccata vitent; in oīb. negotijs semp res spirituales cōsiderando, & ab oīb. reb. aliquā spūs vtilitatē colligendo. lecto surgēdo, prius orando, & saltē Credo recitādo, Angelo custodi se cōmendando, dum vestes induuntur, cogitando se peregrinum esse, Tum ante piā imaginem orando, Deo gratias agendo q̄ illa nocte eū custodierit, ipsum rogando vt illa die a peccatis ipsum custodiat, & actiones dirigat ad id q̄ Deo gloriā afferat, se eius maiestati cōmendando, & B.V. ac alijs Sāctis, & orationi mentali, vel vocali postea operam dando, cubitum accedendo, Deo grās agere q̄ illa die ipsum custodierit, ab eo gratiā petendo vt peccatū vitet, & odio habeat, & veniā peccatorū petendo, cum proposito quamprimū ea confitendi, & vestimenta exuendo, cogitare malos habitus & veterem hoīem abijciēdū. In ecclesia reuerēter genib⁹ flexis orando, considerando q̄ Deo est præsens qui omnia intuetur, ob id cū ecclesiā ingreditur aqua benedicta signū crucis sibi ducat, reuerenter in ecclesia manēdo procul a choro & cancellis altarium, Diuinis officijs mentem intentam tenendo, & genibus flexis Missæ, præterquam cum Euangeliū legitur, assistendo. Diebus festiuis missam in parochia audiendo, & parochi iussa executioni mandando, vesperis quoq; præsentiam exhibendo, concionique, & sacris lectionibus ac processionibus. In Aduentu bis in hebdomada ieiunando, & Vigilia etiā patroni, ieiunium cum orationibus, & eleemosynis coniungendo, à lautis cibis, vel copiosis canendo, & diebus Dñicis Aduentus & Quadragesimę sacram cōmunionē sumendo, operibus, charitatis operā dando, scholā aliquā ingrediendo, facultatibus suis pauperibus subueniendo, peccantes vel in periculo cadendi existētes, cū charitate corrigendo, carceratos visitando, in peregrinationib⁹ ieiunia vel missas nō omittendo, & diuina recitādo; Victu parco necessitatis causa vtēdo, & ante mēsam benedicendo, & post grās agēdo, & pōpas vanas fugiēdo. Si sit pater familias, eius curā habēdo, domi malos homines non recipiendo vel suspectos, inuigilando super singulorū vita & gressibus, & vbi familia est numerosa alicui probo viro iniungat vt inuigilet super eā; errantes corrigat, & incorrigibiles expellat, nō permittat filios filiasue, vbi vir cū vxore dormit, in

in eodem cubiculo dormire, & tam mares quã fœminas sic separatim dormire iubeat, vt nullius inconuenietis periculum adsit, nullum domi versari suspectũ permittat, prophanas imagines abijciat, vanas pompas ijs prohibeat, honesto exercitio ipsos occupet, curet vt pacatim viuant, cauẽdo a blasphemijs periurijs, & omni peccato, curet vt frequenter confiteãtur, & cõmunicent, & orationi se dedant, in quibus ipse eos præcedendo, lucis exemplum ijs præbeat, prout sancte docuit Illustriss. Card. Bortomeus in act. eccl. Mediol. in instructionib. generalibus. Si princeps sit, vt norit se patrem ac pastorem populi esse, & non vt ei tantum præsit, sed prosit a Deo esse constitutum, vnde cauere debet ne subditos iniuste grauet, ne exactiones plus æquo exigat, ne bellum iniustum excitet, ne indignis officia tribuat, ne leges iniquas ferat, curando vt ius suum cuique tribuatur, vt populi quiete & religiose viuant, de annonæ abundantia illis prouidendo, curando vt Dei & ecclesiæ præcepta seruentur, ipso lucis exemplum alijs ostendẽte. Si Iudex, ne indigne officiũ susceperit, ne imperitus ei se ingesserit, ne iniustam sententiam ferat, sed litigantibus iustitiam debitam celeri cursu ministret. Si aduocatus, ne iniustam causam tueatur, ne plus æquo eam proroget, ne sit in causa ut pars aduersa iustam causam perdat, ne per fraudes, vel falsos testes causas tueatur; pauperibus & oppressis gratis operam largiendo; si in alio munere constitutus, vt q ad eius spectat officiũ diligenter & iuste exequatur, & pauperib. subueniat. Si mercator vt caueat ab iniusta emptione vel vẽditione, ab vsuris, a mendacijs, & huiusmodi; si religiosus obseruet ea quæ supra cap. de visit. & hoc c. sunt explicata. Si deniq; in alio officio sit cõstitutus, q licitum sit, sic in eo se habeat, vt non vereatur in die tremendi diuini iudicii administrationis habitæ seuero iudici Deo rationem reddere, & si illicitum est, vel periculosum, quam primũ id abijciat, de quibus etiam Deo fauente, sigillatim infra sub alijs tractatibus, suo loco tradetur.

Iubeat demum episcopus, ad profectum spiritualem iuuandum, imprimi sacras imagines, ĩstructiones pro simplicibus vulgari lingua conscriptas, ad confessionem peragendam, sacrã communionem sumẽdam, & exercitia spiritualia orationis, meditationis, & huiusmodi, de consilio Reuer. Inquisitoris, & congregationis Theologorum.

Hæc sunt quæ summatim episcopus in sua diœcesi pro eius prudẽtia introducere poterit, & instituta curare vt promoueantur, quęque omnia fere Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Io. Franciscus Maurocenus S. Rom. Eccl. Card. Ampliss. & Episcopus noster, pro summa eius in Deum pietate & religione, & animarum salutis zelo; in hac diœcesi in vsum induxit.

Vltima via est, vt summa prudentia episcopus & pastor in regiminis exercitio & correctionibus ac admonitionibus faciendis vtatur, cum nõ vna ratione diuersis morbis medendum sit. 39

Vnde aliter cũ principibus, aliter cũ subditis est agendũ; principi enim peccanti aperiẽdum est quã graue sit eius peccatum, q non sibi soli noceat, sed etiam subditis quos malo exemplo ad malũ trahit, & ideo summopere a scandalo caueat, rogando eum & obsecrando vt a peccato absit, q si neglexerit, manus eius episcopus non timeat, sed contemnat, exemplo Thomæ Cantuariensis & aliorũ, cũ Pretiosa sit in conspectu Domini mors Sanctorum eius; eos etiã moneat vt principatu, de quo Domino rationem sunt reddituri, nõ extollantur, & vt temperanter præsint vt patres, & ne plus iusto iubeant, q compleatur; & ne subditorum curam negligant, subditi vero monẽdi vt dominis obediant, & subiectione vt securioti contenti sint, & ne temere principes iudicẽt, nec ob id q eorum culpas videant audatiores fiant, vt d. Greg. in past. 3. par. cap. 5.

Ali-

Aliter admonēdi sunt diuites, aliter inopes, diuitibus enim timor est inferendus ne in incerto diuitiarum sperent, 1. Tim. 6. cum malum illis Dominus minetur, qui nunc consolationem habent. Mar. 14. consolantur. n. ex pręsentib. cum nesciant gaudia æternę vitæ. & vt bene illis vtantur quarum ęconomi sunt summo patri familias earū rationem reddituri, inopes cōsolandi, d. Domino Es. 54. noli timere, quia nō confunderis, & ꝙ pauperes boni cari sunt Domino. eodem d. Es. 48. elegi te in camino paupertatis, & vt ꝓinde patienter ferāt paupertatem meliora bona alibi expectantes, & pigri non sint. vt d. Salom. Prou 6. vade ad formicam ò piger, & in domino confidant qui vestit herbas & pascit animalia, & non deerit suis qui in eo confidunt, & seruant eius iustitiam. Matth. c. 6.

Aliter monendi lęti, aliter tristes, lętis timor incutiendus d. Domino. Veh vobis qui nunc ridetis, ꝙ intelligit de ijs qui lętantur in malis operibus, tristibus vero addenda spes eodem. d. iterum videbo vos & gaudebit cor vrm, & gaudiū vestrū nemo tollet a vobis.

Aliter monendi sapientes seculi, aliter hæbetes, sapientes vt faciant quæ sciunt, & non se sapientes existiment, sed sapienter stulti fiant sm Deum. 1. Cor. 3. si quis vr inter vos sapiens, stultus fiat vt sit sapiens, istis vero dicendū vt discant quæ nesciunt, & ad verā sapientiam a stultitia trāseant, de qua 1. Cor. 1. quæ stulta sunt elegit Deus, vt confundat sapientes, & per exempla docendi sunt, illi vero per rationes.

Aliter impudentes, aliter verecūdi, illi reprehensione graui sunt compescendi. d. Dño Hier. 3. frōs meretricis facta est mihi, noluisti erubescere, & Gal. 3. O insensati Galatæ, quis vos fascinauit? verecundi vero ad bonū ꝑ verecundiā sunt trahendi. Es. 54. Gal. 3.

Aliter proterui, aliter pusillanimes, illi, vt sciant a se acta mala esse cum cōtrarium credant, & proteruos Deo odio esse & de se præsumentes, & facile corriguntur si illis manifestetur aliqđ eorum vitiū apertū, per quod cognoscant ex eo ꝙ defendere non possunt, se tenere improbe ꝙ defendant; pusillanimis vero qui despecta putant quæ agunt, & in desperationem ducuntur, animus est addendus, ꝙ fiet si è latere aliqua eorum bona in medium adducantur & laudentur, vt sic fugiant quę reprehenduntur ob laudem in aliis operibus auditam, 2. Thess. 1.

Aliter patientes aliter impatientes, impatientes monendi, vt spiritum frenent, quia furor ad alia etiam non cogitata mala ducit, dum non frenatur, & ꝙ mala sua non cognoscunt, & a se tranquilla mente bene gesta confundunt, & destruunt ꝙ labore bono cōstruxerant, cum charitas mater oīum virtutum per impatiētiam amittatur. 1. Cor. 13. & etiam doctrina nutrix virtutū. d. Sap. Prou. 12. doctrina viri per patientiam noscitur, & impatiētia adducat etiam ad arrogātiam, quia dum despici quis se videt, bona si qua sibi sunt ostentare conatur, patiētes vero laudādi. Prou. 16. Melior est vir patiēs viro forti, & q dominatur animo suo expugnatore vrbiū, quia ipse animus superatur q intra est, vrbes vero extra. & proinde monēdi patientes, vt ea virtute frenum ponant cupiditatib. iracūdiæ, & omnibus vitijs, ꝙ dono patientię fit, vt recte ꝓbat Cip. li. de bon. pat.

Aliter beneuoli aliter inuidi, beneuoli vt sic alienis bonis gaudeant, vt & habere propria spiritualia cupiant, sic proximorū facta laudent, vt & illa imitando multiplicent, alias vani spectatores illorum erunt, & cum aliena facta conspiciunt, ad cor suum redeāt, & ea agere non recusent. Inuidi vt videant quam cęci sint qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione cōtabescūt, melioratione proximi peiores fiūt, & in aliena abundantia cordis sui peste afflicti moriuntur, cum contra si diligerent, aliena bona sua facerent, sicut multa membra in vno corpore existētia vnum sunt, turpe ergo est non imitari ꝙ sumus, & ꝙ existētes inuidi amittunt charitatem, & dæmonem imitan-

dete proximis debeant, sed quos se interius exhibeant Deo, vt custodiant cogitationes suas. Prou. 5. & sepe in acriores dolores incidunt, qui vero & quæ sustinent non loquuntur, cum vulnera sua aperire debent vt illis medicina pateretur, vt & linguã aperire vt aliorum vitia reprehendant, nõ proximos diligunt, qui .n. eorum mala vident, & tacent, quasi inspectis vulneribus vsũ medicaminis subtrahunt, & sic mortis fiunt authores cum virus ꝙ curare potuere, negligunt, tacendum ergo ad tempus, non tamen lingua liganda, sed soluenda ad tempus. Ecc. 3. 20. ne cum lingua restringi debet, per verba inutiliter diffluat, vel cum loqui vtiliter potest, se pigre restringat. Ps. 40. Contra multum loquentes, vt videant à quanto rectitudinis statu depereũt, dũ per multiplicia verba dilabũtur, Prou. 15. Sicut vrbs patens, & absq; murorum circuitu, ita vir qui non potest in tacendo cohibere spiritum suum, cum enim mutum silentium non habet, ciuitas mentis vnde verba sumuntur inimicis patet, quam tanto facilius superãt, quo & opatio per multiloquium cõtra se pugnat, & sepe dũ negligit ociosa verba cauere ad noxia peruenit, vt aliena loquatur, & postea ijs quandoq; mordeat, & ad contumelias etiam prorumpat, vnde rixæ postea oriũtur d. Salom. Prou. 17. qui dimittit aquam, scilicet verborum, caput est iurgiorum, vt silentio stulti ira mitigatur, Prou. 25. & verbosus peccet quandoq;. Ps. 139. Prou. 10. in multiloquio non deest peccatũ, cũ cõtra cultus iustitię sit silentiũ. Es. 32. Iac. 1. Matth. 22. & etiã de otioso verbo, ꝙ sine necessitate, vel vtilitate ꝓfertur, ratio sit reddenda. ibid. Matt.

Aliter pigri, aliter præcipites, illi ne amittant bona dum agenda desunt, & ꝙ sepe dum possunt bene agere nolũt, dum volunt non possunt, desidia .n. dũ feruore debito non accenditur à bonorum desiderio torpore conualescente mactatur, quia paulatim etiã rectè sentiendi vigilantia amittitur, dum à bene operandi studio cessatur. Prouer. 19. & mens quia se ad superiora non dirigit, per desideria se expandit inferiorum d. Salom. ibid. in desiderijs est omnis otiosus, & dum necessaria agere negligit piger, quædam sibi difficilia opponit, in otio torpescit, Prou. 20. propter frigus piger arare nõ vult, mẽdicabit in æstate, & nõ dabitur ei, qui .n. hic bene nõ operatur tpe iudicij nõ accipiet mercedẽ. Cõtra præcipites, ne dũ tẽpus bene agẽdi ꝑueniunt, meritũ amittãt, & in mala corruãt, dũ bona nõ discernũt, q .n. sine cõsideratione agit vt cecus ambulat, & sine cõsilio operatur, & eum pęnitebit. Eccl. 33. Prou. 4.

Aliter mansueti, aliter iracundi, mansueti nã sepe cũ præsunt, vicinũ torporẽ patiũtur, & dissolutionibus cũcta patent, fugiãt ergo ꝙ prope ipsos est .s. torporẽ, & amplectãtur sollicitudinẽ, & emulationẽ iustitię vñ Sp. S. in colũba, & in igne apparuit, vt pateret mansuetudinẽ cũ iustitia iũctã esse debere, 2. Tim. 4. Tit. 2. Contra iracundi, ne in insaniã prorũpant, & ignorent qd agãt, cũ ira obstet animi iudicio, & rationis opa perturbet, & ira pñte nil boni agi possit, & qd alij ab ipsis patiantur, & sepe iræ suæ stimulum zelum iustitiæ putant, ꝙ pessimũ est, vñ æmulationi suæ mãsuetudinẽ adiungant, & nil nisi ira demissa agãt, q cũ vitari nõ pñt, sũt sub quadam cautela reuerentiæ feriendi, vt de Abner habetur. 2. Reg. 2.

Aliter humiles, aliter elati, humiles laudãdi ꝙ sit vera excellẽtia q̃ sperando tenẽt, æterna q̃ appetũt, & trasitoria q̃ spernunt, & vt humilitas Deo placeat. Luc. 18. Pro. 15. Ps. 137. Matt. 20. Phil. 2. Iob. 41. vñ dũ se humiliãt ad Dei similitudinẽ ascẽdũt, caueãt tñ ne spẽ humilitatis dcipiãt, & habeãt cõiũctũ timorẽ qñ hominib. exhiberi nõ đbet, & ne dũ vitia repñẽdere debẽt, tacere se ex humilitate putent, & dũ nimis hominib. subijciũt eorũ ẽt vitia venerẽt. Cõtra elati, q̃ trãsitoria sint q̃ ambiũt, & æterna q̃ pdũt, & vt displiceat Deo supbia. Luc. 18. Prou. 16. Eccl. 10. & ꝙ eorũ rex est diabolus Iob. 41. & eũ imitanĩ supbiẽdo, & à celsitudine diuina se elõgãt, & ꝙ ambitio est mr̃ furoris, & hipocrisis, spurcũ vitiũ, ĩ imo manẽs, teste Ber. ep. 125.

ep.125. & B. Ant. 2. p.tit.3. c.5. monendi, nedum loqui se putant per libertatem rectitudinis per impatientiam elationis loquantur, & quæ non debent, vel magis quam debent, sub specie libertatis increpent. Vtiliter vero elati vincuntur, si eorum correptionibus quædam laudum fomenta misceātur, vel memorando bona; si quæ in eis sunt, vel quæ poterant esse si non sunt, & tunc cum placabiles eorum laudibus auditis sunt, eorū vitia sunt resecanda, illis etiam suadendo eorum profectum magis alijs quam sibi profuturum, facile enim elatio ad bonum flectitur, si & alijs eius inflexio prodesse credatur, vt fecit Moses cum Obab. num.10.

Aliter pertinaces, aliter inconstantes, pertinaces, q plus de se, quā sunt, sentiunt, ideo alienis consilijs non acquiescunt, quia meliores esse alijs se putant, contra ap. Rom. 12. nolite esse prudentes apud vosmetipsos, & cum pertinatia ex superbia oriatur, monendi vt cognoscant elationem suæ cogitationis, & se vincant, ne dum foris superari despiciunt, intus à superbia ligentur, & aspiciant exemplū Christi, d. non veni facere voluntatē meam, sed eius qui misit me patris. Contra inconstantes, q dum se despicientes negligunt, leuitate cogitationum à suo iudicio per temporum momenta flectuntur, & si id q sunt attenderent, sic varij non essent. Eph. 4. nō circumferamur omni vento doctrinæ, & q sapientibus contrarij sunt, quorū cor semper est sibi simile Prou. 15. Et cum inconstantia ex leuitate generetur, monendi vt mentem grauitate roborent, aliter leuitas cogitationum nunquam auferetur.

Aliter gulæ dediti, aliter abstinentes, illi enim superfluitatem locutionis, leuitatem operum, & luxuriam incurrunt, Luc. 16. Ex. 32. Gen. 3. proinde gulam fugiant, vt illorum seminarium; Contra vero abstinentes sepe impatientia, sepe superbia ligantur. 2. Petr. 1. Rom. 14. Luc. 18. ideo monendi, ne dum carnem macerant ad impatientiam flectantur, nulla .n. esset virtus si dum caro vincitur, ira spiritus superetur, Es. 58. ecce ad lites ieiunatis, & ne ex impatientia tumescant; & q ex abstinentia superest pauperibus largiantur. Es. 58. Ioel. 1. Zach. 7. quia non Deo sed sibi ieiunat, qui ea quæ ventri ad tempus detrahit, pauperibus non tribuit; sed ventri iterum danda seruat, & q escæ p se non inquināt, sed quæ de corde exeūt cogitationes prauæ. Mar. 7. & trāsgressio pcepti.

Aliter qui sua misericorditer tribuunt, aliter quia aliena rapere contendunt, primi ne cogitatione tumida super eos quibus terrena largiunt, se extollant, Deus .n. vult alios esse qui tribuant, alios qui accipiant, & se bonorum æconomos cogitent, vnde tanto humilius ea præbeant, quanto ea cogitant esse aliena, & ideo cum cogitant se esse, ex illis qui accipiunt à Deo, non humore sed timore corripiantur, vnde timere debent, ne commissa indigne dispenseut, ne quædam quibus nulla, ne nulla quibus quædā, ne multa quibus pauca, ne pauca quibus multa, præbeant, ne præcipites q dant inutiliter spargant, ne tarditione petentes crucient, ne gratiam ex datione vel laudem expectent, nec animus plus debito hilarescat, ne quicquam sibi post alijs data tribuant, & quòd bene egerint perdant. 1. Petr. 4. Luc. 17. 2. Cor. 9. Contra alij admonendi quantū Deo displiceant, Abac. 2. Veh ei qui multiplicat non sua. Es. 5. veh qui coniungitis domum ad domum. Ecc. 5. auarus non implebitur pecunia, Prou. 18. qui festinat ditari nō erit innocens. Matth. 16. Quid prodest homini, si mundum lucretur; & animam perdat, nil enim prodest homini si totū q extra se est congregat & id q ipse est, damnat, vnde cogitēt quam fugitiua sit præsens vita, & quā multi qui ditari voluerunt quæsitis vti non potuere.

Aliter qui nec aliena appetunt, nec sua largiuntur, aliter qui ea quæ habent

bent tribuunt, & aliena rapiunt primi quòd norint, q ea quę habẽt è terra sunt quæ cũctis communis est, ideo alimenta etiam cunctis communiter fert, frustra ergo se innocentes putant qui commune Dei bonum, sibi tantũ vindicant, & accepta non dantes in proximorum nece grassantur, cum.n. egenis alimenta tribuuntur sua illis redduntur, non propria dantur, & iustitiæ potius opus quam mīæ impletur, Ps. 111. Matth.6. Prou.21. videãt quòd ficulnea, quæ fructum non habuit euulsa est, cum terram sine fructu occuparet, sic tenax terram inutiliter occupat, cum id quo multis prodesse potest inutiliter seruat, & quòd ingrati sunt Deo qui omnia ei tribuit & nullam misericordię hostiam eis tribuunt; Ps.48. Luc.3. Alij contra, ne dũ boni volũt videri boni specie deteriores fiant, hi .n. sua non dantes discrete, in inopia positi murmurant impatientia, & auari fiant ex liberalitatis virtute, occasio ergo rapiendi subtrahitur, si sua bene dispẽsentur, & quòd misericordiæ opus per rapinam, & iniustitiam non confundant, mīa enim illa non est, si eius causa peccatur. Es.6. Odio habeo rapinam in holocausto, & Prouer.2. hostiæ impiorum abominabiles, cum & sepe egenis auferant q Deo largiuntur, contra Sap. Eccle. 34. qui immolat sacrificium de substãtia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris.

Aliter discordes, aliter pacati, discordes quòd quantumuis virturibus polleant, spirituales fieri non possunt, si per concordiã proximis non vniuntur, fructus.n. spiritus est gaudiũ, charitas, pax. Gal. 5. 1. Cor.3. Eph. 4. cum vero ob virtutem discordant, vt abstinentiam quæ in alijs est, videant q concordia ab abstinentia non separatur. Ps.130. Matth.9. Iac. 3. & q dũ discordiam fouent, nullum bonũ opus eorum Deo placet. 5. Matth. Si offers munus &c. considerent aues volando socialiter se non deserunt, & animalia gregatim pascuntur, & quòd turpe est ab irrationali creatura, rationalem concordiam doceri, contra pacati, ne dum plus iusto pacem amant, ad æternam ire nõ possint, vt quo magis delectant præsentia, minus amentur æterna, vnde caueant ne ob pacẽ redarguere negligant malos hominũ mores, & ijs consentiendo ab authore pacis se disiungant, dum humana foris iurgia timent, Ps. 138. perfecto odio oderam illos, quò scilicet ad vitia non natutam, Matth. 10. Monẽdi etiam dum foris pacem custodiunt, intus eam & veram habeant.

Aliter seminantes iurgia, aliter pacifici, primi nam dæmonem imitantur. Matth. 13. inimicus homo hoc fecit. Prou. 19. qui vero per discordiam à viriditate dilectionis separãtur arefiunt, & in vno malo cunctas virtutes eradicant, quia extinguunt charitatẽ, quæ virtutum omnium est mater, cum Deo dilectione, nil fit gratius, cõtra diabolo, nil extinctione charitatis delectabilius existat. Contra pacifici, ne cum peruersis pacem iungant cum illis male agendo, quia quo plures sibi in malitia cõgruunt, eo peiores in malo fiunt, & bonos deterius deprimunt, quos vnanimiter persequũtur, monendi ergo vt prauorum mentibus prius internæ amorem pacis infundant, vt eis post externa pax possit prodesse, si vero praui tales sint vt non possint nocere bonis etiam si cupiant, cum his pax terrena debet coniungi, vt qui cõtra dilectionẽ Dei ex sua malitia peccant, saltem ex proximi amore mansuescant, & quasi è vicino ad melius transeant, à pace scilicet proximi ad pacem Dei.

Aliter admonendi, qui sacræ legis verba non recte intelligunt; aliter qui recte intelligunt, sed ea humiliter nõ loquuntur, primi q salubre potum vini in poculum veneni sibi vertunt, & medicinali ferro se feriunt, & q Scriptura sacra in præsenti vita quasi lucerna est posita, cuius verba dum non recte intelligunt de lumine tenebrescunt, qui praue nõ intelligerent, nisi

eos

eos prius superbia inflaret, quia dum se sapientes putant, alios sequi ad melius intellecta despiciũt,& vt apud ignaros sapientes putẽtur, student ab alijs recte intellecta destruere, & sua peruersa roborare. Am. 1. vnde vt doceãtur bene intelligere, monendi prius vt inanem gloriam fugiant, ne dum radix elationis nõ abscindit rami prauę assertionis arescant, & ne legem Dei quæ data est vt sacrificia Satanæ prohibeat, in sacrificium satanæ vertant. Os. 2. Contra secundi monendi vt in diuinis sermonibus, antequã alijs eos proferãt, seipsos requitãt, ne tñ sequẽtes aliorum facta, se deserant, & cum recta de scriptura ĩtelligũt hoc solum ꝙ contra elaios ipsa dicit non intelligant, imperitus est.n. medicus qui alteri medetur, & vulnus quòd patitur nescit, ideo à virtute dicendi, viuendi qualitate non discordent, 1. Petr. 4. Prou. 16. abominatio est Deo omnis arrogans.

Aliter qui cum possint digne prædicare, ob nimiam humilitatem timent, aliter qui à prædicatione ob ætatem, vel imperfectionem prohibentur, & tamẽ præcipitatio impellit, primi vt videãt quantum peccarent, si indigentibus proximis quas habent pecunias absconderẽt, sic dum peccantibus fratribus verbum prædicationis abscondunt, morientibus mentibus vitæ remedia abscondunt, Eccl. 20. Sapientia abscondita, & thesaurus inuisus quæ vtilitas in vtrisq;?& Prou. 11. & dum cogitant vulnera mentium, ea iustitia verborum curare negligunt, contra ap. Act. 20. & Es. 6. veh mihi quia tacui, vnde qui quantum sufficit increpare vitia recusat, Dei non est. Ex. 32. Contra alij, quòd pulli auium si ante alas completas in altum volant, in ima merguntur, & si structuris recentibus non solidatis pondus superponitur nõ habitatio, sed ruina ædificatur, vnde Dominus prædicatoribus, d. sedete in ciuitate quoadusq; induamini virtute ex alto, & Eccl. 32. Adolescens loquere in causa tua vix, & Iesus Dominus anno 12. Sapientia Dei, in templo interrogauit non docuit Luc. 2.

Aliter qui in eo quòd temporaliter appetunt prosperantur, aliter qui ea quæ mundi sunt cõcupiscunt, sed aduersitatis labore fatigantur; primi, ne dum omnia ad votũ contingunt, quærere dantem negligant, si in datis animum figunt, ne peregrinationem pro priam diligant, monendi ergo quæ in mundo sunt calamitatis solatia non præmia retributionis esse, & fauores mundi mentem erigere, ne eis ex tota delectatione homo se dedat, qui.n. prosperitate m, melioris vitę amore nõ reprimit, fauo rem vitæ transeuntis in mortis perpetuæ occasionem vertit, Prou. 1. 1. Cor. 3. sinistra enim est prosperitas, dextra beatitudo Dei. Cant. 2. Prou. 3. & quòd prosperitas præsens quandoq; datur, vt ad meliorem vitã prouocet, qñq; vt in æternũ pleniꝰ dãnet, Ps. 71. 140. occasionaliter cõtra alij monẽdi quãtaDeus sup eos gratia vigilet, quos in sua desideria non relaxat, ægro.n. de quo medicus desperat, cuncta concedit quæ cupit, qui vero sanari posse creditur, à multis quæ appetit prohibetur, & pueris nummi subtrahũtur quibus tota hæreditas seruatur, vnde est quòd confidant de æterna hæreditate qui aduersitatibus humiliantur, cum contra sepe etiam iustos potentia in culpa comprehẽdat, quòd in aduersitate non contingit. vt in Dauid patet, 1. Reg. 14. 2. Reg. 11. & ꝙ Salomon in prosperitate sapientiam amĩsit. 3. Reg. 11.

Aliter coniugati, aliter soluti, coniugati, vt dum quisq; coniugi placere studet faciendo erga eum quòd debet, conditori non displiceat, sic quæ sunt mundi agant, vt quæ Dei sunt appetere non omittant, sic de bonis præsentibus gaudeant, vt tamen sollicita ĩtẽtione mala æterna timeant, sic de malis his lugeant, vt tamen consolatione integra spem in bonis perẽnibus figant, vt præsentia ĩn transitu, æterna in mansione sciant, nec malis mundi frangantur, cum spe cęlestium roborentur,

rentur, 1. Cor.7. qui habent vxores tã quam non habentes sint, præterit .n. figura hujus mundi, monendi etiam, vt quæ sibi inuicem displicent, patienter tolerent, & exhortantes inuicẽ saluent Gal.5. inuicem portate onera vestra, & sic adimplebitis legem Christi; & q; considerent quæ à se portentur mala, sic.n. alterius defectus leuius portabunt, & vir vxorem vt fragile vas leuiter portet, monendi etiam quòd causa prolis sunt coniuncti, vnde si ex concupiscentia coniunguntur, non extra abeunt, coniugij tamen iura transcendunt, vnde sepe habeãt q; pulchram copulæ speciem mixtis voluptatibus fundant 1.Cor.7.& q; vnus alteri debitum reddat, nisi ex consensu ad tempus ad vacandum orationi ibid. Contra soluti, vt cœlestibus præceptis rectius seruiant, quò ad curam mundi iugum copulæ carnalis non inclinat, ne si id negligant grauiores pœnas sustineant; & ne fæminis vacãtibus misceantur quòd sine peccato esse non potest. 1.Cor.6.& Heb.13. & si tentationes cũ difficultate salutis portant, coniugij portum petant, cum melius sit nubere quam vri, 1. Cor. 7. si tamen meliora non vouerunt, Luc.9.

Aliter peccatorum carnis conscij, aliter ignari, primi vt mare saltem post naufragium timeãt, & perditionis suæ pericula cognita timeant, ne qui pie post mala commissa seruati sunt, illa improbe repetẽdo moriantur, & si integra naturæ bona accepta seruare noluerunt, saltem scissa resarciant, & videant quã multi caste viuant, & alios ab errore conuertant, ideo præterita commissa considerent, & imminentia deuitent Ezech. 13. & quanta pietate Deus recipiat post delicta ad se redeũtes, Hier. 3. Tu autẽ fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me; dicit Dominus, vt cognoscatur si redeuntibus tã pie parcitur, quanta improbitate post illud peccetur. Ps. 50. vnde ad cor est redeundum, & pœnitentiam, & conuersionem. Contra castimonendi, vt eo sollicitius casũ timeãt quo altius stant, & quo quis altiori loco est situs crebrioribus sagittis expositus est insidiatoris, qui tanto ardentius solet erigi, quanto robustius se videt vinci, & per castra infirmæ carnis contra se pugnari, monendi vt præmia suspiciant, vt sic labores tentationum calcent, nam si attenditur fœlicitas quę in transitu attingitur leue fit q; transeundo laboratur. Ps.16. monendi etiã quòd virginitas potior est coniugio, se tamen sup a illos non extollant, ne fructum boni operis amittant, monendi quòd sepe actione secularium vita continentium confunditur, si juxta ordinem proprium corda non excitantur, cum sepe gratior Deo sit vita amore ardens post culpam, quam innocentia securitate torpens, Luc.7. gaudiũ erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, moneantur vt supra alios se non extollant, cum bona quæ in eis sunt ignorent, in examine.n. recti iudicis mutat merita, ordinum qualitas actionum.

Aliter qui peccata deplorant operũ, aliter qui cogitationum, primi vt mala acta perfecto dolore diluant, ne minus soluãt fletibus satisfactionis, quam est in debito operis. Ps. 97. moneantur, vt commissa ante oculos reducant, & ita viuendo agant, vt à districto iudice videri non debeant, Ps.50. auerte oculos tuos à peccatis meis; & singula admissa considerent, & dum per quodlibet, errores suos flet, se ac totos lachrimis mundent, singulis quibusq; peccatis dispartitas lachrimas dando. Thr. 3. sic tamen vt de misericordia quam postulant præsumant, ne immoderata afflictione intereãt, ante.n. eorum oculos Deus pie peccata flenda, non poneret, si eos per se ferire vellet, quos .n. præuenit miserando à suo iudicio abscondere voluit. Ps. 94. præueniamus faciẽ Domini in cõfessione. 1.Cor.11. quod figuratur Gen. 34. Contra alij flentes peccata cogitationum monendi, vt cõsiderent vtrum cogitatione tãtum an etiam delectatione peccarint, vel consensu, quia sepe cor tentatum carne de-

K lecta-

lectetur, & tamen ei nequiciæ ratione renititur, quandoq; vero sic mens tẽtatione absorbetur, vt nõ renitat, sed deliberat id in quo delectat, & si facultas adesset, mox rei effectui interiora vota cõsummeret, quòd si coram Deo consideratur, non est culpa cogitationis, sed operis, quia licet rerum tarditas foris peccatum distulit, intus tamẽ voluntas consensionis opere impleuit, peccatur.n. suggestione, delectatione, consensu, primum per hostem, secundum per carnem, tertium per spiritũ agitur, monendi ergo vt qui per cogitationes peccarunt, genus peccati considerent, & iuxta illius mensuram lachrimas fundant, ne si cogitata minus cruciant, vsq; ad opus perducant, citius .n. peccatum cogitationis soluitur, quòd opere non est impletum, Ps. 31. pronuntiabo aduersus me iniustitias meas Domine, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Aliter qui admissa plangunt, & tamẽ non deserunt, aliter qui deserunt, & tñ non plangunt, primi quòd inaniter flẽdo mundant quòd viuendo nequiter inquinant, Prou. 26. canis reuersus ad vomitum, & sus ad suum volutabrum, 2. Petr. 2. & is pęnam grauiorem meretur, qui ipsam quam flendo potuit impetrare veniam contemnit, & quasi in lutosa aqua se voluit, qui fletibus suis munditiam subtrahit. Es. 1. monendi ante Deum non secus esse ac qui corã hominibus magna submissione eis blãdiuntur, & recedentes inimicitias, & damna, quæ possunt inferunt Iac. 4. cõtra alij, ne putẽt culpas iam relaxatas, quas licet agendo non multiplicent, fletibus tamen non lauant, vt nec qui contumellas irrogauit, si tacuit satisfecit, nec debitor est absolutus qui noua non contrahit debita, si vetera non soluat, Deus.n. cruciatibus nostris non pascitur, sed peccatorum morbis medicinis contrarijs medetur, vt qui voluptatibus recessimus, fletibus amaricati redeamus, & qui illicita cõmisimus etiã à licitis abstinendo surgamus, Ps. 50. 1. Cor. 6. Act. 2.

Aliter qui illicita, quæ faciunt laudant etiam, aliter qui ea accusant nec tamẽ vitant, primi quòd sepe plus ore quam opere peccarunt, opere.n. per se solos peccant, ore per tot quot audientes iniqua laudantes docent; monendi ergo si mala eradicare dissimulant, saltem seminare timeant, & priuata eis perditio sufficiat, & si mali esse non timent, formidẽt tamẽ videri quòd sũt, alias in eo quòd licitum falso putãt sępius merguntur. Es. 3. peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt. & Gen. 18. Contra alij, vt videant quid in Dei iudicio dicturi sint, qui de peccatis suis seipsis etiam iudicibus nõ excusantur, & sunt velut præcones sui, & quo melius vident, eo deterius pereunt, cum malum agnoscant nec relinquãt, & inde grauioribus se pęnis subijciãt, Luc. 12. Ps. 54.

Aliter qui repentina concupiscẽtia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur, primi vt se in bello positos videant, & scuto timoris tegant quòd cor præuidere non potest, vt iacula inimici timeant occulta, & in continua pugna, intra mẽtis castra se muniant, si.n. à circumspectione cor destituitur vulneribus aperitur, hostis.n. eo liberius pectus percutit, quo à prouidentiæ lorica eum nudum deprehẽdit, discant non curare nimis terrena, quia dum ea nimis diligunt quibus faculis feriantur, ignorant Prou. 23. traxerunt me & ego non sensi, & quasi clauum gubernator amittit, quando mẽs ad regendam nauem corporis studiũ sollicitudinis perdit. Contra alij, quòd dum mala ex consilio agunt districtius contra se iudicium accendunt, & tanto durior sententia eos ferit, quanto arctius in culpa deliberatio eos ligat, & tardius peccatum soluitur, quòd per consiliũ solidatur, nã n. si mens æterna despiceret, in culpa ex consilij iudicio non periret, & cõuersionem differunt, & sepe in desperatione incidũt, & spẽ amittunt Hier. 4. 12. cum Deus non tam praua facta quam studia prauitatis insequatur, & hi in cathedra pestilentiæ

sentiæ sedeant, cum ex deliberatione peccant. Ps. 1. & huiusmodi sunt, qui nec fragilitate, nec ignorantia præuenti, sed ex malitia peccant, qui tanto grauius sunt feriendi, quo prauorum non socij sed principes sunt.

Aliter, qui licet minima, sepe tamẽ illicita faciunt, aliter qui se à paruis cu stodiunt, quandoq; tamẽ grauioribus demerguntur, primi vt considerent nõ qualia, sed quanta committant, q̃ debẽt formidare dum numerant, cum altos gurgites fluminum paruæ, sed innumeræ guttæ pluuiarum repleant, & id agit sentina latenter excrescens q̃ patenter procella sæuiens, & minuta sũt scabiei vulnera, & tamen cum multum crescunt, vt graue vulnus affligunt. Eccl. 16. qui modica spernit paulatim decidit, qui non flet, & vitat parua, à statu iustitiæ, nõ repente, sed partibus totus cadit. moneantur sæpe in parua culpa quam maiori deterius peccari, quia si culpa cognoscitur citius curatur, minor vero dum vt nulla creditur, eo peius quo & securius in vsu retinetur, vnde sepe fit, vt mens assueta malis leuibus, nec grauia timeat, quo in minimis non timet peccare. Contra alij, q̃ se considerẽt, quòd dum de custoditis extolluntur ad committenda grauiora cor elatione deuorat, ideo caueãt, ne dum se stare extrinsecus putant, ibi intus cadant, & elatio fiat via ad culpã maiorem, qui .n. suis viribus tribuunt custodiam boni minimi, iuste derelicti culpis grauioribus obruuntur, & cadẽdo discunt non fuisse proprium quòd steterunt, & sic cor non tumescat; & cõsiderent quòd in grauibus culpis alte se immergunt, & tamen sæpe in paruis quæ custodiunt peius peccant, quia & in illis iniqua agunt, & per ista se hominibus quòd iniqui sunt tegunt, contra Dominum. Matth. 23. liquantes calicem, camelum autem glutientes.

Aliter qui bona non inchoãt, aliter qui inchoata non cõsumant, primis ostẽdẽda sunt quam sint vana quæ diligũt, & tunc intimandum quam sint vtilia q̃ prætermittunt, & prius esse fugienda q̃ amant, vt sine difficultate cognoscant esse amanda quæ fugiunt, tunc .n. pleno voto discunt vera bona quærere, cum certo iudicio deprehendunt se falsa tenuisse, videant ergo bona præsentia à delectatione cito transitura, & tñ eorum causa in vltione sine transitu p̃mansuros, quia nunc quodlibet inuitis subtrahitur, & tunc q̃ dolet inuitis in supplicium reseruatur; Vnde ijs rebus terreantur quibus noxie delectantur, vt mens præcipitium videns, gressum reuocet, & timens quòd amauerat, discat diligere q̃ contemnebat, Hier. 1. Act. 1. prius .s. euertendo malũ, & tum bonum apprehendendo. vt Act. 9. habetur de Paulo. Contra alij monẽdi, quòd dum proposita non perficiũt, etiam cepta conuellunt, quia si quòd videtur gerendum non crescit, etiam quòd fuerat bene gestum decrescit, mens enim ad instar nauis cum semper in motu hic sit, ad ima relabitur nisi ad summa conetur. Prou. 18. Apoc. 2. & melius fuisset bonam viam non arripere quam post tergum vertere, nisi .n. terga verterent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. 2. Pet. 2. melius est non agnoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti, & Apoc. 3.

Aliter qui mala occulte agunt, & bona publice, aliter qui bona quæ faciũt abscõdunt, & tamen quibusdam factis publice de se mala opinari permittũt, primi vt pensent humana iudicia, quãta velocitate euolant, diuina quam immobilia sint, ideo in fine rerum mentẽ figant, cum laudis attestatio prætereat, & diuina sententia, quæ occulta penetrat, ad retributionem perpetuam cõualescit, & videant quòd sine teste est bonum q̃ faciunt, cum illis non profit, & non sine æterno teste quòd latenter agũt, qui & sepulchra dealbata dicunt, Math. 23. Monendi ergo vt bona agãt, sed vt meritũ melius, quam humanam aspiciant; ne cum laus transitoria pro bono opere quæritur, res digna æterna retributione vili pretio vendatur; .s. laudis humanę, de quo Matth. 6. a

 men-

mendico vobis receperunt mercedem suam, & dum mala occulte agunt, bona publice, ostendunt sequenda quæ fugiunt, aliis viuunt, & sibi moriuntur. Contra alij, ne dum recte viuunt, in se alios per exemplum malæ existimationis occidant, & ne minus alios quam se diligant, & in bono vino venenum fundant, qui .n. iam elationem calcant bona aperte agere debent, ne ædificationi fraudem faciant, Matth 5. videant opera vestra bona, bona.n. occultanda sunt, vt laudem fugiamus, aperienda vero vt laus Dei augeatur, Matth. 9. cũ vero praua æstimatio à proximis non tegitur, cũctis per exemplũ culpa propinatur, abstinendum.n. non solum à malo, sed etiam ab eius specie ob fratris charitatem, 1. Cor. 8.

Aliter monendi qui cõtrarijs vitijs opprimuntur, aliter qui non contrarijs, primi vt sic lętitia frenetur, quæ ex cõspersione est, vt non crescat tristitia, quæ venit ex tempore, sic reprimatur subita formido, vt non crescat nutrita præcipitatio, vnde & languori est obuiandum, & succurrendum debilitati, & vitio vni sic medẽdum, vt alteri etiã obuiam fiat. Contra alij monendi, vt supra est dictum. Attẽdat etiam rector ne vitium se virtutem mentiatur, sepe .n. auaritia, sub parsimonia tegitur, & effusio sub largitate, & inordinata remissio sub pietate, & effrenata ira sub spirituali zelo, præcipitata actio sub velocitate, tarditas sub grauitate cõsilii, vnde rector diligenter virtutes, ac vitia intueatur, & discernat, vt d. Greg. p. 2. c. 9. & p. 3. c. 3.

Moneat etiam eps, & pastor quemlibet ea quæ ad officium suum spectãt, & vt in illis potest peccare, iuxta tradita hoc tr. de statibus, & peccantibus remedia adhibeat, quæ tradentur infrà in Sacramento Pœnitentiæ, ad fi. ac ad virtutes sibi subditos amplectendas hortetur, & impellat, sumendo ad id loca ex traditis supra de virtutibus, & vitiis, & ex D. Ambro. libris de officijs, & Grego. in Moralibus, & Dialogis, & alijs Sanctis viris.

Hæc vero præstet tum prædicando, à quo munere non desistat, iuxta decre conci. Trid. sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. & etiam frequentius, cum verbum Dei ad animas conuertendas magnam vim habeat, iuxta tradita supra in tr. de sacra scriptura, in sententijs. Vnde præcipitur Mosi vt tintinabulis ambiatur sacerdos dũ ingreditur, & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Ex. 28. vt sine prædicatione diuina non celebret, vnde & ei dicitur. Es. 58. clama ne cesses, vt late probat, D. Greg. in past. 2. p. c. 4. & habetur in c. sit rector. 46. dist. etiam si ob malitiam plebis nõ proficiat vt d. gl. in c. scimus, ibid. cum & eps quotidie se mentẽ facere debeat, & doctrinam spargere vt d. Chris. lib. 6. de sacerdotio post principium vitiaque euelendo antequam radices figant, vt ibid. & sic corrigendo ne leui pęna correpti, peiores fiant, de salute etiam peccantium nunquam desperando, vt d. de sacerdotio. lib. 2. & omnibus se ætatibus accommodando, vt d. Amb. 1. Tim. 4. seniores vt patres, iuniores vt fratres corrigendo, vt ibid. Tum etiam priuatim monendo, & corrigẽdo, in quo munere etiam eorum opera vtatur, qui peccantes ob authoritatem, vel amicitiam, ad bonũ conuertere valent. Quibus recte peractis pastor ad seipsum redeat, vt d. Greg. in past. p. 4. & opere implere studeat, quòd ore alios docuit, in omnibus suis dictis actibus, vel cogitatis nil suum quærens, sed tantum Dei honorem, vel proximorum, vel vtrumq; vt d. Bern. in serm. omnium sanctorũ, & in ep. memento voci tuæ, honorans ministerium suum, non cultu vestium, non fastu equorum, non amplis ædificijs, sed moribus ornatis, spiritualibus, ac bonis operibus, quibus in Deo factis, expectetur, & speretur æterna retributio à Deo, vt ibid. in incessu, statu, habitu, & omnibus motis nil faciẽdo, quòd cuiusq; offendat aspectũ, sed vt eius decet sanctitatem. c. licet, d. 45. cap. ponderet. 50. dist. vt Deo optimo maximo dante, ad vitam æternam,

vna

vna cum Gregor. sibi credito perueniat.

De Translatione, & Renuntiatione Episcoporum. Cap. VIII.

Episcopatus quot modis amittatur. num. 1.

Episcopus qualiter peccare poßit in exercitio eius officij. num. 2.

1 Episcopatus quot modis amittatur.

MITTITVR episcopatus morte, depositione, translatione, & renũtiatione, morte, nam mors omnia soluit. §. de inceps. auth. de nupt. Depositione quæ à solo Papa fieri potest, ex conc. Trid. sess. 13. c. 6. & sess. 14. c. 5. & dictum est tr. de Papa. Translatione quæ similiter fieri debet authoritate Papæ, vt dictum est supra tr. de translat. episcoporum, Renuntiatione quæ pariter papæ authoritate fieri tñ potest ob votũ perpetuum quòd facit episcopus, & matrimonium spirituale, cum ecclesia in perpetuum, in quo solus papa dispensat. vt d. D. Thom. 2. 2. q. 155. ar. 4. & habetur in c. nisi cum pridem, de renũtiatione, in cuius signum annulum gestat, quem nunquam dimittere debet, qui tamen resignare nó potest, nisi ob causas ibi enumeratas .s. ob infirmitatem ignorantiam, crimen q; impedit officij executionem etiã acta pænitentia malitiã plebis, & huiusmodi de quibus ibi, & dictum est supra tr. de renuntiatione. Notandum vero cum quis renuntiat episcopatum, cui præest illius tñ administrationem, nõ ordinem, vel dignitatem renuntiat, vnde exercere adhuc potest ea quæ sunt ordinis episcopalis, si ab epõ loci inuitatus fuerit. c. 1. vbi Abb. de ord. ab ep. qui tamen, vt supra, non potest sine papæ licentia, episcopatum resignare, vel simpliciter id faciat, vel ad alium episcopatum transeundo, vel etiam ad arctam religionem, c. 2. de transl. ep. vbi Abb. quæ tamen episcoporum vita cũ maximos fructus ecclesiæ ferat, temere non est deserenda. d. c. nisi. vbi Inn. & Abb. sot. de iust. & iur. lib. 10. q. 2. artic. vlt. nisi ex causis supra relatis, vel si in mortis periculo sit cõstitutus, si in loco ille perseueret. c. 1. c. ad supplicationem, de renunt. vel si ob maiorem vtilitatem papæ videatur ad aliam ecclesiam eum esse transferendũ, qui sine causa non debet trãsferre inuitũ, & vbi subest causa citra episcopi culpã, equum est, vt cum alio episcopatu remuneretur Abb. in ca. constitutus, de relig. dom. causam vero depositionis episcopi, non pauciores præter archiepiscopũ 12. episcopis cognoscant, qui si cõcordes sint papa diffinit, quòd procedit, etiam cum agitur de adimendo episcopatu ei qui est consecratus Abb. & Fel. in c. non potest de re iud. cum solus papa possit alicui episcopatũ auferre. gl. in c. 1. de renunt. in 6. Abb. in ca. excommunicamus, i. de hæret. Si vero non est consecratus, à 6. episcopis causa ipsius cognosci potest, ca, illud vbi gl. dist. 23. & si non accusatione, sed exceptione, contra episcopum agatur, minor episcoporum numerus sufficiet. gl. in d. c. illud, & si in prouincia non sint tot episcopi, poterunt vicini vocari, gl. in c. si. 3. q. 8. ex conc. vero Trid. sess. 24. c. 5. solus papa potest cognoscere, & terminare causas criminales contra episcopum, & vbi est necesse vt extra curiam committantur nulli committuntur, nisi archiepiscopis vel episcopis à papa eligendis, qui tantum processum conficiant, & ad papam trãsmittant, minores tñ causæ in concilio prouinciali terminari possunt, de mandato tñ speciali papæ alius poterit episcopum deponere. Abb. in c. non potest, de re iud. legatus etiam alijs episcopis accedentibus, & episcopus à gratia papæ lapsus, per hæresim excommunicationem, vel simoniam, lata sententia condemnatoria, à suis est vitandus. Abb. in c. veniens de præscr. in cõdemnando tamen episcopo, oportet q; omnes consentiãt, spec. de accus. §. 4. ver. sed nunquid, & per adeptionem

secun-

secundi episcopatus, primo priuatur c. ambitiosæ, de præb. in extr. cōm. Vbi vero episcopus ob infirmitatem, vel senium ecclesiæ inseruire nō pōt, coadiutor est dandus cū moderata portione fructuum, de consilio capituli, & papæ assensu. c. 1. de cler. ægrot. in 6. & potest etiam capitulum dementi dare coadiutorem, qui si in hoc vel alijs casibus, de quibus supra, accipere eum recuset, res papæ est notificanda, qui tamen coadiutor tenet administrationis capitulo, & prælato sano effecto ac successori rōnem reddere. d. c. vn. eo. in 6. Coadiutor vero cum futura successione episcopo à papa solo, & cum causæ cognitione dari potest, qui & qualitates habere debet, quæ in episcopo ex concilij dispositione requiruntur, vt supra est dictum. sess. 25. c. 7.

2 Ex prædictis colligi potest, episcopū peccare posse, si episcopatum ambiat; vel concupierit, & eo magis si precibus vel obsequio illum sit consecutus, vt not. in c. tuæ. de æt. & qual.

Episcopus qualiter in exercitio sui officij peccare possit.

Secundo si non viuat vt decet iuxta tradita supra cap. de officio episcopi, sic tamen vt non omnia ibi tradita intelligantur de præcepto ab episcopo esse seruanda, sed ea tantum quæ illi cū alijs communia sunt præcepta, vel vbi speciali iure, vel canone, aliquid ei ꝓhibetur, vel præcipitur sub præcepto, de verbis præcepta denotantibus, non autem si ponantur ex consilio.

Tertio si abutatur potestate, sibi cō cessa, iuxta tradita supra cap. de potete episcopi.

Quarto si non resideat iuxta dicta, cap. de residentia.

Quinto si non visitet, modo quo supra est dictum cap. de visit.

Sexto si non corrigat errores, & negligens sit in cura animarum, iuxta dicta supra cap. de regimine episcopali, cap. irrefragabili de off. ord. si ordines vel beneficia, indignis conferat, vel huiusmodi, de quibus c. de visitatione, vbi actum est qualiter episcopus sit visitandus ab Apostolico visitatore, & de eo inquirendum, qui tamen episcopus in correctione, sacerdotum præsertim vti debet moderatione, in visitatione, & alibi, vt cum aliquem eorū in peccato existentem cognouit, prius eum secreto moneat vt corrigi velit, cum sit pastor non percussor, & emendatio ab eo sit requirenda non infamia subditorum, sess. 13. cap. 1. sess. 25. c. 17. c. omnes 3. q. 1. cap. sacerdotes. 6. q. 1. maxime peccata carnis velando quantum potest, si emendatio speretur, vt d. paui. de visit. 1. p. q. 1. n. 50. nisi peccatum eorum afferat scandalū, si nō corrigātur iudicialiter, & sint incorrigibiles, vel sit cōtra bonum fidei, vel in eo procedatur per viam accusationis legitime, sic n. iudicialiter sunt corrigendi, alias sufficit secreta monitio, vbi emendatio speratur, vt ibi. d. paui, cum & prælatus subditorum debeat esse mater, non Dominus, & eius correctio paterna non tirannica. vt d. Bern. serm. 23. super Cant. & verbum dulce multiplicet amicos, & mitiget inimicos. Eccl. 6. & tradit Bracar. de morib. prælat. c. 4. verbis dulcibus semper vtendo, nisi necessitas disciplinæ vrgeat. vt ibi. d.

Si contulit beneficia, retentis sibi fructibus, vel aliqua eorum parte. c. vt nostrum. vt eccl. benef.

Si bona ecclesiarū vacantiū sibi vsurpauit, nec ea expendit in vtilitatem ecclesiæ, vel reseruauit successoribus, vt tenetur, qui etiam ad restitutionē tenetur. ca. quia sepe. de el. in 6.

Si vltra morem antiquum, vel quòd iure debetur, & à sacerdotibus, & clericis suæ diœcesis, aliquid exegit eos grauando. c. eos. cap. quia, & sequenti. 10. q. 3. c. cognouimus. 11. q. 3.

Si ordinauit alienum scienter, vel affectata ignorantia, sine licentia ipsius episcopi, vel eius superioris, quia sic per annum est suspensus à collatione ordinum. c. eos, de temp. ord. in 6. & ex bulla Sixti V. incip. sanctum, & salutare ordinans aliquem irregularem, vel aliquo vitio notatum, vel extra tempora statuta, vel sine litteris dimissorijs alieni, vel furtiue, vel per saltum,

vel seculares sine sufficienti patrimonio ad ordines sacros, vel ante potestatem legitimam, vel non seruatis interstitijs sine causa rationabili, nisi probabilis facti ignorantia enm excuset, suspensus est à collatione quorumcunque ordinum, & etiam primæ tonsuræ, & ab executione omnium munerum pontificalium; & interdictus ab ingressu ecclesiæ, modo quo dicta bulla declaratur infra tomo 4. tr. de Sacramento Ordinis.

Si negligit corrigere prauas consuetudines suæ diœcesis, vt in vendendo, operando, tripudiando, non confitendo, nec seruãdo ieiunia, & huiusmodi, si sine scãdalo fieri potest. c. sit rector. 43. d. c. cum quisq; 23. q. 4. & idem de hæreticis sortilegis diuinis, c. contra. 26. q. 5. & idem de vsurarijs ac alijs notorijs peccatoribus, c. deniq; d. 4. c. cum quisq; 23. q. 3. c. cum quisque, de imm. eccl.

Si non renouauit per singulos annos Chrisma, cum Oleo, & balsamo, vt tenetur c. si quis ex alio, de cons. d. 4. vetustis combustis, & in sacrarium repositis.

Si non coegit etiam cẽsuris clericos choro addictos, vt ad diuina conueniant, vt tenentur c. 1. de celebr. miss. c. si quis 92. dist. nisi quos infirmitas, vel vtilitas ecclesiæ excusat, c. vn. de. de cler. non res. in 6.

Si non iussit denuntiari pœnas latas à iure contra exigentes gabellas, & onera ab ecclesijs, iuxta c. præsenti, vbi gl. de censibus. Si absque iuris ordine, vel causæ cognitione aliquem excommunicauit, vel iniuste grauauit, qui & tenetur ad interesse damnificati. c. sacro. de sent. excommu. cap. 1. eo. in 6. vel pro re parua contra. cap. episcopi, ca. nemo. 2. q. 3.

Si neglexit adimplere voluntates defunctorum, maxime in legatis ad pias causas, anno trãsacto, & cum nullus est executor datus, vel hæredes id omittunt. c. si hæredes, de testam. auth. hoc amplius, C. de fidei comm.

Si in iuramentis, vel voto sine causa dispensauit, vel ea commutauit cõtra. c. 1. de voto, vel pro minore quantitate dispensauit cum raptoribus, vel vsurarijs, vt de Imol. in cl. abusionibus, de pœnit.

Si exemptos iniuste molestauit. cõtra cl. dudum, de sepult. c. 1. & 2. de excessibus prælat.

Si manifestis vsurarijs concessit domum ad fenerandum, vel eos de terris suis non expulit intra sex menses, c. 1. de vsur. in 6. vel eos non adstrinxit ad vsuras restituendas, & certa quãtitate contentus illos ad sepultutam, & ecclesiastica sacramenta, admisit contra. capitu. quamquam de vsur. in 6.

Si absoluit à casibus papæ reseruatis, contra. c. cum illorum c. nuper de sent. exc. Nec vacaret etiã, culpa episcopus, si Romæ non haberet aliquem virum peritum, & fidelem, qui ipsius negotia in curia pertractet, & ad eum statim transmittat constitutiones, & decreta quæ à sede apostolica emanãt.

Si pauperibus non subuenit iuxta facultates, de his quæ supersunt c. fratrẽ nostrum. 86. d. c. episcopus. 82. d. c. peruenit. 84. dist. & huiusmodi, de quibus c. praeced. & c. de visitatione, & toto hoc tr. quę tamen mihi non persuadeo aliquem ex episcopis committere, cũ in statu perfectionis positi sint, & hodie sanctissime viuant.

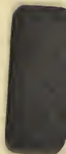
Et ex his, ad laudem Dei opt. max. impositus sit finis, huic tractatui de Episcoporum statu, in quo si quid, quod Deus auertat, à catholica veritate absonum inueniatur, id reuoco, & annullo, & pro non dicto haberi volo, & ita protestor, & omnia in eo contenta subijcio censuræ, & correctioni S. Matris ecclesiæ, à cuius fide, & obedientia nunquam recedere intendo.

FINIS.

Errata sic corrigenda.

PAgina.3.col.1.lin.7.Damasc. Damas. ibid.lin.34 presbiteris,presbiterij ibid. lin. 46. Damasc.Damas.ibid.c 2.l.17. sunt (addendum) quod.ead.l.qui,quod pag.4. col.1.lin.32. nota annonæ ne,cura annonæ vt pag 5.c.1.l.34. constitutus (addendum) & apostolorum pag.7.col.2.l.45.esse &, esset pag.11.c 2.l.13. dilecta,dilectus ibid.c 2.l.23 ecclesiastica,ecclesiasticos,ibid.pertinentiam,pertinentia pag.13.c.1.lin.1 .vicario suo tamen id potest (delendum) p.14.c.1.l.vlt.apostolis,apostolus pag.15.c.1 l.11.vel (delendum) ibid.c.2.l.28.inducitur,inducitur p.15.c.1.l.2.tamen,tantum p.17.c 2.l.29.opera,operam pag.19.l.pen.c.1.vtitur vtatur. pag.22.c.1.l.pen.euincendam,euitandam ibid.c.2.l.12.oratoris,oratorijs p.23.c.1.l.15.spōsis,sponsum pag.27.c.1.l.47.& ca,&c.p.28.c.1.l.47.solenne,solemnem p.31.c.2.l.18.populū,populo p.32.c.1.l.8.malæ,mulæ,ibid.l.9.villato,villuto p.35.c.1.l.5.24.(addendum) d.pag 36.c.1.l.26.subditorum (addendum) tenetur ibid.c.2.l.vlt. munere (addēdum) eque bene p.37.c.1.l.4.dispensari,dispensare ibid.c.2.l.4.anni(addendum) vt pag.41.c 2.l.3.potest (delendū) pag.42.c.2.l.27.sufficiat (addendum) ad,ibid.lin.37.destitetur, destituitur p.44.c.2.l 20 sunt (delendum) p.45.c.1.l.17.vt (addendum) d.p.47.c.1.l.pen.1.(addendum) de p. 49.c.2 l.13. subiectum,subiectionem ibid.l.40.Barb., Bart.p.50.c.1.l.35.per,pro pag.53.c.1.l.31. ecclesiæ (addendum) à ibid.l.37.prosoluitur,persoluitur,ibid.l.38.per,pro p.55 c.1.l 23. feitatur,insetatur ibid.l.42.tuta (addendum) aptetur,ibid.custodiantur,custodiatur pa.56.c.2.l.42. longū,latum p.57.c.1.l.10.tæ,ce p.59.c.1.l.14.at,an ibid.l.32.peruiculæ,peluiculæ ibid.l. 33.lectoria,lectorilia p.60.c.2.l.34.eitam,etiam ibid.l.vlt.egesta (delendum) p 62.c.1.l.31.secundum,secundo p.63.c.1.l.33.annorū,annos p.65.c.2.l.24.reseruat,reseruatis ibid.l.vlt.iubc eum,iubeāt p.67.c.2.l.vlt.reparare,reparatione c.1.l.122.sess.(addendum) 7.p.69.c.1.l.18.19.& capis, &c. p.70.c.1.l.48.virtutis,virtutem p.71.c.2.l.46.sepuente,sequente p.72.c.2.l.5.6. relationem, ratione p.73.c.2.l 30.vnitatur,vniatur p.75.c.1.l.3 .dicta,dicto ibid.c.2.l.19 at,an p.79 c.2.l.29.reducuntur,reducantur p.92.c.1.l.21.dare (addendum) qui ibid.c.2.l.8. modis,modus ibid.l.37.appellatur,appelletur p.93.c.1.l.16.deponetur,deponitur ibid.c.2. l. pen. vel (delendum) p.98.c.1 l.34.pic prc p.99.c.1.l.2.1.2.p.104.c.2.l.9.potest (addendum) ibid. c.2.l.44. quinta,septima p.105.c.1.l.10.iuxta (addendū) dicta ibi. c.2.l.9.Inu. Iau.p.106.c.1.l.12.operto,aperto p.107.c.1.l.29.qua,quæ p.108.in culmine,110.108.ibid.c.1.l.4.accedendo, raccedant ibid.c.2.l.13.significatur,significet p.109.c.1.l.34.ri,ti p.11.c.1.l.40.reuerētior,reuerēter ibi.c.2.l.4 benedicta, (addendum) curando p.111.c.1.l.44.quotidie (delendum) ibid.c.2.l.pen.sacerdotibus,sacerdotes ibid.l.vlt.intere,inter p.115.c.2.l.11.24.(addendum) & c. 10. sess.25. p.116.c.1.l.45.Fallet,Foller p.117.c.1.l.18. (addendum) sine ea.ibid.l.22.vicarius,vicario ibid.generalis,generali ibid.c.2.l.27.partim,partim,pauperum p.118.c.1.l.37.i tātum,li tantum .p.119.c.1.l.11.præsentibus,societatis ibid.c.2.l.8.nis (addendū) B. V. ibid.lin.32. superior,subprior ibid.l.39.äeti,etiam p.120.c.1.l.2.constituuntur,constituantur ibid.l.15. puniū punian.ibid.l.119.describuntur,describantur ibid.l.35.eius cuius ibid.lin.36.& (delendum) ibid. cap.2.l.7. Tum (addendum) etiam idem p.123.c.2.l.29.citra,extra p.134 c.2.l.15.quia,qui ibid.lin.24. humore,tumore p.136.col.2.lin.23. occasionaliter (addendum.)

1993

